इस्किलस कृत अॅगमेम्नॉन, कोई फोरी, युमेनिडीज, सेव्हन अगेंस्ट थीब्ज, दी सप्लायंटस व प्रोमिथ्युस बाऊंड या नाटकांचा अनुवाद

ग्रीक शोकनाट्ये

अनुवाद
माधुरी भिडे
आ.ना.पेडणेकर
प्रभाकर उर्ध्वरेषे

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ

महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती
बांद्रे पश्चिम
मुंबई-५०
349

ग्रीक शोकनाट्ये

(इस्किलसकृत ग्रीक नाटकांचा अनुवाद)

अनुवाद

सौ. माधुरी भिडे
आ. ना. पेडणेकर
प्रभाकर उध्वरेषे

महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई

प्रथमावृत्ती - जुलै १९९०

प्रकाशक - सचिव
महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ,
नवीन प्रशासन भवन,
मुंबई - ४०० ०३२.

© प्रकाशकाधीन

मुद्रक : विकास म्हात्रे
रचना प्रिंटर्स
राऊत इंड. इस्टेट
पहिला मजला,
माहिम, मुंबई -४००० ०१६.

किंमत : रु. ७०/-

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	नाटकांचे नाव	पृष्ठ क्र.
१)	ॲगमेमनॉन	१
२)	कोओफोरी अथवा अर्घ्यधारिका	१२४
३)	युमेनिडीज्	२०८
४)	थीब्जवर सातांची चढाई	२८४
५)	शरणार्थी	३४५
६)	शृंखलाबद्ध प्रोमिथ्यूस	४०७

अॅगमेमनॉन

लेखक

इस्किलस

अनुवादिका

सौ. माधुरी भिडे

ॲगमेमनॉन

पात्रे

पहारेकरी : आरगॉसमधील बारा श्रेष्ठींचा वृंद

क्लायटेमनेस्ट्रा : ॲगमेमनॉनची पत्नी

दूत

ॲगमेमनॉन : आरगॉसचा राजा

कॅसॅन्ड्रा : ट्रॉयची राजकन्या

इजिस्थस : क्लायटेमनेस्ट्राचा प्रियकर, ॲगमेमनॉनचा चुलतभाऊ

ॲगमेमनॉनच्या समवेतचे सैनिक

इजिस्थस समवेतचे रक्षक सैनिक

(रात्रीची वेळ आहे. सूर्योदयाला थोडा अवकाश आहे. ॲट्रियसच्या वाड्याच्या छतावर एक पहारेकरी उभा आहे, मधूनमधून ताशीव दगडावर पसरलेल्या एका छोट्या सतरंजीवरून उठतो आहे. राजवाड्यासमोर झ्यूस, ॲपोलो व हर्मिस ह्यांचे पुतळे आहेत. प्रत्येकासमोर एक वेदी आहे.)

पहारेकरी : हे देवांनो, करा माझी सुटका
हया दीर्घ शिणवणाऱ्या पहाऱ्यातून.
हे देवांनो, सोडवा मला.
पुरे बारा महिने, रात्रीमागून रात्री
एकाद्या कुत्र्यासारखा
पहारा करतो आहे मी
हया ॲट्रियसच्या राजवाड्याच्या उंच सौधावर.
रोज रात्री भरणारा ताऱ्यांचा दरबार --
थंडी आणि उष्णता क्रमाने आणणारे
हे तेजस्वी शास्ते
आकाशाला तेजाने भरून टाकतात.
ओळखतो मी प्रत्येकाला
रोज बघतो त्यांना

उगवताना नि मावळताना
पण मला आस आहे ती मात्र
त्या एका ज्योतीची
एक नवा तारा --
पूर्वयोजित अशी ती खूण
तो खुणेच्या दिव्याचा प्रकाश
ट्रॉयमधून येणारा.
एकच शब्द उच्चारील तो - विजय
क्लायटेमनेस्ट्रासाठी मोठीच बातमी असेल ती
स्त्री असून जी हृदयात
मर्दाच्या हिमतीने मनोरथ रचीत आहे.
आता पुन्हा, दैवाने न्हालेला मी
हिंडतो - पुन्हा झोपतो - पण मला स्वप्ने पडत नाहीत.
निद्रेची पैरीण - भीती पहारा करते आहे माझ्याजवळ.
पळभर सुद्धा डोळ्याला डोळा लागू नये म्हणून
जर मी काही गावे म्हटले --
म्हणतात ना की संगीत हे
हृदयविकारावरले एकमेव औषध आहे.
तर अश्रू झरतात डोळ्यांतून
किती बदलले आहे हे घर हया विचाराने.
मावळले ते जुन्या काळातले वैभव
की जेव्हा इथला हक्कदार
हया घराचा स्वामी होता.
म्हणून देव कृपा करोत आणि पाठवोत तो प्रकाश
ह्या अंधाऱ्या रात्रीला शुभ बातमीने उजळून टाकायला.

(खुणेचा उजेड दिसतो)

रात्रीला चेतवून तिला
तेजोमय दिवसाचे रूप देणाऱ्या
खुणेच्या स्वागतार्ह तेजा,

अॅगमेमनॉन

तुझे स्वागत असो.
तुझ्याबरोबर आलेला निरोप ज्यांना ऐकवशील त्यांना
आरगॉसच्या रस्त्यातून
आनंदाने नाचायला लावशील तू.
कोण आहे रे तिकडे! अहो!
क्लायटेमनेस्ट्राला जागी करा.
आमच्या राणीने उषेप्रमाणे उठले पाहिजे
ताबडतोब तिच्या शय्येतून
आणि केले पाहिजे स्वागत हया ज्योतीचे
श्रद्धापूर्ण शब्दांनी आणि
उच्च स्वराने केलेल्या विजयघोषाने.
कारण- इलीयन शहर आमचे झाले आहे.
स्पष्ट आहे हया ज्योतीचा अर्थ.
विजयाचे नृत्य सुरू करण्यात
पुढाकार असेल माझा स्वत:चाच
मी म्हणू शकेन आता
की देवांची कृपा आहे
माझ्या स्वामीच्या पराक्रमावर
आणि माझ्यासाठी सुद्धा
भाग्याचाच ठरणार आहे हा खूणेचा अग्नी
आता ईश्वरकृपेने
सुखरूप येवो अॅगमेमनॉन स्वगृही
घेईन मी प्रेमाने त्याचा हात माझ्या हातात.
इतर कशाबद्दल मात्र
कुलूप लागलेले आहे माझ्या जिभेला.
जर भिंतींना जिभा असत्या
तर हे घरच सांगू शकले असते
स्पष्टपणे त्याची कहाणी.
ठीक, ठीक.
मी सुद्धा त्यांच्याशीच बोलतो
की ज्यांना माझे बोलणे समजेल.

[illegible]

सर्वसाक्षी : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

आणि इकडच्या जोतमानव्यानाहक
ये रानी मानवानचे अरुणे होती.
अकुमल गहरी अवस्था देखा
अम, पण अदर औरोंचे
व्यवस्था ते देखाच पण्या आवेश
दुखी, दुखर आकारा आकोश ऐकून
ख्या देख त्याच्या इतास स्तितीनी
(अरण्य त्यांच्या सरक्षक कवचाचीच असते ना अवकाश?)
त्यांचा एक विमान मुद्दामला
पाळाम इतन एल्ड्यार अरण्यातना सख्य तो वदला पण्यासाठी

त्यानतरच्या
अरण्यका अरण्याचे वडाईक त्याच आपून
दुसरे - साधीतर होता की
आदी आदि मुक्तानी सोन्यासाख्य
पाळले स्त्रियनच्या मुक्तना
त्यांचा आणि इकडच्या
विशेषत्वाच्या सास्कृतीचे
करण्यासाठी अनक सशोधन.
आता सीस आणे दुख देणेही
वेदनादायिक साहे, हसता आणि प्रेम त्याच्या करणे
मुख्य दुखदायिक सोन्न मेहा एलाळ्यांच्या घुसीत
आणि भाल्यांच्या विरुद्धच्या होताहेत पंडित्याच्या भाषात.
सभा सारे आहे आता अर्थ दिसत आहे
तसे त्याना शेवट मार्ग होणार
निसर्गदेवतेच्या हुकुमाचा अनुसधन
तो कोण थिरवू नाही सकत.
अर्थ बहुत सदीक अनि
प्रदीनच्या वेडीवर
बहुमोल वर्ष अर्थ वर्षातील

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
पुढे केवढा मनाला स्पर्शून गेलेला
एक लहान डोंगर
[illegible]
[illegible]
[illegible]
एक सर्वांनी [illegible]
[illegible]
[illegible]
[

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अंगभेसनांनि

नारण व्हार डिस
शोध घेतो आहे मी
त्यान्याची मलीची हरपल्ल आशा
अजमावुन पहातो आहे.
तरीहण
माझा मनावरील अविश्वासन्याचे
जळजळीत व्रणाचा निष्कारण भीतीचे –
जोडे अलगद करील
मनी तत्परतेची मायकत नाही अजून
अंधेला आवाहन करणारे दुसरे नाव सुचत नाही.
हुरहुरत्या तर्कांना दुसरी साद मिळत नाही
मग उरते केवळ एकच नाव - ध्रुव
तो दडिला बोलण्या देव नव्हे आता
पुरातन सूरनाव –
एकेकाळी दिशादर्शने गाजलेला
खलाशांचे भुलवेला
त्याने नावाडीपणाची नाही मालिश होणार कोणाला यापुढे
त्याला केव्हा मुकता आविश्वास होता
आणि पुढे नष्ट झाला
त्याची आठवणही रक्षणार नाही कुणाला.
त्याचा वक्षाची दशा क्रीतास
आजची मही भोगुन गेला मग आपल्या जहेने
दुरून या एका आस्था वक्षाची मलेने
विचार पहावा केला त्याचा.
आता वस्ताधारी आहे ध्रुव
आणि जो निष्ठेने त्याचा जयजयकार करील
त्याला हृदयश्च उत्सुर्त आणीबाणे
दिशाची पुरविल्याने प्राप्त होईल

ध्रुव-ध्याच्या संकेताचे पालन हाच आहे मानवाला
आत्मसाधनेचा एकमेव मार्ग

[illegible]

अॅगॅमेमनॉन

जहाजांचे सांगाडे आणि दोरखंड कुजून जाऊ लागले
सांगराच्या साखळ्या विलग झाल्या
पळ काढणारे लोक तोंड लपवीत निघून गेले.
सारे दात ओठ खाऊ लागले
कंटाळलेले, निराधार, भुकेले, हतबल झालेले.
वाट पहाण्याचे दिवस वाढतच गेले
दिवसामागून दिवस जात राहिले
[illegible] सर्वांचे सर्वोत्तम योद्धे अगतिकतेने मरणमुखी पडले.

मग कॅल्चास पुन्हा एकदा बोलला
म्हणाला "आर्टेमिसने पाठवला आहे हा प्रतिकूल वारा"
आणि उघड केला त्याने
त्यावर तिने सुचवलेला उपाय
ज्याच्या कल्पनेने, शिशासारख्या वजनाने
दडपली गेली अॅट्रिअसच्या पुत्रांची काळजे
अश्रू ढाळू लागले ते
त्यांनी अश्रू ढाळावे असाच होता तो उपाय
आणि अवाक होऊन
ते आपले राजदंड धुळीत घासू लागले.

मग तो वडीलधारा राजा म्हणाला
"काय बोलू आता मी?
देवाचा उपाय झिडकारून लावला
तर संकट ओढवेल
पण जर तो मान्य केला –
जर तिच्या निरागस कोवळ्या वयात
माझ्या गृहाच्या आनंदकंदाची - माझ्या अपत्याची
मी स्वत: आपल्या हाताने हत्या केली
पाविऱ्याला लाथाडणाऱ्या अनैसर्गिक क्रूरतेने
माझे पितृत्व मागणाऱ्या रक्ताने न्हाणून
माझे हात डागाळले तर -

[illegible]

अॅगमेमनॉन

करतो माणसांना
आणि विनाशाची चक्रे सुरू करतो
जी त्याच्या करुणास्पद साध्याच्या मार्गावर
कुठलीही क्षिती न बाळगता गडगडत रहातात
म्हणून अॅगमेमनॉनने
परत फिरणे नको असे निश्चित करून
आपल्या कन्येच्या जीवनाचा
बळी देणे पत्करले -
एका पतीद्रोह केलेल्या पत्नीसाठी
होणाऱ्या युद्धाच्या सहाय्यार्थ
एका वादळाने अडवलेल्या आरमाराच्या
मुक्ततेची खंडणी होती ती.

लक्ष न देता तिच्या अश्रूंकडे
किंवा तिच्या "पिताजी, पिताजी" अशा आक्रोशाकडे
या तिच्या कुमारवयाकडे
त्यांच्या कीर्तीची त्यांच्या युद्धाची किंमत
[illegible]
म्हटली गेली एक प्रार्थना.
तिच्या पित्याने उच्चारले अनुज्ञेचे शब्द
तिच्या पायापर्यन्त रुळणाऱ्या पोषाखात
लटकी पडली होती तिची गात्रे
[illegible]
एखादे कोकरू उंचावर धरावे तशी.
[illegible]
आणि मग आला तिचे गलोज आवळणारा क्षण,
ॲट्रियसचा वंश एकाही अशुभसूचक उद्गाराने
शापला जाऊ नये म्हणून.
[illegible]
आणि मग एकही अश्रू न ढाळता तिची कडवी नजर
तिच्या मारेकऱ्यांचा शोध घेऊ लागली तिची नजर

ग्रीक शोकगीत

ॲगॅमेमनॉन

त्यात शुभाचा विजय होवो
हीच प्रार्थना करतो आता आम्ही
इथे ॲगॅमेमनॉनच्या घरी
या आरगॉसच्या भूमीचे रक्षण करण्यासाठी
एकाकी पडे असलेले आम्ही.

(काही [illegible] रहाते.)

[illegible] : क्लायटेमनेस्ट्रा तुझ्या बोलावण्याला मान देऊन
आलो आहोत आम्ही
आमचा राजा आणि नेता उपस्थित नसतांना
आणि त्याचे सिंहासन रिकामे असतांना
त्याला देण्याचा मान त्याच्या पत्नीला देणे
हे आमचे कर्तव्य आहे.
काही निरोप मिळाला आहे का तुम्हाला?
काही चांगल्या बातमीमुळे का होत आहेत हे यज्ञयाग?
का अनेक दिवस मनी बाळगलेल्या आशेचा पूर्तीक्षण
नजीक आला म्हणून आहेत हे धन्यवाद देण्यासाठी?
प्रेमाने विचारतो आहे मी .
आणि तितक्याच निष्ठेने स्वीकारीन
मिळालेले उत्तर तसेच मीनही.

क्लायटेमनेस्ट्रा : जर लौकिक गुण धरी असेल
तर रात्रीच्या दयामय गर्भाशयातून
सूर्योदयावरोबर चांगली बातमी बाहेर पडावी.
[illegible] करण्याचा प्रयत्न नसेल
इतकी उत्कट आनंद देणारी बातमी आहे.
आपल्या आरगॉसच्या वीरांनी
ट्राॲमची नगरी जिंकली आहे.

श्रेष्ठीवृंद : काय केले आहे म्हणता वीरांनी?
माझ्या ऐकण्यात चूक झाली असावी.
छे! विश्वास नाही बसत.

क्लायटेमनेस्ट्रा : ट्रॉय आता आपले झाले आहे.
हे बोलणे तर स्पष्ट आहे ना?

श्रेष्ठीवृंद : आनंदाश्रूंनी माझे डोळे भरून आले आहेत.

क्लायटेमनेस्ट्रा : हातातून तुमची निष्ठाच दिसून येते.

श्रेष्ठीवृंद : [illegible]

क्लायटेमनेस्ट्रा : आहे तर! अर्थात एकाद्या देवाने गळा फसवले नसले तर!

श्रेष्ठीवृंद : [illegible]

क्लायटेमनेस्ट्रा : स्वप्न? स्त्रीच्या डोक्यातल्या गोष्टी करीत बसायची का आहे ती?

श्रेष्ठीवृंद : तर मग [illegible]
समाधान मानीत बसला आहां तुम्ही!

क्लायटेमनेस्ट्रा : एखादी [illegible]
आहेत तर तुम्ही!

श्रेष्ठीवृंद : बरे तर मग सांगा. केव्हा जिंकले गेले ट्रॉय?

क्लायटेमनेस्ट्रा : ह्या आजच्या रात्र –
जिच्या गर्भातून हा तेजोमय सूर्य अवतरला आहे.

श्रेष्ठीवृंद : ट्रॉयहून इतक्या लांब,

इतक्या त्वरेने कोणता दूत वीजू शकला बरं?

क्लायटेमनेस्ट्रा : अग्निदेव!
इथाने प्रथम चेतवली त्याची तळपती शलाका
[illegible]
ह्या राजधान्यापर्यन्त वार्ता येऊन पोचली
[illegible]
त्या वेदानंतर
[illegible]
होता ऐथॉस-इयुसचा खडक
तिथे ज्वालेने अंधाऱ्या क्रोशांना मागे टाकीत झेप घेतली
[illegible]
आणि आकाशात एका प्रकाशाच्या
जुळ्या मनोऱ्याने आपले वरचे टोक खुपसले
वाटचाल झालेला सगळा मार्ग उजळीत
[illegible]
एका शेपेत अग्नियन ओलांडून गेला
तो वितळलेल्या सोन्यासारखा
पेटत्या राळेचा चमचमाट.
सूर्योदय झाल्यासारखे गासे नानू लागले
भुलून जाऊन त्या संकेतज्वालेच्या प्रकाशाने
मॅकिसटॉसच्या शिखरांवर सूर्योदयाचे
प्रतिबिंब उमटले त्या लखलखाटाने
[illegible]
उठला त्या निरोपाशी इमान राखून
आणि त्याच्या पेटत्या ओंडक्यांच्या उजेडाने
यूरायपसच्या पाठीपर्यन्तचे विस्तृत अंतर कापले
तिथे त्याना पेटता निरोप मेसॅपियाच्या पहारेकऱ्यांना मिळाला
त्यांनीही पेटवला अग्नि आपल्यापरीने
आणि पाळलेल्या झुडपाच्या रुक्षलेल्या शिंगांना पेटवून
निरोप पुढे पोचवला.

ॲगमेमनॉनि

हा आहे माझा पुराणा आणि माझे संकेतचिन्ह
जे मी तुमच्यापुढे ठेवते आहे.
ॲगमेमनॉनने ट्रॉयहून मला पाठवलेला हा संदेश.

[illegible], बाईसाहेब,
ईश्वराला धन्यवाद देऊन आम्ही यथायोग्य
पण मोघा मात्र पुरता आस्वाद
घ्यायचा आहे आम्हाला ह्या घडलेल्या गवसाचा.
आणि सविस्तर सारे ऐकायचे आहे तुमचे वक्तव्य.
सांगा ना पुन्हा आम्हाला
तुमच्या पार्तीची सारी हकीकत!

[illegible] : आज ट्रॉयनगरी ग्रीकांच्या ताब्यात आहे.
तिच्या तटांवर घुमताहेत आरोळ्या
ज्या एकमेकात मिसळू शकत नाहीत.
एकाच भांड्यात तेल आणि बिनीगर ओता
ते एकमेकांपासून वेगळे होत लहरत राहातील
पण ते मिसळणार नाहीत कधीच.
तसेच मला वाटते.
त्या अरुंद रस्त्यांमधून
कानाला तापदायक वाटणारा
एक विसंवादी सूर उमटतो आहे -
बंधनात पडलेल्यांच्या किंकाळ्या
आणि त्यांना बंदीवान करणाऱ्या जेत्यांचे विजयघोष.
काही आनंदी, काही दुःखी अलग अलग
ट्रॉयमधील स्त्रिया
मृत नवऱ्यांच्या आणि बंधूंच्या कलेवरांच
घालून घेत आहेत स्वतःला
वृद्ध पितामह मुलांनातवांसाठी
शोक करीत आहेत
आणि त्यांचे शोकोद्गार हे गुलामांचे रुदन आहे.

हे सारखे आणवते आहे त्यांना
आणि मग विजयी झालेले वीर
राजगर भाललेल्या लढाईनंतर
भटकता आणि लुटालूट करीत
न्याहारीसाठी भुकावलेले असे ते
संचार करीत आहेत.
आणि त्यांचे यजमान मात्र
घुळीत गिपचीत पडलेले आहेत.
कुठलेच नियम पाळायची जरूर नाही.
कुणी कुठे जावे ह्याचा निर्बंध नाही
प्रत्येकाने आपल्याला नशीबाने मिळेल ते घ्यायचे.
ट्रॉयमधल्या जिंकून घेतलेल्या परांमधून
वस्तीला राहिलेले ते
अखेर आज रात्री
आपल्याला कोरड्या पांघरूणात लपेटून घेऊन
हिमपातापासून सुरक्षित असे
पहारा करण्याच्या कामगिरीपासून सुटलेले.
सुखाने झोपतील तिन्हीसांजेपासून पहाटेपर्यन्त
जर त्या जित नगरीत ते
ज्या देवांची ती वसतीस्थान होती
त्या देवांचा आदराने मान राखतील
आणि पवित्र स्थाने पिटाळून टाकणार नाहीत
तरच त्या आजच्या जेत्यांवर
उद्याचे जित ठरण्याची पाळी येणार नाही.
मात्र अनधिकृत लूटगार करण्याची लालसा
संपत्ती गोळा करण्याचा मोह
आमच्या शिपायांना न पाडो
कारण त्यामुळे ते स्वतःचेच नुकसान करून घेतील.
कारण अजून परतीचा प्रवास व्हावयाचा आहे
देवाच्या कृपेने ते सुखरूप आमच्या नजरेस पडोत
जर त्यांनी जहाजे आपल्या [illegible] मार्गस्थ होतील,

तर मग देव त्यांना
परतीच्या सुप्रसन्न प्रवासाचे वरदान देतील
अर्थात ज्यांची आठवणही उरलेली नाही
त्या मृतांचा जागृत कोप जर
त्यांचा अनपेक्षितरीत्या सूड घेण्यास
तिष्ठत उभा नसला तरच ते वरदान त्यांना प्राप्त होईल.
एका स्त्रीचे शब्द आहेत हे
सर्वांच्या नजरेसमोर
सत्तत्वाचा जय होवो
वादंग वलक्षायर मात करून.
माझ्या आयुष्यात पुष्कळ सुखद गोष्टी आहेत
त्या साऱ्यांचा मी आता उपभोग घेईन.

श्रेष्ठीवृंद : बाईसाहेब,
एकाद्या पुरुषासारखेच आहेत तुमचे शब्द
वत्सल आणि शहाणपणाचे पण
आता तुमच्या स्वतःच्या तोंडून
विश्वासाई पुरावा मिळाला आहे आम्हाला
तेव्हा आम्ही आता पुढे देवांना नीरव शांतता सिद्ध होऊ
त्यांच्या कृपाप्रसादाला
आत्यंतिक श्रद्धेचा प्रतिसाद देणेच उचित आहे.

(क्लायटेमनेस्ट्रा राजवाड्यात जाते)

श्रेष्ठीवृंद : हे झ्यूस,
सर्व स्वर्गस्थ शक्तींच्याहून श्रेष्ठ असलेल्या,
हे स्नेहपूर्ण निशे,
तुझ्या त्या घातक निर्णायक प्रहारांनी
युद्धकौशल्याबद्दल प्रसिद्ध असलेल्या
आरगॉसच्या नावाभोवती अविनाशी कीर्तीचे
तेजोवलय निर्माण केले.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अंगभेमनोंन

"पवित्र वस्तूंचे सौंदर्य
मायाळी मातीत तुडवणाऱ्या
माणसाचे स्वच्छंद आचरण
लक्षात घेण्याजोगे आहे'
असे देवांना वाटत नाही -
अश्रद्धेतेचे द्योतक आहे ही समजूत!
सत्य आता स्पष्टपणे उघड झाले आहे.
अहंकाराला भोगावे लागले आहे
आपल्या करणीचे फळ.
आणि जे सत्यधाच्या कल्पनेला तुच्छतेने हसले
आणि ज्यांनी बळाचा मारून
आपला विश्वास ठेवला.
शस्त्रे आणि राजांचे फुगलेले खजिने यावर
ते नियतीने त्यांच्यासाठी आखलेल्या मार्गाने गेले
मध्यम मार्ग हाच शेवटी सर्वोत्तम
गरीबपणाही नको आणि अहंमन्यताही नको
पण यावद्दल काही स्पष्ट नियम आखून
देता येत नसल्याने
अस्थिर, असमंजस मनाला ग्रहण होत नाही ह्याचे
त्यामुळे त्यांचा अंतिम हेतू साध्य होत नाही
[illegible]
आणि एकला का माणसाच्या हातून अतिक्रमण झाले
व संपत्ती आणि अहंमन्यता ह्यांच्या भरात
त्याने उच्च न्यायमंदिराला शिव्याकारले
की मग त्याच्या पापाला
त्या पूर्वीच्या सुरक्षित संदिग्धतेत दडून राहण्याची
आशाच कधी करायला नको
— याप्रमाणे परतीची वाट बंद झाल्यावर
मोहरूपी सैतान -
नरकाची वाट दाखवणारा -
त्याला चुकीच्या मार्गावर

अॅगमेमनॉन

आणि आरगॉसमध्ये
वाली आणि भात्यांचे रचलेले ढीग
आणि लोहारांच्या भट्टीवरील
आणि गोदीतील गोंगाट
आगच्यासाठी ठेऊन
तिने अलगद उंबरा ओलांडला
आणि सोडला आपला राजमहाल
ज्यामुळे तिची भीति जागी व्हावी
त्याचे भय न वाळगता
आणि ट्रॉयला आंदण म्हणून आणला तिने
सर्वनाश रक्त आणि अश्रू.
इथे, तिने त्यागिलेल्या तिच्या घरात
तिचा परिचारकांचा आणि कर्मचाऱ्यांचा आवाज
करीत राहिला जिव्हाळ्याने आणि खेदाने रुदन.
हाय रे हे गृहा! हाय रे राजा! किती करुणास्पद हे!
हाय! जीवर तिच्या प्रिय मस्तकाचा
नाजूक ठसा उगटला आहे ती ही उशी!
तिथे तिचा पती पडला आहे आपल्या खोलीत
अन्नपाण्यावाचून
शोकाघाताने मूक होऊन
सागरावरून भरारी घेऊन पक्षीवाटे .
पोचते आहे त्याचे चित्त.
दोषारोपयुक्त नव्हे तर आतुरतापूर्ण
[illegible] भूत गरज करील आता हा राजाच्यावर
कबरस्तान होईल ह्या घराचे
तिच्या पुतळ्याचे मोहक निष्कलंकत्व
त्याच्या एकलेपणाची व्यथा वाढवीत आहे
त्याच्या डोळ्यातील आस सारखा शोध घेते आहे.
पण तो चैतन्याने रसरसलेला शील थिजला आहे
त्या सौंदर्याचा वहर अस्त पावला आहे

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

(कसल्याशा तीव्र संवेदनांचा न आवरलेला वेग असलेल्या स्त्रियांचा [illegible] एकमेकींच्या चेहऱ्यांकडे बघत आणि ते संदेश वाचता येत असल्याच्या निरनिराळ्या लक्षणांचा [illegible] पुढीलप्रमाणे आपल्या प्रतिक्रिया व्यक्त करतात.)

वृंदाचे सदस्य : त्या स्त्रीच्या ज्वालेने दिलेली बातमी ऐकल्यापासून
रस्त्यारस्त्यातून वावड्या उठत आहेत
[illegible] खरी निघावी?
का आहे ही कुणाला तरी स्फुरलेली फसवी कथा?
पोरकट, भरकटलेल्या मेंदूची कथित कहाणी?
अशा बातमीने तुमच्या आशांना पंख फुटावे
तर लवकरच आढळून येईल तुम्हाला
की अग्निज्वालाही असत्य बोलू शकते
सत्य घटना उलटापालटया होतात
आणि श्रद्धा निष्फळ ठरते.
साऱ्याच स्त्रिया अग्निच्या वृत्तीच्या असतात,
स्त्रीच्या ज्वाला उफाळतात
अगदी सहज मनाविला जाऊन
विश्वास आनंदतो.
स्त्रियांच्या कंठातून अपवा डागल्या गेल्या
की त्या त्वरेने पसरतात –
ठाऊकच आहे आपल्याला हे.
पण हेही ठाऊक आहे आपल्याला
की तितक्याच जलदीने त्या लुप्तही होतात.

(श्रेष्ठी वृंद आतो. वरेच दिवस कोंडले गेलेले असे सूचनेसाठी योग्य वेळ स्वतःहून कधीच घडत नाही व नंतर श्रेष्ठी वृंद अत्यंत उत्तेजित अशा स्थितीत पुन्हा प्रवेशतो)

श्रेष्ठी वृंद : आता लवकरच समजेल आपल्याला
ज्वालांची ती टप्प्यांची शर्यत.

[illegible]

[illegible]

अर्जुनः [illegible]

कृष्ण : [illegible]

अर्जुनः [illegible]

अर्जुन : [illegible]

अर्जुनः [illegible]

अर्जुन : [illegible]

अर्जुनः [illegible]

[पर्दा उठता है। सभी दृश्यमान]
[तालियों की आवाज़ आती है।]

अमोल : [हाथ जोड़कर] धन्यवाद, धन्यवाद
[अमोल अपनी तालियों को रोकता है और मंच पर]
[खड़े सभी कलाकार अपना हाथ नीचे करते हैं।]

भवानी : [दोनों हाथों को हिलाते हुए] अरे, अरे, अरे!
[भवानी अपने हाथ को रोकता है।]

अमोल : [भवानी से] अरे भवानी, तुम्हें क्या हो गया?
[भवानी अपने हाथ को रोकता है।]

भवानी : [अपने हाथ को देखते हुए] देखो!
[भवानी अपनी हथेली को]
[अमोल की ओर करता है।]

अमोल : [भवानी की हथेली को देखकर] ओह!
[अमोल भवानी की हथेली को]
[अपने हाथ में लेता है।]

भवानी : [अमोल से] अमोल, तुम्हें क्या हो गया?
[भवानी अपनी हथेली को]
[अमोल के हाथ से छुड़ाता है।]

अमोल : [भवानी से] कुछ नहीं, कुछ नहीं
[अमोल अपने हाथ को]
[अपनी पीठ के पीछे करता है।]
[भवानी अपनी हथेली को]
[अमोल की ओर करता है।]
[अमोल अपने हाथ को]
[भवानी के हाथ से छुड़ाता है।]

[illegible]

सखी : [illegible]

कलावंतसंभ्रू : [illegible]

"कृष्णस्य प्रेमिकाऽहं !
अरे कथं तु विस्मरेत् मेघलं व्यक्तित्वम् ?
दुःखस्य प्रकाशः क्षणे क्षणे मुखे ।
दुःखस्यापि प्रेमिका पुरातनी विस्मरेत् हि
का कथा तेषां
यत्र सुखेषु पुनः स्मरन्ति स्वप्नान् मिथ
मनोरथं वा कल्पयन्ति ये केऽपि
अथवा वाग्विलासेन, स्मृतिभिः दानेन
अहं पुनरपि पुनः विस्मरे अविस्मरणीयं
पुनः केवलं मानसी सत्ता
विलीनता स्वस्य चरमावस्थां प्रकाशः
पुनरावृत्तं व्यक्तित्वम् ते केन प्रकाशेन
तव हृदयं यदि मम आत्मा
मम व्यक्तित्वं तव अनुभवः
तदा कथं
व्यवधानं तिष्ठति अनुभवस्य स्वयं
अस्माकं प्रणयस्य हि
सदा व्यापकः नदीवत्
अविच्छिन्नधारा सम्पन्नः
अथवा सुखदुःखे
दुःखेषु सुखस्य प्रथमं स्वरूपं अनुभवं मनसि
मिलनं वियोगस्य
व्यक्तं स्यात् प्रकाशस्य विरोधेषु
अथवा मृत्युस्य विषये पुनरपि कथयामि ?
कथं विस्मरे तव व्यक्तित्वं
व्यवधानं हि केवलं
अस्माकं सुखदुःखानां मध्ये पतति यत्
अहो यदि त्वमपि अनुभवेः मां
अहमपि त्वां --

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अब तक ऐसा क्यों नहीं हुआ ?
मुख्याध्यापिकाजी से मिलने इतना लेट तो नहीं ?
तो मुकुलता नहीं गई क्या आज ?

मधुकर : मुकुलता कुछ असामान्य अवस्था में थी, तो मैंने उसको नहीं कहीं कहीं कहीं मुकुलता, मालती विद्यालय में मुकुलता को कुछ मुकुलता मालती ने कुछ कहा नहीं

सौम्यदीप : मालती कहाँ मुकुलता मुकुलता तेरा विद्यालयों मालती कहीं मालती मालती । मैंने कहा मालती मालती मालती

संदर्भ : [illegible]

अनुवाद : [illegible]

[illegible]

क्षेमश्री इंद : [illegible]

मीरा शोकसागरे

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

[illegible]
[illegible]
[illegible]

अंगसंमर्दन

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ॲगॅमेमनॉन

पुन्हा जन्म देईल आणखी एका अज्ञात शक्तीला
ज्यांनी तिला जन्म दिला त्या शक्तीच्याच जातकुळीची.
उर्मट अविवेक – ज्याचा जोर पर्वा करीत नाही
युद्धाची न हिंसाचाराची
ना परलोकाची ना ऐहिकाची
ज्याच्या भीतीचे सावट
एकाद्या काळ्या ढगासारखे
ज्याचा विनाश निश्चित झाला आहे अशा घराचर
प्रहरानुप्रहर दाटून रहाते-
भीती अनुताप आणि यातना
ह्यांनी भातकी ठरणारे

पण न्यायदेवता आपल्या चमकदार नेत्रांनी
उजळून टाकते धुरकटलेले, कळकट, घरकुल सुद्धा.
जे इमारतीला मानतात त्यांचा सन्मान करते
आणि दूरवर शोध करते अशांचा
की ज्यांची हृदये निष्कलंक असतील.
औद्धत्य धारण केलेली नीचता जेथे लपून आहे
असे सुवर्णमहाल दुर्लक्षून निघून जाते ती
सत्ता आणि ऐश्वर्य एकत्र असले
[illegible]
तरी ते तिच्या आदरास पात्र होत नाहीत
सुजनता आणि दुरित ह्या दोहींनाही
ती त्याच्या निश्चित झालेल्या पथाने
त्याच्या निश्चित असलेल्या अधेरीकडे
संभाळून घेऊन जाते.
[illegible]
युद्धातली लूट व कॅसॅन्ड्रा आहेत.)

श्रोतृवृंद : आमचा राजा!
ॲट्रियसचा पुत्र! ट्रॉयचा विजेता!

[illegible]

अंगसमलनि :

[illegible]

या एकाने एक केलेल्या
सो प्रथम सहवास स्मरत असतो.
तुमच्या मध्यान्हीच्या सहवासा
तर सो स्मरतात पडतो आहे तो
नव्या पहाटे जाई तुमचे मनाने
[illegible] पडतो सो तुमचा निर्णय
कधी आर आहे असतात
हा असतात डोक्यातील प्रेम
[illegible] पैसा आहे
[illegible]
[illegible] नव्हते असते
[illegible] आहेत
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [

स्वाध्यायसंग्रह :

अंगसंमतांनि

ती इतरांच्या मुखातून उच्चारली जावी.
आणि ह्या नाजुकसाजुक सरबराईने
मला स्त्रीसदृश बनवू नयोस
आणि एवढा लालघोटया पर्शियनासारखी
मान्यासमोर झुकतझुकत
तुझी उच्चस्वरातील भाषणे करीत
तोंड वाजवू नयोस.
तसेच, तुझ्या ह्या अंगरलेल्या वस्त्रांनी
देवांचा मत्सरही ओढवून घेऊ नयोस,
कारण हे असले सन्मान देवानांच शोभयाचे असतात.
मी मर्त्य असल्यामुळे
कलाकुसर केलेल्या या बहुमोल रेशमी वस्त्रांवर
पाय देणे भी धोक्याचे मानतो.
माझा सन्मानच करायचा असेल तर,
तो माणसाला साजेल असा करावा
अशी माझी इच्छा आहे-
देवासारखा नव्हे.
यशाची प्रशंसा
ह्या साऱ्या शालरी
आणि भपकेबाज गालिच्यांच्या पायघडया
सोन्यासिलायच.
[illegible]

कलाटमकट्टा : [illegible]

[illegible]

अङ्गारमर्दनः — [illegible]

कलहंसमेनका — [illegible]

अङ्गारमर्दनः — [illegible]

कलहंसमेनका — [illegible]

अङ्गारमर्दनः — [illegible]

कलहंसमेनका — [illegible]

अङ्गारमर्दनः — [illegible]

कलहंसमेनका — [illegible]

[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

त्यांना न पुसलेल्या पायांनी मलिन करण्याला मी धजणे
म्हणजे जीवनेला धिक्कारणे आहे.
पण जाऊ दे ते.
या मुलीला आत घेऊन जा
आणि तिला नीट वागव.
जेव्हा [illegible]
गुलामीचे ओझे कोणी आवडीने खांद्यावर घेत नाही
आणि ही माझ्याकडे सेनेची भेट म्हणून आली आहे.
साऱ्या ट्रॉयमधील संपत्तीतले निवडक रत्न आहे हे.
आता या वास्तीत मला मगते घेऊन
आभारासन करायला लावण्यात आलेच आहे.
तेव्हा हा आंगळना गालिच्यावर पाय देत
मी माझ्या घरात प्रवेश करतो.

क्लायटेमनेस्ट्रा : जय असो - जय! जय!!

[illegible]
राजवाड्यात जातो.)

क्लायटेमनेस्ट्रा : ड्यूस! ड्यूस!
[illegible]
आणि तुझे मनोगत
तुझ्या इच्छाशक्तीने सिद्धीस जावो!

[illegible]
जातात. कॅसॅन्ड्रा दुसऱ्या रथात बसून रहाते.)

श्रेष्ठीवृंद : ही असली भीती मला अशी सारखी ग्रासीत आहे?
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

आणि पहिल्यावर दुसऱ्याचा प्रभाव असतो.
तर या नाराजीला न जुमानता
माझ्या तोंडातून शब्द बाहेर पडले असते
आणि ज्यांचा सल्ला मागोवा घेण्याचे धाडस झालेले नाही
असे विचार मी बोलून गेलो असतो
व प्रत्येक भीतीना उच्चार केला असता.
पण आता माझी जीभ
अस्पष्ट बडबडत राहिली आहे
हृदयाच्या दुःखाचा वाटा उचलला आहे तिने
समयोचित शब्द उच्चारता यावा म्हणून
तळमळते आहे ती.
पण सारखी निराशाच होते आहे तिची.
माझे मूक हृदय मात्र
ओलवर जळत राहिलेल्या अग्नीने धुमसते आहे.

(क्लायटेमनेस्ट्रा राजवाड्याच्या दारात येते.)

क्लायटेमनेस्ट्रा : तू खुद्दा कॅसॅन्ड्रा ऐकू येते आहे का तुला
मी काय म्हणते ते?
आत ये परात.
म्हणजे आभार मान की –
हा राजवाड्यात तुझ्यावरील
कोणी विकृतभावना बाळगीत नाही.
तुला आमच्या मुख्य वेदीजवळ उभी करू
आणि इतर अनेक गुलामांबरोबर
पावन करण्याच्या विधीत तुला भाग घेता येईल.
तर मग उतर त्या रथावरून
फुकाचा अहंकार बाळगू नको.
असे म्हणतात की हर्क्युलिसला सुद्धा
एकदा गुलाम म्हणून विकण्यात आले होते.
आणि त्याला गुलामीची भाकरी खाण्याची

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

([illegible])

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

श्रेष्ठीवृंद : मला दया येते आहे,
राग नाही येत.
चल, गरीब बिनाच्या पोरी,
चाली उत्तर.
या कठीण प्रसंगापुढे मुकाट्याने मान वाकव
तुझे हे नवे जू मुकाट्याने पाळून घे.
[illegible]

कॅसेन्ड्रा : हे अॅपोलो! हाय, हाय!
नाही, नाही, नाही! हे भूमी! हे अॅपोलो!

श्रेष्ठीवृंद : असा शोकाकुल चीत्कार करून अॅपोलोचे नाव का घेतेस?
अशा आवाहन करायला तो काही शोकदेवता नाही.

कॅसेन्ड्रा : अरेरे, हाय! किती भयानक आहे हे!
हे पृथ्वी! हे अॅपोलो, अॅपोलो!

श्रेष्ठीवृंद : पुन्हा अॅपोलोला हाक घालून
पावित्र्याचा अधिक्षेप करीत आहे ती!
ज्या ठिकाणी दुःखाचा फेरा आहे
त्या घरात त्या देवश्रेष्ठाचे अधिष्ठान
असून शकत नाही.

कॅसेन्ड्रा : अॅपोलो! अॅपोलो!
पर्वतराज्याच्या अधिष्ठात्या!
माझा घात करणाऱ्या!
[illegible]
पुन्हा माझा घात करण्यासाठी.

श्रेष्ठीवृंद : स्वतःच्या दुःखभोगांबद्दल
बोलायचे दैवी स्फुरण आले आहे तिला,

गुलामीत सुद्धा तिची भविष्यसूचक शक्ती
नष्ट झालेली नाही.

क्लायटेम्नेस्ट्रा : अँपोलो! अँपोलो!
पर्यटनाच्या अधिष्ठात्या! माझा पाठ करणाऱ्या!
कुठे घेऊन आला आहेस तू मला?
काय! घोणाचे भयानक घर आहे हे?

ग्रीकवृंद : हा ॲट्रियसचा राजवाडा आहे.
हे तुझी भविष्यज्ञानी शक्ती
सांगत नाही का तुला?
तर मग मी सांगतो तुला
तसेच म्हण या जागेला म्हणजे
तू परे तेच बोललीस असे होईल.

क्लायटेम्नेस्ट्रा : छे! नाही.
पण जे देवांचा तिरस्कार करते असे घर आहे हे.
ज्याचे दगड सुद्धा
एका रक्तलांछित कृत्याचे अपराधी साक्षीदार आहेत.
या घराने आपल्या दरवाजांच्या आत
कत्तल केलेल्या शरीरांचे अवशेष
आणि खून केलेल्या मुलांची हाडे
दडवून ठेवली आहेत.

ग्रीकवृंद : ही भविष्यवेत्ती
प्राणेन्द्रिय तीक्ष्ण असणाऱ्या शिकारी कुत्र्यांसारखी
अचूक मागावर जात आहे
ती ज्या मागावर जात आहे
तो माग ठाऊक आहे आम्हाला.
रक्ताकडेच पोचतो आहे तो.

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
ह भगवन् स्वाहे गाऽत्मा
तुला वैहस त्रिलोक्य पवित्र करी
आणि पुढे तिळे आईचे स्वप्न
तुझा हुकमाबाहे बंधनातून बाहेर आहे
माझे मुद्धानाव
तलवारीच्या घावान मृत्यु पावलात तेव्हा अनेक होत
मरुन आहे नाही काय देवे नाही
आणि वैतन्यान तलवारीन रेन मारलु असतात
असा तिन्हा स्वतन्त्रातून
तिचा घालने आहेत्या स्वान
मुलगा जात नाही.

कौसल्या : थाबा, मत्रीजी या कुणी!
कोण, कोण, आम्ह भवतीन हे दुश्मन!
काय? माझ्या तिच्या तिघानी शोकसागर?
त्या माझ्या दिवे आईच्या गर्भातून?
सबध हे सबध धरितिय! हा कोहून न्याय!
मे आतली पाणी तिच्यी आत आहे.
मे त्या शुद्धीकरण विधीनही सम्बन्धेत
आपले पेराज भरले आहे!
मी स्वतः हत्यारग्रस्त स्वतःचीच
सम्पूर्णतः अद्भुत प्रसंग आहे-
मी माझ मालेले आहे!
'कौसल्या ती स्वतः'
एक विलक्षणपणा आहे मी!
विश्वासघात खाल्ले आहे मी स्वतः!

श्रेष्ठीवृंद : हर्ष दैवसंयोग मनात आणी निरोप घ्यन आहे
अन्य मार्ग देखा नाही तमी
सोने सत्य आणि सुख चर्चेतील नाहीत

[illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] :

शोक शोकगीत

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अनसूया : सखि!
किमत्र ही मालिनीमी मुहुरः अनवरत मुख लग्नु मुखलोल-
मा मधुपमुखा निवारय मधुपमुखा मुखरितम्
अमरः किन्तु लघुतु
अनुपलभ्य अन्यत्र यत्र गच्छेत्
एवमेव मुग्ध मालिनीमा मधुकरीम्
कोमल कपोलमा मालती दिने
किंतु मधुकर मनोरमामा मालतीम्
मालती केरि मधुरस पानमा मुहे.

प्रियंवदा : अरे रे दुरितेन मनसि किंहि चिन्तय सखीमेन!
मधुकर न एव मालतीमा मनोहर मिलनकेरि लागि!
हरण रे हि सखि ते मालती सौन्दर्यो
मालती मालरे मधुरस मालतीमा मनोहरमारि लोभ दिलाये मोहे मधुप
पेलाइ दुर्लेन
मनो! मालती मालत मैलिलेन,
मालतीमा मनोहरमा मधुपमुख मिलनकेरि मधु रस!
एम्त केवेरि दुरितेन मेलनमारि
मिलाप मुहूर्तो मात्रे
मिलाप मुहूर्तो मुखमधुपमुख मधु पानमा लोभी
न कर मधु पानमारि मन मो
मनोहरमा हि
मनो मधुप मा मालतीमा मालतीमा मधुपमुख मधु पानमा मनोहर
न मधुकरन्तु मुखी हरुं मालती हरुं मधुप मधुपमुखी मिलनमा मनोहर

सेवंजीवन : हुला मधुपा निर्भे हुदुपा
मालतीमा मिलनी हुदुरे मालिनी
मधुप मालतीमा मालिनी मालिनी मो मो
मधुपा मालतीमा
मालिनी हुदुपा मिलनमा मिलन
मुखरे मुखमधुपमुखे हुदुपा मालतीमा मालिनी मिलनमा

[illegible]

[illegible]

[illegible]

शकुन्तला : [illegible]

कण्वशिष्या : [illegible]

शकुन्तला : [illegible]

कण्वशिष्या : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अंगसमाधि

[illegible]

अर्थसंग्रह : [illegible]

[illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

शोक श्लोकमाला

अर्जुन : [illegible]

कृष्ण : [illegible]

अर्जुन : [illegible]

कृष्ण : [illegible]

अर्जुन : [illegible]

कृष्ण : [illegible]

अर्जुन : [illegible]

कृष्ण : [illegible]

अर्जुन : [illegible]

कृष्ण : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

चौथा श्रेणी : [illegible]

पाचवा श्रेणी : [illegible]

साथा श्रेणी : [illegible]

सातवा श्रेणी : [illegible]

आठवा श्रेणी : [illegible]

कोणताच मार्ग मला तरी माहित नाही.

नववा श्रेष्ठी : [illegible]

दहावा श्रेष्ठी : [illegible]

अकरावा श्रेष्ठी : [illegible] हो वियळणी ? त्यांच्यावरून राजा मरण पावला आहे असे भविष्य वर्तवायचे आम्ही ?

बारावा श्रेष्ठी : [illegible] अंदाज करणे आणि खात्री लायक ज्ञान ह्यात खूप फरक आहे.

श्रेष्ठीवृंद : [illegible] मताला सगळ्या बाजूंनी पाहिजे गिळतो आहे.

([illegible] मित्र मिळाला म्हणून [illegible] ह्या अगमनाचे स्वागत करण्यासाठी [illegible] अगॅमेमनॉन [illegible] त्याच्या अंगावर मृत क्लॉयंट्रा पडलेली आहे.)

क्लायटेमनेस्ट्रा : [illegible] मी कोणतीही शपथ न घेतलेला माणूस पहा. जेव्हा माझ्या [illegible] इथे उठविलेल्या [illegible] ह्या भोवतालची [illegible] मी [illegible] ह्या शस्त्रीच्या [illegible] ह्या [illegible] ह्या [illegible] ह

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

केशौंझ : [illegible]

कण्वाश्रमसंमुद्रा : [illegible]

[illegible]

केसीवृंद : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

[illegible]

दुःशासनः : [illegible]

•

•

•

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] :

(दोहरा पेज)

चित्रण : 'स्वाधीन' आज या आजादी दिवस!
फर! लालकिलेसे आजके सामान्य कृत्य प्रदर्शित करेंगे.
अपना मंत्र अपने सांविधानिक साधनों आदि की
कृतीका कर स्वतन्त्रारे देश
सामान्यका भाषण प्रसारित
आगे स्वाधीन लोगों को भी भरपाई करना देशान.
या इन कृतियोंकी विशेषता साधनात
पुरस्कृत करना आई तो
सारे हुए पुरुष आज आई क्या हमने
स्वतन्त्र सांविधान विधानसभाकी कृतज्ञता
प्रकट पाकिस्तान खतम
इसी आजका स्वतन्त्रारे दान और आई.
आज से कसौटी आदि सभी सांसदों ने पुरस्कृत आदि.
अंग्रेजी अंगरेजीसरकार लिया
जो लिया आन्दोलनकर खत्म देशान होता
स्वतन्त्रारे आदि स्वतन्त्र यह साधन लिया विधेयक
हमारा आजाद आज
अंग्रेजीसे आजाद भारत
पराधीन करेंगे सहयोगी
स्वीकृत दिये
सभा की स्वतन्त्र आज
आदि सांविधानिक महान्यायाधिकरण
एक अंग्रेजीसे आजके महान् कृत्य
आजी साधना पूर्ण आजीवन आजाद. —
स्वतन्त्र आजका स्वतन्त्र आजे
स्वतन्त्र आजादी पर कार्यालय लिये आजी
एक अंग्रेजीसे हमारा आजकलका विधान
स्वतन्त्र आजाद भारतमें साधना दिया
स्वतन्त्र स्वतन्त्रताहुन मनाने एक बड़ा दिन

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

पुंजिष्यम : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

श्यामीकृत : [illegible]
[illegible]
[illegible]

इंजिष्यम : [illegible]
[illegible]
[illegible]

श्यामीकृत : [illegible]
[illegible]

[illegible]

कालंगमेगन्द्रा : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

संदर्भाच्या स्पष्टीकरणार्थ टीपा :

अंगणमनांत : [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

शब्दार्थसहित

अंकित : चाहे वह व्यक्तियों द्वारा या समय-समय पर प्रकृति द्वारा किया गया हो, चाहे वह अच्छा हो या बुरा हो, परन्तु उसका प्रभाव पड़ा हो।

अनुमति : पूर्वकथन, भविष्यवाणी।

अमरता : जो कभी समाप्त न हो।

अविरल वायु : अत्यधिक तथा लगातार चलने वाली हवा, जो सीधी अनुकूल हो अथवा ऐसी हवा जो किसी ओर विशेष रूप से न चलकर सब दिशाओं में समान रूप से चले।

आविष्कार : नई खोज।

कृतज्ञ : उपकार मानने वाला।

क्षतिपूर्ति : नुकसान की पूर्ति।

खनिज तेल : पेट्रोलियम, मिट्टी का तेल, डीजल, पैराफिन तेल, मोबिल ऑयल आदि खनिज पदार्थों से प्राप्त होने वाले तेल।

गुरुत्वाकर्षण : पृथ्वी की वह शक्ति जो हर वस्तु को अपनी ओर खींचती है।

चुम्बकीय क्षमता : वह शक्ति जो लोहे को अपनी ओर खींचती है।

जलवायु : किसी स्थान पर लम्बे समय तक रहने वाली मौसम की दशा।

जीवाश्म : प्राचीन काल के पेड़-पौधों और जीव-जन्तुओं के अवशेष जो पृथ्वी के नीचे दबे हुए मिलते हैं।

तापमान : गर्मी की मात्रा।

दुर्लभ : जो सरलता से न मिल सके।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] : [illegible] [illegible] [illegible]

कॉमीडेडी
अथवा
अभिधारिका

कोऑपरेटिव अथवा अर्थव्यवस्था

शोक संवेदना

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible] :

[illegible]

[illegible]

गौतमबुद्ध : [illegible]

[illegible]

इकेस्ट्रा: [illegible]

सेलिसाद्रुद : [illegible]

इकेस्ट्रा : [illegible]

सेलिसाद्रुद : [illegible]

इकेस्ट्रा : [illegible]

सेलिसाद्रुद : [illegible]

इकेस्ट्रा : [illegible]

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

अभिनेता : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

[illegible] : [illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

तुझ्या हाताने [illegible]
बघ - तुझे [illegible] दृश्य आहे ते!
(इफेजेनिया खाली होऊन अॅगेमेम्नॉनकडे हसून
पहाते. तो सावधगिरीची सूचना देण्यासाठी
तिचा हात पकडतो.)
हां घात रक्ता. सावधान!
हया आनंदामुळे तुझी सावधगिरी
नष्ट होता कामा नये.
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अॅगेमेम्नॉन : [illegible]
तुझ्या पित्याच्या गृहीच्या अनमोल ठेवा
मुलीची चालतीबोलती आठवण आहेस तू!
आमच्या अश्रूंनी आम्ही
सिंचन केले हया आशेने.
आता मोठया दृढनिश्चयाने
तुझ्या पित्याचा वारस म्हणून
तुझा हक्क जिंकून घेतला पाहिजेस तू.

इफेजेनिया : हे प्रिय, प्रियतम मुख!
तुझ्यामध्ये माझी सारे सुखे एकवटली आहेत.
कारण तुलाच आता पिता म्हटले पाहिजे मी.
मातेवर गुलीने करायची सारी माया सुद्धा
आता तुझ्याच वाटयाला येणार आहे
कारण मी आता माझ्या मातेचा द्वेष करते
आणि न्याय्यच आहे ते.
क्रूरपणाने मारली गेलेली माझी बहीण इफिजेनिया
तिच्या वाटयाच्या प्रेमाचा भागही
मी तुलाच देते

[illegible]

अभिनेता : [illegible]

१११

[illegible]
देशारी
[illegible]
तुझ्या कोपाने जर
हा राजवंश उच्छस्त झाला
तर मग कोणता सश्रद्ध हात तुझ्या पूजास्थानांना
अर्घ्यप्रदानांनी भूषवील?
म्हणून म्हणतो वाचव आमचा वंश
आत्यंतिक बलहीनतेतून बळाची उभारणी कर
पडण्यातून यशाची प्रभा फाकू दे.

कॉरिफीअस : मुलींनो,
पित्याच्या गृहाच्या तारकांनो,
हळू बोला रे!
कोणी ऐकेल आपून
आणि फेकाळ जीभ चालवण्याची आवड म्हणून
आपल्या शास्त्यांकडे जाऊन बडबडेल!
देव करो आणि मला ते
मृतात्म्यांत दिसोत आतातरी
आणि त्यांचे मांस
रटरटणाऱ्या कांबरात आणि
ज्वालांत नष्ट होतांना पाहू दे मला.

अँटिगनी : अँपोलोचा शब्द सर्वशक्तिमान आहे.
तो काहीच अयशस्वी होणार नाही
त्याचा आवाज
निकट लावणारा, आग्रही
हया धोक्याच्या घाटमाला सागरे जाण्यास
मला जबरदस्तीने प्रवृत्त करीत आहे.
जर मी 'अशास तसे' असा योग्य सूड
माझ्या पित्याच्या मारेकऱ्यांवर

हल्ला करणाऱ्या शत्रूंसारखा -
वंशपरंपरागत दुष्टतासापराधाने घडवलेल्या
हाती आयुधे घेतलेल्या -
लक्षोपलक्ष शरांची, मारेकिऱ्यांची,
मिथ्या, भयानक निशास्त्रधारांची
या शस्त्रांनी त्या त्याला छळतात, पीडतात, सतावतात
त्याला निर्दय आघातांनी पटकारून
किळसवाण्या, केविलवाण्या, गलिच्छ अवस्थेत
त्याच्या नगरीतून हुसकावून लावतात
भोजनोत्तर आणि मद्यसेवन
अर्घ्यदानाचा मान -
मात्र सहभागी होऊ शकणार नाही तो बापुडे.
असे वदली होती देवतांनी.
त्याच्या पित्याचा अदृश्य प्रकोप
प्रत्येक पूजास्थानापासून वंचित करतो त्याला.
कोणीही स्वागत करता कामा नये त्याचे स्वगृही
त्याच्या संगतीत वसती करता कामा नये कुठेही
तिरस्कृत, निःसहीन आणि एकाकी असा तो
अखेरीस एकाग्र सुरक्षितलेल्या फोलपटासारखा
पडून रहातो, मृत्यू बनून अंतिम संस्करण झालेला.
अशा दैवीवाणीवर विश्वास ठेवावा का मी?
अथवा का नाही (ठेवू?)
जरी मी त्यांच्यावर विश्वास ठेवू शकत नसलो तरीही
मला हे कार्य केलेच पाहिजे.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
आणि माझे स्वाभिमानी नागरीक

ट्रॉय जिंकण्यात त्यांनी दाखवलेल्या धैर्यामुळे
सर्व क्षेत्रात जे कीर्तिमंत झाले आहेत
ती आज एका स्त्रीने
नव्हे दोन स्त्रियांनी
याप्रमाणे गुलाम बनून जीवन कंठीत
राहिले आहेत
त्याची शरम!
इजिस्था! पुरुष असो या स्त्री
तो आता त्याचा धडा शिकल्याशिवाय
रहाणार नाही.

(इतक्यात आत दडलेल्या सशस्त्र सैनिकांचा प्रमुख हातात भाला
घेऊन मुद्दाम रचलेल्या शोकगान आणि रुदनगानाच्या आवाजाने
आवाहन सुरू करतात)

सैनिकांचा प्रमुख : हे सर्वशक्तिमान नियती देवतांनो
ऐका आता!
आमची प्रार्थना स्वीकारा
आणि आमचा पिता जो झ्यूसदेव
त्याच्या हाती करवा
त्या उद्दिष्टाचे साफल्य
ज्याची आमची अत्युत्कट आशा
प्रतीक्षा करते आहे
आणि आमचा न्याय्य पक्ष
ज्याची हक्काने मागणी करतो आहे.
न्याय आपले ऋण जबरीने वसूल करतो
न्यायदेवतेचा आवाज उच्चस्वराने म्हणतो,
शब्दाला शब्दानेच उत्तर मिळो
देयाला प्रतिसाद देयाचाच मिळो
पातक असा वार
हत्या करणाऱ्या वाराशी गाठ घालो
कारण पापाचे योग्य बक्षिस

अभिलोप : माझी इच्छा तुमच्यापेक्षा
मला - विपाशी
तुम्ही एका धूसरासुर दुसरा सूर
जिवंत राहू नये
तिघांत दुसऱ्यासारखा दूर
असला तरी बरे मी.
तुमची एकजूट एवढ्या मजबूत किंवा
समजोतेच करीन
तुमच्या आत्म्याला ठेवावे लागे सुरा सुरुवात
पोचवू शकेन का मी?
का अशाच्या अदितेय अनोळखीपणे
मुळी विद्रूप स्वभाव माझा
किंवा तुमच्या अहंला का मी एकटी तरी
इतकीच
तुमच्या जिवाला लावण?
आणि जेव्हा
आदितेयने शेवटचे चेहरा अनोळखी
तुमची याचना मुळे
त्यांनी तुमच्याशी कायमचाच हा अंत सुरुवात
आणि शेवटच्या शोकाच्या साठर करतील
तेव्हा तुम्ही - मृत समजत तरी -
त्यांनी आदितेयचे त्यात पैठ प्रकाश का?
आणि आपण पैठ प्रकाश का त्याचे मनचे घेत?

मेघिचाबुद्ध : बरवा,

कोर्अफोरी अथवा अर्थधारिका

अग्नीच्या प्रथम अवतारापासून
मृत माणसाचा आत्मा
नरम पडत नाही
त्याचा क्रोध अधिकाधिक चढतच राहतो.
धुनी उजेडात आणला जातो
मग जेव्हा ज्वलंत भक्तीने
अपत्याच्या अश्रूंतील भावनावेगाने
पित्याचे नाव उच्चारले जाते
तेव्हा ते शोधनाचे शब्द आणि ती शोकाची वृत्ती
दोन्हीही न्यायाचीच तामिली करतात
अपराधी व्यक्तीचा भेदक दमनयंत्राने पाठपुरावा करतात.
ताथाउनच्या बाजूंनी त्याला घेराव करून सोडतात.

ओरेस्ट्स : तर मग पिताजी
पाळीपाळीने गायिलेले आमचे अश्रूंने माखे ऐका
आमच्याकडे पहा - तुमचे प्रत्येक मूल
तुमच्या समाधीला जाग आणण्यासाठी
आमचे दुःख आरोळून सांगत आहे
आम्हा दोघांवर झालेल्या दुहेरी अन्यायाने
हवा पृथ्वीवरचा भार दुप्पट झाला आहे
आम्ही दोघेही याचक, दोघेही निर्वासित,
असे एकतरी सत्तेत आहे का
की जे विश्वव्यापी यातनांपुढे व्यर्थ ठरले नाही?
आमच्या दुर्दैवाशी लढा देण्याची
कोणती आशा आहे आम्हाला?

ऑरेस्ट्स : पण तरीही
हया विवळणाऱ्या व्यथांतून
स्वर्गस्थ शक्तींची इच्छा असेल तर
उठतील आशांचे अधिक सुंदर सूर.
आमच्या समाधीजवळील शोकगीतांची जागा

अजूनही विजयगीते गातील.
शाही भोजनगृहात राजाच्या वारसाने स्वगृही
स्वागत करण्यासाठी
आणि त्याचे आरोग्यचिंतन करण्यासाठी
वारुणीचे पाट पसरतील.

ऑरेस्टीस : पित्याजी, ट्रॉयच्या तटांखाली
लिसियाच्या एकाग्र भालाईतांच्या चिंता
राजगृहाच्या पावाने जखमी होऊन
जर तुम्ही मृत्यू पावला असतात
तर किती बरे झाले असते!
मग तुमचे पराणे संघलतेची लेणी
त्यायले असते.
तुमच्या यशानी प्रौढी मिरवीत राहीले असते
आरगॉसच्या मार्गावर
सर्व नजरा तुमच्या मुलांचा सन्मान करत्या
आणि त्या परदेशीय मित्रान्यावर
अगणित हातांनी सन्मानाने उभारलेली
तुमची समाधी
आपल्या भव्य उच्चतेने
दूर अंतरावरून ओळवात भरली असती
तिची भव्य उंची
आणि प्राप्त कीर्तीने हलका झाला असता
तुमी गेल्याचा खेद
पण आता मात्र तुमच्या मृत्यूचे खंडन
कर्णधाला सलते आहे.

[illegible] :
एकाग्र नव्या तान्याप्रमाणे,
वीरमरण पत्करलेल्यांनी
मित्र म्हणून तुमचे स्वागत केल्यावर

अरिस्तेअस : हल्लेलूया हल्ला!
हे सखीजन, दोरा का हरिण,
या जलाशयाचा वेधकपणा
किंवा ? अजूनही कळलेलं नाही.
एक मृग सरळसरळ दिसे,
झरणाची अंतरंगातली
त्याला भेदक दखल कशी का?
हर्षोन्मत्त मधुर कुरणात
एकटा आनंदाने खेळत असे का तसाच
एक गोड्याशार तलाव पाशी
त्याला दुर्दैव का?
कसे विसरलात तुम्ही?
आणि हेलकावणारा त्याचा पुरा

मेरिसाइड : हरी ओ हरा
हे का त्याचे सुवर्णीचे शृंग
आणि पिंजून टाके वेगवान त्याचा

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

कोरीफिअस : [illegible]

[illegible]

मेसेंजर : [illegible]

[illegible]

कोरीफिअस : [illegible]

[illegible]

मौर्यवृद्धः [illegible]

इन्द्रवृद्धः [illegible]

शोक शोकगीत

प्रतिनिधि : [illegible]

संवेदनशील : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

प्रेषक सोनवणेसाहेब

[illegible]

[illegible]

[illegible]

८ हिंदीतील अक्षरांचे वर्गीकरण

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[illegible] : [illegible]

[कुम्भी प्रवेशयन्ती दासी चेटी च.]
[आर्या चारुदत्त आर्या वसन्तसेना
तिष्ठ तिष्ठ दासचेटकाः]

वसन्तसेना : [ये भणन्ति भणन्तु नाम
ये निर्लज्जेति मां जगुः
उत्पन्नेषु गुणेषु मत्सरवतां हा हा न सम्भाव्यते]

संवाहकः : [एष भणति संवाहक आर्या वसन्तसेना
तिष्ठ तिष्ठ यावदहं ते दासी चेटी च आगच्छामः तावत् तिष्ठ]

वसन्तसेना : [अम्म हुं खलु मुक्का?
का परित्तायध भणध?
अज्जो अज्जो पिअदु दे एसा मए]

संवाहकः : [ऐते स्मः
[अ]प्रतिहत शासनाः
अद्यैव वसन्तसेनायाः
आभरणं हरामः]

वसन्तसेना : [अज्जो अज्जो मए अवराधो खमेदु
अम्मओ पुत्तओ अहिं
अज्जो मए किं दोसो लक्खिदो]

संवाहकः : [किमत्र
[ऐते] वयमार्यचारुदत्तस्य दासाः]

वसन्तसेना : [अज्जस्स चारुदत्तस्स केरके अम्मओ
अज्जो अज्जस्स किल्बिसे एसा मए]

संवाहकः : [ही भो]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

केजीकेरी अथवा अर्थशास्त्रिका

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

ಸಿಂಹ ಅಥವಾ ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ
ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಗಿದೆ ಅಂತ
ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಅದು ಮೊದಲು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ
ಹಾಕಿ ಅವುಗಳ ಕೊರಳಿನ ಸುತ್ತ ಅದರ ಬಾಲ
ಬಳಸಿ ಅವುಗಳ
ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿ ಸಾಯಿಸಿ
ಆ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸಿ
ನಿಧಾನವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತದೆ
ಹಾಗೆ ಅಲ್ಲಾಡುವಾಗ ಅದರ ಬಾಲದ ಕೂದಲುಗಳು
ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಉದುರಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ
ಹೀಗೆ ಅದು ಕೊಂದು ತಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೂದಲುಗಳು
ಅದರ ಬಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ
ಅದರ ಬಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಕೂದಲುಗಳು
ಅದು ಕೊಂದು ತಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೂದಲುಗಳು
ಎಂಬುದು ಅದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ
ಅದು ಕೊಂದು ತಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೂದಲುಗಳು
ಅದರ ಬಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದು

[redacted]

[redacted]

अभिनेता : [redacted]

(यो सुन्न अनन्तर पछि लाग्छ)
कहाँ पैसा आयो त ?
विद्यालय जिम्मेवारी
हर्ष लाग्छ यहाँ ?
यस प्रतिस्पर्धात्मक युगमा
लाहुरेको कुपालत परम्परा मरण भनेको
यार अलाछ यार !

सेवक : (एक सेवक आएर भन्छ)
हजुर भन्छ एकै छिनमा भात तयार हुन्छ !
कुरुवा पुगेछ त ?
कुन कक्षमा छन् ?

अभिमन्यु : पहाडका सम्पन्नता निम्ति यहाँ
को को आउन भेटु हुँदैछन् ।
आफ्नो एक छोरालाई यस अस्पतालको डाक्टर बनाउन
आएका थिए यहाँ
आज यस जीवन आफ्नै पुत्रै पुत्रै
विश्व विद्यालय स्नातक
आफ्नै आफ्ना आफ्नानी
एकाएक कार्डियोलोजिस्ट एमडिएन्डोक्रोनोलोजिस्ट
सुरक्षित हुनेछन्को हेर्न आफ्नै आउने
आफ्नानी अवतारमा आफ्नानी बनाउन पेशा
पाउने यही भन्न हो सुरक्षित आफ्नै भन्न
यस पुत्रै छोरा हुन भनेर हेर्न हुँदैन
आफ्नै भन्न विश्वविद्यालय
हेर्न पुत्रै भन्नै हुँदैन्छ भन्न
बनाउने व्यवहारी नाकेन
पुत्रै छोरालाई हुनेछन्को न भनेर्छन् आफ्नो
आफ्नै व्यवहार आफ्नै पुत्रै बनाउन सक्नेछ
(विश्वविद्यालय व्यवहारमा व्यवहारिक हेर्न ।)

स्याचटेमनेस्ट्रा : सद्गृहस्थानो, तुम्हाला काय सांगायचे असेल ते सांगा
ज्याची ज्या-ची तुम्ही अपेक्षा कराल
ते सारे इथे परत तुम्हाला मिळेल.
गरम पाण्याने स्नान व इतर सुखसोयी,
आरामशीर शय्या, स्नेहपूर्ण स्वागत आणि मनोरंजन;
जर हत्याविषय दुसरे काही जास्त गंभीर स्वरूपाचे
काम असेल तुमचे,
तर मग ती पुरुषांच्या अखत्यारीतील गोष्ट आहे.
आणि मी त्यांना त्याबद्दल कळवीन.

ऑरगॉस : मी फोसीसहून आलो आहे
दॉलचा आहे मी
माझ्या मालासह प्रवास करीत
ऑरगॉसला चाललो आहे.
आणि इथे मी हा अनाथ
असा कोणी
माझ्या पावलांवरचे पोगीर उतरतो आहे.
रस्त्यात एक मनुष्य भेटला मला
परका होता तो मला
जसा मी त्याला होतो
त्याचे नाव बोलता बोलता समजले मला
स्ट्रोफियस होते. फोसीसचा होता तो.
मी कुठे जातो आहे हे त्याने मला विचारले,
आणि स्वत:बद्दल सारे सांगितले;
मग तो म्हणाला,
"जर नाहीतरी तू आरगॉसला चालला आहेसच
तर हा निरोप लक्षात ठेव
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
मला ते सूत्र म्हणून
हे घर तुमचेच समजा
जरी तुम्ही आला नसता
तरी लवकरच दुसऱ्या कोणीतरी
ही बातमी आणली असतीच.
पण जी माणसे दिवसभर प्रवास करतात
आणि ज्यांना अजून पुष्कळ दूर जायचे असते
त्यांनी भोजन आणि विश्रांतीसाठी
वेळ काढलाच पाहिजे.
(एका सेवकाला)
यांना आत घेऊन जा.
त्यांच्या मित्राला आणि सेवकांनाही न्या.
यांच्या राहण्याची चांगली व्यवस्था करा.
पुरुषांच्या निवासस्थानात
आणि त्यांचे योग्य प्रकारे आगत स्वागतही करा.
औचित्य सांभाळून तत्परतेने कार्य करा
शेवटी यावहल तुम्हाला जबाबदार धरले जाईल
मी ही हकीकत राजाला कळवीन आणि
आमच्या मित्रांसह
कारण अनेक मित्र आहेत आम्हाला
आम्ही प्राप्त परिस्थितीची चर्चा करू.
(सर्व राजवाड्यात जातात.)

मेनिलायुस : या बायांनो!
लवकरच आपल्या हृदयांनी
आपल्या जिभांना बोलण्याचे धाडस दिले पाहिजे
आणि दाखवून दिले पाहिजे
की आम्ही अबला असलो तरी एकनिष्ठ आहोत.
आणि संकटकाळी अंरिस्टीसला मदत करू शकतो.
हे आदरणीय भूमी,

हे पवित्र मृत्तिकादेवी
जी शोक गलावण्यासाठी
प्रेम आणि दुःख हयांनी उभारली
आणि जी मोलोसदलाच्या राजासाठी
शोभनीय आच्छादन बनली,
तू आता आमची प्रार्थना ऐक
आणि आताच तुझी मदत पाठव.
आता 'समजावणीला' तिच्या पलुध्या यापरू दे
आणि लढ्यात सामील होऊ दे!
हर्मिस, पृथ्वीतळातील गुप्त शक्तींचा अधीश
त्या अरिष्टकारक तलवारीचा सांभाळ करू दे
आणि तिची धार तिखट करू दे.
अरे थिसलेय् ची आपला दत्तिचा पाठुणा
काही गडबड गोंधळ उडवीत आहे.
नव! ती पहा ॲरिस्टीसची अश्रूंत बुडालेली
दाई येत आहे.
सिलिस्सा! हे काय चालवले आहेस तू?
हे अश्रू काही "गोले पातले रडाया" वैकी नाहीत.
(राजवाड्यातून एक वृद्ध स्त्री बाहेर येते.)

दाई : माझ्या स्वामिनीने
मला तातडीचेच इजिस्सला बोलावून आणायला
सांगितले आहे.
आता आपल्याला सांगण्यात आली ती वार्ताही
त्या लोकांकडून समक्षच ऐकण्यासाठी—
ही भयंकर वार्ताही.
तिच्या फसव्या डोळ्यात एक दुःखी भाव आहे.
आम्हा सेवकांच्या पुढे वरवर आणलेला
पण आतून ती हसते आहे.
का नाही? तिच्या दृष्टीने
हा सारा कारभार फार उत्तम रीतीने

मेसिकाबुंद : तुझ्या निरोपात काय म्हटले आहे?
कसे यायचे आहे त्याने?
राजेशाही इतमामात?

दाई : राजेशाही इतमाम?
कृपाकरून ते पुन्हा बोला पाहू
समजले नाही मला काहीच.

मेसिकाबुंद : त्याने रक्षक शस्त्रधारी सैनिक
घेऊन यायचे आहे का, एकटाकानेच यायचे आहे?

दाई : असे होय? हो, रक्षक शस्त्रधारी सैनिकांसह.

मेसिकाबुंद : दाई, आम्ही ज्याचा तिरस्कार करतो
त्या आगऱ्या माल्कोला
असे काहीही सांगू नको.
तुला जाता येईल तितक्या घटकन् जा
आनंदाचा अविर्भाव चेहऱ्यावर आण
आणि त्याला एकटाच यायला सांग
म्हणजे म्हणावे ती माणसे न भिता
सारी हकीकत सांगू शकतील.
शहाणा निरोप्या तिरकस निरोप सुद्धा
सरळ सीधा करून सांगतो.

दाई : हा काय प्रकार आहे?
म्हणजे जे आज ऐकले त्याचे स्वागत
करता की काय तुम्ही?

मेसिकाबुंद : आणि जर ड्यूसने कालांतराने
अखेरीस आपल्या विरुद्ध असणारा वारा
फिरवला असला तर!

दाई : बरा झोपलास?
तो कसा?
सरसरून वेदनें कासावीस होसी
आणि आता तर तो निपुत्रिक होऊ घातो.

मेघिकाबुद्ध : एवढी खालच्यावर उतरलास
केवळ लोभिष्टोसाठ हेका

दाई : केवढ आतापर्यंत आहे सुखात?
तर मग तुझी बाजी लावले पुढले आतापर्यंत का?

मेघिकाबुद्ध : तू का आलीस
तुझा निरोप पोहोचा मी
तुला आणी करायला सांगितले आहे
ते माझे केर
दोघांचा कल्याण संपन्न आहे
म्हणे माझी देवच सांगतोय.
(जाई जाते)

मेघिकाबुद्ध : स्वामी,
अतिशयलाभी देवाच्या दिव्या,
मी तुझी प्रार्थना करते.
हे वरदान अता आलाय
की तुझा भयानी भाग
सरकार सरकार प्रस्थापित व्हावे
आजचा संघर्षपूर्वकाळ्यांचा स्वामी
पलटेच्या झाल्या
निर्दोष आनंदाची मालकी करीत असेल.
त्याला स्वतःचा झाला असाहूर आनंदाच
आणि मग?
संघर्ष व्यवस्थापनी

[illegible]
[illegible]
[illegible]

आणि पुन्हा आम्ही
आपल्या मित्रांच्यात आणि आपल्या नातेवाईक
कुटुंबात
आपल्या पुस्तकांचा आणि वेगवेगळ्या पुस्तकांचा विचार
आणि चर्चा करतो की नाही ?
आपल्या पुस्तकांचा खरेपणा आपल्या आपल्या
आपल्या वाचनात
विद्यार्थ्यांच्यात आपल्या अध्यापन शैलीत ते
प्रतिबिंबित होतोय का ?
आपल्या पुस्तकांच्या संबंधात ते
आपल्या मनात आणि
आपल्याला आहे ते.

आणखी महत्त्वाचं , आपले आपल्याशी पुस्तक
आपल्याला आपल्याला आपली ओळख
आपल्या आपल्या पुस्तकांचा आपल्या
पुस्तकांचा आपल्या आपल्याला आपल्या
आपल्या आपल्या आपल्याला आपल्या
पुस्तकांचा आपल्या पुस्तकांचा आपल्या
या आपल्या पुस्तकांचा आपल्याला आपल्या
आपल्या आपल्याशी, आपल्याला आपल्याला
आपल्याच पुस्तकांशी
या आपली पुस्तकं आपल्या आपल्या
ही आपल्याशी आपली आपली पुस्तकांचा
आपल्या पुस्तकांचा आपल्या पुस्तकांचा आपल्या
आपल्याला आपली
या आपली आपल्याला आपल्या पुस्तकांचा आपल्या
आपल्याला आपल्या
आपल्या आपल्या !

मग ती वेळ येईल,
जेव्हा आम्ही आगच्या कर्वश आक्रोशाचे रूपांतर
यज्ञ त्या विजयगानाच्या सुरात
जो स्त्रिया लावतात.
वारा योग्य दिशेने वहातो तेव्हा
आणि आगच्या राजवंशी परण्याच्या युक्तीची
स्तोत्रे गाऊ.
एक नवा दिवस उगवतो आहे
आगच्या नगरीच्या जीवनात
या प्रेषित वरदानाने माझे स्वतःचे हृदय
भरून आले आहे
आणि मित्रांची सुटका झाली आहे
झपाटणाऱ्या भीतीपासून आणि कलहापासून.
ऑरिस्टीस,
हिंमत संचारू दे तुझ्या हृदयात
जेव्हा तो क्षण येईल
तिला ठार करण्याचा
तेव्हा तुझ्या पित्याच्या हत्येची गेपगर्जना कर.
जेव्हा ती स्फुंदत करुण वाणीने म्हणेल,
" माझ्या बाळा ऑरिस्टीस ! "
तेव्हा तू उत्तर कर –
" मी आहे फक्त माझ्या पित्याचा ! "
मग पुरे करून टाक तुझे भयंकर कृत्य
अरे, विधिलिखितच आहे ते.
आणि त्याबद्दल कोणीही तुला दोष देणार नाही.

पर्सिअसने धारण केले होते
तशा कठीण हृदयाची
तुझ्या सुदृढ काळजात स्थापना कर.
पृथ्वीचा खाली आणि वर असणाऱ्या
ज्यांच्यावर तू प्रेम करतोस त्यांच्यासाठी

त्यांचा कोप शांत करण्यासाठी
बदला वसूल करुन घे.
आता तुझ्या भयंकर अक्षेरच्या कृत्याने
ॲंड्रिअसच्या घराण्यासाठी मिळव
अन्तःकरणातील मुक्तिशांती.
ती जुनी वैरे आता
पुन्हा रक्तपाताला कारण होऊ नयेत म्हणून
त्यांचे उत्पत्तिस्थान आणि बीजच
पूर्णपणे नष्ट कर.
(इजिस्थस येतो)

इजिस्थस : ठीक तर मग
हा मी आलो आहे
मला निरोप पाठवण्यात आला म्हणून.
मनाची शांती ढवळणारी बातमी आहे.
अगदी नको नकोशी वाटणारी असे एकतो.
काही प्रवाशांच्या सांगण्याप्रमाणे
ओरिस्टीसचा मृत्यु झाला आहे म्हणे.
पण हे सुद्धा
आमच्या घराच्या अशुभकारक दैवामुळेच
घडले आहे असे म्हणणे
म्हणजे आधीच दुखापत झालेल्या
आणि जुन्या हत्यांनी सडलेल्या पाठीवर
घामेजून टाकणाऱ्या भितीचे
एक नवे ओझे चढवण्यासारखे आहे.
मग काय समजायचे मी ?
हे खरोखरच विश्वसनीय आहे का ?
का नुसत्या बायकी घबराटातून उद्भवलेल्या
आणि सारख्या फुगत चाललेल्या
या बाजारु गप्पा आहेत ?

संपादक

[illegible] (पडदा उघडताच दरबार दाखवला जातो. मध्यभागी सिंहासन असून त्यावर [illegible] बसलेला आहे. सोबतच्या दरबारीजन दुसऱ्याच्या एकेक भाषण देतो.)

मेयक : भाऊ, भाऊ ! मजेदार आहे !
माझा धनी कसा चालला आहे !
सुर आला आहे की !
अहो, इकडचा कुतूहलपट. आपण असा अडकलाय ! तिकडच्या
तिसऱ्यानाकाची दारे उघडा म्हणतो तो ! आपल्या या पडेलाची
कोंबीसेरी चालत माझ्या लक्षात
माझा काही मजकीज असतो आपण आहे असा.
माझे काळे आहे.
अरेरे, इकडे ! अहो !
माझा मजकीज ! ऐकू येत नाही का माझे
म्हणणे तुमाला ?
तुमचे माझ्या तोंड पाही
का गोड लागत आहात ?
कलायटेमनेस्ट्रा कुठे आहेत ?
काय करत आहेत त्या ? अहो
अजागेमन्नाचा दरबार आहे त्याचा हा
त्याचा मंत्रीमंडळ गजी
माझा आज्ञेला माझे मोल

(कलायटेमनेस्ट्रा येते)

कलायटेमनेस्ट्रा : पहाट आहे हा सारा प्रकार ?
मी करते मदतीस का चालली आहेस तू ?

मेयक : मृत मित्रास [illegible]
जिवंत असलेल्यांना मारण्याचा आरोप आहेत
मी मरेपर्यंत मांजरी आहे तुमाला !

क्लाइटेमनेस्ट्रा : [illegible]
[illegible]
तू क्लाइटेमनेस्ट्रा को [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
(सेवक जाता)
अगा मेरे कहने
आगे चिंता की इच्छा है !
मैं आगे व्यवस्था सब ऐसा जाऊं
[illegible]
(अग्निशिख देता)

अग्निशिख : होय — सुखद संकेत हमने की,
[illegible]

क्लाइटेमनेस्ट्रा : [illegible]
[illegible]
कुई मेरी सुनी तुमने ?

अग्निशिख : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

क्लाइटेमनेस्ट्रा : [illegible]
[illegible]
(अग्निशिख [illegible])
(क्लाइटेमनेस्ट्रा [illegible])

अध्यक्षीय : [illegible]

प्रमोदिनी : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

क्लायटेमनेस्ट्रा : किंवा ? मग तुला विकलास
मला की किमत लाली ती कुठे कशे ?

अरिस्टीस : तुला सिद्धलेली किंमत ? मी
नाद घेतार नाही त्याचे. कारण तुला
कसलाही शरम वाटले नाही

क्लायटेमनेस्ट्रा : तुझ्या विरोधे एण भावाचरण केले होते
माझा भावचरित्रास त्याच्याही इतकी कलंकी कर

अरिस्टीस : पुरे झाले ! आपले आपण बोलले
सीमा ओलांडले. तू पुन्हा येथे दिसली होती.

क्लायटेमनेस्ट्रा : पती असूनि नसल्या परीस
काही कमी मानावे लागेल मला.
माझ्या मृत्या.

अरिस्टीस : पुरुषाचे असणे तर नेहमीच
आहे सामाजिक परी बायकांचा स्वभाव.

क्लायटेमनेस्ट्रा : माझ्या पुत्र, मातृत्व हातातले
मातेची क्रूर करण्याचा निर्णय केला
आहेस का तू ?

अरिस्टीस : माझा नव्हे, तुझा बालत्याग
हातातले मृत्यूचा आधार तू ओढलास फेर
आहेस आत्मघातकर.

क्लायटेमनेस्ट्रा : मातेच्या मातामुळे एकाकीच्या मुलांचेला ही
शिकार होण्यासाठी मातृत्व नसा

अरिस्टोफेन्स : [illegible]

कलाटेमनेस्ट्रा : [illegible]

अरिस्टोफेन्स : [illegible]

कलाटेमनेस्ट्रा : [illegible]

अरिस्टोफेन्स : [illegible]

सॉक्रेटीस : [illegible]

अग्निवेश : पुत्र तव मांगल्य अति वरदा है एक !
क्या उसकी आशाएं केवल स्वप्न बिखरा
हमने जैसे सदा देखा
पूजा सदा करना,
किंतु होते जीवन सकलता क्षणों में
एकत्व दीखेगा, अनेक विलयित, एकत्व होगा.
मोक्ष का दीपक्षेत्रदेव, ज्ञान दीपकमेघ
ने संहरणी क्षण करेंगे दूसरा सृजन
दोषनी निद्रुत एक स्वप्न सदृश सदा
मात्रा विस्तार अनन्तमय केवल बुलबुली
क्षण इसमें एक मरण और जन्म
क्षण दोनों क्षण तुल्य
(अग्निवेश स्वगतित उत्तरार्द्ध मेघ दर्शनी.)
मात्रा आवरणांक आद्य अनन्तमय
हा दुरात्म पर पुर
मैं पूर्ण कृपा-का आवरण स्वप्न
अंधकार गहन निद्रुत.
स्वरे अब आज मय निद्रुत स्वप्न.

शोक शोकगीत

[illegible]

(शोकगीत)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अभिलेख : [illegible]

[illegible]

पात्रलक्षात असावयाचे

अग्निहोत्र : माता मी काय म्हणतो
ते ऐकून घ्या
हया पडलेल्या माझी काळजी आहे.
अशा माणसासारखी ही
जी पोरखाली एक तोडी औंदोगत असतो
पण मालिन नसते त्याला
तुझे मलाय आहे मी जीव
माझी अवामावरील पकड ढिली पडली आहे
आणि माझी बुद्धि सम अशी आहे,
परिणामी भल्लीकडेच मन आहे मी मला
भीती माझ्या हृदयाला आतल्या सूर ऐकवीत आहे
आणि त्याला कॉपरहेन करण नाकारीत आहे.
म्हणून माझे मनोव्यापार मुळ संकेत
मालके अमलानाचे, त्या प्रवाहीत
जे माझाशी इमान राखून आहेत
त्यांना मी मंत्रीमंडळे आहीरीत्या मागतो
की माझ्या मातेची हत्या करणे हे पाप नव्हते.
कारण ती स्वतःच माझ्या पित्याचा
खुनाने कलंकित झालेली होती.
अपवित्र आणि देवाच्या तिरस्काराचा पात्र झालेली.
आणि ज्या भारलेल्या झडपाने
हे भयंकर कृत्य करायला धैर्य दिले.
त्यांची जबाबदारी मी घेतली
लाडिलायस ओडीपोवर
त्याने स्वतःच्या पित्याशीच्या देहाचाने
उघड करून मातिताले मला
की मर मी हे कृत्य केले.
तर कोणताही दोष तेवार नाही माझावर.
पर मी ते टाळले तर ओणते कार्यस्थल

मला [illegible] होते ही सा आपले मार्गी.
[illegible] पार [illegible]
[illegible]
[illegible]
[

[illegible]

[illegible]

अरिन्दम : [illegible]

[illegible]

मोहिनी : [illegible]

[illegible]

अरिन्दम : [illegible]

[illegible]

मोहिनी : [illegible]

[illegible]

कैटेगिरी अथवा अर्थोक्ति

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

युमेनिडीज

लेखक
इस्किलस

अनुवादिका
सौ.माधुरी भिडे

युरोनिर्दीज

[illegible]

पुरुषगण : [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

युगेगीटीच्

राजा पार्वतिसम्भवून त्याची मनधानी
हिमालयून घेतला सदनी होत्या त्या.
एक दुसऱ्या पेक्षा नाहीत–
साक्षात शक्ति विश्वाच्या विश्वासाच्या आहेत दोन.
त्यांना दोघांच्या आग्रहाच्या घरण्यातून
बाहेर पडतो आहे
त्यांच्या दोघांतून पाणीच्या द्वंद्व देवतांचे वाद
दोघांच्या पुनर्जन्मातील या मानवी गुणांतून
ही जगण्ये दृढ योद्धाकुलाच्या दुर्लभ असा
जेवण्याचे आहे त्यांना
ही सहिष्णुता कोणत्याही संघातले प्राणी
साधीत असा.
अशक्तही भूमी अन्न देऊ शकणार नाही त्यांना
ईश्वरांना आणि मानवांना शांत साधी करण्यासाठीच
ही जगे जाता
ओजस्वी समर्थ आहे
सहि ह मोठेर त्याचे आहे.
मानवांच्या मध्ये आल्याचा तिची
त्याच्या भाग्य करण्याच्या सामर्थ्यांची
सह पहात असतात.
दुर्योधन, भविष्यकाळ आणि दुःखहर्ता
असेच ती
आता स्वतःच्या मनुष्ये स्वतः करो.
(पुनश्चः आजच मनाने ठरवले आहे म्हणजे काहीतरी होवोत व झेपेल ते
मोठे नवीन करावे. मध्यमाती अंगिकृत एक ओवीबद्धतेचा दमदी
पेडीबद्ध असलेला जिव्हा. हाच तो गाभा मातृकाचा महाभारतीतील
पोपटा, त्याच्याकडेही असावे व हवीच ओवी असेल. त्यांच्यामोठती
अभिनवेश्वर जिवा आहे. त्यांच्या चारा ओवीदेखा आहे.)

अंगोली : मी तुला काय देणार नाही
कदाचित काळ या हृदय कुंडीत असणारे

नरे मी तुझा गर्वाते पाहियेला
आणि तुझा अकुंठित हुकमाचा भव्य उदगम
करण्यास आहे
आता तसा एका लोकोत्तर सामर्थ्याचा
तू ठरला कार्यकर्ता राजीनदीना
शांत असलेला पलतो आहेस.
ओदिप आपल्या एकाकीपणात पेटलेला आहेस
तसा तिकार कर्णकर्कशाना
पुराणात, ज्याचा हिशेब नसलेल्या शेरड्या आहेत तसा.
आणी इस्मिनी देव, मानवी या पशु
जसेना समजत होते कसली
दुर्दिसगाठीच जन्म झाला आहे त्यांना.
आणि इस्मिनाचा शिरस्तवच त्यांनी असली असते --
असेच होणार दुर्दैवात मग्न.
मानवांकडून काही अतिरिक्तपणाची देवीकडून
तिरस्कार व्हो हे तीर
सगळ्या जगाचा एक कुणा काळे वीर सोडू नको.
सगळी मानवांच्या आणि देवांतील शहाणपण --
हा निष्फल संघर्षाचा --
तिरेसीचे भाग्याचा सावलीची भूमी
कडेला झाली आहे तिरोतली
सकाळ झरतीक ज्या दुसा
ज्या तुझे हेवे करत राहू दे
तुझ्या कडवाच्या विरहीने आपल्या बातमा
उभारी झाला.
आणि बकेलस पॅसिसच्या शहरी आ.
तिचे वाचना करणाऱ्या झाडांनी
तिचा पुरातन मूर्ती हृदयाची कवटाळून घे.
आणि तिच्या सहाऱ्याची भीक माग.
तिने भी मुलासाठी त्यागपरीस नवीन
आणि सांत्वनाच्या विनवण्यांनी

अहमपि कुत्र यास्यामि कस्यां मलयवत्यां
इयं वः कल्याणी आशंसते
यत् सा, दुहितृ मात्रा सत्यानन्दं विज्ञापयति
स्वयं पुत्री सुखयतु देवम्.

अग्निमित्रः : (सुखम्) भवति!
साधु खलु मन्त्रयसे यदि कुशलं मे
कुरु त्वमविलम्बं शीघ्रं सूचनां लिख
यदि कुशलं सार्थवाहस्यैव विनीतायाः सकाशे होगी
तु मम कृते कुशलं मन्यस्व
कुशलं प्रकृतौ हेतवः खलु कर्तृ.

धारिणी : (जनान्तिकम्) देवि,
अनुरूपस्तु खलु सम्बन्धः सुकुमारस्य
आकारेण तथा हि तावत्.
(प्रकाशम्) अपि च देवि,
अस्माकं सकाशे तु साक्षात् (जनान्तिकम्) देवस्यैव
अन्तिकं यदि सम्भवति मे.
(प्रकाशम्) अनुरूपस्तावत् खलु देवस्य सम्बन्धः
अस्माकं चैव हृदयं करोति
आर्यः सुकुमारस्य खलु वयः प्रत्यासन्नं लक्षयामि.
(इति अग्निमित्रस्य पैरुषं जनयति. इतीव सादरमेव पत्रं आदाय
पठितुमारब्धवती विलोक्य पठति देवि.)

कञ्चुकेयसेनेयौ : (जनान्तिकम्) कथमुपलक्षयसि देवीं?
अरे अस्माकं क्षीणजनस्य सुकरमेव नयी खलु?
यदा तावदेतौ सार्थवाहौ अनवलोकयन्तौ दृष्टिं वैलक्ष्यमुखे
तौ अन्यान्यमुखे आर्यायाः मुखम्
प्रतीक्षमाणौ यदा स्थास्यतो तदा

[illegible] माझी [illegible] आहे जीवन मरणाचा प्रश्न!
ऐका, तुमच्या समक्ष मी
क्लायटेमनेस्ट्रा
हाका मारते आहे युद्धाला.
(असे म्हणताच अस्वस्थपणे पुनःपुनः इकडे तिकडे घुरमटत [illegible] लागतात.)

क्लायटेमनेस्ट्रा : तुम्ही युद्धाचा आहात;
पण तुमचे मानस केव्हाच गजरेच्या
सरं निघून गेले आहे.
इतक्या दिवस माझा निर्वंशाच्या सोहोळ
ते चालवतात त्याला
यासि तुम्ही साह्य झाला कसला काळात.
(पुन्हा कळिदेवतांचा घुरमटणे.)

क्लायटेमनेस्ट्रा : आम्ही ऐकलं नाही का तुम्ही?
माझ्या हुकमाने तुमचे मन द्रवत नाही का!
अहो! ती मेली, निमेली!
अरबाज, आणले मज
आमच्या माहेरच्या हार मारले
ती विमुख पेक्षा आहे!
(असे म्हणताच करतच अस्वस्थ होत्साचा करतो.)

क्लायटेमनेस्ट्रा : [illegible] मुलगा कोठारच
कोणते आहात? [illegible] आहात?
काळा कलंक, आमच्या [illegible]
[illegible] झाला
आमच्या [illegible]!
तुमचे हे तुमचे [illegible]
तुमचे [illegible] तुमची.
(नीचकर [illegible] [illegible].)

क्लायटेमनेस्ट्रा : निद्रा आणि थकवा
हवा दोन एकमेकांना शोभणाऱ्या साथीदारांनी
त्या राक्षसिणीच्या क्षोभाचा जोर
पार ओसरून टाकला आहे.

ओघवेधतावृंद : (अधिकाधिक मोठ्याने चीत्कार करीत)
लागा त्याच्या मागे!
धरा, पकडा त्याला, पकडा त्याला,
पकडा त्याला, पकडा त्याला, पकडा त्याला!
संभाळा! जपून!

क्लायटेमनेस्ट्रा : स्वप्नात तुम्ही तुमच्या
सावजाचा पाठलाग करीत आहात.
कधीही सावजाचा घ्यास न सोडणाऱ्या
शिकारी कुत्र्यांसारख्या भुंकत आहां
पण प्रत्यक्ष कृतीचे काय?
थकव्याने आक्रमण केले आहे तुमच्यावर
आणि ओपेने तुम्हाला दुबळे करून टाकले आहे.
त्यामुळे माझ्या यातनांचा विसर पडला
आहे तुम्हाला अघेरीस
चला, उठा.
तुमच्या न्याय्य निंदेने लावा त्याच्या
हृदयाला तळमळायला कारण धारदार शब्द जागरूक
सद्सद्विवेकबुद्धीला टोचून चालना देतात
तुमच्या दगट गर्भाशयातील उष्ण
रक्ताची दुर्गंधी असलेल्या
वायूच्या जोरदार लोटांचा त्याच्यावर मारा करा.
सुटकेची त्याची आशा जीर्णशीर्ण करून टाका.
मृत्यू येईपर्यन्त त्याची शिकार करीत रहा.
(असमंजस ओघवेधतावृंद मागे होतो तसतसे क्लायटेमनेस्ट्राचे चित्र अदृश्य होते.)

अनुक्रमणिका :- अर्ज व त्याचे स्वरूप इ. पृष्ठ क्रमांक

अनुक्रमणिका व्याख्या

पृष्ठांचे नियम व सूचीकरण

अर्जाचे वर्गीकरण व नोंदणी

अर्जाचे प्रकार, वर्गीकरण व नोंदणी

(अनुक्रमणिका तयार करण्याच्या कामाचे स्वरूप व व्याप्ती)

हे पुस्तक कसे वापरावे ?

अनुक्रमणिका : तयार करण्याच्या कामाची सर्वसाधारण माहिती

अनुक्रमणिकेच्या कामाची पूर्वतयारी

अनुक्रमणिका तयार करण्याचे काम

अर्जाची नोंदणी करण्याचे विविध प्रकार

अनुक्रमणिका तयार करण्याचे काम सुरू करण्यापूर्वी

अनुक्रमणिका तयार करण्याचे काम

अर्जाची नोंदणी — पुढील नियम पाळावे.

अर्जाचा विषय व अनुक्रमणिका तयार करणे

मुद्दयांची संख्या मर्यादित ठेवणे

अनुक्रमणिका पूर्ण तयार झाल्यावर

हे काम करत असताना काही

पूर्ण झाल्यावर तयार केलेल्या अनुक्रमणिकेचे

अनुक्रमणिका तयार करण्याचे काम

अनुक्रमणिकेचे नियम व अनुक्रमणिका तयार करण्याचे

अर्जाचे प्रकार व त्यानुसार नोंदणीचे नियम

अर्जाचे प्रकार व त्यानुसार नोंदणीचे नियम

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

कौशिकेक्षणाङ्गुद : [illegible]

अंतेवासी : [illegible]

बोधिसत्त्वानुदः : [illegible]

अतीशः : [illegible]

बोधिसत्त्वानुदः : [illegible]

अतीशः : [illegible]

बोधिसत्त्वानुदः : [illegible]

अतीशः : [illegible]

बोधिसत्त्वानुदः : [illegible]

अतीशः : [illegible]

बोधिसत्त्वानुदः : [illegible]

अतीशः : [illegible]
बोधिसत्त्वानुदः : [illegible]

[illegible]

क्रेऑन : [illegible]

क्रोधक्षुब्धवृंद : [illegible]

मृ० प्रेक्षते नायी.

अंतेय : कथं वर मम स्वामा भवितव्यं
तुलाधर्म एव नैवह कष्ट का व्यवसायो.

क्रोधदेवताबुद्ध : भोक्ष्,
मुलब्धा क्रोधस्यात मृद्धा
माझे आंगेकार दिवसून पेड प्रेमर नाही
मी पुन्हा.

अंतेय : मेरा स्थान मुद्धा
मुझे अधिकार भविष्यकाल नहीं मी.

क्रोधदेवताबुद्ध : मुलच्या निमंत्रणाकरु
पेक्ष मानीत असतील पुन्हा.
ज्य मी स्वाच्या मालेचा स्वभाव माग घेत
दीपून घेतोय त्याला,
जिकारी कुमारस्या चालाय लगत
माझेन त्याला
आणि त्याच्या बाकीचे त्याद मिळवून्हाही
त्याआतिरिक्त अंतेयेन ज्या केलेत

अंतेय : तो प्रत्येक आहे माझा
मी स्वाच्या मालिकी कथ मानिन
आणि प्रकाशी चालविन त्याला
का माझ्याकडे माझ कलाकार मुलेसाठी
मी त्याला करीन
तर वाणिज आणि कुटुंबाकरी
पुरुष ज्या माझ्यावरुद्ध कारवाई
प्रत्यक्ष प्रयत्न होईल.
(अंतेय आणि क्रोधदेवताबुद्ध स्वतंत्र मोहून निघून जाते)

जातो. क्रोनोसचा मंदिराच्या पलीकडे जातो.)

दृश्य २ रे

(क्रोनोसच्या मंदिराचे मोठे दरवाजे दाखवला जाईल. अरिस्टीअस प्रवेश करतो व पुजाऱ्यासमोर गुडघे टेकून बसतो.)

अरिस्टीअस : ग्रीसचे अधीनी!
मेनालेओस मला पाठवले आहे मी.
माझ्या कुलपुरुषांच्या देवा
मी करतो आहे पूजन गडिये आहे!
तरी माझा पूर्वी सारखा वंशज नाही मी
मंदिरे आणि वस्त्यांतीलपण दूरवर मी
दीर्घकाळ भटकत राहिल्याने
जणू माझे स्वातंत्र्यच हरवले
मुळी माझे अस्तित्व
माझ्या कल्पनेची भरारी होती आहे.
मनाला करणाऱ्या यातनांनी
माझ्या अंतरंगातील सर्वस्व
पोखरून टाकले आहे –
आता, माझ्या मुली व पत्नीप्रमाणे
माझ्या देवांकडील पवित्र
पूजा करावी
म्हणून मंदिरांच्या अधिकाऱ्यांचा
मला आता मोठ्याच आनंदाने सल्ला देतात
मी, हे देवी, तुझ्या निवासस्थानी,
तुझ्या पवित्र मूर्तीपुढे आज आलो आहे;
माझ्यावरील अपिरोसाचा निर्णय
जाणून घेण्यासाठी,
का ठरेल त्याप्रकार आहे मी.
(अरिस्टीअसचे आत्मगत भाषण ऐकत प्रवेश करतो.)

कार्यकलाकुंद :

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

अरिष्टनेमि : [illegible]

[illegible]

कोरसचे नायक : [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

म्हणून ज्या सूर्यप्रकाशाला अंतरलेल्या
अंधाऱ्या रस्त्यांवर
आम्ही दगदधोंडे विखरून टाकतो
त्या वाटा दुसऱ्या देवांनी टाळाव्या.
याप्रमाणे
जे काम नियतीने आमच्या निष्ठेला
अटळपणे सोपवले आहे
त्याबद्दलचा स्वर्गाचा दृढ आदेश
आता सांगितला गेला आहे.
मग योग्य ते भय बाळगल्याशिवाय
आणि आदर दाखवल्याशिवाय कोण राहील आता ?
आमचा निवास जरी
अंधांच्या अधोलोकातील विवरात असला
तरी आमचा पुरातन हक्क कोणी नाकारू
शकत नाही.

(अथीनी तिच्या मंदिरातून बाहेर येते)

अथीनी : दूर वरून माझ्या नावाचा
गोठ्याने उद्घोष आलेला माझ्या कानी आला
अंकिआच्या सेना नायकांनी गला दिलेली
भूमी ताब्यात घेण्यासाठी
थाईथाईने स्कॅमँडर नजीक गेले होते मी.
युद्धातील लुटीतून निवडलेली ही
बहुमोल देणगी
थीसीयसच्या पुत्रांनी संपूर्णपणे य
सतत भोगावी
म्हणून दिली गेली आहे.
पण चटकन् तिथून आले मी.
पाय किंवा पंख हयांना बिलकुल
कष्ट न देता.

युमेनिडीज्

भरवेगाने धीरगणाऱ्या वाऱ्यांना
माझ्या गर्जणाऱ्या ढालीला जुपून
प्रयाण केला मी.
माझ्या प्रांगणात
दिसत असलेल्या ह्या विचित्र समुहाने
माझे मन हेलावले आहे.
भीतीने नव्हे तर नवलाने.
कोण आहात तुम्ही?
मी साऱ्यांना उद्देशून बोलते आहे–
माझ्या पुतळ्याला प्रार्थक म्हणून
पदर कवळणाऱ्या ह्या गाणसाला उद्देशून
आणि तुम्हालाही–
मी भूगीवर उपजणाऱ्या ज्या जीवांना ओळखते
त्यातील कोणाशीच साम्य नाही तुमचे.
तुम्ही देव - देवतामध्येही कधी दिसला नाहीत.
अथवा मर्त्य मानवांसारख्याही तुम्ही नाही-
पण मी हा अन्याय करीत आहे तुमच्यावर
काही कुरापत काढलेली नसतांना
दुसऱ्यांना विनाकारण निंदणे
विवेकबुद्धीला संमत नाही.

क्रोधदेवताबृंद : ग्यूसच्या कन्ये
अगदी थोड्क्यात आम्ही सारे सांगतो
ते तू ऐकून घे.
आम्ही पुरातन निशेची अपत्ये आहोत
अधोलोकातील आमच्या खोल घरी
आम्हाला शापदेवता असे नाव आहे.

अथीनी : तुमचा वंश मला माहित आहे
तसेच सर्वसाधारण भाषणात तुमची
नावे आलेली मी ऐकली आहेत.

क्रोधदेवतावृंद : शक्य आहे. आता तू आमचे पहिलेवहिले कार्यही ऐक.

अथीनी : संतोषाने
मात्र सरळ शब्दात सांगा काय ते.

क्रोधदेवतावृंद: आम्ही हत्या करणारांना
हाकलून काढतो.

अथीनी: आणि अशा निराधार भटक्याला
आराम आणि शांती कुठे लाभू शकते?

क्रोधदेवतावृंद: जेथे आनंद व सुखशोई
हयांचे नावही ऐकू येत नाही
तेथे.

अथीनी : आणि या अदेशानेच तुम्ही
आरडाओरडा करीत हया माणसाचा
पाठलाग करता आहा?

क्रोधदेवतावृंद: होय, त्याने जाणीवपूर्वक
मातेची हत्या केली आहे.

अथीनी : जिच्या कोपाला तो भ्याला
अशी कुणी त्याच्यावर जबरदस्ती करणारी
शक्ती तर नव्हती त्याच्या कृत्या मागे?

क्रोधदेवतावृंद : एकाद्या माणसाला
मातृहत्येला प्रवृत्त करील अशी शक्ती
कोणाजवळ आहे?

अथीनी : एका बाजूचे समर्थन मांडले

गेले आहे.
पण दोन्ही बाजू ऐकायच्या आहेत अजून.

कोथबेलाबुद्रुक : पण त्याने आम्हाला
ओठलीही शपथ घ्यायला लावू नये
वा स्वतःही शपथ घेऊ नये.

अर्थीनी : प्रत्यक्ष न्यायापेक्षा तुम्ही न्यायाच्या
पद्धतीवरच भर देता आहात.

कोथबेलाबुद्रुक : ते कसे काय? समजावून सांगा मला.
भाषणात सूक्ष्म खटा घालण्याच्या
यौशल्यात कमी नाही तुमची.

अर्थीनी : केवळ शपथांवर भार देऊन
अन्यायाने आपल्या बाजूने निकाल लावून
घेता कामा नये.

कोथबेलाबुद्रुक : तर मग उचित रीत्याच
त्याचा अभियोग चालू दे.
आणि प्रत्यक्ष घटितांवर आधारित
असाच निर्णय द्या.

अर्थीनी : ह्या अभियोगात अथेरचा
निकाल माझा राहील हे मान्य करता तुम्ही?

कोथबेलाबुद्रुक : होय. आमचा तुमच्या
शहाणपणावर आणि तुमच्या पित्याश्रीच्या
थोर नावावर विश्वास आहे.

अर्थीनी : माझ्या मित्रा,

आता तुझी बोलायची पाळी आहे
काय सांगणार आहेस तू?
न्यायावरच्या तुझ्या श्रद्धेने
तुला माझ्या पुतळ्याकडे आणले
एक पवित्र याचक म्हणून –
इक्सीऑन प्रमाणे–
माझ्या वेदीजवळ आलास तू
म्हणून प्रथम सांग
तुझा देश कोणता, तुझा जन्म कुठला
आणि आरोपाची सर्व पार्श्वभूमी विशद कर.
मग त्या आरोपाला उत्तर दे.
आणि तुझे बोलणे सरळ स्पष्ट असू दे.

ऑरिस्टीस : अथीनी देवते,
प्रथम तुझ्या शेवटच्या शब्दांच्या अनुरोधाने
मी एका मोठ्या शंकेचे आधी निराकरण करतो
माझे हात कलंकित नाहीत
तुझ्या पुतळ्याच्या पायाशी बसलेला मी
लांछित नाही.

आणि ह्याबद्दलचा तोलामोलाचा पुरावा
मी तुझ्यापुढे ठेवतो.
रक्त सांडण्याचा गुन्हा करणाऱ्या मानवाला
कायद्यानुसार बोलण्याची बंदी असते
मानवहत्येच्या दोषांपासून शुद्धीकृत करणे
हे ज्यांचे काम असते
त्यांनी एकाद्या पशूच्या पित्या शावकाच्या
रक्ताचे थेंब
त्याच्यावर टाकीपर्यन्त तो बोलू शकत नाही
पुष्कळ काळापूर्वी
हे सारे विधी माझ्यासाठी इतर

युमेनिडीज्

मंदिरात करण्यात आले होते
पशू बळी दिले गेले होते
पवित्र पाणी शिंपडले गेले होते
तर मग तो प्रश्न अशा रीतीने
मी निक्षलात काढला आहे.
माझ्या जन्मावरुन म्हणशील
तर मी आरगॉसचा आहे
आणि तू माझ्या पित्याला चांगले ओळखतोस
कारण ट्रॉय ही नगरी नामशेष करण्यासाठी
तुम्ही दोघांनी हातमिळवणी केली होती.

अॅगमेमनॉन
त्या लढाऊ नौकांच्या
ताफ्याचा प्रमुख – हा माझा पिता.
जेव्हा तो परत स्वगृही आला
तेव्हा त्याला लज्जास्पद मरण आले
माझ्या काळमाकुट्ट हृदयाच्या मातेने
त्याला कपटी जाळ्यात गुरफटून टाकले
आणि त्याची हत्या केली.
माझा पिता स्नानपात्रात युद्धाचे डाग
धुवून काढीत असता
त्याच्यावर जो प्राणघातक वार पडला
त्याची खूण त्या अंगरख्यावर पुरावा
म्हणून सापडेल.
जेव्हा
अनेक वर्षांच्या हद्दपारीनंतर मी
स्वगृही आलो
तेव्हा मी माझ्या मातेची हत्या केली
नाकारीत नाही मी ते–
माझे ज्यांच्यावर प्रेम होते
त्या माझ्या पित्याखातर न्याय्य बदला

घेण्यासाठी मी केले होते ते कृत्य
हया कृत्याला अपोलो पण माझ्याइतकाच
जबाबदार आहे.
त्याने मला सांगितले कोणत्या यातना
माझ्या आत्म्याला होरपळून टाकतील
जर मी त्या खुन्यांचा बदला घेण्यात
हलगर्जीपणा केला तर
मी यथायोग्य ते आचरण केले की नाही
त्याचा निर्णय तू करायचा आहेस.
तुला शब्द मानायला सिद्ध आहे मी—
मग त्यायोगे मला जीवन लाभो वा मृत्यू.

अथीना : हे प्रकरण इतके गंभीर आहे की
कोणीही एक माणूस त्याचा निर्णय
करू शकणार नाही.
शिवाय हत्येच्या प्रकरणात
माझ्या निर्णयाने न्यायदेवतेचा प्रक्षोभ
उफाळून उठावा
हेही रास्त नाही.
तू शुद्धीकरणाचे संपूर्ण विधी पुरे करून
पवित्र याचक म्हणून
माझ्या मंदिरात आलास आणि
मी व अथेन्स नगरीने
तुझे स्वागत करून तुला आश्रय दिला —
या गोष्टीमुळे तर तसे करणे
मुळीच योग्य ठरणार नाही.
पण तुझ्यावर आरोप करणाऱ्यांची मागणी
झिडकारून टाकता येणार नाही
आणि जर ते आपला दावा जिंकू शकले नाहीत.
तर त्यांचा कोप—
मृत्यू व भय, सत्यानाश व विषप्रयोग

युमेनिडीज्

हयांच्यासारखा आधीच्या भूमीवर कोसळेल
म्हणून मला मोठा प्रश्न पडला की
त्यांचे म्हणणे स्वीकारावे की
घालवून द्यावे त्यांना!
पण यापैकी काहीही केले तरी
परिणामी संकट आणि कुचंबणाच
तर मग ज्या अर्थी निर्णय मलाच करणे प्राप्त आहे
त्याअर्थी मी मानवहत्येच्या न्यायासाठी
एक कायमचेच न्यायासन स्थापून पंच नियुक्ते
आणि त्यांच्या हाती माझे निर्णयाचे
अधिकार सोपवते.
तुमचा पुरावा सादर करा.
अशा साक्षीदारांना बोलवा की
ज्यांच्या शपथांनी न्यायाचे हात बळकट होतील.
मी माझे सर्वात सूज्ञ नागरीक निवडते
आणि त्यांना इथे बोलावून
शपथ घेववते त्यांच्याकडून
न्यायाला आणि सचोटीला धरून निर्णय देण्याची.

(अथेनी नगरीच्या वाटेने जाते. अपोलो गात येतो.)

अपोलो देवता : आता सत्य आणि असत्य
हयांची नावे बदलायला हवीत,
जुना कायदा आणि न्याय यांची
उलटापालट करायला हवी.
जर नवे अधिकारी
हा मारेकरी ज्याचा आग्रह धरीत आहे
त्या अन्यायी हक्काला अग्रक्रम देणार असतील तर
त्याच्या कृत्यामुळे आता
प्रत्येक माणसाला
गुन्ह्याचा सोपा पथ वाटू लागेल जास्त चांगला.

आणि ह्यापुढील काळात
मातापित्यांचे रक्त मुलांच्या हातांवर
चमकत राहील शापित होऊन,
आजच्या दिवसाने सुरू केलेले ऋण फेडण्यासाठी
कोपदेवतांचा जागृत क्रोध होईल निद्रिस्त
गुन्हेगार जीवाचा कोणताही प्रकोप
करणार नाही पाठलाग.
घिक्कारील हत्या माझे हरपलेले दर्शन
आणि दरम्यान शेजारीपाजारी
घडलेल्या अन्यायाबद्दल बोलतील आणि रडतील
आणि विचारतील की,
शरीराने ह्याहून अधिक सोसावे तरी कसे
अथवा अशुभाचा फोफावत जाणारा प्रवाह
अडवावा तरी कसा
पुढे येतील चांगले दिवस म्हणून आशा
तरी कशी धरावी?
आणि इकडे आपला प्रत्येक दुर्दैवी जीव
कुठलातरी निरर्थक उपाय सुचवीत रहातो!
कठोर दुर्दैवाच्या आघाताने
स्तंभित झालेल्या कोणाही मानवाने
आता घेऊ नये आमच्याकडे धाव
पुराण्या विनवण्या सुरावर उच्चरित–
"या, बदला घेणाऱ्या वेगवान कोपदेवतांनो!
हे न्यायाच्या खड्गा
पडू दे तुझा घाव!
कधी कधी एकादा पिता व माता
दुर्दैवाचा घाला सोसणारा
किंवा भाग्याची पाठ फिरलेला
उच्च स्वराने दुःखाचे रडगाणे गाईल–
पण व्यर्थच–
विचाऱ्याला ह्या नव्या दुष्टपणाची ओळखच

झालेली नसेल अ:न –
जो (दुष्टपणा) लवकरच
सन्मार्गाच्या निवासस्थानापर्यन्त पोचेल
आणि सर्वनाश करील त्याचा.
कारण भीती –
सांगुलपणाने वागायला लावणारी भीती –
कुठेतरी आलीच पाहिजे सिंहासनाधिष्ठित
मानवांच्या व्यवहारांवर लक्ष ठेवून तिने
शिकवले पाहिजे त्यांना–
त्यांनी स्वत:च आपल्यावर ओढवून
घेतलेल्या दु:खाच्या द्वारा
की पापाला क्षमा केली जात नाही कधीही.
ज्याने सोडून दिले आहे आपल्या हृदयात
भीती बाळगणे
असा कोणता माणूस –
अथवा भय एकदा दूर
झिरकावून दिल्यावर
कोणती नगरी
पूर्वी एके काळी लवचीक होती तशी
न्यायदेवतेपुढे आता यापुढे लवचीक मान?
सक्ती करणारे कायदे नसले
तरीही आसक्ती नसावी स्वैराचरणावर
तशीच जुलमी सत्तेच्या आमुलाग्रबदलची गुलामीही
कधीच नये स्वीकारू.
जिथे असतो स्वातंत्र्य आणि सत्ता दोहांचा समतोल
तिथे देवाची देणगी म्हणून लाभते यश
मात्र तो ही सूत्रे हलवतो कशी
ते सांगू शकणार नाही कोणीही.
अगदी यथायोग्य आहे हे सत्य.
हृदयातील अश्रद्धा प्रसवते –
हाताची घडवते अपकृत्ये, आपल्याच तोंडवळ्याची.

पण जेव्हा हृदय असेल निष्कलंक
तेव्हा उपजतात दीर्घकाल यांचित वरदाने
आणि समृद्धी.
पण सर्वांत आधी मी देते
आहे आदेश तुम्हाला
की मान द्या न्यायदेवतेच्या उच्च वेदीला
दृष्टीपथातला कोणताही लाभ
अश्रद्ध औद्धत्याने
हे पावित्र्य धि:क्कारण्याचा मोह
तुम्हाला न पाडो.
कार्यकारणभाव शाश्वतच रहातात.
पापापासून उद्भवतो दु:ख
म्हणून मानवाने
आपल्या मातापितरांचे जीवित आणि
त्यांची प्रतिष्ठा
हयांची केली पाहिजे कदर
आणि जाणाऱ्या येणाऱ्या प्रत्येक अतिथीला
सन्मानले पाहिजे आदराने
आणि दिले पाहिजे त्याला संरक्षण.
सत्प्रवृत्तीबद्दल जो बाळगतो
सहर्ष प्रेम
त्याच्या समवेत रहातात संपत्ती आणि सन्मान
स्वायत्त, कुठल्याही बाहय दडपणाशिवाय.
सदाचाराला नसते भीती
अकाली होणाऱ्या भीषण अंताची
पण ज्या माणसाची हट्टी प्रवृत्ती
प्रत्येक कायद्याचे बंधन झुगारून
त्याला हाकारायला लावते त्याचे तारू
अविवेकी, विपरीत मार्गावर,
त्याला केव्हा ना केव्हा तरी
आपली खिडे गुंडाळणे भाग पडते,

पश्चात्ताप करीत बसतो तो
फार उशीरा –
जेव्हा वादळाने त्याच्या शिडाच्या चिंधड्या होतात
आणि त्याच्या डोलकाठीचे होतात तुकडे.
उधाण आलेल्या सागरात
अगतिक ठरलेले, धडपड करीत असलेले हात
आणि व्यथाभरित आरोळ्या
बेफिकिर आकाशाकडे करुण्या भावतात
आणि मुर्खपणा सोडून
त्याने निराशेचा अवलंब केलेला पाहून–
बढायांची जागा भयाने घेतलेली पाहून
स्वर्गस्थ देव हास्य करतो–
तरीही वादळी, धडकाळ सुळक्यावर
त्याचे जहाज आपटून फुटल्याशिवाय रहाणार नाही.
हे लक्षात घेऊन
आणि तिथेच न्यायाच्या धडकावर
आदळतील त्याची पूर्वायुष्यातील वरदाने
आणि नष्ट होईल तो कायमचा –
कोणी ढाळणार नाही अश्रू त्याच्यासाठी
नावही रहाणार नाही त्याचे मागे."

(अथेन्सची आपल्या अवेलच्या बाजू नागरिकांना पटवून देतो. कोणी ऑरेस्टीसला घेऊन मंदिरातून येतो.)

अथेना : दूता, शहरातील सर्वांना बोलाव.
आणि आजचा कार्यभाग घोषित कर
भर मानवीश्वासाने, ट्रिम्पेनिआची तुतारी
आणि विशाल नभ फाडू दे तिच्या आवाजाने
आणि हादरू दे त्या आवाजाने अथेन्स नगरी.
आणि सभागृहात सदस्य आसनस्थ होत असतांना
मी आज निर्माण करीत असलेल्या

[illegible]
निःशब्द स्वीकार करू देत, सर्व नागरिक आणि पंच मंडळी
आज आणि सर्वकाळ
न्यायदानाचा यथायोग्य विचार व्हावा म्हणून.

क्रोधदेवतावृंद : स्वर्गीय अॅपोलो,
तुझ्या अधिकारात असेल त्यालाच हात घाल
आधी सांग आम्हाला
ह्या प्रकरणात ढवळाढवळ करण्याचा काय
आहे तुला अधिकार?

अॅपोलो : मी माझ्या साक्षीत
त्याचेच उत्तर देण्यासाठी आलो आहे.
याचकांना लागू असलेल्या कायद्याप्रमाणे
माझे लागले आहे त्याला संरक्षण
मी ह्या हत्येच्या कलंकापासून
केले आहे त्याला मुक्त
मी इथे आलो आहे त्याचा बचावाचा
वकील म्हणून
कारण ज्या त्याच्या
मातेने झाला त्याच्या
मातेचा अंत
त्याला मीच आहे जबाबदार
पॅलास, कर ह्या दाव्याचा प्रस्ताव
आणि चालव तो तुझ्या प्रजेच्या सूचनेनुसार.

अथीनी : दावा प्रस्तुत झाला आहे आता.
(क्रोधदेवतावृंदाच्या नायिकेला.)
तुम्ही आहात फिर्यादी
तेव्हा बोला तुम्ही प्रथम.
न्यायालयाला प्रथम घेतली पाहिजे ऐकून

आरोपाची संपूर्ण अंगोपांगे.

क्रोधदेवतावृंद : आम्ही संख्येने आहोत विपुल
पण तरी सोडेल शब्द पुरे होतील आमच्या कार्यसिद्धीला.
(ऑरेस्टीसला उद्देशून)

आणि तू दे उत्तरे आमच्या प्रश्नांना
गुढ्याला गुढ्या भिडवून.
पहिला प्रश्न, हत्या केलीस तू तुझ्या मातेची?

ऑरेस्टीस : नाकारू शकत नाही मी हे.
होय, केली मी हत्या.

क्रोधदेवतावृंद : ठीक, ठीक. पहिली फेरी तर
जिंकलीच आम्ही.

ऑरेस्टीस : बढाई मारण्याची घाई होते
आहे फार.
मी हरलो नाही अजून.

क्रोधदेवतावृंद : तरीपण तू हवेस आम्हाला सांगायला
कशी केलीस तू तिची पाठवणी परलोकी?

ऑरेस्टीस : विद्ध केले मी तिचे हृदय
माझ्या खड्गाने.

क्रोधदेवतावृंद : कोणाच्या शिकवणीने?
कोणाच्या सल्याने?

ऑरेस्टीस : ॲपोलोच्या
त्याच्या भविष्यवाणीने दिला मला आदेश

तो स्वतःच साक्षी आहे याचा.

क्रोधदेवतावृंद : भविष्यवाणीच्या अधीशाने
मातृहत्या करण्याचा आदेश दिला?

अॅरिस्टीस : होय, आणि कधीही आपला
पाठिंबा काढून घेतलेला नाही त्याने त्या
दिवसापासून आजपर्यन्त.

क्रोधदेवतावृंद : जर आजच्या मताने ठरवले
तुला दोषी
तर तुझे शब्द बदलाये लागतील तुला.

अॅरिस्टीस : माझा विश्वास आहे त्याच्यावर.
माझा मृत पिताही मला धावील सहाय्य.

क्रोधदेवतावृंद : होय. विश्वास ठेव आता
मृतांवरच.
तुझ्या हातूनच जीवघेणा घाव पडून
मृत झाली तुझी माता.

अॅरिस्टीस : द्विगुणित होता तिचा अपराध.
आणि द्विगुणित दण्डय होती ती.

क्रोधदेवतावृंद : ते कसे काय?
न्यायालयाला स्पष्ट करून सांग.

अॅरिस्टीस : तिने तिच्या पतीची हत्या केली
आणि माझ्या पित्याची पण.

क्रोधदेवतावृंद : तिच्या मृत्यूने मुक्त केले

तिला पापापासून
पण तू मात्र अजून जिवंत आहेस.

ॲरिस्टीस : पण ती होती जिवंत
तेव्हाच का केली नाहीत शिक्षा तुम्ही तिला?

क्रोधदेवतावृंद : ज्याची हत्या केली तिने
तो नव्हता तिच्या स्वत:च्या रक्ताचा.

ॲरिस्टीस : पण मी आहे माझ्या मातेच्या रक्ताचा?

क्रोधदेवतावृंद : नीच अधमा!
तिने तुला धारण केले नाही का तिच्या उदरात?
जे वाहते आहे तुझ्या धमन्यात,
ते तुझ्या मातेचे रक्त –
तू नाकारतो आहेस की काय ते?

ॲरिस्टीस : ॲपोलो आता तू दे साक्ष.
मी तिची हत्या केली –
हे योग्य होते का ते कृत्य?
स्पष्ट करून सांग मला.
मी तो वार केला खराच
कबूल करतो आहे मी ते.
पण ही हत्या न्याय्य होती का–
हया मुद्दयाचे विवरण कर.
आणि माझी बाजू मी कशी मांडावी
ते दाखव मला.

ॲपोलो : हे अथेन्सच्या वंद्य न्यायालया
मी न्याय आणि सत्य यांना स्मरून,
बोलतो आहे तुमच्यापुढे–

[illegible]

अंटिगनी : तर मग तू बने का मृत्यूला
की तू अंटिगनीला एकटीला भविष्यातील सगळी
दहनकळ विझली तुला?
त्याने मृत बंधूंसाठी आपला जिव्हाळा मृत्यूचा
आपल्या मनीचे आत्यंतिक कृत्य
समजू मानते असो ह्याने ती भविष्यातली!

कोरस : ज्याच्या हेतू सुरक्षित राहील
असा कायदेच असतात मानव
जगत असा देवांच्या मृत्यूनी
सुरक्षित होऊ शकत नाही सोफोक्लीझ इकडे.
तो राजा होता पुढे –

युमेनिडीज्

देवांच्या आज्ञेने सन्माननीय राजदंड धारण करणारा,
एका स्त्रीने हत्या केली त्याची,
अशा मृत्यू सन्माननीय ठरेल्याची—
पण केव्हा?
रणक्षेत्री, एकाद्या अॅमेझॉनच्या धनुष्यातून
सुटलेल्या बाणामुळे आला तर!
पण फॅलास तू आणि या
वाग्यातील न्यायाधीश हो
ऐकाच आता
क्लायटेमनेस्ट्राने आपल्या पतीची हत्या
कशी केली ते.
पुरुषाच्या प्रमाणात यशस्वी होऊन
युद्धातून परत आल्या तो स्वतःशी
आणि घरच्या लोकांशी पित्रीपूर्वक शुद्धीकरण
तेव्हा ती राहिली होती उभी त्याच्या समोरच.
जेव्हा तिची मुलगे आणि
नातींच्या स्नानगृहातून ती पडत होता बाहेर
तेव्हा तिने फेकलेल्या त्याच्यावर
एका झग्याच्या असंख्य असणित घड्या
लपेटले, अडकवून टाकले त्याला,
त्या भरतकाम केलेल्या झग्यात
आणि घातला घाव त्याच्यावर
अशा पंचमंडळी
झाला तेव्हा राजाचा भीतिग्रस्त अंत
राजतेज असलेल्या होते त्याच्या भुवेवर
त्याच्या शब्दाची सत्ता होती चालत
सैनिकावर आणि नौकासमुदायावर
आणि अशी होती त्याची पत्नी
जिने ठार केले त्याला —
अशी की, अरिस्टीसचा न्याय करण्यास
बसलेल्या तुमच्यापैकी

पुत्राच्याही हृदयाची पत्नीविरुद्ध
आत्मोद्धाराय खलगार नाही
तिचा गुन्हा पैलतांगा.

क्लाईतेम्नाई : मला दिसतो तुझा फलितावरून
की खूप दिवसांचा हत्या हा
आज महीनीस युद्धा मानलो
पण, मला खात्या दिला कोनीस
आज तर
तेव्हा झुलमने अमलाले होते स्वाना गायुद्धतानी
इये परम्परांतरीस दिसतो नाही का?
पतनेली, तुम्ही शपथ घेतली आहे
तेव्हा हे व्यर्थपूर्वक ध्यानात घ्या.

क्रोन्ये : विश्वासघात परंपरांनो,
खलेकुल चोरपथ शालेल्यानो,
मेंड करता तेवात सावधान
आपण विश्वास नाही स्वान्यामुळे
विश्वासे तरी मुलगता येते नाना उपायांनी.
पण मेला मानसाचे मन
तानेल्या धुक्षात विरले
तेव्हा एकदा हरवलेले ते जीवन
पुन्हा जगता यदे शक्य नसते.
मलाही ही एवढ्य जशी गोष्ट आहे ही
माझ्या विश्वासे तिच्या सिंहासनार्थ संकीरक्ष क्षमा
मंत्र नाही दीकुन टेलेमेक
मलीच्या साच्या गाठी
स्वत: ही सार्वभौम सत्ता
एकेकुमार मुलगा पेर उपकुल घरते
या खाली दुर्लक्ष देते.

क्रोधदेवतावृंद : त्याला दोषमुक्त ठरवण्यासाठी
करतो आहेस तू विनवणी
पण तू केला आहेस का मनाशी विचार,
की स्वतःच्या मातेचे रक्त धरिणीवर
अविरत सांडणारा
ह्यापुढे आरगॉसमध्ये कसा राहील
त्याच्या पित्याच्या गृही?
घेऊ शकेल का तो भाग सार्वजनिक
वेदींवर होणाऱ्या होमात?
जमातीच्या सामुदायिक गेजवान्यांमध्ये
पवित्र जलाने हस्तप्रक्षालन करू शकेल का तो?

अपोलो : ह्याचेही उत्तर देऊ शकतो मी,
मी जे म्हणतो त्यातले सत्य ध्यानी घ्या.
मातेचे म्हणून जे अपत्य मानले जाते
त्याची खरी जन्मदात्री ती नसते
ती असते केवळ एक धात्री –
जी खऱ्या जन्मदात्याने – नराने – पेरलेल्या
कोवळ्या बीजाची जोपासना करते.
म्हणून जर दैवाने ते अपत्य
घेतले नाही हिरावून
तर ती ते संभाळते –
एकाद्याने कोणा मित्रासाठी
एकादे वाढणारे रोप जपावे तसे.
आणि पिता मातेशिवाय
उत्पन्न करू शकतो अपत्य –
ह्या सत्याचा पुरावा म्हणून
ऑलिंपसवासी झ्यूसची कन्या
इथे आहे उपस्थित.
गर्भाशयाच्या अंधेऱ्या पाळण्यात
कधीच झाले नाही हिचे लालनपालन

परंतू असला जीव कोणीही देव
पुन्हा करू शकणार नाही उत्पन्न
पॅलास मी हया माणसाला
पाठवले तुझ्या गृहाग्नीजवळ याचक म्हणून
माझ्या कृपाप्रसादाने
तुझ्या नगरीला व तुझ्या प्रजाजनांना
गौरव पदाला चढवण्यासाठी
लाभणाऱ्या अनेक देणग्यांपैकी
तो आहे एक
पॅलास, तो आणि त्याची नगरी
हे सदैव तुझे निष्ठावंत साहाय्यक रहातील
त्यांचे वंशज, सारा भविष्यकाल
ही बांधिलकी त्यांचा अमोल ठेवा मानतील.

अथीनी : आता मी पंचमहाशयांना
करू का विनंती
की त्यांच्या सदसद्विवेकबुद्धीला अनुसरून
प्रत्येकाने करावे मतप्रदर्शन अशी?
दोन्ही बाजूंचा युक्तिवाद झाला आहे ना पुरा?

ओरेस्ते : माझ्या भात्यातील प्रत्येक बाण
मारून झाला आहे मात्रा
आणि आता पंचमहाशयांच्या निर्णयाची
करतो आहे मी प्रतीक्षा.
(कोरसदेवतासमूहाला)
या मार्गाने तुमचेही समाधान होईल ना?

कोरसदेवतासमूह : (पंचांना उद्देशून)
तुम्ही त्यांची व आमची
दोघांचीही ऐकली आहे बाजू
आता पंचमहाशयहो,

तुम्ही मतप्रदर्शन कराल तेव्हा
तुम्ही पेटलेल्या समरौकल्पचा आदर
तुमच्या हृदयाना योग्य मार्ग दाखवो.

अर्गोनी : अथेन्सच्या नागरिकांनो,
आत रक्त सांडले गेले होते
अशा ह्या पहिल्या दाव्याचा निवाडा करताना
प्रथम ऐका, तुमच्या न्यायालयाचा संविधानकर्ता.
आजपासून भविष्यकाली
हे न्यायमंडळ
पृथिवीच्या संरक्षणासाठी
मानवहृदयाच्या प्रत्येक दाव्याचा निर्णय करील
इथे, ओरिसच्या टेकडीवर
या न्यायासनाचे शाश्वत अधिष्ठान राहील.
इथे, जेव्हा अथेन्सचे सैन्य आले
सिथीअनचा मुद्दा घेण्यासाठी
तेव्हा त्यानी इथेच तात्पुरत्या केन्द्राना तळ
आणि हे स्थान
तटबंदी व बुरुज बांधून मजबूत केले
असे काही एक नाही सिथियासारखे शहरात
इथून युद्धावर चढाई करायची होती त्यांना
आणि इथेच ओरसच्या वेदी दिसे त्यानी
त्यामुळे नाव पडले हया स्थानाचे
ओरीआनिअम असे.
सादर भीती आणि भय – भीतीना वंदू –
माझ्या नागरिकांना माझ्या अस्तुत्यांसाठी
दूर ठेवतील
नाव त्यांनी केवळे सार्वभौम माझे कायदे अबाधित.
अर तुम्ही एखादा चमत्कार, निर्मळ अन्यात
अशुद्ध व मातकट अशा दाव्याचा
विध्वंस केलात

[illegible]
तर तुमची कृपा मानावयाला
ते अर्थच ठरेल.
म्हणून कायदेशीर कायदे
सार्वजनिक सोईकरणासाठी तुमित करून ठेवू नका.
मरेआवरण आणि मृतांची
ह्या दोहींचा त्याग करीन
असाच प्रकारच्या शासनाने
कदर राखून मरणाचा करा व स्वीकार
मान दा
माझ्या तुमच्या राज्यव्यवस्थेतून .
भीतीच्या अधिकार पद्धतीत बसू नका
कारण त्याला कशाचेच भय राहिले नाही
ज्या या पृथ्वीतलावरील व्यक्ता माणूस
तसाही त्यास वागेल?
असल्याच्या भावनावरूनी
अशी सत्ता भीती
बसू दे तुमच्या हृदयात.
म्हणजे मग ज्या गतीने तुमच्या मनरीत्या
सामर्थ्याचा कोट –
तुमच्या मूर्तीगोळ्यांची एक लाट ही –
अशी भरून जा
शिक्षिकेतासून फेकीलेल्यांच्या
कोणही दुसऱ्या असलेल्या व्यक्तीत नाही सामावले
मी ऐसे तुमच्या मनाने
हे न्यायालय स्थापन करीत आहे
आता अन्याय करण्याची तेवढा नाही
दुसऱ्याची पाळी. –
सैनिक, घेऊन सामान चालावे
आणि निघेले आपुल्या व्यापार
नागरिकांनी निवांत निद्रा घ्यावी आपुल्या.

युमेनिडीज्

साऱ्या अथेन्सने
आपल्या स्मृतीपटलावर नोंदून ठेवावे
म्हणून तुम्हाला उद्देशून केलेल्या भाषणाचा
मी केला एवढा विस्तार.
आता आपापले मतप्रदर्शन करा सत्यनिष्ठपणे
आणि तुमच्या शपथेचा मान राखून
या प्रकरणाचा न्याय करा.
याहून काही सांगायचे नाही मला.

(दुसरे भाषण चालू असताना देवमाळेचे मध्य अलाहमार्ग मंदे बोलण्या लागतात. दोन कल्ट देवांचे मतभेद व्यक्त एक कल्ट निर्णायक आहे व दुसरा अन्यायाय आहे. देवमाळेतील प्रत्येक मतदाचक दोन गोळ्या असत - एक काळी व दुसरी पांढरी. " निर्दोष " मतदाने द्यावयाची मत " निर्दोष " असे मत असलेल्या पांढरी व " दोषी " असे मत असलेल्या काळी गोळी. मत संपल्यावर गोळी मोजल्या जातील.)

ओरेस्तेसाचा वृंद : माझाही मुद्दा ऐकून घ्या.
तुमच्या देशाला भेट द्यायला आलेल्या आम्हाला
तुच्छ लेखून चालू नका.
नाहीतर आमच्या कठोरतेचा
घ्यावा लागेल तुम्हाला अनुभव.

अॅपोलो : माझी भविष्यवाणी
आणि ज्यूसचा शब्द, तुमचे भय बाळगा
असे निक्षून सांगतो आहे तुम्हाला
ही दोन्ही होऊ देऊ नका निष्फळ.

ओरेस्तेसाचा वृंद : (अॅपोलोला उद्देशून)
रक्तालांछित कृत्ये ही काही
तू संरक्षण्याची लक्षणे नव्हेत.

[illegible]

अॅपोलो : तर मग झ्यूसचे काय?
जेव्हा त्याच्याकडे याचक म्हणून आला इफिनऑन –
जगातला पहिला वहिला खूनी –
तेव्हा त्याने योजिले त्याचे शुद्धीकरण –
त्यामुळे झाला का तो कलंकित ?

क्रोधदेवतावृंद : तू जैसा युक्तिवाद करीत
पण जर आम्ही जिंकलो नाही हा दावा
तर उच्चार करणार नाही
अशा व्याधींनी आम्ही ग्रासून टाकू
या भूमीला.

अॅपोलो : आम्हा वनिष्ठ देवांमध्ये
तुम्हाला जसा किंचितही मान नाही
तसाच ज्येष्ठ देवांमध्येही नाही.
मी उचितच जिंकीन हा दावा.

क्रोधदेवतावृंद : हमखास आठवण येते
ॲटमीटसच्या घरातल्या तुमच्या वर्तनाची
तू नियतीदेवतांना आलुच दाखवून
एका मर्त्याला जीवदान दिलेस.

अॅपोलो : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
शिवाय फार निकटीची होती ॲटमीटसची गरज.

क्रोधदेवतावृंद : आदिम देवीची

मग देह कसा
पक्का माळला होतीस तू
आणि मग केव्हाच तू पुरतास देही संकेतास.

अंगेरी : तिमरला पदरी पक्षी
की तुमचे सारे जहर
डाकून एकाच वाक्यात मुकी -- मग
नाही कसर होणार नाही न्यायाचे दोघांना.

बोधदेसाबुद्ध : कुण करते आहे की नुसी हीवन
पुतीच सिद्धीक माझा वाघेलाच
नाही निर्णय एकला की
मग आमच्या कामचे जबरमय कारणा
वेढ घालायचा नाही मुद्दीच
सोबर दम परीन मी.

अर्थाती : अनेरचे मत देने ते आहे
माझे कर्तव्य
जेना तुमची मते मोजुन द्रौपदीक
सेवा माझे मत देवेक आरम्भीमध्य -
त्याना मुलीताद अमुन घराच्या.
कम आरी मुलीच माता नवडी मला
मजुर दिलास अधिकार धोका
मी बाबदीत दुस्याचे स्वामित्व --
व्यास विवाहाने स्वतःचे मनोगत अरण्यवेगेच -
हेच माझा मुर्ख हुश्याचा निष्कर्ष
चर्चेच्य माजावे.
अमुन जिने कोणी आहे आरण्य पतीची इच्छा
त्या मोक्ष मुक्तू
माझ्या मते त्याच्या मृत्युच्या घटनेतून
फार, फार, कमी शोधलाय आहे.

आणि म्हणून जर तुमची मते समसमान पडली असतील
तर ऑरेस्टीस वाचा जिंकेल.
ज्यांची त्या कागावर नेमणूक झाली आहे
त्यांनी कलश आणून मोजावी मते
(पंचमंडळातील दोघेजण तिची आज्ञा मानतात.)

ऑरेस्टीस : हे तेजस्वी ॲपोलो,
काय निर्णय प्रकट होईल वरे?

क्रोधदेवतावृंद : हे रजनीमाते,
हे तिमिरी, आमच्याकडे कृपादृष्टीने पहा.

ऑरेस्टीस : हया क्षणाने
माझ्या, घाटयाला येणार आहे
निराशा आणि मृत्यू –
किंवा जीवन आणि आशा.

क्रोधदेवतावृंद : आमच्या घाटयाला
गौरवाची वृद्धी
किंवा अवमान आणि हानी.

ॲपोलो: मते बाहेर पडली आहेत.
नागरीकांनो, मोजा अगदी काटेकोरपणे
न्याय पवित्र आहे
म्हणून मते निरनिराळी करतांना
कदर करा न्यायाची.
एक मत गमावणे
म्हणजे सौख्याचा नाश होणे आहे
आणि एका मताचा लाभ
एक खचलेले घर वर उठवील पुन्हा.
(मते अंगीनिशिबद्ध आणली जातात. काळ्या व पांढऱ्या गोटयांची संख्या

युगंधरीय्

मनात काहूर झोपेतही जिवाचे घडघडे मोठे अडथळलेल्या उसनी)

अर्थाली : अरुणेन रक्तसाक्षा अरुणकमलम्
अरुणस्य सख्यं याहि सुतम
मम पतनी क्षात्र मनस्विनम.

अरिष्टनेमि : जिवम, मातव परमाच्या स्वाक्ष करा!
या निर्वीरिका अरुंधती
तू मला दिला आलास कशाही
झाला हेवान मातबाहुक्ष्म्यू पेटिले
"अरुंधतिच्या आहे की
पुरी झाला सम्मान अंतरी.
आणि जिवम, वेडाले
काही मातव क्षात्र सुखाची कल्पना
स्वप्नात पुरीये मानिला दिवाच भय
आणि मनाची मातव झाला आहे ती व्यर्थाने."
अरिष्ट कुटुंब मातव मातवे पुरुषाचे हे
व्यक्तीत पेक्षा
त्यांचे मातव मूल्य विलक्षण
हजार मतव दिवस आहे.
आणि केवळ काही मातव सुखाला
मुकला आता
अरुंधतिच्या दिवसे मातव वेडाच्यापुरी
मी सुखावून -
सुख जेव्हा पुरी मातव मातवाचे --
मातव अरिष्टनेमिची आणि राहिले
असे पुरिया मातव आहे की पेक
आत्मविश्वास मोठ्याची गरज
अरिष्टनेमिचे कल्याण नाही मोठे.
मुलाच्या मातवाच्या मातव दिवसाच्या
मुख आणी मातव !

मी घातलेल्या हया शपथेचे करील उल्लंघन
तर मूठ घेण्यासाठी मी
उठून माझ्या कबरीतून
आणि विनाशक हानीने व्याकूळ करीन त्याला.
अशुभ चिन्हांनी आणि निराशेने घेरले जाऊन
अडकून पडेल त्याची चढाई करणारी सेना जागोजागी
अथेन्सच्या सारे सैनिक त्यांनी पर सोडले
त्या दिवसाला देतील शिव्याशाप.
पण जर माझ्या शपथेचा मान राखला गेला
आणि माझे वंशज अथेन्सच्या राज्याचे
जर राहिले कडवे आणि एकनिष्ठ दोस्त
तर त्यांना लाभेल माझा आशीर्वाद.
तर मग पॅलास,
मी तुझा निरोप घेतो.
अथेन्सच्या नागरीयांनो,
स्वस्ति असो तुमचे.
प्रत्येक लढ्यात पाठराखा येवो तुमच्या शत्रूंच्या, मृत्यू
आणि तुम्हाला लाभो जय आणि विजय!
(ॲपोलो आणि ऑरेस्टीस जातात.)

ॲपोलो : प्राचीनाला आधुनिकाने तुडवले आहे पायदळी!
पुरातन कायद्यांना उल्लंघून
माझ्या योग्य हक्कापासून मला वंचित करणाऱ्या
तरुण्या देवतांनो,
माझा शाप आहे तुम्हाला.
आता तुम्ही माझ्या इभ्रतीचा केलेला
अपमान शमवण्यासाठी
सूड चिघळत राहील माझ्या हृदयात
आणि मग माझे भरलेले हृदय
हया भूमीवर सर्व बाजूंनी वर्षाव करील
क्रोधाचा अपमानाबद्दल,

[illegible] – मला [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
मी [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अर्पणी : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

तुमच्या कोपाने आमच्या भूमीवर
रोगराई न वर्षो
आणि प्रत्येक बीज पोसरले जाऊन
साऱ्या भूमीचे नापीक वाळवंट न बनो
त्यावरील परतफेड म्हणून
हया सचोटीच्या देशात
एक वसतीस्थान मिळवून देण्याचे वचन
देते मी तुम्हाला
एका पवित्र गुहेत तेजस्वी सिंहासनांवर
अधीष्ठित होऊन
आमच्या नागरीयांकडून
मानसन्मानाचा स्वीकार करा तुम्ही सदैव.

क्रोधदेवतावृंद : प्राचीनाला आधुनिकाने तुडवले आहे
पायदळी!
पुरातन कायद्यांना उल्लंघून
माझ्या योग्य हक्कांपासून मला वंचित
करणाऱ्या
तरुण्या देवतांनो,
माझा शाप आहे तुम्हाला.
आता तुम्ही माझ्या इभ्रतीचा केलेला
अपमान शमवण्यासाठी
मृत [illegible] माझ्या हृदयात आणि मग माझे भरलेले हृदय
हया भूमीवर सर्व काळची वर्षे करील कोणाचा अपमानावरील,
जहराचा, मला सोसाव्या लागलेल्या
यातनांवरील —
होय, असे जहर की ज्याच्या प्राणघातक
पर्जन्याने
वंध्यत्व आणणारा विनाशक रोग पडेल
प्रत्येक रोपावर आणि अर्भकावर
आणि पृथ्वीचा पृष्ठभाग जाईल भरून

[illegible]

अप्सरी : [illegible]

पहा! जेव्हा ॲटिकाची विस्तीर्ण शेते
त्यांच्या पहिल्या वहिल्या फळांची भेट
तुम्हाला देतील,
जेव्हा अपत्यजन्म वा विवाहाचे शपथविधी
त्यांच्या प्रीत्यर्थ
शाश्वतचा एक एक क्षण म्हणून
तुमच्या वेदीवर बळी दिले जातील
तेव्हा मग माझ्या आताच्या शब्दांची गहती
तुम्हाला समजून येईल.

कोपदेवतावृंद : हायरे!
किती लज्जास्पद आणि शोचनीय अवस्था ही!
जग जेव्हा बाल्यावस्थेत होते
तेव्हा जिच्या अंतरंगी प्रज्ञेचा अधिकाधिक
उत्कर्ष होत होता
त्या माझ्या वाटयाला नशीबाने हे घालावे!
नावनिशाणी नसलेले एक तिरस्करणीय स्थान.
– हेच पत्करावे लागणार का मला अखेर?
हे पुरातन पृथ्वी,
पहा माझी ही अवहेलना?
तीव्र वेदना हाडामासातून दौडत असता
माझा श्वास घुसमटून टाकणारा क्रोध
सारा संयम झुगारून देत आहे.
हाय निशे – माझ्या माते,
ऐक विव्हळणे माझे
नव्या देवांकडून माझ्या पुरातन स्थानावरून
पदच्युत झाले आहे मी
मला तुच्छ मानून चकवले त्यांनी मला.

अथीना : तुमच्या ज्येष्ठ वयाला मान देऊन
गप्पच बसायला हवे मला

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
आणि हे सांगून ठेवत आहे मी तुम्हाला
[illegible]
केले आपले निवासस्थान
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
सर्वांकडून – पुरुष आणि स्त्रिया उभयतां – काहूनही –
दुसऱ्या कोठल्याही भूमीत मिळणार नाहीत
असे मानसन्मान मिळवाल
म्हणून म्हणते पेरू नका माझ्या कृषीक्षेत्रांवर
हत्येला प्रोत्साहन देणारे पाषाणखंड
आमच्या तरुणांची हृदये प्रदूषित करतील ते
[illegible]
शृंगणाऱ्या वेलेवळ्यांचा स्वभावदोष
त्यांच्यात रुजत नका धातू
त्यामुळे माझ्या नगरीच्या परिसरात
माणूस माणसाविरुद्ध उभा ठाकेल
आप्त जुगानणार नाहीत आपल्याच आप्तांना
पण ही घिटाई त्यांच्या स्वत:च्याच
नाशाला कारण होईल शेवटी.
युद्ध असावे नेहमी परकीयांविरुद्ध
परकीयांच्या दारांशी.
तिथे मग माणसांनी करावे प्रणयाराधन यशाचे
पण स्वगृही मात्र शृंजू नये वेलेवळ्यांसारखे

तर मग देवतांनो,
मी तुम्हाला देऊ करेन माझे निवासस्थान
अत्यन्त प्रिय आहे इथली वसती देवांना
इथे तुमच्या ममतायुक्त कृपाप्रसादाला
साजेशा अशाच असतील
भेटी आणि सन्मान.

क्रोनसचा मुलगा : हायरे !
किती लज्जास्पद आणि शोचनीय अवस्था ही!
जग जेव्हा बाल्यावस्थेत होते
तेव्हा जिच्या अंतरंगी प्रज्ञेचा अधिकाधिक
उत्कर्ष होत होता
त्या माझ्या थाटयाला नशीबाने हे घालावे!
नावनिशाणी नसलेले एक तिरस्करणीय स्थान
– हेच पत्करावे लागणार का मला अखेर?
हे पुरातन पृथ्वी,
पहा माझी ही अवहेलना!
तीव्र वेदना हाडामासातून दौडत असताना
माझा श्वास धुसमटून टाकणारा क्रोध
सारा संयम झुगारून देत आहे
हाय निशे– माझ्या गाते
ऐक विव्हळणे माझे
मला [illegible] पुरातन न्यायालयात पाठवून माझे आई ती –
मला तुच्छ मानून चकवले त्यांनी मला.

अथीनी : तुम्हाला उद्देशून
स्नेहपूर्ण शब्द उच्चारतांना
मी कधीच नाही थकणार
तुम्ही – एक ज्येष्ठ देवता –
एक कनिष्ठ शक्ती आणि हे नागरीक त्यांच्याकडून
अपमानित, गृहहीन अशा अवस्थेत

युगेनिडीज्

हया भूमीतून हाकलल्या गेल्यात,
असे तुम्हाला म्हणू देणार नाही मी
पण जर निष्कलंक मनधरणीने
तुमच्या हृदयाला माझे शब्द मानण्यास
आणि माझ्या चित्तशामक भाषणचातुर्याचे
स्वागत करण्यास भाग पाडले
तर तुम्ही इथे रहा आमच्या समवेत!
जर तुम्ही असे करण्यास नकार दिलात तर,
हे ध्यानात ठेवा की तुम्हाला, तिरस्कारण्याने आणि तुच्छतेने
आमच्या माणसांनी गजबजलेल्या
राजमार्गांविरुद्ध उसळण्यास
कोणतेही पटणारे कारण नाही रहाणार.
एक थोर आणि शाश्वत धारसा
इथे तुमची वाट पहात आहे
असे केल्याने तुमचा मानही राहील
आणि समाधानकारक न्यायही होईल.

ओथेलोचा वृंद : देवरूप अथेनी,
कोणते स्थान देऊ करीत आहेस
तू आम्हाला?

अथेनी : असे स्थान की तुम्हाला कधीही खेद
होणार नाही ते स्वीकारल्याबद्दल
स्वीकार करणे तुमच्या स्वाधीन आहे.

ओथेलोचा वृंद : समजा मी ते स्वीकारले,
तर मग कोणते अधिकार आम्हाला मिळतील त्याबद्दल?

अथेनी : असे अधिकार की तुमच्या कृपाप्रसादाचा
आधार शोधल्याशिवाय
कोणतेही पराणे रहाणार नाही प्रगतीपथावर.

क्रोधदेवतावृंद : हे स्थान व हे अधिकार
गला गिळवून देण्याचे वचन देतेस तू?

अथीनी : जे तुम्हाला भजतील पूजतील
त्या साऱ्यांचे मी स्वतः संरक्षण करीन
व त्यांची भरभराट करीन.

क्रोधदेवतावृंद : तुझा हा शब्द शाश्वत स्वरूपाचा आहे ना?

अथीनी : जे मी करणारच नाही
त्याबद्दल वचनबद्ध होण्याची काय गरज आहे गला?

क्रोधदेवतावृंद : माझा राग पिसाळतो आहे.
तुझ्या शब्दाने हृदयपालट होतो आहे माझा.

अथीनी : [illegible] तुम्ही लोकांच्या सहवासात आहोत.

क्रोधदेवतावृंद : ह्या भूमीला मी कोणती
वरदाने द्यावी
अशी आहे तुझी इच्छा?

अथीनी : असे वरदान की
शेताने अस्त नसावा कधी जय.
पृथ्वी, आकाश व सागर यांच्या
पासून लाभणारे वरदान,
असे वरदान की जे वायू व सूर्यप्रकाश
यांच्यामधून साऱ्या भूमीवर हुंकारत रहावे
पशुधन आणि कृषीक्षेत्र
सतत फलद्रुप होत राहून
माझ्या नागरीकांना वैभवाला चढवोत,
तसेच बहुसंख्य शूर पुत्र जन्म घेवोत,

त्यांच्या शांतीचे संरक्षण करण्यासाठी असे वरदान
अभद्रांना निश्चयाने नष्ट करा तणाप्रमाणे
नाहीतर त्यांचे माजलेले रान
सौजन्याचे फूल गुदमरवून टाकील.
न्यायाला धरून वागणाऱ्या माणसांची जीविते
दुरात्म्यांनी ग्रस्त केलेली आवडणार
नाहीत मला.
ही सारी वरदाने आणायला हवीत तुम्ही,
आणि मग मी त्यांच्या शूर विजयी शस्त्रास्त्रांना
देईन मिळवून विजय.
आणि अथेन्सच्या नावाला
जगभर मिळवून देईन सन्मान.

क्लोथेमाता देवी : मी देते संमती
अर्थातीच्या गृही तिच्यासमवेत रहाण्याला.
हया अमर शक्तींच्या वालेपिल्ल्याला –
जो सर्वशक्तीमान ड्यूस आणि ॲरिस
त्यांनी आपल्या निवासासाठी निवडला –
जो ग्रीसच्या देवांच्या अभिमानाचे
आणि वैभवाचे स्थान आहे
आणि जी त्यांच्या वेदींचा रक्षणकर्ता आहे,
– त्याला मी आशीर्वचन देत राहीन इथे
ही अशी प्रार्थना करते मी अथेन्ससाठी,
सदिच्छापूर्वक ही भविष्यवाणी वर्तवते.
सद्भाग्याने दिलेल्या पुष्टीवर्धक देणग्यांनी,
तिच्या सुफला मृत्तिकेतून
सूर्याच्या तळपत्या तेजाने उत्पन्न झालेल्या देणग्यांनी
लवून जाईल ही अथेन्सची भूमी.

अथीना : मी पण माझ्या वाटयाचे कार्य करीन
आणि माझ्या नगरीच्या संरक्षणासाठी वरदान मिळवीन.

आपल्या तटबंदीच्या आत
ह्या सहजासहजी प्रसन्न न होणाऱ्या
श्रेष्ठ देवतांचे स्वागत करून
त्यांचे याग म्हणजे
मर्त्यांचे सर्व व्यवहार संभाळणे.
त्यांच्याशी जो वैर करील
त्याचे जीवन शापित राहील.
जीवनाला पायाळ करणारा फटका आला कुठून
हेही समजणार नाही त्याला.
फक्त त्याच्या पित्याला विदित असलेला
गूढ अपराध
खेचतो त्याला त्यांच्या न्यायासनापुढे
आणि मग तिथे तो कितीही उच्चरवाने
आक्रोश करो त्याचा क्रुद्ध शत्रू – मृत्यू
निःशब्दपणे त्याला भावीत चिरडून टाकतोच.

क्रोधदेवतावृंद : गला आणखीही काही
सांगायची आहेत आश्वासने.
कोणताही प्रतिकूल वारा
तुमची फळझाडे कमजोर करणारा
विनाशक रोग आणणार नाही पाहून.
कळ्यांना कुरतडून टाकणारा कुठलाही कीटक
उल्लंघू शकणार नाही तुमच्या सीमा चोरपावलांनी,
कुठलाही जीवनसत्व विनाशक रोग
धोक्यात आणणार नाही तुमचा अन्नपुरवठा.
तुमच्या पुष्ट मेंढ्यांना पैन देव देईल जुळी कोकरे
त्यांच्या अपेक्षित प्रसवसमयी,
आणि भूमातेच्या भरगच्च उत्पादनाच्या
कृतज्ञ देणग्यांनी
सन्मानिल्या जावोत उदार दैवी शक्ती.

युगेनिडीज्

अर्गोनी : आमच्या नगरीच्या तटबंदीच्या संरक्षकांनो,
धन्य देणार असलेली वरदाने ऐका!
नियतीच्या मुख्यदेवतांची सत्ता, स्वर्ग व नरक, –
दोन्ही ठिकाणी सारखीच प्रभावी असते.
आणि त्यांचे हवा पृथ्वीवरील कार्य
सर्वांच्या समक्ष हवा पार पाडीत असतात.
ज्याच्या त्याच्या पात्रते प्रमाणे
कोणाला गीते तर कोणाला यातना देतात हवा
अश्रूंनी डोळ्यांपुढे अंधेरी आणणाऱ्या भटकेने.

कोथदेवतास्तुती : मी प्रार्थना करते
[illegible]
[illegible]
[illegible]

सर्वांसिक वंदनीयांनो, ऐका.

अर्गीवा : तुम्ही आमच्या ह्या प्रिय भूमीवर
करीत असलेल्या प्रेमामुळे
माझे हृदय भरून आले आहे आता
पवित्र 'मनावणी' देवाला ही मी धन्यवाद देते –
वृद्ध नकाराने पण सौम्यपणे त्याने झगडा चालविला
अखेर ज्यूरा अधिवक्ता बनून
खटल्यात सहभागी झाला.
आणि त्याने मनावणीला केले यशस्वी
आता भले भल्यांना साथ देतील
आणि प्राप्ता यशाचे वाटेकरी होऊ उभयता आपण.

क्रोधदेवतावृंद : अरिष्टांची अपार हानी असलेले यादवी युद्ध
कधीही न पेटो अथेन्समध्ये
गगनगणारा प्रकोप
ज्याचा केवळ हत्येनेच होतो उपशम
तो कधीही न उगारो शस्त्रास्त्रे,
मृत्तिका आकंठ प्राशनाने तृप्त होईपर्यंत
मानवाचे रक्त सांडण्यास.
माझा वारसा बनलेल्या ह्या भूमीत.
आपण सारे एकमेकांच्या सहवासात
आनंद प्राप्त करून घेऊ या.
आणि एक दिलाने,
रक्ताच्या नात्याने बांधलेल्या सख्ख्या
भावांप्रमाणे,
प्रेम वा द्वेष करूया.
कारण मानवजातीच्या अनेक व्यथा दूर करण्याचा
हाच आहे एक उपाय.

अर्गीवा : हे कृतार्थत शब्द

[illegible]
[illegible]
अगम्यला मोठे लाभ होणार आहेत.
हया भय उत्पन्न करणाऱ्या आकृतीपासून
आणि हाक घालणाऱ्या ओळखांपासून
तेव्हा स्नेहपूर्ण अन्तःकरणाने भजा त्यांना
कारण स्नेहमयच आहे आता त्यांचे अन्तःकरण
न्यायालाच देश मानो युगना
आपला सर्वश्रेष्ठ ठेवा.
म्हणजे सारी भूमी आणि ही नगरी
सर्व अंगानी होईल थोर आणि कीर्तीवंत.

अपरेल्लाक्ष : हे नगरी, गा हर्षभरित अन्तःकरणाने
आशीर्वचन प्राप्त झाले आहेत तुला.
समृद्ध आहेस तू वैभवांनी भरलेल्या शेतांनी व राजमार्गांनी
[illegible]
तू जिंक [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अथेनी : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
जे युगच्यासमवेत अनुचर म्हणून रहायार आहेत
त्यांच्या पवित्र मशालीने उजळले आहे

तुम्ही यमसदनास
चला; या उत्सुक त्वरेने व गंभीर विधीपूर्वक
हया प्रिय भूमीच्या शिवारात प्रवेश करा.
नंतर तेथूनच आगच्या गृहांतून व आगच्या सीमांवरून
हलालफट्टी करा साऱ्या अपायांची
आणि प्राप्त करून द्या आम्हाला वैभव आणि कीर्ती.
चटपटीत अथेन्सच्या, पुत्रांनो
पुढे होऊन मार्ग दाखवा त्यांना
तुमच्या परिसरातील त्यांच्या निवास सुखद करा.
तुमची पावले हया नगरीवर
भासण्यासाठी आल्या आहेत त्या.
आपल्या सदिच्छांचे पारितोषिक
घेऊ या त्यांना त्याचवरून.

[illegible] : आमची आशीर्वचने पुन्हा उच्चारतो आम्ही
ज्यांची घरे आहेत त्यांना उद्देशून,
हा अथेन्सचा रक्षक ज्यांना प्रिय आहे
त्यांना उद्देशून.
आशीर्वाद माझे गंधियुना आणि राजमार्गांना
जिथे अमर आणि मर्त्य माणसे भेटतात
आणि ज्याअर्थी आदरयुक्त भीतीने
आणि विनम्र हृदयांनी
तुम्ही माझे अतिथी म्हणून स्वागत करीत आहात
[illegible]
[illegible]

अथेनी : [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

युगेनिर्डीज्

भूगोलाच्या तुमच्या परापर्यन्त
तुम्हाला गोळ्यागला येतो.
तुमच्याबरोबर येतील या
तरुण स्त्रिया, मुले –
शोभिवंतपणे सजलेली मंडळी –
मिलीयमच्या भूमीचा बहार.
तसाच जोगळ्या रंगाने रंगवलेले शर्ट घातलेल्या
पुरंधीरा आदरणीय समूहही
[illegible]
[illegible]
आणि शगगगणारे दिवे पुढे सरकू द्यात.
म्हणजे आपल्या नूतन पाहुण्या
आगामी वर्षामध्ये ऐश्वर्य आणि शांती
याचा कृपाप्रसाद प्राप्त करून देतील आपल्या भूमीला.

[illegible]

हे थोर देवीनो
सन्मानाच्या भोक्त्यांनो
मला तुमच्या पराजाते.
हे पुरातन निशेच्या कन्यांनो,
तुमच्या सामंजस्याने तुम्हाला प्राप्त झालेले स्नेही
मार्ग दाखवीत आहेत तुम्हाला

(प्रत्येक जिव्हा पवित्र शब्दोच्चारच करो या समयी)

[illegible]
[illegible]
[illegible]

भयाने आणि विस्मययुक्त आदराने
गजरा चाल तुम्ही

(आणि प्रत्येक जिव्हा पवित्र शब्दोच्चारच करो.)

अला, गा, वचक उत्पन्न करणाऱ्या
पण स्नेहशील शक्तींनो
तुम्ही आमच्या भूमीवर प्रेम करता
आणि तिचे रक्षण करता
तिमिराला गिळणारी ज्वाला
तुमचा मार्ग तेजाने उजळीत असताना
तुम्ही आनंदाने आ तुमच्या विश्रांतिस्थानाकडे
आणि प्रत्येक आवाज
आमच्या माथ्यावर चढवो कळस
एकाच हर्षभरित आरोळीने!
[illegible]
उजेडात
आता श्रेष्ठ, सर्वसाक्षी स्मृति
पॅलासच्या नगरीचे करतो आहे संरक्षण
अशा रीतीने देव व देव हयांची
[illegible]
[illegible]
आनंदाच्या एकाच हर्षभरित आरोळीने!

२) 'युगेनिडीज्' मधील संदर्भावर टीपा

अर्थानी : सूर्य व सोमरसी कन्या. ज्ञान हे सर्वांसाठी खुले हे प्रतीक.

देवकी : आत्ममग्नतेचे प्रतीक असलेले सुरक्षित स्थान. हस्त मेडिसन कॉलेजच्या जिम दुर्घटना सभागृहाची दक्षता करीत असे. हलाहार केलेल्या शिवाप्रमाणे विषारी अँगोलोची पूजारीण बनते व त्यांच्यापासून अनेक साहस मोहिमांसाठी लागणारे जिन अँगोलोची दैवी पत्नी मानतात.

सोनिम : गीता अमर पृथ्वीतलेच्या दाक्षिण खंडातल्या जाणकार बारा अप्सरांपैकी एक.

सायरीन : गीता अमर पृथ्वीमातेने दुर्घटनाग्रस्त बारा अप्सरांना दान दिला.

पीरी : अर्थानीसारखे, सूर्यदेवी व सोमरसाची कन्या. पीरीस हे पृथ्वीवरचे अँगोलोचे नाव.

अँग्रोलिस : अर्थानीच्या सोमरसी मोहिमेची जागा.

हेस्पिरन सरोवर : हेस्पिरन समुद्रातील स्वर्गात जाण्याचे मार्ग दर्शक तेथील सरोवर. तेथून फीबस् अँगोलो देवलीला आला.

पॅलास : कुमारी देवता अर्थानीचे दुसरे नाव.

[illegible]

[illegible] : [illegible]

हेफिस्टसचे पुत्र म्हटले जाते.

कॉरिंथीयन गुहा : पारनासस पर्वतावर ही गुहा आहे. डीओनीसस डिथिरॅम्ब्स बकस कॉरिंथस हिच्या निवासामुळे ही गुहा हे नाव पडले.

नाभिस्थानातील पाषाण : डेल्फीच्या मंदिराच्या पुढच्या प्रांगणात एक दगडी खणून काढलेला आकार दगड होता. ती पृथ्वीचा मध्य समजला जात असे. त्याला ऑमफेलॉस म्हणजे नाभि म्हणत.

ब्रोमियस : डिओनायससचे दुसरे नाव.

बॅक्कसचा भक्तसमूह : बॅक्कस हे डिओनायससचे नाव आहे. त्याचे भक्त.

बॅचिअस : थीबसचा राजा. याने डिओनायससला मानले नाही म्हणून त्या देवाने त्याला वेड लावले. या सोफोक्लस युगातल्या "बॅक्कई" हे नाटक आधारले आहे.

पेलियस : ईओलस व हीजा त्याचा मुलगा. सागरराज्याचा राजा. घोड्यांचा रक्षणकर्ता.

पेर्सेफोन : तीन भयानक राक्षसी -- मेदुसा, स्थेनो व युरयली ज्या तिघी फॉर्किस व सेटोच्या मुली डिनियस राजा होता. मेदुसाने अथीनीच्या मंदिरात केलेला अपराध केल्याने अथीनाने तिला शाप दिला व डेमाच्या केसांचे साप व डुकराचे सुळे असलेली भयंकर राक्षसी केले. जिच्याकडे पहाताच माणसाचा दगड होई.

फीनेअस : ओलस व हीजा त्याची मुलगी. हिने आपल्या बापू ऊर्फ अपराधी कृत्य केले त्याचे तिला भोगावे लागल्याचे आढळते.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ठे सरोवर भूमध्य समुद्रविनाऱ्यागवळ लिबियात आहे.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] सतत फिरत रहाते.

टिड्डियन तुतारी : मध्य [illegible] टिड्डीच्या [illegible] याचे दुसरे नाव. वेगाने वाहणाऱ्या वाऱ्याच्या [illegible] त्याचे नाव पडले.

तीन निक्तीदेस्ता : क्लोथो, लेकेसिस व ॲट्रोपस हया तीन [illegible] वस्त्रे परिधान करणाऱ्या भगिनी.
[illegible] ही मानवाच्या नियतीचा धागा कातते, लेकेसिस तो मापते, व ॲट्रोपस तो कापून टाकते. त्याक्रमाने या निक्तीदेस्ता मानवाचे जीवन उत्पत्तीत व अखेरीस त्याचा शेवट करतात.

ड्रेयस्पूस : [illegible] राजा. [illegible] ड्रेयोपीनिअस म्हणत.

ॲल्सीस्ती : पेलेसच्या पत्नीचा [illegible] पतीचा प्राण वाचवण्यासाठी आपला प्राण दिला.

ॲमेझनिस् : [illegible] एक जमात. हया [illegible] देऊन [illegible] त्यांच्या स्त्रीराज्यात [illegible] त्यांच्यावर [illegible] त्यांची राणी ॲन्टिओप [illegible] पुढे त्यांच्या मूळ [illegible] ॲथेन्सवर [illegible] पण थीसीयसने [illegible] पुढे ट्रॉयचा [illegible] ट्रॉयच्या [illegible] त्यांचा [illegible]

थीब्जवर सातांची चढाई

(Seven Against Thebes
या पुस्तकाचा अनुवाद)

लेखक
इस्किलस

अनुवादक
प्रा. आ.ना.पेडणेकर

थीब्जवर सातांची चढाई

पात्रे

एटीओक्लीज : थीब्जचा राजा

सैनिक

कोरस (नारीवृंद) : थीब्जमधील स्त्रिया

ॲंटिगॉनी : एटीओक्लीजची बहीण

इस्मीनी : एटीओक्लीजची बहीण

अग्रदूत :

थीब्जच्या गढ्या मजबूत कोट, इतर सैनिक, नागरिक व सेवक.

थीब्ज नगरीतील मुख्य चौक. बहुतेकांवर आदिम देवतांच्या मूर्ती नगरीच्या तिसऱ्याकडे थीब्जच्या विस्तृत मैदानावर डेरा देणाऱ्या सैन्याचा तळ पडल्याचा देखावा. पहाट होत आहे.

नाट्यगृहाने डोळा दिलेले नागरिक येत आहेत. काही सैनिकांकडे एटीओक्लीज राजा होत असतो, तेव्हा ते सगळे एकदम सजग होतात. एटीओक्लीजने राजवस्त्रे परिधान केली आहेत, मात्र त्याच्याजवळ कसलेही शस्त्र नाही.

एटीओक्लीज : कॅडमसच्या पुत्रांनो[1], नागरिक हो,
तुमच्या राज्याचे सुकाणू आहे ज्याच्या हातात,
मध्यवर्ती पुलावरून अखंड जागृत राहून
मार्ग दाखवीत आहे जो देशाच्या प्रगतीला,
त्याला सांगलेच पाहिजे आज आपल्या भल्याचा कार्यक्रमदेखील.
नीट राहिली सद्यःस्थिती तर सगळ्या कुल परमेश्वरांची.
पण जर का-
देव करो व तसे न होवो –

जर का ओढवले आपले दुर्दैव,
तर मात्र त्याचा परिणाम होईल उद्धार एटीओक्लीजच्या नावाचा.
देईल शाप, करील आक्रोश संतप्त नगरी.
कॅडमसस्थापित नगरीचे
यापासून आता रक्षण करो
रक्षकदेव ह्यूस.
पण तुम्हांही केले पाहिजे आपापल्या कर्तव्याचे पालन.
कोवळ्या तरुणांनो, यौवनाकडे झुकलेल्यांनो,
उभयतां यत्न करा आपापली चैतन्यपूर्ण कर्तृत्वशक्ती
ही चढवते मानवाला घोरघीला.
कर्तव्याची हाक येईल – जागोजागी जागृत रहा.
रक्षण करा दक्षतेने तुमच्या नगरीचे –
तिच्या देवांच्या वेदीचे –
पडू देऊ नका खंड कधीही त्यांच्या यथायोग्य पूजनाअर्चनात.
रक्षण करा आपल्या बाळांचे
तुम्हाला प्रसवणाऱ्या, पोसणाऱ्या प्रिय भूमीचे,
मर्दाचे स्वागत प्रेमाने करणाऱ्या हसाने दयाशील मातीने
जोपासले तुम्हाला तुम्ही रांगती अर्भके असताना,
तिनेच घेतली जबाबदारी तुमच्या पोषणाची,
तिनेच केले तुम्हाला अधिकार नरयुग्म, कुलसंस्थापक, शूरढालाईत,
तिनेच केले तुम्हाला सत्वशील, बलवंत आणि समर्थ
शेलण्यासाठी आजचे आव्हान.
अजूनसुद्धा झुकते आहे नशिबाचे पारडे आमच्या बाजूला.
कृपा देवतांची ! त्यांनीच दिले आहे आम्हाला सुयश
वेढ्याच्या या प्रदीर्घ काळात.
पण आता मात्र–
शकुन सूचक पक्ष्यांचा पालक – आमचा द्रष्टा[1]
अग्नीची मदत घेतल्याशिवायच
श्रवणचिंतन करून सांगतो अचूकपणे
शकुनांचा होरा;
सूचक चिन्हांचा अर्थ लावून तो म्हणतो आहे –

भीष्मावर सातांची चढाई

आज रात्रीच अकीआवासी आखताहेत योजना
प्रखर हल्ला चढवून आपली नगरी उलथून पाडण्याची.
तर मग उचला आयुधे, व्हा सिद्ध झाला, गर्दी करा सारा
तटांकडे, गोऱ्यांकडे, प्रवेशद्वारांकडे.
भक्कम टाका प्रत्येक बुरुजाचा दरेक प्रस्तर.
प्रवेशद्वारात पाऊल रोखा धीराने, निर्धाराने.
पावक नका मुळीच त्या ट्रॉयिकांच्या ज्वालांना. देव आपले
पाठीराखे, देईल विजय आपल्याला.
(नागरिकांच्या घोषणा, हर्षभरित आरोळ्या)
पाठवले आहे मी माझ्या टेहेळ्यांना
शत्रूसैन्याची पाहाणी करायला. खात्री आहे मला
येतील विनाविलंब घेऊन वार्ता.
अनपेक्षित हल्ल्याने घाबरणार नाही त्यानंतर आम्ही.
(एक सैनिक प्रवेश करतो.)

सैनिक: उदात्त श्रेष्ठ एटीओक्लीज,
कॅडमीआवासी जनांच्या राजा,
शत्रूसेनेतून आणली आहे मी विश्वसनीय वार्ता
माझी कुमक मदत करायला तिन दिवसांत मजल दरमजल
पकडला एक बैल सेनांच्या सात विकाळ वीर पुरुषांनी.
कापून त्याचा गळा धरले रक्त काळ्या ढालींत.
बैलाच्या रक्तात बुडवीत बोटे, उच्चारून भयप्रद नावे,
भूमीच्या आणि एरिनियस भयंकरीच्या, अदृश्यांच्या.
घेतल्या शपथा त्यांनी : ' नेस्तनाबूत करु
कॅडमीआ नगरी : पुरती धुळीला मिळवू तिला.
[illegible] '
आणीत होता वस्तू प्रत्येकजण स्वत:च्या स्मृत्यर्थ
आणि ठेवीत होता त्या अड्रॅस्टसच्या रथावरती
न्यायला भरी आईवडिलांकडे.
आसवे झरली त्यांच्या डोळ्यातून
परंतु ऐकला नाही कुणी एकही शोकाचा उद्गार.

होत असलेली शस्त्रांनी चकाकत असलेली वाटचाल --
अशी सिंहाच्या कोळ्यातील रक्तरंजित नगर.
कुपार्सा होती तरीही मी आणली ती सत्वर.
परतलो तेव्हा उचलीत होते भाल्याच्या मिठ्ठ्या
ठरवण्यासाठी कोणी करायची चढाई.
आमच्या कोणत्या वेशीवर आपली सेना घेऊन.
निवडा तर मग त्वरित नगरीमधून अतिसमर्थ योद्धे
उभे ठाकू या त्यांना खुल्या प्रवेशद्वारांशी ; दौडत आहे.
आगच्या रोषाने सगळीच्या सगळी ऑर्गस सेना
वावळाच्या वेगाने.
शत्रूंच्या अश्वांच्या मुखातील शुभ्र फेसाने
शिंकावा झाला आहे समग्र मैदानावर.
गलबतांच्या शहाण्या कप्तानाप्रमाणे
करा सगळे सुरक्षित आणि बंदिस्त, आवळण्याआधी
युद्धाचे वादळ नगरीच्या तटांवर
गरजताहेत भूमीवर लाटा सशस्त्र योद्ध्यांच्या.
मला [illegible]
आणून वार्ता धार्मीलायक भेट रणांगणांतून.
आणीन मला [illegible]
(सैनिक जातो)

एटीओक्लीज : हे ज्यूस देवा आणि हे पृथ्वीमाते!
ह्या नगरीच्या संरक्षक देवतांनो!
माझ्या पित्याच्या-इडीपस राजाच्या शापामधून[1]
प्रबळ होऊन उठलेल्या सूड देवते!
पहा कृपादृष्टीने या नगरीकडे
[illegible]
करू देऊ नका कॅडमसची नगरी उध्वस्त, भग्न.
देऊ नका हो धुळीला मिळू तिची घरे, तिच्या वेदी.
नका देऊ तिला शत्रूंच्या ताब्यात, क्रूर शृंखलांनी

थीब्सवर सातांची चढाई

नका करू दास ह्या स्वाधीन भूमीला कॅद्मसच्या-
धावत या आमच्या मदतीला.
हे कार्य आहे आपणां उभयतांच्या हितसंबंधाचे-
हीच स्वाची आमच्या तर्फे तुम्हापुढे वकिली.
कारण पूजिते आपल्या देवांना ती भूमी
जी करीत असते प्रगतीपथाची वाटचाल.

(एटीओक्लीज आतो. त्याच्यामागून नागरिक आतला थीब्सचा नेता नारीवृंद प्रवेश करतो. या सहानुभूतीच्या स्वागताच्या विरुद्ध मत्सर पावक मेसेला असल्याने कलावती कलाकारांत नागरिकांचे चाललं आहेत. पण कलाना मुख्य मैदानाकडे त्या पहात आहेत.)

नारीवृंद : हाय !
करतो आहे आकांत भयाने हृदय माझे, शत्रूची सेना सुटले आहे
मोकाट सोडून आपली छावणी.
पळा, पळा, सात दिशेने पुढे पुढे धावत येत आहे त्यांचा रथ,
अग्रभागी आहेत त्यांच्या अश्वारूढ योद्धे.
हवेत उडालेली धूळ सांगते आहे. सारे-
निःशब्द असूनही सांगते आहे
सरळ सोप्या शैलीने सत्यकथा.
(दूरवर कोलाहल ऐकू येतो.)
भूमीवर होणारा घोड्यांच्या टापांचा खडखडाट
करतो आहे बधीर माझ्या साऱ्या संवेदना.
येतो आहे आवाज जवळ जवळ वाऱ्याच्या वेगाने.
अनिवार्य गिरिप्रपाताच्या गेयनादासारख्या
गरजताहेत घोड्यांच्या टापा.
ऐका कान देऊन, ऐका हो ऐका, आमची आळवणी
देवांनो आणि देवींनो,
भाग घेतलो आहे आमच्यावर मृत्यू. याचना आम्हाला.
संरक्षण करा आमच्या तटांचे,
तुटून पडते आहे नगरीवर शत्रूंची सेना.

हातात घेऊन चमकत्या ढाली अन् धारदार शस्त्रे.
कोणता देव कोणती देवी वाचवील आम्हाला
आमच्या पाठीशी उभी ठाकून ?
पवित्र मूर्तीच्या पायांशी पडून, त्यांना घट्ट
कवटाळून करु दे मला तात्काळ त्यांची विनवणी.
दिव्यासनांवर विराजमान झालेल्या अमरांनो,
ऐका आमची आळवणी.
गरजेवर नाही आता त्याचा पायांना मिठी घातल्याशिवाय
स्वस्थ उभ्या का आम्ही गोंधळून जाऊन ?
पडला नाही का कानावर तुमच्या, ढालींचा खणखणाट ?
वेदीच्या, पुष्पमाळांच्या समर्पणाने करायलाच हवी प्रार्थना आज—
आज नाही करायची तर करायची तरी कधी ?
परकरत्या आहे वल्गना गीतीने माझे ऐकून तो खणखणाट-
तो दणदणाट दशसहस्र भाल्यांचा.
ॲरीज देवा, आता तू करणार आहेस तरी काय ?
अनाथ करणार आहेस का सांग.
प्रारंभापासून तुझी असलेली तुझी ही भूमी ?

एथीओक्लीज : स्वर्गशिरस्त्राण मंडित देवा,
नजर वळव, खालती पहा, आमच्या नगरीकडे
बाहीत होतास जिला एकाकाळी गतिप्रिया म्हणून.
(जिला मूर्तीजवळ जाऊन मूर्तीना कवटाळून बसतात.)
आमच्या देशाच्या साऱ्या दैवतांनो-देवांनो धाव घ्या.
पहा आमच्याकडे, करतो आहोत एकमुखाने तुमची प्रार्थना.
दास्याच्या संकटाने भ्यालेल्या आम्ही.
उफाळताहेत नगरीभोवती.
लाटांमागून लाटा. गोंधळाच्या कल्लोळ शिरस्त्राणांच्या तुमच्या,
दगदीत आहे त्यांना सारखा पुढे ॲरीजचा श्वास.
तर मग थांबवून देवा, आमच्या माता, राजाधिराज थांबवून देवा,
मिटाळून लाव आमच्या शत्रूंना,
हिसकावून घे त्यांची शिकार.

थीब्जवर सातांची चढाई

ऑर्गासच्या सैनिकांनी वेढलेला आहे कॅडमसचा किल्ला.
युद्धाच्या या अंधारातही झालो आहोत भयकंपित आम्ही.
मरणाचे गाणे गाऊ लागलो आहोत भिन्नच्या आवाजात.
[illegible]
सात सेनानी भाला धरून हातात.
ठाकताहेत उभे प्रवेशद्वारांवर
[illegible]

आणि तू
शक्तिशाली पॅलस
युद्धात आनंदोत्साहाने भाग घेणाऱ्या ड्यूस कन्ये,
तारणहार हो आमच्या ह्या नगरीची.
आणि हे पोसिडोन, अश्वनिर्मात्या, सागर-स्वामी,
हाणून तुझा मत्स्यांतक त्रिशूळ
भयमुक्त करी आम्हां सर्वांना
आणि हे ऑरीज युद्धदेवा,
रक्षण कर नगरीचे कॅडमसचे नाव लाभलेल्या.
तुझ्या दैदिप्यमान उपस्थितीने रक्षण कर आमचे.
आणि तू मुद्रा सायप्रसच्या देवते,
आमच्या वंशाच्या साठे,
आम्हाला सहाय्य कर.
जरी जन्मलो आहोत आम्ही रक्तापासून तुझ्याच, तरीही
[illegible]
[illegible]
तशी प्रार्थना तुसीही करीत.
अपोलो वृकदेवा, तुडून पड लांडगा होऊन तुही
शत्रूच्या सैनिकांवर या मेंढ्यांच्या कळपांवर.
कर आमच्या प्रत्येक दुःखोद्गाराची भरपाई.
त्यांच्या दुःखोद्गाराने.
[illegible]

(कोरस हे ट्रॉयच्या [illegible] ग्रीक सैन्याचा पुन्हा हल्ला होताना येतात. त्यांच्या भयभीत आवाजी गाण्यात शांततेचा भंग करतात.)

मी ऐकला रथांचा धडधडाट,
घालताहेत ते नगरीला वेढा, सदतीस धाव हेरा राणी !
[illegible] ओलांडले [illegible]
दया येऊ दे आमची आर्टेमिसदेवी,
करताहेत दाहीदिशा पिसाट ओरडा सारख्या
भालाफेकीच्या कंपलहरीच्या रुपाने.
होणार तरी काय आता या नगरीचे देवा? काय पडेल आता ?
होणार आहे तरी काय याचा शेवट ईश्वरी संकेताने ?
([illegible])
ऐका ! हे परमप्रिय अपोलो देवा !
तटावर होत आहे दगडांचा वर्षाव,
प्रवेशद्वारास आहे द्रॉझने मढवलेल्या ढालींचा गदगडाट.
[illegible]
इथूनने दिला आहे तुला पवित्र अधिकार
युद्ध परिणतीचा निर्णय घेण्याचा.
आमच्या बाजूने ठाम उभी तू.
अन् वाचव तुझे गृह–ही सप्तद्वारपुरी.
ऐका, आमच्या नगरीच्या संरक्षक तटांचे संरक्षण करणाऱ्या,
[illegible]
रणांगणात श्रमी झालेली आमची ही नगरी
आमच्याविषयी परका भाव मनी बाळगणाऱ्या शत्रूच्या
नका करु हवाली, आमची श्रद्धा ढासळून.
हात पुढे पसरून
प्रार्थना करणाऱ्या आम्हा कुमारिकांनी ऐका प्रार्थना
आणि न्याय द्या आम्हासा.
ऐका, आमच्या प्राणप्रिय देवांनो,
आमच्या प्रार्थना ऐकून करा. आम्हाला मुक्त भयातून.
[illegible]

थीब्जवर सातांची चढाई

विसरु नका नगरवासियांनी अर्पिलेली वायने,
करा आगचे रक्षण त्यांची आठवण ठेवून.
आमच्या नगरीने आचरिलेले पवित्र विधी,
भक्तिभावाने दिलेल्या यज्ञीय आहुती,
करा त्यांचे चिंतन-मनन.
(एटीओक्लीज प्रवेश करतो.)

एटीओक्लीज : वीट आला आहे मला तुमच्या करणीचा.
तुच्छ क्षुद्रांनो, मी विचारतो कोणती ही रीत नगरीच्या रक्षणाची ?
आपल्या संरक्षक दैवतांच्या मूर्तींना,
तुम्ही मिळता मारलात, आक्रंदलात, किंचाळलात,
तिरस्कार वाटतो आहे साऱ्या सुज्ञांना तुमचा.
मिळेल का उत्तेजन अशाने,
या वायका मुलगे - लटकीशी लढणाऱ्या योद्ध्यांना ?.
छे ! छे ! नेहमी दूरच राहू दे मला या
वायकांपासून संगत नको यांची कधीही.
युद्धकाळात किंवा शांततेच्या सौख्यसमयी नकोत या अवळ,
दिसे जर का बायकाना भलत्या मार्गाने जाण्याचे स्वातंत्र्य
तर त्या करतात उच्छाद, अनर्थ होतो त्यांची बाजूला;
पण एकदा का त्या भरकटत जाऊन मनाजे मार्ग त्या दुरुस्त करतात,
हरेक मेला-मग ते मग भरामणीचे किंवा नगरीवरीचे,
पहा ना आताच–

घाबरलेल्या तुम्ही इतस्ततः भयंकर भीतीने पेरुलेल्या
आणि कानोकान भरलेल्या आमच्या नागरिकांची काळिजे
धडकीने आणि भीरुतेने.
अशाने मिळते शत्रूला अगदी मनमानी संधी
आणि अशी लाटेच्या आत आमच्या गळ्यांवर आम्हीच
फिरवतो आहो ही तीव्र छेदक सुरी.
वायांच्या मेळाव्यात जे गुरफटले
त्यांच्या हेच यायचे शेवटी नशिबी.

उल्लंघन केले आता जर कोणी माझ्या आज्ञांचे–
असू दे पुरुष, असू दे स्त्री असू दे अथवा तृतीयपंथी
करतील त्याला मृत्युदंड काळे दगड घरांमधील.
होय, निश्चितच पावेल मृत्यु तो बचावाची संधी न मिळता.
नागरिकांचे हात ठेचतील त्याला दगड मारून.[५]
युद्ध आहे कार्य पुरुषजातीचे; नको आहे बडबड
बायाबापड्यांची.

इथे घराबाहेर नाही स्थान तुम्हा बायकांना,
चला चालत्या व्हा घरात.
करू शकणार नाही तेथे तुम्ही कसलाही उपद्रव.
ऐकलीत ना आता माझी आज्ञा ? की नाही ऐकलीत ?
की सगळ्याच झाला आहात ठार बधिऱ्या ?

नारीवृंद : ईडीपसच्या लाडक्या पुत्रा,
माझे काळीज धडधडले कानावर पडताच–
घडघडाट रथांचा,
चीत्कार आसांचा आणि गतीमान चाकांचा,
कर्कश आवाज घोड्यांच्या जबड्यातील लोहखंडांचा–
अग्नीत तापवून ठोकून घडवलेल्या,
घोड्यांची शीघ्रगती रोधणाऱ्या,
सुकाणूप्रमाणे असणाऱ्या त्या लोहखंडांचा.

एंटीओकीय : वादळी समुद्रात मोठ्या कष्टाने कानाचे नियंत्रण करणारा
चाक सोडून सुकाणूचे
धाव घेईल का नाळेकडे कधी स्वरक्षणार्थ ?

नारीवृंद : नाही, कधीच नाही.
पण माझी आहे श्रद्धा देवांवरती; धाव घेतली मी
म्हणून तर एकदम त्या आदिम मूर्तीकडे,
जेव्हा ऐकू आल्या [illegible] अन्य तो अजू मारांचा मारा

प्रवेशद्वारावरती.
खरे आहे अगदी भीतीने दिली माझ्या पायांना गती,
धावतांना मी केली प्रार्थना अमर देवतांची,
नगरीवर असावा त्यांचा संरक्षक वरदहस्त म्हणून.

एटीओक्लीज : शत्रूच्या जहाजाने धक्का दिल्या तरी राहो अबोध
आमचे जहाज– अशी करा तर मग प्रार्थना.
दाद न देवोत शत्रूंच्या भाल्यांना आमचे तट.
होणार नाही का देवांचाच फायदा त्यामुळे ?
ऐकले असाल म्हणतात ते की –
पराभूत नगरीला सोडून जातात देवदेवता.

नारीवृंद : नको जिवंत राहणे पाहाण्यासाठी
नगरीला सोडून जाणाऱ्या देवांचा सगळा समुदाय,
रस्त्यारस्त्यातून आमच्या
[illegible], नका करीन गर्दी करणारे शत्रूसैनिक,
नको जिवंत राहणे या डोळ्यांनी पहायला.

एटीओक्लीज : करायचीच असेल तुम्हाला तर करा प्रार्थना.
पण देऊ नका तिलांजली सुज्ञपणाला.
सुभाषित सांगते कुठे मिळेल सुरक्षितता ते.
ती आहे कन्या,
आज्ञाधारकता आणि तारणहार या मातापित्यांची.

नारीवृंद : खरे आहे ते, परंतु त्यांहून जास्त समर्थ आहेत देव.
संकटकाळात माणसे होतात अगतिक, कधीकधी
क्षेपावतात काळे ढग जेव्हा त्यांच्या डोळ्यांवर,
तेव्हा त्या अति दुर्धर अरिष्टांतून
मार्ग दाखवतो त्यांना देवांचाच गदतीचा हात.

एटीओक्लीज : शत्रूच्या बळाची आपले बळ अजमावताना

देवांची सेवा, रक्षाची अर्घे, शकुन शानार्थ,
यज्ञांतील आहुती,
ह्या गोष्टी असतात पुरुषजातीच्या कार्यक्षेत्रातील,
तुम्हा बायकांचे कार्य आहे केवळ घरात शांत राहणे.

नारीवृंद : देवाज्ञान कसले आम्ही राहत आहोत अजिंक्य नगरीत अन्
ठेवल्या आहेत दूर आमच्या तटांनी शत्रूंच्या सुंडी.
देवाचा नाही ओढवला आमच्यावर कोप,
केवळ कसली आहोत त्यांची प्रार्थना रात्रंदिवस ऐकून.

एटीओक्लीज : मुकेनीच करा देवाची पूजा. माझा नाही तिला मुळीच विरोध.
मात्र शांत, रहा स्वस्थ, आऊ नका घाबरीच्या आहारी अशाही
नाहीतर पसरताल ही नैराश्याची भाव आमच्या नागरिकांमध्ये.

नारीवृंद : भयभीत झालेले होते ऐकून युद्धाचा एकदम माजलेला कोलाहल,
धावत सुटले धास्तावून
ॲक्रॉपोलिसकडे– देवांच्या पवित्र निवासाकडे.

एटीओक्लीज : माझे ऐका ! चिंचाळत सुटू नका.
अशाने कोसळ्या, मृत आपल्या आर्ता कानी पडताच.
ॲरीजेचा तर नैवेद्यच आहे मानवी रक्त.

नारीवृंद : ऐका, त्या तिकडे कान द्या.
मला ऐकू आले घोड्यांचे चिंकाळणे.

एटीओक्लीज : ऐकत राहू नका एवढे कान टवकारून

नारीवृंद : अहो, या आमच्या गढीमधून
अगदी जमिनीपासून उगटताहेत दुःखोद्गार.
वेढताहेत आम्हाल शत्रूंचे सैनिक

एटीओक्लीज : वेढा पडलो आहे यात शंकाच नाही तरीही
घेईन मी त्याबद्दल पुरती खबरदारी.
माझ्यावर भरवसा टाका त्या साऱ्या गोष्टीचा.

नारीवृंद : प्रवेशद्वारांवरचे प्रचंड धडाके पाडताहेत सारखे -
भीती वाटते आहे हो मला.

एटीओक्लीज : चूप, चूप एकदम,
नगरीमधे हा असा गाजावाजा
नको आहे बाबा मला या गोष्टीचा.

नारीवृंद : आमच्या जीवनाशी एकरूप झालेल्या आमच्या देवांनो,
निराधार करू नका हो या तटांना.

एटीओक्लीज : रोग पडो तुम्हा सर्वांवर
धीर धरून गप्प बसायला तुम्ही काय ध्याल ?

नारीवृंद : हे देवतांनो, तुमची माणसं आहोत आम्ही.
रक्षण करा तुमच्या भक्तांचे दास्यापासून.

एटीओक्लीज : करता आहात तुम्हांच मला आणि आमचा सर्वांना त्रास

नारीवृंद : सर्वशक्तिमान असून देवा तुमचं असं वागणं अनुचित

एटीओक्लीज : असून देव, निर्बुद्ध स्त्रीसारखं वागणं बरोबर नव्हे ! दिसेल आम्हाला

नारीवृंद : वाटला जोराच्या आवाजात. तुमच्यामागे शिरतानाच्या
शत्रूंच्या ताब्यात नगरी गेली तर.

एटीओक्लीज : धजावता कशी असे शब्द उच्चारायला
ठेवून हात पवित्र मूर्तीवर ?

नारीवृंद : खचून गेली आहे हिंमत माझी पुरती
बोबडी वळली आहे माझी भयंकर भीतीने
अवसानघात होतो आहे जीव सारखी.

एटीओक्लीज : विनवतो मी तुम्हाला
भाग घालू नका कसलाही उपाय योजायला गेला.

नारीवृंद : कळत नाही आम्हाला तुम्हाला काय हवे आहे ते.
स्पष्ट करा ना जरा आमच्यासाठी ?

एटीओक्लीज : नका झोपी जाऊ तुमची रक्षती करायला देव कायला.
नका लोटू नैराश्याच्या गर्तेत तुमच्या मित्रांना.

नारीवृंद : जशी तुमची आज्ञा. गप्प राहतो आम्ही.
एकच आहे दैव तुम्हाआम्हा-सर्वांचे.
सोसू आम्ही ते निमूटपणाने.

एटीओक्लीज : तुमची ही वृत्ती बघून आता वाटते आम्ल समाधान.
आता आणखी एक पाऊल पुढे टाका.
नका राहू कवळून छा मूर्तींना; करा प्रार्थना अशी-
जिच्यामुळे देव करतील लढाई आमच्यासाठी-
अशी प्रार्थना अधिक फलदायी.
ध्यान देऊन ऐका माझ्या नवसांच्या प्रतिज्ञा प्रथम
आणि मग करा मनःपूर्वक विजयाचे घोष जोरदार,
यज्ञसमयीचे घोष.
सर्व ग्रीकांना परिचित असे.
आणि द्या स्फूर्ती आमच्या सैनिकांना
बनवा त्यांना निर्भय रणांगणावर.

आमच्या नगरीच्या प्राकारावर आणि आमच्या शेतजमिनीवर
दक्षतेने नजर ठेवणाऱ्या आमच्या संरक्षक देवतांना,

थीब्सवर सातांची चढाई

डिर्सेच्या जलधारांना आणि इस्मीनस नदीला
या साऱ्यांना उद्देशून प्रतिज्ञापूर्वक बोलतो नवस
आज जर झाला आमचा जय,
आज जर झाली मुक्त आमची नगरी
तर नाऊ पापु [illegible]
अर्पण करु त्यांना बैलांचे बळी,
आमच्या शत्रूंची वस्त्रे लुटून
चढवू देवांवर विजयचिन्हे.
हे देवांनो, ऐका लक्ष देऊन माझे हे शब्द;
माळासारखी तुमच्या पवित्र मंदिरांमधे टांगून ठेवीन
युद्धातील लूट–शत्रूंची वस्त्रे.
तलवारीनी आगोजाग भोसकून टाकलेली.
प्रार्थना करायची अशा प्रकारची.
उच्च स्वरातील आक्रोशाने नाही
किंवा धरळून मूर्ख रानटी शब्द देवांपुढे,
[illegible]
सोन्याने मढवून घेतले तुमचे [illegible]
[illegible]
[illegible]
स्वाभिमानात व बळात शत्रूशी करु आम्ही बरोबरी.
[illegible]
[illegible]
आशंकेच्या तापदायक व्यथेने.
(एटीओक्लीज जातो)

नारीवृंद : लक्षात येते आहे तुम्ही काय म्हणता ते,
तरीपण भीतीने माझे मन आहे अस्वस्थ, आशंकित.
वेढा घालणाऱ्या शत्रूंची घास्ती,
धडकतो आहे वळजावळच्या वावळीमुळे
भयचकित कबूतर जसे घरट्यातील पिलांच्या चिंतेने,
[illegible]
बघा, बघा. धावताहेत पुढे पुढे.

ग्रीक शोकनाट्ये

आमच्या तटांकडे शत्रूंचे सैनिक-
नाना प्रकारचे, नाना लढायचे–
जणू सर्वच राष्ट्रच शस्त्रे घेऊन उठले आहे.
काय होणार आहे आमची अवस्था ?
पहा, पहा, पुन्हा
करताहेत ते अणकुचीदार दगडांचा वर्षाव.
तलवारींनी अन् लटकावलेल्या भाल्यांनी अवघडलेल्या
आमच्या सैनिकांवर.
स्वर्गोद्भव देवांनो,
सर्वशक्तिनिशी आपल्या करा रक्षण
कॅडमसच्या नगरीचे, कॅडमसने रुजवलेल्या वंशाचे. –
[illegible] शत्रूच्या ताब्यात आमची भरलेली भूमी.
मिळेल कुठे तुम्हाला
या देशाहून अधिक चांगला निवासयोग्य देश ?
[illegible]
आहे आतील गत्ल,
जे पुरवतात पृथ्वीला वेढणारा पॉसिडोन
आणि टेथायसची मुले
लोकांची तृषा शमवण्यासाठी ?
म्हणून प्रार्थितो रक्षक देवांनो,
[illegible]
उठवा त्यांच्या ढाली, करा त्यांची कत्तल
[illegible]
या आमच्या नगरीचे तारणहार.
पक्की स्थिर करा तुमची अधिष्ठाने आमच्या मधील,
[illegible]

किती शोचनीय गोष्ट आहे ही
की युगानुयुगांपासून वसलेल्या या नगरीच्या भाळी
लिहिला जावा सर्वनाशाचा शाप
[illegible]

धीव्रवर सातांची चढाई

[illegible]
उजाड, अपमानित;
[illegible]
तरुण मन बुद्ध विश्वाचा नेतीच ओढीत असो करत होता
असे घोड्यांना ओढीत नेतात तशा.
लकतरे झालेल्या वस्त्रांनी वेढलेल्या.
[illegible]
आणि मग उठतो एकच मिश्रित कोलाहल
कर्मभोग भोगायला निघालेल्या कैद्यांचा.
भेयग्रीत आहे माझ्या मनाला हे भयाण भविष्य.
[illegible]
अशा कन्या, स्वगृही हद्दपारपणे वाढलेल्या
आतील नव्या पराकंद नारुधीने पथ तुडवीत.
त्यांच्यासाठी वाहील आसवांचा पूर डोळ्यांमधून
काय होईल त्यांची अवस्था ?
मी तर म्हणेन—त्यांच्याहून असतील अधिक सुखात
मरणाच्या मिठीतील माणसे.
पराभूत होते नगरी तेव्हा
भोगाव्या लागतात अगणित यातना, अगणित दुःखे.
कैद करतात, ठार करतात माणसे माणसांना.
आगी लावतात,
सारा परिसर. टाकतात धुराने दुर्गंधित करून
अंधीजचा उन्माद करतो पागल माणसांच्या जमावांना,
सोडतो उन्माद अंगावर फूत्कार साऱ्या पवित्र भावनांवर.
आरोळ्यांनी दुमदुमताहेत पथ सारे,
कोसळून पडतो मोर्चेबंदी तटांवरील,
मोडे भिडतात घोड्यांशी आणि
कोसळतात खाली भाल्यांच्या माऱ्याने,
स्तनपान करताना ठार झालेल्या बाळांसाठी
आक्रोश करतात नवजात अर्भकांच्या माता
रस्ताने माखलेल्या,

मटकलेल्या सैनिकांच्या झुंडीच्या झुंडी
करतात लाटालुटी एकाच कुटुंबातील माणसांच्या.
लुटीने भारावलेले भांडतात लुटारु दुसऱ्या लुटारुंशी
आणखी लूट हिसकावण्यासाठी.
हिस्सा कमी किंवा सारखाच म्हणून
वाद घालणारे एकमेकांना म्हणतात
प्रत्येकाने पहावे आपापल्यापुरते
[illegible] ?

सर्व प्रकारचे अन्नसाठे विखुरतात अग्निनीवर
कुठेतरी करे तरी.
दुःखीकष्टी करणारे हे दृश्य गृहिणींना.
भूगर्भातल्या उदार देणग्या-कशाबशा एकत्र केलेल्या
याहून जाताहेत महापुरात अविचारी उभळेपणाच्या.
बनल्या आहेत तरुण स्त्रिया.
आता गुलाग-युद्धातील लूटच केवळ
परिचित प्रथमच त्या दुःखयातनांशी.
सज्ज आहे त्यांच्यासाठी
दुःखदायक शय्या शत्रूंजयाची—
[illegible]
हक्क.
[illegible]
यातना आणि अविरत वाहणारे अश्रू
हेच त्या जीवनातील सौख्य आता.

नारीवृंद : पहा, पहा, सख्यांनो,

पहिला गट : निश्चितच येत आहे इकडे तोच सैनिक
[illegible]
पडताहेत त्याची पावले रथचक्राच्या द्रुत वेगाने

थीब्जवर सातांची चढाई

नारीवृंद: येतो आहे राजा, पुत्र इडिपसचा स्वतःच इकडे

दुसरा गट : अगदी वेळेवर दूताची वार्ता ऐकण्यासाठी.
पडताहेत त्याचीही पावले सरसर कबर पोचण्याच्या [illegible]

(एका बाजूने सैनिक प्रवेश करतो. दुसऱ्या बाजूने एटीओक्लीज. एटीओक्लीजच्या बरोबर सहा सैनिक आणि इतर काही सैनिक.)

सैनिक : ठाऊक झालीय मला अचूक रचना शत्रूसैन्याची,
सांगू शकतो मी, चिठ्ठ्या उचलल्यानंतर
कोणत्या द्वाराशी कोणता योद्धा नेमला गेला से.
टायडीअस आहे गर्जत उभा
प्रोइटिड द्वारात केव्हाचाच.
पण पार करायला इसीनस नदी अनुज्ञा नाही.
द्रष्ट्याची त्याला. कारण अनुकूल नव्हते बळीचे [illegible].
ऐन दुपारी फुत्कारणाऱ्या सर्पासारखा.
युद्ध पिपासेने पिसाट झालेला टायडीअस
मारा करतो आहे अपशब्दांच्या आरोळ्यांचा.

सैनिक : इक्लेजपुत्र द्रष्ट्यावर'
म्हणतो आहे, पारंगत आहेस तू
मृत्युच्या मार्गातून निसटून जाण्यात
युद्धाचा विचारही सोसत नाही इतका तू भ्याड.
याप्रमाणे जोरजोराने ओरडताना हलचीत आहे.
सावली करणारे तीनही उंच तुरे
शिरस्त्राणाची आयाळच असे.
आणि दरम्यान ढालीच्या आतील काशाच्या घंटा
करु लागताहेत भयानक निनाद.
अन् मिरवते आहे ढालीच्या अग्रभागी पंचतारकांचे रेखाटन:
कोरलेले आहे आकाश सचलखणारे तारकांनी
आणि मध्यावर तारकामणि म्हणून [illegible] चंद्राळणारा

पौर्णिमेचा कांतीमान चंद्र – रात्रीचा प्रत्यक्ष नेत्रच जणू,
[illegible]
नदीकाठावर युद्धासाठी हपापलेला वीर.
तुतारीचा पुकार कधी होतो एवढ्याचा.
म्हणून चळवळत राहिलेला जागच्याजागी.
स्पर्धेला उत्सुक झालेला रथाला जुंपलेला
लगाम चावीत अधीरपणे फुरफुरणारा
बेफाम घोडाच जणू.
लढणार आहे कोण बरोबरीने त्याच्यासगोर
होईल जेव्हा स्पर्धेला प्रारंभ अडसर हटवून ?
तेव्हा आहे कोणी यात्रीचा वीर
जो प्रोईटसदार समर्थपणे झुंजवू शकेल ?

एटीओक्लीज : भीत नाही मी मुळीच कुणाच्याही जागानिग्याला
कोरलेली चित्रे, ढालीतील घंटा, शिरस्त्राणांचे तुरे
घोळवाच करणार आहेत अधमा
त्यांच्या भाल्यायाचून ?
आणि तू सांगतोस
त्याच्या ढालीवरील रजनीच्या रेखांकनाबद्दल.
[illegible]
काय नेम ! असा मूर्खपणाच ठरतो माणसाचे भविष्य
घोषित करणारा

काय होईल सांग
[illegible]
सिद्ध करुन देईल हे आढ्यताखोर रेखांकित चिन्ह
आपला अर्थ आपल्याला गिरवणाऱ्या योग्य रीतीने.
सांगू लागेल त्याची आढ्यता,
भविष्यवाणी त्याच्याच नाशाची
आणि तेच होईल न्यायास धरुन
[illegible]

नेमतो आहे मी त्याला ह्या द्वाराच्या संरक्षणासाठी
जन्मलेला आहे तो घोर कुळात,
नम्रतेच्या सिंहासनाला मानतो तो,
अप्रिय आहे त्याला उद्धट वाक्तांडव,
मागे मागे राहतो तो लाजिरवाण्या कामापासून,
मात्र सरसावतो पुढे युद्धकार्याला.
ॲरीजने वाचवले होते.
ह्याच भूमीत रुजण्यास आलेल्या मानवांपैकी* काहीना.
हा त्यांतील एक मेलॅनिपस.
त्याच वृक्षांची एक उमदी शाखा,
आमच्या भूमीचा सच्चा पुत्र
ॲरीज करील युद्धाचा शेवट अनुकूल वा प्रतिकूल
नशिबाचे दान पडेल तसा.
पण एक गोष्ट मात्र निश्चित–
न्यायदेवतेच्या –
- [illegible]
निघती आहे तो रक्षण करण्यासाठी आपला जन्मभूमीचे
शत्रूच्या तलवारीपासून.
(मेलॅनिपस जातो)

कोरीफ्यूस : निघाला आमचा कैवारी न्यायदेवतेचे नाव घेऊन
झुंजायला आमच्या नगरीप्रीत्यर्थ
देवकृपेने मिळो त्याला जय !
पण थरकाप होतो माझ्या काळजाचा
पाहून रक्ताच्या थारोळ्यातील वीरपुरुष
प्राण दिले ज्यांनी लढता लढता प्रियस्वजनांसाठी.

मेनिक : देवकृपेने मिळू दे विजय मेलॅनिपसला !
इलेक्ट्रन द्वारावर नेमला गेला आहे बिठ्ठीप्रमाणे
[illegible]
टायडीअसहून आहे तो गर्विष्ठ, प्रतिराक्षसच जसा.

बढायांमधून दिसते त्याची अमानुष आढ्यता,
करतो आहे मारा विचित्र भयाण धमक्यांचा
आमच्या तटबंदीवर.
विफल ठरोत देवांच्या कृपेने त्या साऱ्या.
म्हणतो आहे तो 'लुटणार आहे मी सगळी नगरी—
ईश्वराची इच्छा असो वा नसो, लुटणार नाही मी
प्रत्यक्ष ह्यूसच्या वज्राचा प्रतिस्फोट झाला
माझ्या पायाशी तरी.'
विजेचे लोळ, अशनीपात म्हणजे त्याच्या लेखी
फक्त सूर्याचा पुचारचा दाह.
त्याच्या अभिमानावर त्याच्याच कानांचे बिल आहे. निःशस्त्र वीराचे.
दोन्ही हातात घट्ट पकडलेली उफाळणारी पेटती मशाल
हेच त्याचे शस्त्र.
गरजतो आहे सोनेरी अक्षरात:
जाळून खाक करणार आहे मी सगळी नगरी
स्वीकारायला त्याचे आव्हान पाठवा कोणाला तरी
कोण आतो बोला—
त्याच्या बढायांना पुरुन उरेल असा कोण योद्धा
तोडीस तोड होईल त्याच्या ?

एटीओक्लीज : त्याच्यामुळे मुळा पडले आहे आमच्या नशिबात आणखी भर.
गर्विष्ठ माणसे शेफारतात गुर्मीपणाने
तेव्हा त्यांची जीभ उलटते त्यांच्यावर
आणि उभ्यातात विनाशून त्यांच्यावरच वेसावीस करणारे
सच्चे बोल.
कॅपेनूसच्या धमक्या नाहीत केवळ आकडेवारी.
सज्ज आहे तो प्रत्यक्ष कृतीसाठी देवांना धिक्कारुन.
मर्त्यजीव, पण धजतो आहे घ्यायला आव्हान स्वर्गाला.
माथेफिरुच्या उन्मादी उत्साहाने.
शूरवीराच्या कानावर आदळतात मेघगर्जनेसारख्या
त्याच्या शब्दांच्या फोफावत जाणाऱ्या लाटा.

[illegible]
[illegible]
उलटेल त्याच्यावरच त्याची लायकीच आहे तशी.
मग त्याच्यावर होणारा तो अशनीपात –
त्याला साजणार नाही उपमा दुसऱ्याच दाहाची.
त्या वीराशी लढणार आहे पॉलीफॉन्टीज –
मितभाषी, तेजस्वी, धैर्यशाली.
त्याचे सामर्थ्य करील निश्चित आमचे रक्षण.
आमचे कैवारी आर्टेमिस[५] आणि इतर देव यांच्या कृपेने !
(पॉलीफॉन्टीज जातो)

नार्सीसः : आता सांग कोण आहे योद्धा तिसऱ्या द्वाराशी नेमलेला ?
नष्ट होवो तो चढाईखोर.
आमच्या नगरीला मोठमोठ्याने धमक्या देणारा.
पुसून आमच्या घरात आमची अगत विश्रांतिस्थाने
उजाड करु पाहणारा तो उन्मत्त भालाईत.
निष्क्रिय होवो, वज्राघाताने .
आपले दुष्ट कृत्य करण्यापूर्वीच

मेनिप्पस : आता तिसऱ्या वेशीवर चढाई करणाराचे सांगतो नाव.
क्रोशच्या उताऱ्या शिरस्त्राणातील चिरुड्यांगणून
बर उसळली चिरुठी एटीओक्लसच्या पाठवणीची.
भिडवील आता तो आपली सेना नीस्टन द्वाराला.
उतारीळ झाल्या आहेत त्याच्या असख्य योद्ध्या
चढाव घ्यायला प्रवेशद्वारावर.
जसजसा तो फिरवतो त्यांना निरनिराळ्या दिशांना
[illegible]
त्यांच्या तांडावरील झाण्डांच्या नळ्या.
थरथरताहेत त्या उमद्या जनाधरांच्या श्वासोच्छ्वासांनी
आणि ऐकू येते आहे त्यांचे उन्मत्त संगीत बाहेर.
त्या योद्ध्याची ढाल गिरवते आहे रेखांकित चित्रण

[illegible]
शत्रूच्या नगरीचा पाडाव करण्यासाठी तिच्या तटावर
शिडीने चढणाऱ्या.
कोरलेली आहे ढालीवर त्याची गुढ्या आरोळी
'अशक्य आहे ॲरिसलाही मला हटवणे
या नगरीच्या तटांपासून'.
त्याच्याविरुद्ध लढायला धाडा खात्रीचा वीर
जो दास्यशृंखला पडू देणार नाही आमच्या देशाभोवती.

एटीओक्लीज : हा पहा उभा केला तात्काळ मी योद्धा
मी पाठवतो वीर मेगॅरसला.
भूमीमध्ये रुजलेल्यांचा वंशज, क्रेओनचा पुत्र
शब्दांऐवजी हातात त्याचे भोषित करतील त्याची
कर्तबगारी.
त्याची केली आहे आम्ही निवड, नशीब साथ करो त्याची.
ऐकून घोर गाज फुरफुरणाऱ्या घोड्यांची
पळणार नाही तो परकापत्र प्रवेशद्वार सोडून.
युद्धात मरून फेडील ऋण पोसणाऱ्या जन्मभूमीचे.
नाहीतर जिंकून दोघही वीरांना
आणि जिंकून किल्ला ढालीवरील.
आपली लूट नेऊन सजवील आपल्या वडिलांचे घर.
[illegible]
गाळू नको एवढाही तपशील.

नारीवृंद : आमच्या घरांचे रक्षण करणाऱ्या देवा !
करतो आहोत तुझी प्रार्थना
यश दे आम्हाला आमच्या अंगीकृत कार्यात,
येऊ दे मृत्यू, आमच्या शत्रूंच्या वाटयाला
आमच्या नगरीला धमकावणाऱ्या
उन्मत्त गर्विष्ठ बढाईखोरांवर
लूट घेणाऱ्या क्रूस देवाची पडू दे संतप्त नजर.

थीब्सवर सातांची चढाई

सैनिक : अंगीना ऑक्याच्या[१०] जवळील द्वार येताच आटोपला
गर्जना करीत ठाणे धरायला हजर झाला चौथा–
उंच देखणा हिपॉमिडॉन. विश्वास ठेवा माझ्यावर
मरकाप झाला माझा, जेव्हा पाहिली त्याच्या हातातली
सतत फिरती भव्य पाटोळी ढाल–
धान्य झोडण्याची अगदीच अशी.
त्याच्या ढालीवर आपले केली होती कोरलेली [illegible]
तो काही हीणकस कारागीर नव्हता खरे.
चित्रित केलेले चिन्ह आहे–
अत्युष्ण उच्छ्वास
आणि [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible]
टायफॉनचे.
वेढीत आहेत ढालीच्या कडेला सर्पांची वेटोळी
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
सांगाड्याशी.
दिली आहे त्याने युद्धाची आरोळी. संचारला आहे
अंगात त्याच्या अॅरीज वेग; झिंगला आहे
युद्धलालसेचे मद्य पिऊन बॅक्कसचा भक्त
त्याची दाहक नजर दहशत भरते साऱ्यांच्या उरात.
अशा योद्ध्याचे पाणी ओखील असा निवडा वीरपुरुष
अतिशय काळजीपूर्वक.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
आमच्या प्रवेशद्वाराशी.

एटीओक्लीज : जवळच आहे नगरीच्या प्रवेशद्वाराच्या ऑद्.का पॅलस
तिरस्कार करतो तो मानवी औद्धत्याचा.
तो प्रथम करील प्रतिबंध त्या दुष्ट सर्पाला
जो घरटे अन् तिची पिल्ले, यांच्या शोधांत आहे
नंतर देईल सामना त्या योद्ध्याशी ईनॉप्सचा पुत्र-
शूर हायपर्बिअस
एकदा निवड झाली की त्याच पटकेला

[illegible] आणि आपल्या [illegible] काम आपून घ्यायला तत्पर.
हा लढा द्यायला समर्थ आहेत
त्याची शस्त्रे त्याची चित्तवृत्ती, त्याचे शरीर.
या दोघांनी युद्धात यापूर्वी अनेकदा कौशल्य दाखवले आहे
हर्मीझ देवाने.
माझे म्हणणे आहे त्यांची कामे ते जसे आहेत एकमेकांचे.
तसेच त्यांच्या ढालीवर चित्रांकित केलेले
देव देखील आहेत एकमेकांचे शत्रू
ते पण करणार आहेत एकमेकांशी बरोबरी.
एकीवर आहे आग ओकणाऱ्या टायफॉनचे चित्र.
[illegible] ढालीवर आहे स्पिअर स्पिरायलिस झ्यूसदेव
हातात त्याच्या झगमगणारे विजेचे खड्ग.
माझा कधी झ्यूसदेवाचा पराभव झालेला जाहिला नाही.
कुणीही आजपावेतो.
हे सर्व आहेत ऐश्वर्याचे देव दोन्ही सैन्यांचा धुव्वा करणारे
आपण आहोत विजयी बाजूचे,
ते हरणाऱ्या बाजूचे
कारण युद्धात टायफॉनचे बळ
कमीच पडणार झ्यूसदेवापेक्षा.
याप्रमाणे तुल्यबळ योद्धे आल्याघर सगोरासगोर
जर आपल्याला आशा करता आली की
चिन्हावर असेल विजय अवलंबून, तर मिळेल
हायपर्बिअसला मदतीचा हात झ्यूस देवाचा
कारण आहे त्याच्या ढालीवर आकृती झ्यूसदेवाचीच.

नारीवृंद : माझी श्रद्धा आहे की –
मानवजातीला, अदृश्यशक्तींना अन् अमर देवांना-
सर्वांनाच तिरस्करणीय वाटणाऱ्या,
मर्त्यलोकात जन्मलेल्या, कुणालाच प्रिय नसलेल्या-
अशा टायफॉनची आकृती ढालीवर मिरवणारा
झ्यूसदेवाचा प्रतिस्पर्धी मिळेल धुळीला

पीव्यवर सातांची चढाई.

आगच्या प्रवेशद्वारासी खात्रीने आज.

मॉनिक : देव करो खरे ठरोत तुमचे बोल.
आता सांगतो माहिती तुम्हाला पाचव्या योद्धयाची
उभा केला आहे त्याला बॉरीअन द्वाराशी
ज्यूसपुत्र ॲम्फीऑनच्या वटग्याजवळ.
हातातील भाल्याची शपथ घेऊन तो म्हणतो-
[illegible]
बहुगोल देवाहून स्वतःच्या नेत्रांहून–
शपथ त्याची घेऊन म्हणतो– करीन नष्ट
कॅदमसची नगरी. विरोध केला ज्यूसने तरीसुद्धा
अशी आहे त्याच्या बोलण्याची तऱ्हा.
गुलाबी गालांचा आहे हा छाया रानटी वाईगा
पहाडामधून भटकणाऱ्या.
पुरुष कसला आहे पोरसवदाच.
अहो, आताच कुठे त्याच्या गालांवर
पसरते आहे रसरशीत वासंतिक पीक फुरळणा केसांचे
पण पुढे तर मरसावलो आहे दिमाखाने-
[illegible]
आणि नजर कशी उग्र, करडी !
उभा आहे द्वारापुढली मारीत चढाया.
ग्रीकच्या पट्टयांनी आवळलेली
अवघ्या देहाला रक्षिणारी त्याची गोलाकार ढाल
[illegible]
उठावदार हिंस्र सिंहसाची
भयकारणारी चित्रांकित मूर्ती,
कुशलतेने खिळवलेली, वाटोळी फिरणारी.
तिच्या पायाखाली पडलेला एक वीरपुरुष
आमच्याचपैकी एक कॅदमीआवासी.
आम्हाला खिजवण्यासाठी रेखलेले हे चित्र-
या योद्धयावर ओढवून घेईल आमच्या शस्त्रांचा

पुरेपूर मारा.
मला नाही वाटत
तुरळक शुल्लक लढाया लढण्यासाठी आलेला आहे तो.
आर्केडीआहून आलेला तो वीर करील सार्थक
दीर्घ अंतर आक्रमून आल्याचे.
तुम्हाला ह्या असलेल्या त्या शत्रूवीराचे नाव आहे.
पार्थेनोपीअस– परक्या देशातला असला तरीही
ऑरगॉसमधे मिळाला त्याला निवारा आणि
उच्च दर्जाचे भरणपोषण शिक्षण.
आता त्या ऋणातून मुक्त व्हायला करतो आहे वर्षाव
तलवंदीवर धमक्यांचा
देव करो आणि विफल होवोत त्या साऱ्या.

एटीओक्लीज : त्या सर्वांना, त्यांच्या पारंपरी बडबडीना,
त्यांच्या ढालीवरील गर्विष्ठ चिन्हांना
[illegible]
[illegible]
तू वर्णन केलेस ज्याचे त्या आर्केडिअनशी लढायला
आहे आमच्यापाशी एक वीर बढाई पामून अलिप्त
पण हात मात्र कृतीला तत्पर
[illegible]
[illegible]
सर्वांना पोसायला;
[illegible]
ज्याची ढाल मिरवते आहे ओंगळ राक्षसाचे चित्र.
[illegible]
तेव्हा देईल सिंफंस आपल्या वाहकाला दोष.
देवाच्या दयेने खरे होवोत माझे एकूण एक बोल.

गारीवृंद : भिस्तो आहे आपात माझ्या काळजाच्या गाभ्याला,
भीतीने राहिले आहेत केस साठ उभे.

थीब्जवर सातांची चढाई

ऐकते आहे जेव्हा गर्विष्ठ वल्गना
ह्या केवळ अहंकाराची भाषा बोलणाऱ्या गाणसांच्या
देव जर असले धरोधरचे देव–
तर ते करोत नष्ट ह्या असल्या गाणसांना लढाईमधे.

सैनिक : आता सांगतो नाव लढाईवीर नसणाऱ्या सातांच्या गोत्रजाचे.
तो आहे समर्थ ॲंफीॲरस, भविष्यवादी पण शौर्याने
लढणारा वीर.
होमोलिअन द्वाराशी नेमलेला तो
करतो आहे शिव्यांचा वर्षाव. थोर टायडीअसवर '
खुनी गाणूस, सार्वजनिक जीवनांत देगल माजवणारा.
आरगॉसला दुराचरण शिकवणाऱ्यांत हा सर्वांत पुढे.
[illegible]
या माथेफिरूपणाच्या युद्धाचा सल्ला
ॲंड्रेस्टसला देणारा.'
नंतर नजर लावून वर आकाशाकडे
तुझ्या भावाच्या पॉलीनायसीसच्या नावाने
ओरडतो आहे उच्च स्वराने,
[illegible]
[illegible],
हल्ला करून वाघ्यढिसांची नगरी उध्वस्त करायला-
देवादिकांना पार धुळीस मिळवायला
आणतो आहेत तू परक्या शत्रूचे दळ.
फार संतोष पावतील देव ह्या तुझ्या कृत्याने !!
[illegible]
गौरवशाली कृत्य करतो आहेत तू!!
तुझ्या जीवनाला ज्याने पोसले त्या निर्झराला
योग्य आहे का सांग असे आटवून टाकणे?
[illegible]
तलवारीने.
तेव्हा तुझे उरिष्ट जाणार आहे का सिद्धीस ?

माझ्याबद्दल सांगतो -
ह्याच भूमीची माती करीन मी समृद्ध
माझे पदगे आणि जेथून मी कील देईन ते स्थान
उभारले जाईल परकीय भूमीवर.
तयार होऊया युद्धाला तर मग
दिसतो आहे मला भावी मृत्यु–
पण नाही धक्का लागणार इथतीला माझ्या.
काढले उद्गार असे त्या भविष्यवाद्याने
तातात धरुन भरीव ब्रॉझची निश्चल ढाल.
नव्हते जिच्या वर्तुळाकारावर एकही चिन्ह.
कारण शौर्याचा देखावा करण्यापेक्षा
प्रत्यक्ष शौर्य गाजवण्याचीच आहे त्याला तळमळ.
गिळवतो पीक मनाच्या सुपीक भूमीतून –
उद्‌भव होतो तिथे सुद्ध गसलतीचा
माझा आहे सल्ला– त्याच्याशी लढायला
पाठवा योद्धा त्याच्या तोडीचा – शूर आणि सुसज्ज अगा.
देवांचा आदर करणाऱ्या वीराला
शिऊनच राहिले पाहिजे.

एटिओक्लीज : शार्दिकाची गायकमाची, सुवर्णी कुमारी –
कसा माणसामाणसाचा माती भानून देणाऱ्या योगायोगाला
शिव्याशाप देऊ लागला माणूस तर ते साहजिकच नाही का ?
कोणत्याही साहसात.
दुष्ट मसलीसारखी नसते दुसरी आम्ल बाईट गोष्ट.
खायचे नाही त्या माणसाचे पक्षित कधी कल्याणकारी.
कारण मूर्खांच्या मशागतीतून
मिळायचे फक्त मृत्यूचे पीक.
असे पहा:
दुष्ट हेतू मनात धरुन असणाऱ्या
पापी खलाशांच्या जहाजावर
जर चढली सदाचारी व्यक्ती तर मग

थीव्ज्यवर सातांची चढाई

वाटयाला येतात तिच्या देव-तिरस्कृत
लोकांनेच कर्मभोग.
किंवा एखाद्या शहरागधील
[illegible]
जर येऊन पटली एखादी सदाचारी व्यक्ती
तर [illegible]
आणि मग स्वर्गीय शक्तीचा निःपक्षपाती आसूड
ताळ्यावर आणतो तिला अन् लागतो कायक शिस्त.
अगदी तसाच हा नम्र, शूर, नेकीचा, धार्मिक वृत्तीचा,
प्रभावी भविष्यवादी ॲंफीॲरस.
आपल्या विवेकबुद्धीचा कौल न मानता
सापडला आहे संगतीत बढाईखोर पाखंड्यांच्या
निभाला आहे करायला त्यांच्याबरोबर दीर्घ प्रवास —
इतका दीर्घ की ज्यातून परत मागे फिरणे नाही. —
— तोही मिळेल पुढील त्या सर्वांबरोबर,
ह्यूस देवाने मनात आणले तर...
मला तर खात्री आहे की
करणार नाही तो द्वारावर चढाईसुद्धा.
निराशेने किंवा भ्याडपणामुळे नव्हे,
तर पुरता जाणून आहे तो आपल्या लढाईचा शेवट —
जर अपोला देवाचे शब्द खरे ठरायचे असतील तर
मीन धरणे किंवा सत्य बोलणे
ही आहे त्या देवाची रीत.
तरीही आपण त्याच्याशी बरोबरीने लढायला
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
आणि त्याचे मजबूत खांदेर.
चपळ पावलांप्रमाणेच सावध दृष्टी आहे त्याची.
[illegible]

अरिष्टात असा
शत्रूच्या शरीराचा भाग दिसला की घातलीच झडप.
तरीही – विजय मिळतो मर्त्य मानवांना
अखेर ईश्वरी प्रसादानेच !

नारीवृंद : हे देवतांनो,
ऐका, ऐका आमची प्रार्थना.
पूर्ण करा आमच्या नगरीला.
आमच्या भूमीवर आक्रमण करणाऱ्यांकडे
वळू द्यात आता युद्धाची अरिष्टे.
आमच्या तटबंदीच्या आत येण्यापूर्वीच
कराये ठार त्यांना धनुर्धरेशाने
आपले विजेचे खड्ग हाणून.

सैनिक : आता देतो माहिती
सातव्या द्वाराशी ठाकणाऱ्या सातव्या वीराची.
तो आहे तुमचा स्वतःचा बंधू पॉलीनायसीझ
[illegible] आणले आहे तुम्हाला मनोमनात.
आपल्या या नगरीच्या तटावर उभा राहून,
विजयाची ढाल फिरवीत,
[illegible]
तुमच्याशी लढावे.
तुम्हाला मारून पडावे मरून तुमच्याजवळ,–
अशी आहे त्याची देवांपाशी प्रार्थना–
आणि शिवाय म्हणतो आहे तो–
मला हद्दपार करून तुम्ही केलेल्या अपमानाचा सूड
घेईन तुम्हाला तसेच हद्दपार करून
जर का तुम्ही युद्धानंतर जिवंत राहिलात तर
सांगतो आहे ओरडून असे
[illegible]

आणि जिंकतो आहे त्याला आपल्या सामर्थ्यांनी सादर करायला
आपल्या नावाला जागतो आहे तो
आपले अंतःकरण कलह व हिंसाचार यांनी
काठोकाठ भरुन
त्याच्या हातातील ढाल दिसते.
अगदी पूर्ण वाटोळी, नुकतीच घडवलेली.
तिच्यावर आहेत दोन चिन्हे कौशल्याने कोरलेली.
दिसतो आहे सशस्त्र वीर सोन्याच्या पत्र्याने मढवलेला,
त्याच्यापुढेच आहे नम्रपणाने चालणारी एक स्त्री
ती म्हणते तिचे नाव आहे 'न्यायदेवता'–
तशीच अक्षरे आहेत कोरलेली ढालीवर–
आपल्या पित्याच्या घराण्यामध्ये.'
अशा चिन्हांनिशी सज्ज होऊन येताहेत ते
आता कुणाला वाढवायचे त्याचा निर्णय तुम्हीच घ्यायचा आहे.
पार पाडीन मी माझे कर्तव्य संदेशवाहकाचे.
पण तुम्हीच आमच्या नगरीचे नायक
तुम्हीच करा निवड योग्य वीराची.

एटीओक्लीज : काय ही दुरवस्था आमच्या ईडीपस कुलाची !
देव करतात ह्या कुलाला भ्रमिष्ट,
देव करतात अत्यंत तिरस्कार ह्या कुलाचा,
निरंतर अश्रुपात आहे ह्या कुलाच्या नशिबी !
भोवतो आहे आता तो ईडीपसचाच शाप
त्याच्या मुलांना आम्हा दोघांना !
पण वेळ नाही आता रडायला किंवा विव्हळायला
भय वाटते– या मनोगतांनी अशी वाढ होईल दुःखाच
व लवकरच कळेल कितीसे सत्य ठरते
सातही नावांच्या पंक्तीनायकांच्या ढालीवर शस्त्रधारी चित्र,
सोन्याने ठसवलेली, ढालीवर चमचम करणारी
ती अक्षरे आणि त्याचा खुलेपणा.
ही देतात का पाहू त्याला तलवारीपासून मुक्तता !

जर कधी न्यायदेवतेने – झ्यूसच्या कुमार कन्येने–
अनुग्रह केला असता त्याच्या कृतीवर विचारांवर
तर झाला असता तो विजयी स्वदेशागमनी.
पण गर्भस्थ अंधारातून मुक्त झाला जेव्हा तो,
किंवा त्याच्या बाल्यदेशात
किंवा वयात येण्याच्या क्षणी
किंवा दाढीची लव दाट होऊ लागली तेव्हा –
या कोणत्याही वेळी न्यायदेवतेने त्याला कटाक्ष नाही आपला शुभदायी
वा नजरेने.
आता तर त्याच्यामुळे त्याची नगरी अत्याचार पीडित झाला
गुन्हेगार राजकुमार नाही न्यायदेवता त्याच्या पाठीशी कधी
जर तिने घेतला अशा मायेफिरु माणसाचा पक्ष
तर ती येईल मागून जिवाला असल्याला त्रास त्याचा भारी.
अशा विश्वास मनात धरुन
उभा ठाकणार आहे त्याच्यासमोर मी हो,– मी स्वतःच.
माझ्यातल्यात कुणा या कुलाला आला होता आहे त्याच्याशी लढण्याचा ?
मी होईन त्याच्या तोडीस तोड –
प्रमुख प्रमुखाशी, भाऊ भावाशी,
शत्रू शत्रूशी अशी होईल ही लढाई !
(आपल्या रोखास)
धावत जाऊन घेऊन ये माझे पोटऱ्यांचे चिलखत
भाले आणि दगड यांपासून रक्षण करायला.

सैनिक : ईडीपसचे पुत्र, परमप्रिय स्वामी, नका, नका !
कशाला भालता आपल्या मनोवृत्तीचा गेळ
आपल्या बंधूंच्या पाखंडी वृत्तीशी ?
कॅडमिआचे सैनिक आरगॉसच्या सैनिकांशी
हातघाईस येऊन लढताहेत तेवढे पुरे आहे.
शुद्धी करता येईल असल्या रक्तपाताच्या पापाची.
पण तुम्हा दोघांचे रक्त आहे एक.
अशा भ्रातृहत्येच्या पातकाचा कलंक

नाही पुसून काढता येणार युगे लोटली तरीही.

एटीओक्लीज : कर्मभोग भोगायचाच असेल तर
निदान नसू दे त्यामधे काहीही लज्जास्पद.
आहेच काय मृतांच्या जगावात गेल्यावर
अभिमान बाळगावा असे त्याहून दुसरे ?
पण इभ्रत गमावून विनाश झाला तर
निष्फळ ठरणार ती शेवटची आशाही.

नारीवृंद : काय करायचा आहे तुझा निर्धार, माझ्या पुत्रा ?
नको जाऊस.
[illegible]
आता तुझ्यात जी उसळी मारते आहे ना
ती वृत्ती आहे दुरितांची बाळा–
हाकलून लाव तिला ती वाढण्याआधीच.

एटीओक्लीज : [illegible]
तशी येऊ दे आता भालून
[illegible]
होऊ दे या साऱ्यांकडून
लेईअसच्या कुलाचा संहार –
अगदी शेवटचा माणूस मरेपर्यंत.

नारीवृंद : रक्तपाताच्या या यागाची बेफाम लालसा
चेतवते आहे तुला कार्यप्रवृत्त व्हायला.
पण परिणाम होतील भीषण तुझ्या या कृतीचे
वरण तू तोडणार आहेस सख्ये मानवी मांसाचे.
आणि अशा ह्या रक्तपाताला नाही वैध अनुमती.

एटीओक्लीज : खरे आहे पण–
[illegible]

निष्ठुर कोरड्या डोळ्यांनी माझा पाठलाग करीत
माझ्या पित्याचा दुष्टशाप नियुक्त करतो आहे मला
पार पाडण्यासाठी हा यज्ञविधी.

नारीवृंद : येऊ नकोस लक्ष मुळीच त्याच्याकडे.
धैर्य येताच तुझ्या समृद्धीला
म्हणणार नाहीत कोणीही सुखी भाग्य.
[illegible] देता [illegible]
दूर पळेल ना तेव्हा
तुझ्या वृद्धातले हे कृष्णवस्त्रधारी विशाच?

एटीओक्लीज : देवांनी केलाच सोडून दिली आहे
आमच्या वडलांची आस्था
शंका नाही मला त्याबद्दल.
[illegible] आमच्या
आमच्या निष्ठुरा [illegible] दूर का तरी राहशी विचारून?

नारीवृंद : [illegible]
अजूनही - इतक्या दीर्घकाळानंतरही
ईश्वरी वैरभावाचा वारा बदलील दिशा.
होईल त्याचा श्वास वत्सल, आस्था सौम्य
जरी आहे तो अजून रोरावत पूर्वीसारखाच.

एटीओक्लीज : भवतालचा हा प्रकोप ईडीपसच्या शापाने
रोज रात्री माझ्या स्वप्नात येते ज्याची आकृती
तो असला पाहिजे सच्चा भविष्य द्रष्टा -
तो धाडून देतो आम्हाला आमचा वारसा.

नारीवृंद : स्त्रीच्या शब्दाला यश येऊ दे रे
तुझे मन वळवायला, तुझ्या इच्छेविरुद्ध सुद्धा.

थीब्जवर सातांची चढाई

एटीओक्लीज : [illegible] तुला काय सांगायचे आहे ते
नको लांबूस लांबण, आणि आटप लवकर.

नारीवृंद : विनंती करते - 'कुठेही जा सातवे द्वार सोडून.'

एटीओक्लीज : द्वारदार केला आहे मी माझा निर्धार,
बोलट होणार नाही पुरा सहस्र शब्दांनीही तो आता.

नारीवृंद : मोठ्या शूरपणाने मिळवला नसला तरीसुद्धा
पसंत पडतो देवांना विजय.

एटीओक्लीज : [illegible] पडल्याने कोणाचे चुकले नाही हे कधी कधी.

नारीवृंद : तयार आहेस का तू आपल्या भावाच्या रक्तानी भूमि करायला ?

एटीओक्लीज : सुटका नसते कोणालाही
देवांनी कार्यवाहीत आणलेल्या विनाशापासून
(एटीओक्लीज निघून जातो)

नारीवृंद : थरकाप होतो काळजाचा माझ्या विचार करताना
साऱ्या कुलाचा संहार करणाऱ्या शक्तीचा -
भावी संकट अचूकपणे सांगणारी
अन्य देवतांकडून भिन्न अशी ही देवता-इरिनिज-
एका पित्याच्या शापाने जागृत झालेली.
पहा करते आहे ती पूर्ती संतप्त प्रार्थनांची,
ज्या उच्चारल्या ईडीपसने आपल्या उन्मादावस्थेत.
ईडीपसच्या दुःखाला परमोच्चबिंदूला [illegible] ही देवभावना.
त्यांच्या वारसाची वाटणी करायला
दूर वरच्या सिथिआहून आलेला कॅलीबस
[illegible] विनाशून देवांना हा परका मनुष्य
म्हणजेच आहे निर्घृण काळजाची तलवार.

त्याचा पोलादाने टाकले आहेत फासे
आणि दिली आहे त्यांना नेमून भूमी-
मृत माणसे व्यापू शकतील एवढीच.
मात्र नाही त्यांचा वाटा या विस्तीर्ण मैदानांत

माणसे ठार होतात जेव्हा बांधवांच्या हातून,
बंधूचा खून होतो जेव्हा बंधूकडून,
काळवंडणारे, वाळणारे लालकृष्ण रक्त जेव्हा
पिऊ लागते भूमीतील माती
तेव्हा कोण मिळवून देईल शुद्धीचे साधन?
कोण पायलीत धुऊन पुसून कलंक त्याचा?
हाय रे वंशा
जुन्या काळची आणि नव्या काळाची
दोन्ही होताहेत एकत्र पापोद्भवदुःखे तुझी !

अभिप्रेत आहे मला फार फार पूर्वी पेरलेले पाप
[illegible]
पण अजूनही भोवते आहे ते तिसऱ्या पिढीला
[illegible]
'नगरी सुरक्षित राहायला हवी असेल तर
मरेपर्यंत राहा निपुत्रिक.'
पण मानली नाही लेईअसने अपोलोची आज्ञा

आहारी जाऊन अविवेकी वासनेच्या
दिला जन्म लेईअसने पुत्राला - आपल्या स्वतःच्या माणसांच्या-
पितृहत्या करणाऱ्या ईडीपसला!
वाढला ईडीपस ज्या आपल्या मातेच्या गर्भात
त्याच निषिद्ध भूमीत पेरले त्याने आपले बीज,
आणि मग आपल्या या कृत्याचे अघोरी फळ
चाखावे लागेल त्याला.

थीब्जवर सातांची चढाई

कारण हिरावली गेली त्यांची सारासार बुद्धी आणि
एकत्र आणले त्यांना कुठल्या तरी वेड्या प्रवृत्तीने.

कोसळू लागली संकटे मग
उफाळत पुढे पुढे भुसणाऱ्या समुद्र धीचीसारखी..
फुटते एक लाट, दुसरीला उचलते..
उसळतात मग तीन लाटा एकावून
अंगावर झेपावती तो थीब्ज आगच्या नगरीच्या [illegible]..
मरण आणि जीवन यांमधील सरहद्द
राहात नाही मग तटबंदीपेक्षा बंद..
घास्ती वाटते मला जाईल पार कुठून एकदमच
थीब्ज नगरीवरोवर समग्र राजकुल.

प्राचीन दैवी भविष्यवाणीने उच्चारलेला शाप
वर्तमानात उतरु लागला की
किती क्लेशकारक होते ते कर्मभोगाचे ओझे.
विनाशाच्या शक्ती वेग घेऊ लागतात,
करीत नाहीत त्या मग कोणाचीही.
रोटीवर-ऐहिकावर जगणारे जेव्हा बनतात
समृद्ध आणि वाजवीपेक्षा जास्त थोर
तेव्हा जहाजाचा भार हलका करण्यासाठी
[illegible] करभार जहाजाच्या बोल राक्षसासारखे

मानवी देहाची शिकार करणाऱ्या विशाच्यापासून
मुक्त केला जेव्हा आमचा देश ईडीपसने, तेव्हा-
[illegible] नगरलोकात आला जयजयकार त्याचा.
केला होता काय असा भव्य सत्कार
कुणाचा कधी, देवांनी किंवा स्वनगरवासियांनी?

पण जेव्हा जाणीव झाली त्या हतभाग्याला
किती अमंगल आपली लग्नगाठ होती त्याची,

तेव्हा मनोवेदनांनी तडफडत, कृतापापाने थरथरत
मनावरचा तोल ढळून
पित्याला ठार करणाऱ्या आपल्या हातांनी
फोडून घेतले त्याने आपले डोळे
दुःसह झाले होते ज्यांना आपल्याच पुत्रांचे दर्शन.

[illegible] त्याला पुत्रांना [illegible] त्याची अनुपस्थिती
स्वगृहातली
तेव्हा क्रोधाविष्ट होऊन शिरकायू लागला तो
त्यांच्यावर कटुवाणीने शापावर शाप.
म्हणाला,' लवकरच येईल अशी वेळ
जेव्हा ध्याल सुखी विभागून आपला वारसा
तलवारीच्या पात्याने, हिसाचाराने.
भयकंपित होतो आहे मी या विचाराने
की आला की काय तो क्षण द्रुतगतीने आताच
एरिनिजकडून त्याचा शाप फलद्रूप होण्याचा.
(एक दूत येतो.)

दूत : [illegible]
धैर्याची कास धरा.
वाचली आहे आपली थीब्सनगरी दास्यापासून.
त्या गर्विष्ठांच्या दर्पोक्ती गिळाल्या आहेत गुळीस.
शांत सागरी पोचली आहे वादळानंतर थीब्सनगरी
आपले तट उभे आहेत भरभक्कम -
आंत प्रवेश करण्यास एकही फट मिळाली नाही.
त्या धडका देणाऱ्या लाटांना.
शत्रूशी लढले निकराने आमचे विश्वासू सैनिक
पिटाळले त्याला मागे
कारण खडे होते करून छातीचे कोट
आपल्या प्रवेशद्वारांसमोर ते
आता क्षेम आहे सर्वत्र - बहुतांशी सहाद्वारांजवळ.

पण निघडले सातवे द्वार
सातांचा मेनावी असलेल्या भयानक अंतीचे देवाने स्वतःसाठी
त्यानेच आपली ईडीपसच्या पराभवाला गोंगावला फळे
लेईअसच्या प्राचीन पातकांची.

नारीवृंद : घडले तरी काय?
उभे राहिले आहे का काही नवे अरिष्ट आमच्या नगरीपुढे?

दूत : नगरी तशी क्षेम आहे. परंतु ईडीपसचे दोन पुत्र -

नारीवृंद : काय झाले त्यांना?
सुचत नाही काही मला. भीती वाटते आहे काय कानी पडेल याची

दूत : या, असे काय करता. हे पहा -
शांत राहा आणि ऐकून घ्या - ईडीपसचे दोन्ही पुत्र -

नारीवृंद : हाय रे दैवा! दुःखदायक दिसते आहे काहीतरी.
वाईटात वाईट असे काही तरी घडले आहे
असा तर्क केल्याशिवाय राहावतच नाही मला.

दूत : दोघेही सारखेच आणि पूर्णपणे -

नारीवृंद : झाला काय त्यांचा दुःखद अंत?
शोकवार्ता असली तरीही सांगून टाक ती आता.

दूत : दोघेही मरण पावले, ठार केले त्यांनी परस्परांना.

नारीवृंद : ठार करण्याच्या लालसेत
प्रत्येकाचे आपल्या भावाशी भलतेच साम्य.

दूत : कार्य घडून करणारे प्रत्येकाचे दुर्दैव अगदी दुसऱ्यासारखेच-

त्या दुर्दैवाने आता केला आहे पुरा विनाश
त्यांच्या कमनशिबी वंशाचा.
याप्रमाणे प्रसंग आहे हा आनंदोत्सवाचा
तसाच आसवे गाळण्याचाही.
आपली नगरी आहे उन्नतिमार्गावर
मात्र तिच्या दोन्ही सेनानींनी व प्रमुखांनी
अशी विभागणी केली आहे आपापल्या वारशाची
सिथिआमधे घडवलेल्या पोलादी तलवारींनी.
आत त्यांच्या मालीकीची जागा असेल -
प्रत्येकाच्या थडग्याला पुरेल एवढी.
तिथेच नेत आहे वाहून त्यांना
त्यांच्या दुःखाकुल पित्याच्या शापाचा अनिष्ट वारा.
याप्रमाणे थीब्सनगरी तर वाचली,
परंतु तिचे स्वामी असलेले दोन्ही बंधू नाश पावले.
परस्परांनी वाहवलेले एकमेकांचे रक्त
पिऊन टाकले आहे आता भूमीने.
(दूत जातो)

नारीवृंद : शक्तिशाली ग्यूस देवा,
आमच्या नगरीच्या संरक्षक देवतांनी,
तुम्हीच आता करणार [illegible]
मग[illegible] आनंदी की अनंदी कांठी बसत न होता.
मानावा का मी आनंद? करावा का मी जयघोष?
की करु मी शोक आमच्या युद्धातील सेनानीसाठी-
दयनीय, हतभागी, निपुत्रिक अशा?
आपल्या नावातील आशयाला जागून[१५]
वैरभावाने ओतप्रोत भरलेल्या
आपल्याच पापी उद्दिष्टांकडून नाश पावलेल्या?

नारीवृंद : हाय रे! घराण्याला मिळालेला शाप -
(पहिला गट) : हाय रे! ईडीपसचा शाप!

धीम्यावर सातांची चढाई

काळ्याकुट्ट निराशेने गाठलेला
यत्किंचितही, दयामाया न दाखवणारा शाप !
भयंकर गारठ्याने वेढले आहे माझे काळीज,
जेव्हा मी ऐकले माणसाच्या शरीरातून,
रक्ताचे पाट वाहताहेत,
माणसे तडफडून मरताहेत
तेव्हा गेली माझ्या डोळ्यापुढून तरळून
वेड लावणारी दृश्ये
आणि गायिले मी गीत,
ते होते [illegible] गीत की गीत [illegible]
अत्यंत वाईट लक्षण नाही का !

नारीवृंद : अशेच काही नाही.

(पुरुष गट) : [illegible]
वसूल केले पुरते आपले येणे
कमी न करता शिक्षा यत्किंचितही.
साऱ्याला कारण झाला लेईअसचा आज्ञाभंग.
नगराची काळजी कितीही दक्षतेने वाहिली तरी
भविष्यवेत्त्यांनी वर्तवलेल्या घटनांना
नाही थोपवू शकणार ती.
[illegible]
तुम्ही खरेच का केलेत हे अविश्वसनीय कृत्य ?
हे दर्शनीय सत्य आहे ? नसेल ना ही अफवा ?
([illegible])
पहा, पहा
हे दृश्यच सांगते आहे सारे स्पष्टपणे,
मुळीच नाही आवश्यकता घोषणा करणाराची
दिसते आहे आम्हाला हे हृदयभेदक दृश्य
दोघांची परस्परहत्येची उद्दिष्टे
समाविष्ट झालेली एकाच दारुण नियतीत.

आता काय उरले आहे येथे दुःखाशिवाय?
दुःखापासूनच झाला ज्याचा जन्म ते लेकरू
आले आहे शेवटी आपल्या हक्काच्या घरी.
तर मग या पुढे सख्यांनो,
होऊ या तुमचे उसासे, अनुकूल वारे
अन् कपाळावर हात मारताना होणारा आवाजच
वल्ह्यांची पाण्यातली सळसळ.
परिचित धार्मिकविधी आहे हा
अंत्येष्टीला नेणारे ते परिचित जहाज[१५] पुढेपुढे पळण्याचा !
ते काळ्या शिडांचे, पुष्पमालांना अंतरलेले जहाज.
अशा भूमीकडे पाठवायचे आहे की
जिथे अपॉलो देवाचा संचार होऊं शकत नाही
जी भूमी सर्वांचे सारखेच स्वागत असते करीत,
जिथे उदास अंधार उजळत नाही कधी सूर्यप्रकाशाने.

(मृतदेह खाली केल्यावर येतात. अंटिगॉनी आणि इस्मिनी[१६] प्रवेश करतात.)
हया पहा आल्या अँटिगॉनी आणि इस्मिनी,
पार पाडणार आहेत त्या
आपल्या बंधूंसाठी शोक करण्याचे दुःखद कर्तव्य.
मला ठाऊक आहे, त्याच्या प्रेमळ अंतःकरणाचे शोकावेग
पूर्ण तळमळीने व्यक्त होईल
दीर्घ व उचित अशा विलापातून.
पण त्या काही बोलण्याआधीच
पार पाडू आपण आपले कर्तव्य
विनाशाच्या पिशाच्चाचे स्तोत्र उच्चारु स्वर चढवून.
मृत्युदेवाचे तिरस्कृत विजयगीत गात राहू.

हाय !
वक्षस्थळांवर हात बांधणाऱ्या साऱ्या स्त्रियांहून
तुमच्या नशिबी आले आहे अधिक दुःख

आपल्या बंधूंपायी,
मी रडते विव्हळते आहे
त्यांत नाही नुसता देखावा मुळीच.
खरोखरच उठतो आहे आर्त आक्रोश माझ्या हृदयातून.

नारीवृंद : हाय रे ! किती अविवेकी वृत्तीचे होता तुम्ही !
(गट पहिला) : प्रिय आप्तजन धळवू शकले नाहीत तुम्हाला.
दुष्कृत्यांचा नाही आला तुम्हाला उद्वेग कधी.
आपले समग्र शौर्य– शोचनीय ठरले ते अखेर !
ते शौर्य वापरून तुम्ही काय केलेत तर–
उलथून टाकेलत आपल्याच पित्याचे कुल.

नारीवृंद : शोचनीय तर खरेच ! आपल्या कुलचा नाश करण्यासाठी
(गट दुसरा) : त्यांनी ओढवून घेतले शोचनीय मरण स्वतःवरच

नारीवृंद : अरेरे ! हाय ! हाय !
(गट पहिला) : (पॉलीनायसीझला)
तू जमीनदोस्त केलेस तट
प्रत्यक्ष आपल्या पराच्याच चिंती.
(एटीओक्लीजला) गिळवलेस तू राजसिंहासन–
पण तरीसुद्धा कुलाचा नाश केलास स्वतःचाच पायांवर.
(दोघांनाही)
मिटवलात तुम्ही आपला कलह आता तलवारीनी.

नारीवृंद : तुमच्या पित्याच्या-ईडीपसचा शाप
(गट दुसरा) : तंतोतंत तडीस नेला त्याच्या भीषण इरिनिसने

नारीवृंद : पहा, कुठे वार लागलेत त्यांना,
(गट पहिला) : पहा विद्ध झाल्या आहेत दोघांच्याही कुशी

नारीवृंद : विद्ध झाली आहेत खरीच

(गट दुसरा) : एकाच माऊलीच्या ताडामातून पोसली गेलेली दोन्ही शरीरं.

नारीवृंद : हाय ! कसले वारे शिरले होते दोघांच्या अंगात !

(गट पहिला) :

नारीवृंद : हाय ! शाप होता त्यांना परस्परसंहारानेच मिळती होती त्यांची !

(गट दुसरा)

नारीवृंद : त्यांना वसला दुर्दैवाचा तडाखा –

(गट पाहिला) ज्याला अधिक जोरदार त्याच्या अवर्णनीय विकारावेगाने.

आणि घातक ठरला उभयतांना –

त्यांचा वंश व त्यांचे जीवन यांना.

नारीवृंद : त्या दुर्दैवाला आपली ओर चढला त्याच्या रित्याच्या शापाने.

(गट दुसरा) दोघांच्यात अगदी भेदभाव न करता

शिरकावला त्यांच्यावर वेहदंड त्याने.

नारीवृंद : [illegible]

(गट पाहिला) नगरीचे बुरुजसुद्धा करताहेत आक्रंदन

हरपलेल्या आपल्या प्रियवीरासाठी

शोकाविष्ट होते नेहमीच भूमी.

[illegible]

करते आहे आता प्रतीक्षा नव्या वारसाची–

कोणीच सध्या हक्क नाही सांगू शकत तिच्यावर.

नारीवृंद : थीब्जनगरीसाठीच तर त्यांनी मांडला होता कलह–

(गट पाहिला) : ती जीर्ण कथा सुरू होती येथे त्या दोघांच्या मृत्यूने.

नारीवृंद : अधीर मनाने त्यांनी घेतला वाटून वारसा

आपल्या योग्य हिश्श्यासाठी जागरूक राहून.

त्यांच्यावर प्रेम करणारे दोष देताहेत

निर्णायकाला – त्या तलवारीला.

थीब्जवर सातांची चढाई

नारीवृंद :
(गट दुसरा) : [illegible]

नारीवृंद :
(गट पहिला) : ते पहुडले आहेत आता जिथे त्या स्थानी
पोचवले त्यांना तलवारीच्या लोखंडी पात्यांनी जिथे.
[illegible]
त्यांना त्यांची पितृभूमी.
[illegible]
दोघेही घेतील वाटून थडगे आपल्या पित्याचे.

नारीवृंद :
(गट दुसरा) : देताना त्यांना अखेरचा निरोप
फाडून जाताहेत आमची काळजे
आमच्या उच्चरवातील आकोशाने.
आमचे आक्रंदन आहे उत्स्फूर्त,
आमचे दुःख आमचे स्वतःचे.
आमच्या व्यथित विचारांत आम्हा नाही आनंदाला.
ह्या दोन राजपुत्रांसाठी शोक करताना
आमची काळजे कणाकणांनी शिजताहेत.
अभाग्यांनो त्यांच्यातून करताहेत सेवा आम्ही.

नारीवृंद :
(गट पहिला) : [illegible]
आपल्या नगरवासियांना आणि सर्व यशाचा परतीलाना
दिली त्यांनी
मृत्यूची विध्वंसक अमूल्य भेजवानी !

नारीवृंद :
(गट दुसरा) : [illegible]
त्यांच्या आईचा कर्मभोग होता किती खडतर.
स्वीकारले होते तिने आपल्या पुत्रालाच पती म्हणून.
हे ते दोघे तिने नंतर जन्म दिलेले पुत्र.
आणि हा असा झाला त्यांचा शेवट.
एकाच बीजातून निर्माण झालेल्या सातांनी

नष्ट केली आहेत परस्परांची जीविते.

नारीवृंद : एकाच बीजातून वाढलेली दोघेही
(गट पहिला) : एकत्र पेरले आहेत आता भूमीमधे,
त्यांच्याबरोबर त्यांचा यंशही पसुडला आहे आता
कायमचा भूमीवर
वैराच्या धारदार टोकाने अलग केले एकमेकांपासून
त्यांनी आपले जीवित.
आणि गाथेफिरु गतसारात झाली परिणती
त्यांच्या कलहाची.

नारीवृंद : संपले त्यांचे वैर आता.
(गट दुसरा) : एकमेकांत मिसळताहेत आता त्यांची जीवने.
रक्ताने तळे भिरत आहे मातीत त्या स्थानी.
आता मात्र झाले ते खरोखरच एकाच रक्ताचे.
कठोर पद्धतीने भांडण मिटवणारा होता तो—
तो अपरिचित, समुद्रातून आलेला.
आगीतून बाहेर शेपाणारा—
पासून धार लावलेला लोहखंड,
मालमत्तेची वाटणी कायक निष्ठुरतेने करणारा
आहे तो पित्याचा शाप प्रत्यक्षात आणणारा अॅरीज.

नारीवृंद : गरीब बिचारे हे जीव ! मिळाला त्यांना त्यांचा हिस्सा
(गट पहिला) : [illegible]
परंतु असेल त्यांच्या शरीराधाली
पृथ्वीचा अमर्याद खोल खोल विस्तार.

नारीवृंद : हाय रे ! गडयलात तुम्ही आपला यंश
(गट दुसरा) : अगणित दुःखांच्या पुष्पमालांनी.
दिवसाच्या अखेरी जय मिळतो तो शापदेवतेला
कर्कश किंचाळते ती मग विजयोन्मादाने

पराभूत झाल्याची संपूर्ण वाताहत झाली म्हणून.
लढले जिथे ते त्या दारापी उभे आहे
विध्वंसाचे जयचिन्ह.
त्यांच्या दुर्दैवाने त्या दोघांना केले होते पराभूत.
आणि मगच त्याने आपला आपला हात.
([illegible] जाऊन विलाप करु लागतात)

ऑटमॉनी : तू त्याला अखगी केलेस,
पण त्यानेही तुला अखगी केले.

इम्मीनी : तू मरण दिलेस तसेच मरण तुलाही मिळाले.

ऑटमॉनी : तू ठार केलेस भाल्याने-

इम्मीनी : तू मारला गेल्यास भाल्याने-

ऑटमॉनी : दयनीय होती तू केलेली अखग

इम्मीनी : दयनीय होत्या तुझ्या कानना त्यांच्या भालाने झालेल्या.

ऑटमॉनी : उठू दे आक्रोशाचा स्वर

इम्मीनी : पडू देत आसवे

ऑटमॉनी : मृत झालेल्या तुझ्यासाठी

इम्मीनी : ठार करणाऱ्या तुझ्यासाठी

ऑटमॉनी : हुंदक्यांनी प्रक्षुब्ध झाले आहे माझे हृदय.
विव्हळत आहे माझा आत्मा माझ्या शरीरात.

कॉरांथी : बंधो, आक्रंदन करते आहे तुझ्यासाठी

इस्मीनी : बंधो ! किती शोचनीय अवस्था तुझी ही

कॉरांथी : तू मारला गेलास स्वतःच्या बंधूकडून

इस्मीनी : तू मारलेस स्वतःच्याच बंधूला

कॉरांथी : या दुहेरी दुःख बोलण्याचे नशिबी आले.

इस्मीनी : हे दुहेरी दुःख पाहण्याचे नशिबी आहे.

कॉरांथी : एका दुःखाच्या सन्निधच दुसरे दुःख !

इस्मीनी : एक दुःख दुसऱ्या दुःखाचे भायंड !

कोरायफ : हे दैवा! तुझ्या देणग्या असतात क्रूर आणि दुःखदायक !
हाय रे ! ईडीपसच्या वंश कृष्णछायादेहा,
किती मोठे आहे तुझे सामर्थ्य, हे अगम्य सूडदेवते !

कॉरांथी : किती शोककारक, भयानक दृश्य हे !

इस्मीनी : हद्दपार झालेला, आला स्वगृही माझा बंधू.
त्याचे स्वागत अशा तऱ्हेने करायची वेळ यावी ना ?

कॉरांथी : त्याने हत्या केली तरीही
आपले घर परत मिळवू शकला नाही तो.

इस्मीनी : आणि त्याने आपले घर आपल्याच घरच्या लोकांचे आपुले रक्त गमावले.

कॉरांथी : त्याने आपला जीव गमावला

इस्मीनी : आणि आपल्या बंधूचा घेतला

ऑटमॉनी : किती अविचारी दोघेही पुत्र !

इस्मीनी : अखेर दोघांचीही किती तीव्र आशाभंगात !

ऑटमॉनी : दोघांनाही [illegible] !

इस्मीनी : तेच अश्रू तिहेरी यातनांसाठी गाळावयाचे !

नारीवृंद : हे देवा, तुझ्या [illegible] ! हाय रे [illegible], हे [illegible] !

ऑटमॉनी : आता उगवते आहे तुला आपल्याहातून घडले पाप

इस्मीनी : तुला पण त्याच क्षणाला झाले ते भान.

ऑटमॉनी : जेव्हा तू आलास परतून शीळ्या नगरीला.

इस्मीनी : जेव्हा तू आपल्या भावाशी लढायचे ठरवलेस.

ऑटमॉनी : किती भयानक कहाणी आहे ही !

इस्मीनी : किती भयानक आहे दृश्य हे !

ऑटमॉनी : अरेरे ! केवढया ह्या यातना !

इस्मीनी : अरेरे ! केवढा हा अन्याय

ऑटमॉनी : राजकुलावर आणि शीळ्यानगरीवर !

इस्मीनी : त्यांच्याहूनही माझ्यावरचा अन्याय जास्त !

[illegible] : [illegible]

इस्मीनी : हाय रे ! आता नसेल इतका [illegible]

[illegible] : त्यांची गूर्खपणाची यागणूक

इस्मीनी : होती झपाटलेल्या माणसांसारखी.

[illegible] : कोणती जागा निवडूया त्यांचे दफन करण्यासाठी ?

इस्मीनी : जिथे त्यांना जास्तीत जास्त मानवंदना मिळेल अशी

[illegible] : हाय ! हाय ! त्रास होईल त्यांच्या पित्याला
जर ते पहुदले त्यांच्याचजवळ तर
(घोषणा देणारा येतो)

घोषणा देणारा : कॅडमिआ नगरीच्या कार्यवाही राज्यकर्त्यांने
मनोमत आणि निर्णय
घोषित करीत आहे मी समस्त लोकांपुढे.
असा हुकूम करण्यात आला आहे की—
' एटीओक्लीजचे शव पुराचे त्याच्या स्वदेशभूमीत
त्याच्या नगरीवरील निष्ठेची कदर करून
कारण नगरीच्या काजासाठी त्याने
स्वयुशीने दिली शत्रूशी टक्कर
स्वत:च्या प्राणाचे मोल देऊन.
वाघवठिलांच्या देवांची मंदिरे
उध्वस्त होऊ देण्याचा कलंक
घेतला नाही त्याने आपल्या माथ्यावर.
तरुण माणसांना मरण यायला हवे अशाच जागी

गावाचे मरण आले त्याला.'
हा आहे निरोप त्याच्याबाबतचा.

इथे पडला आहे त्याचा भाऊ पॉलीनायसीझ.
[illegible] त्याचे [illegible] नाही करायचे असले.
कुत्र्यांना खाऊ था त्याला फाडून तोडून.
केला असता नाश त्याने कॅडमस नगरीचा
[illegible] त्या [illegible] नसता त्याच्या मागील कुत्री या
त्याच्या भावाच्या भाल्याच्या रुपाने.
तर याने नाश केला असता या कॅडमस नगरीचा.
नगरीचा विनाश करण्याच्या हेतूने
[illegible] आणल्या पित्याच्या देवांच्या अवहेलनेच्या कलंकाचे पाप
मृत्यूनंतरही करील त्याचा पाठपुरावा.
इनाम म्हणून होईल त्याची गानवंदना–
भटके पक्षीच केवळ होतील त्याचे एकमेव थडगे !
गुलामांच्या समूहाकडून रचली जाणार नाही
मातीची राशी त्याच्या शवावर.
गायिले जाणार नाही उच्च स्वरातले शोकगीत
त्याच्या सन्मानासाठी.
त्याच्या निकटच्या आप्तांनी करता कामा नयेत.
त्याचे अंत्यसंस्कार.
[illegible] आणले हेच [illegible] त्याचे भविष्य

ऑटमॉनी : मीच ते ' सनातारी ' [illegible] आहे माझे उत्तर.
[illegible] नाही मला काय [illegible] त्याच्या [illegible] तरी
मी एकटीच पार पाडीन ते कार्य
परिणामी जे अरिष्ट माझ्यावर कोसळेल
त्याला तोंड द्यायला तयार आहे मी.
मी देणार आहे मूठमाती माझ्या भावाला
शासनसंस्थेची अवज्ञा करून याप्रमाणे

तिला विरोध करणार आहे उभ्यपणे मी.
शरम मानीत नाही मी या गोष्टीची.
अशीच दुहेरी कर्तव्याची हाक आली
आम्हा दोघांना जन्म देणाऱ्या एकमेव हाडामासाची –
दुःखी आईची, कमनशिबी पित्याची –
तर तिलाही ओ द्यावीच लागेल मला.
म्हणून म्हणते–
' माझ्या हृदया, रहा उभा त्याच्या पाठीशी तत्परतेने
[illegible]
जिवंत व्यक्तीने द्यायला हवा मृताला आधार.
पोट खपाटी गेलेल्या लांडग्याला
तोडू देणार नाही मी माझ्या बंधूच्या शरीराचे लचके.
[illegible]
बाईमाणूस असले तरीही
करीन मी धडपड्याची तजवीज त्याच्यासाठी
अगीन खणून माती याठीन माझ्या ओंजी तलम साड्यातून
आणि देईल त्याला मूठमाती माझ्या हातांनी.
कुठलाही हुकूम रोखू शकणार नाही मला.
[illegible]

घोषणा देणारा : इशारा देतो आहे तुला
[illegible]

अँटिगॉनी : मीच बजावते तुला
तुझे घोषणा देण्याचे काम दुसऱ्या नको माझ्यासोबत ;
फुकट घालवू नकोस आपला वेळ.

घोषणा देणारा : [illegible]
फार विपरीत परिणाम होईल त्याचा

अँटिगॉनी : होऊ दे तर मग विपरीत परिणाम

त्या भीतिने काही घडण्याची उणीव
माझ्या भावाला मी नाही पडू देणार.

घोषणा देणारा : साऱ्या नागरिकांच्या शत्रूचा सन्मान करणार तू
त्याला मूठमाती देऊन ?

ॲटिगॉनी : प्राचीन काळापासूनच ठरवले आहेत देवांनी
त्याच्या हक्काचे मानसन्मान काय आहेत ते.

घोषणा देणारा : संपला त्याचा तो जन्मजात हक्क
पूर्वीपासून निश्चित झालेला.
[illegible] देशाला जीवनेच्छा भंगाच्या [illegible].

ॲटिगॉनी : झाला होता त्याच्यावर अन्याय,
[illegible] एका अन्यायाला दुसऱ्या अन्यायाने.

घोषणा देणारा : अन्याय केला त्याच्यावर एकाने,
म्हणून काय चढाई करावी त्याने आम्हा साऱ्यांवर ?

ॲटिगॉनी : सर्व देवात जलदेवच माजवतो दीर्घकाळ वादविवाद.
वसू नकोस आता आणखी लांब भाषणे करीत.
निश्चय केला आहे मी त्याला मूठमाती देण्याचा.

घोषणा देणारा : दिली आहे मी तुला भयसूचना आधीच.
वाग आता तुझ्या मनाला येईल तशी.
(घोषणा देणारा निघून जातो.)

नारीवृंद : अरेरे ! हाय ! हाय ! हे इरिनीईज !
गर्विष्ठ, विजयोन्मत्त, कुलसंहारक दुष्ट शक्तींनो !
तोडून टाकलेत तुम्ही अशाप्रकारे
इडिपसच्या वंशवृक्षाच्या फांद्या आणि मुळे.

आता घडणार आहे तरी काय ?
कोणाची बाजू घेऊ मी ?
कोणता उपाय सापडेल मला या समस्येवर ?
तुझ्यासाठी शोक केल्यावाचून,
तुझ्यामागून तुझ्या घरट्याकडे आल्यावाचून
कसे राहवेल मला ?

तरीही भयभीत होत आहे अंतःकरण माझे
[illegible] मला.
एटीओक्लीज,
असंख्य माणसे करतील शोक तुझ्यासाठी.
पण त्या विचाऱ्या जीवासाठी, तो हा लोक सोडताना
[illegible] ?
कोण खपवून घेईल अशी ही गोष्ट ?

नारीवृंद : (गट पहिला) [illegible]
आम्ही माथ सोबत करणार पॉलीनायसीसला
त्याच्या घरट्यापर्यंत आणि
घेणार भाग त्याच्या दफनात.
हा शोकप्रसंग आहे कॅडमसच्या सर्व वंशाचा.
उचलून धरते शासनसंस्था ज्याला न्याय्य म्हणून
त्याचे स्वरूप बदलत असते बदलत्या काळानुसार.
आणि आम्ही जाणार एटीओक्लीज सोबत.
कारण येथे
शासनसंस्था आणि [illegible]
दुसऱ्या कुणी नाही पण त्यानेच–
पुण्यश्लोक देव आणि सर्वशक्तिमान झ्यूस
यांची मदत अर्थात होतीच –
पण त्यानेच कॅडमसनगरीचा मार्गदर्शक बनून
याचवले आम्हाला उलथेपालथे होण्यापासून
चढाई करणाऱ्या शत्रूंच्या.

थीव्यावर सातांची चढाई

(एकाने प्रेत घेतलेल्यांकडे आणि दुसऱ्याने प्रेत अग्निकुंडात नेले जाते. नारीवृंदाचा एकेक गट एकेकाच्या मागून जातो)

– समाप्त –

थीब्सवर सातांची चढाई

आवश्यक टिपा

१) **कॅडमसाच्या पुत्रांनी**– कॅडमसने थीब्स नगरीची स्थापना केली अशी आख्यायिका आहे. त्यामुळे कॅडमिआ हे नाव मिळाले. इ.पू. पाचव्या शतकात कॅडमिआनगरी थीब्सनगरीचा अविभाज्य भाग होती. प्रत्येक कॅडमिआला नव्वडी होती. पंचेन्द्रिया योकास्ता हे नाव अत्यंत अप्रिय होते. हे नाटक रंगभूमीवर आले त्याकाळी बारा वर्षे (म्हणजे इ.स. पूर्वी ४०९ मध्ये) फ्लेगियाची व्यवस्था होती. या व्यवस्थेने थीब्सचे नागरिक पोलीस व्यवस्थेचा वापर करीत असे. ईडिपसने पेटीमध्ये हे नाव वाचल्यावर तेथे थोडी माहिती दिली. त्याने आपल्या नाटकाचा काळ सुचवला, अर्थसंकल्पाच्या घोषणेला अधिक महत्त्व देणारे सीझर हे नाव ठेवले. 'थीब्सवर सातांची चढाई' या नावाने हे नाटक इतकी लोकप्रियता मिळवू शकले. सुमारे साठ वर्षांनंतर अरिस्टोफेनीजने हे नाव नाटकाचा उपयोग केला.

२) **आवाजी द्रष्टा**– ट्रिरेसियास हे थिबिअन साम्राज्यातील महत्त्वाचे आहे. अपोलोकडून मात्र मिळालेल्या सोडक वाक्य आणणारी अशी आख्यायिका आहे.

३) **ईडिपस राजाच्या शापाचा भूत** – सध्या: मोठ्या दोघांना भार प्रति प्रकट इरिनिज. इरिनिस (अनेकवचन ' इरिनाईज ') या क्रूर नावाने संबोधित करीत होती. इरिनिस म्हणजे पापींनाच्या मनस्तापी निर्माण अशी सूडदेवता. पहिल्या पाठीची सूडदेवता म्हणजे होती. सूडदेवतांना मानवी जीवनात नाही पण नैतिकतेत स्थान आहे. इरिनाईज यांचे इथे पालकत्व, तेव्हा अपराधाला योग्य व पुरस्कार शिक्षांचा स्थान असल्याचा आहे (ईडिपसच्या अंतिमीया नाटककर्ते इथे विशेषत्वाने अभ्यासलेल्या आहेत) मानवतेसारख्या एखाद्या संबंधित रक्त साम्राज्याचा विशेष दुरुपयोग करण्याचा त्या

[illegible] देवीच्या मूर्तीना शेवट दिला त्यामागे एखाद्या दिवशी आपल्या मूर्तीना असा दिला तर तो बलवान बाण्याचे वर्ष ठरेल असे. [illegible] या नाटकातील दृश्यांतून एका अशांती पूर्वीपासूनची मुद्देसूद माहिती मिळते. अशी दृश्यांतून बनवायच्या आलेल्या अडचणींच्या वर्तीने अभ्यास केल्याखेरीज नाटकांचे दिग्दर्शन करणारी व्यक्ती चांगली ठरू शकते या विधानाची म्हणून कल्पिली जात नाही.

४) अशीनी : सध्या थीब्ज नावाच्या या ठिकाणी अशीनी एवढी ओळख आहे. ओळख ही केवळ मुखात दिनंदिनीत होती. थीब्जमधे ही अशीनी नावाने ओळखली जाऊ लागली. तिचे केवळ नगरीबाहेर एवढे डोराजवळ बांधलेले होते.

५) ठेचलील त्याला दगड मारत : एखाद्या अडचणीच्या अवस्थेतून किंवा निर्णयाने ठरवण्यासाठी एका जवान माणसे (किंवा सर्वजण) दगड हातात निर्णय घेत. या प्रक्रियेला इथे उल्लेख आहे. पुढील ओळीत मृत्यूला कारणीभूत होणाऱ्या दगडावर श्लेष आहे.

६) इथेजबुद्ध द्रष्ट्याचा दादरेमीअस नव्हे. [illegible] (महाबा सैनिक) पहा.

७) खणून आलेल्या मानवांनेही : थीब्जच्या जेव्हा उत्खनन थीब्ज नगरीच्या आसपास चालू होता त्याने त्या आसपास राहणाऱ्या [illegible] मारले. अशीनीचा आजेपणावर त्याने [illegible] बाद थीब्जवर [illegible]. त्या शापांतून मजबूत बाहेर पडले आणि त्यांनी आत्मसात [illegible] केली. जिवंत राहिलेल्या थीब्जनी [illegible] नगरी वसवायला मदत केली. हे सारे थीब्जनगरीतील उत्खननाचे पूर्वज होत.

८) कॅपेन्यूस : हे नाव Kapnos या शब्द सूचकते. Kapnos म्हणजे धूर. निष्प्राण वस्तूंमधे धुराची प्रतिमा वापरतात. हत्याचा वेळी कॅपेन्यूसवर विजेचा आघात झाला तो थीब्जनी त्याचे नाव सूचकते.

९) आमचे कैवारी आर्टेमिस आणि : आर्टेमिस देवतेचा इथे साध उल्लेख का केला आहे ते स्पष्ट होत नाही. कदाचित इफेजनाचा हा मित्र समजीत असे पवित्र स्थान असावे किंवा पालेऑलोजीज मित्रा दुसरी असावा.

१०) ॲथीना ऑका– टीप ४ पहा

११) नावालाच्या कुमारिकेच्या बाबती चार्लीने– पार्थिनोपिअस हया नावाचा उल्लेख इथे आलेला आहे. पार्थेनोस म्हणजे कुमारिका. अथीनादेवीच्या नावापुढे हा शब्द (Parthenos) कुमारिका या अर्थी जोडिला जातो. पार्थेनोपिअस हा डोंगर हया कुमारिकेच्या मुळचा होता.

१२) स्याचे अशुभसूचक नाव– शब्दश: अनुवाद नावाच्या शब्दाच्या भाषांचा दोनदा उच्चार करतात. पालेऑलोजीज म्हणजे " वैराने भारलेला "

१३) पीक्सच्या डेस : पीक्स म्हणजे सुरीला कातळ. या वेडसर अंधक सल्लोकरण नारीकडाच्या वीजांतीच्या ६ व्या कडकात आढळेल. टीप १४ पहा

१४) अपॉलोने लेईक्सला– अपोलोने लेईक्सला बजावले होते की तू बालबाहीन राहिलास तरच तुझी नावीचा बचाव होईल. ती आज्ञा लेईक्सने मोडली म्हणून अपोलोचा त्याच्यावर कोप झाला.

१५) आपल्या नावातील आशयाला जागून– हे सर्व एपिथेक्लीजचे उल्लेख आहेत. तसेच पालेऑलोजीजचाही उल्लेख आहेत. एपिथेक्लीज म्हणजे 'सल्लोती' आणि पालेऑलोजीज म्हणजे 'वैराने भरलेला '

१६) पवित्र जहाज– आत्म्याला पैलतीरी नेणारे जहाज

आणि मिनिटांपर्यंत साक्षसावर विजय मिळवायला थीसीवसला मदत करणाऱ्या अथेन्सच्या देवीचे आभार मानण्याच्या धर्मकार्यासाठी इरेक्थीअॅ अथेन्सहून देलॉस बेटाकडे निघणारे पवित्र जहाज या दोघांतील विरोध या ठिकाणी नाट्यपूर्ण अवस्थेत आहे. देलॉसचा अर्थ 'सुदर्शन' देलॉस बेट अपोलोचे पवित्र स्थान होते. धर्मपालन करणाऱ्या पवित्र लोकांनाच त्या ठिकाणी उतरण्याची आज्ञा असे.

१७) अॅंटिगॉनी आणि इस्मिनी– आजोबा माझ्या हृदयातून तसा सर्व ओळी प्रक्षिप्त आहेत. त्या दोघी बहिणी एकामागून एक अशा त्या दोन ओळी गातात त्या खरे तर नारीवृंदासाठीच लिहिलेल्या आहेत. तसेच घोषणा देणारा येती येथून सगळा भागही प्रक्षिप्त आहे असे काही समीक्षक मानतात.

समाप्त

शरणार्थी

(" The Suppliants"
या पुस्तकाचा अनुवाद)

लेखक

इस्किलस

अनुवाद

प्रा.आ.ना.पेडणेकर

शरणार्थी

पात्रयोजना

नारीवृंद : डॅनॅअसच्या ' पन्नास कन्या '

डॅनॅअस : इयूस आणि आयो यांचा वंशज

पेलॅसगस: आरगॉसचा राजा

इजिप्शिअनांचा अग्रदूत

दुसरा नारीवृंद: डॅनॅअसच्या पन्नास कन्यांच्या सेविका

यांशिवाय इतर सैनिक आणि सेवक

(पार्श्वभागीच्या भिंतीवर ग्रीक देवता अपोलो, झ्यूस, पॉसिडॉन, अथीना, हर्मीझ इत्यादी देवांच्या अनेक प्रतिमा व चौदा वर्षांच्या तरुणाच्या रेखीव शरीराची अनेक सुरेख चित्रे पडद्यावर दाखविली आहेत. डॅनॅअसच्या कन्या प्रतिमांजवळ जमलेल्या दिसत आहेत.)

पहिला नारीवृंद: शरणार्थ्यांचा देव झ्यूस आम्हां सर्वांवर कृपावृष्टी ठेवो.
आम्ही आलो आहेत जहाजातून
नाईल नदीच्या बाहेरच्या मुखाशी असलेल्या
बारीक रेतीच्या टेकड्यांचा प्रदेश सोडून.
आम्ही सोडून आलो ती डीमीटरच्या सुपीक सोनेरी भूमी
आवडती आहे झ्यूस देवाची.
पण नाही आलो आम्ही येथे
मानवी हत्येच्या कलंकामुळे बहिष्कृत होऊन.
नाही आम्हाला कोणी नगरीने आमच्या जिवा-भावाची देऊन
दिलेल्या कुमती निंद्य आणि पाप असा नवरा लाभल्यामुळे
कोणे पुरुषांच्या बळजबरीतून दूर निघाल्याच्या आहेत
आम्ही आपण होऊन पत्करला विजनवास
आमचा पिता डॅनॅअस करतो नेतृत्व
आमच्या ध्येयसिद्धीच्या कार्यात.

करतो मार्गदर्शन आमच्या प्रत्येक निवडी हाताळण्यास.
पुढे उभे राहिलेल्या अरिष्टातून निवडताना
सुरक्षिततेसाठी समुद्र ओलांडून आरगोसच्या भूमीकडे धाव घेणे.
कोण मार्ग त्यातल्या खात्त्र वरा असा निर्णय घेताना त्यांना.
इथेच प्रादुर्भूत झाला आमचा वंश आणि आता
पूर्णपणे विकास झाला आहे त्याचा.
दावा आहे त्याचा आपली उत्पत्ती झाली–
प्रत्यक्ष ह्यूसच्या स्पर्शाने आणि ध्यासाने
सगर्भ झालेल्या त्या अतिपीडित पशूपासून.

लोकरीने सजवलेल्या फांद्यांच्या शाखांनी
सज्ज होऊन आलो आम्ही याचक या आरगोस भूमीत.
डिक्टीहून अधिक वत्सल भूमी निअोबे होती कुठे आम्हाला?
हे नगरी हया देशाच्या मृतिके !
हे चमचमणाऱ्या जलराशींनो !
वातावरणाच्या अधिष्ठात्या देवांनो !
भूतळीच्या काळोख्या गुहात वसणाऱ्या आणि
गंभीर विधींनी सन्मानित झालेल्या भूतात्म्यांनो!
आवाहन करतो आहोत आम्ही तुम्हाला.
आणि आता करणार आहोत ज्याची प्रार्थना तिसऱ्या क्रमाक्षराने
त्या तारणहार ह्यूस देवा !
तुमचेच हात शिरच्छेदात मुक्तपणे मारणाऱ्यांचे
आश्रय दे आम्हां याचक स्त्रियांच्या समूहाला.
सौम्य वाऱ्याच्या शुळुकेप्रमाणे
स्वागत करो आमचे आरगॉसची करुणा.

ईजिप्टसच्या हिंसाचारी पुत्रांना मार्ग देऊ नको मारा.
या अवघडलेल्या किनाऱ्यावर ते पाऊल ठेवण्यापूर्वीच
फेकून दे त्यांचा पुरुषी अहंकार-
आमचा पाठलाग करणाऱ्या त्यांच्या जहाजांसकट
दूर समुद्राच्या मध्यभागी.

शरणार्थी

न्यायनीतीला झुगारून, आमच्या शत्रूंवर
आमच्या संमतीविरुद्ध आक्रमण करण्यासाठी
आमच्यावर- आपल्याच धुलतवाहिणीवर-
त्यांनी हात टाकण्याआधीच ते जर मारले जाऊ देत
वावळाचे भयंकर आघात,
मगरीला, बीज, वारा आणि वावळेच्या समुद्रातील पाऊल
योजकांनी

आमच्या रक्षणासाठी सागरातील अलराशीवरून
हाक घालते आहे मी
फुलांमध्ये वाढलेल्या त्या परसाला
ह्यूसपासून जन्मलेल्या [1],
आमच्या वंशाच्या मातेच्या-गाईच्या उदरातून.
ह्यूसच्या श्वासाने आणि कुरवाळण्याने.
म्हणूनच दिले गेले त्याला यथार्थ नाव,
भविष्य वर्तविल्याप्रमाणे आले आकारास त्याचे जीवन
[illegible]

त्याचाच धावा करते आहे मी.
ह्या कुरणामधे, ज्याच्या माऱ्यावर पोसली गेली
आयो-आमची आदिमाता- त्या ह्या कुरणामधे
त्यावेळी जे.जे सोसले त्याचा पुनरुच्चार करून
[illegible]
प्रगट होतील अल्पावधीत भक्कम आधार
असेच आणखी, ध्यानीमनी नसताना.
कारण वळ पुढे पुढे सरकतो तसतसा
होत जातो सत्याचा अविष्कार.

योगायोगाने असलाच जर जवळपास
एखाद्या किनाऱ्यावरचा कोणी रहिवासी तर-
पक्ष्यांचे तारस्वर ऐकता ऐकता

पडेल त्याच्या कानांवर जेव्हा
आम्हा शरणार्थी स्त्रियांचे शोकाकुल गीत,
तेव्हा वाटू लागेल त्याला की-
ऐकतो आहोत आपण आवाज-
टीरीअस''च्या पत्नीचा-
-अश्रू ढाळणाऱ्या डोलिअनचा-
-ससाण्याची शिकार झालेल्या बुलबुलाचा
रडत रडत हिरव्या पर्णराशीखालून
[illegible]
सांगत असते ती आपल्या गीतामधून
आपल्या पुत्राच्या मृत्यूची कथा.
सांगत असते कसा नाश झाला आपल्या पुत्राचा
आपल्याच हातून.
[illegible]

आयोनीआ''ची शोकगीते गाऊन
विलाप करण्यास प्रवृत्त झालेली मी
[illegible]
आणि अश्रुपूर्तीला अनभिज्ञ असे अंतःकरण
यांचा चोळामोळा करून टाकीत आहे माझ्या शोकाने.
भयभीतीच्या कळपाला चरवता चरवता
खुडते आहे मी यातनांची फुले.
[illegible]
येईल का कोणी मदत करायला ?

[illegible]
होऊ दे विजय न्यायाचा.
फलद्रूप होऊ देऊ नका बेफाम तरुणांची दुष्ट वासना.
दमन करा गर्वाचे तुम्ही आपल्या धृणेने.
घडवून आणा आमच्यासाठी उचित असा विवाहसंबंध.
जे काढतात पळ लढाईच्या चेंगराचेंगरीमधून

त्यांच्यासाठीही असतो उपलब्ध
विनाशापासून वाचवून आश्रय देणारी वेदी;
देवांचरणच्या आदरामुळे तेथे सुरक्षितता लाभते त्यांना.
सत्य आहे वचन :

कोण पाठू शकेल माग ईसूसच्या कृपाकेंद्राचा ?
तो असतो गूढ अगम्य !
विनाशाच्या वाटेवर असलेल्या मानवांच्या ओळखांपासून
दडवून ठेवतो ईसूसदेव जरी काळोखात साऱ्या गोष्टी,
तरी त्या साऱ्या स्पष्ट दिसत असतात त्याला.
ईसूसने मान ढोलावून
'ही घटना घडू दे' असा निर्णय देताच
ती घटना पाय घट्ट रोवून उभी राहतेच.
त्याच्या हृदयातील संकल्पांची वाटचाल
आहे गुंतागुंतीची, मनांधकाराने व्याप्त.
[illegible]

भिरकावून देतो तो गर्त्य मानवांना विनाशाच्या गर्तेत
त्यांच्या आशांच्या उत्तुंग मनोऱ्यांवरून.
प्रगट केली जर कुणी अमर देवाने
सहजविजयी दैवी शक्ती त्याच्याविरुद्ध, तर–
ईसूस निमिषार्धात करतो गर्वपरिहार त्याचा–
मग तो कितीही उच्च पूजास्थान असेना का मानवांचे !
वास्तव घेऊ दे ईसूसला दखल मानवी औद्धत्याची
आणि पाहू दे त्याला.
महामारी छोडे कशी बनतात तरण
आमच्या शरीरांशी संबंध ओळखण्याच्या आळसेने
आणि कशी फुलून येतात विकृत वासनांची–
[illegible]
आणि घातक गोष्टींची भुरळ पडून सुरु होतो दुराचार
पण त्या दुराचारामागोमाग येते दुःख – फक्त दुःख.

ग्रीक शोकनाट्ये

आळवीत आहे मी अशी गीते बेसूर, कलाहीन–
माझा स्वरही आलाच होतो आहे कधी कर्कश, कधी भरड.
अंत्यविधीसमर्थांच्या किंवा कैसाराच्याच ही गीते
आहेत आकंदनानी परिपूर्ण.
साजरा करते आहे मी माझा मृत्यू
हया जित्या जीवाच्या विव्हल ध्वनीनी
युरिआ[1]च्या हया महाद्वीपप्रदेशाकडे भाकलं आहे करुण अन्तःकरणाने
(हेलासच्या भूमी, क्षमा कर माझ्या विदेशी शिवेच वाणीला)
पुन्हा पुन्हा फाडून माझी सायडॉन[2] प्रांतीय ओढणी
मी करते आहे तिची विद्रूप लक्तरे.

सुरळीत चालू असते जेव्हा सगळे जीवन
मुळीच उरलेली नसते जेव्हा मृत्युची दहशत;
तेव्हा देवांसमोर फेटले जातात नवसामागून नवस.
पण गोंधळले आहे मी मात्र संकटांनी अडचणींनी.
कुठे घेऊन जाणार आहे हे वादळ माझ्या जीवननौकेला ?
युरिआच्या हया महाद्वीपप्रदेशाकडे भाकलं आहे करुण अन्तःकरणाने
(हेलासच्या भूमी, क्षमा कर माझ्या विदेशी शिवेच वाणीला)
पुन्हा पुन्हा फाडून माझी सायडॉन प्रांतीय ओढणी
मी करते आहे तिची विद्रूप लक्तरे.

अजूनपर्यंत तरी आमच्या नौकेच्या वल्ह्यांनी
आणि पाणी आत शिरू नये म्हणून लावल्या जिलेब्यांनी
नौकेच्या सांगाड्याने
आपले आम्हाला अनुकूल वाऱ्याबरोबर सुरक्षित.
[illegible] आम्ही,
आमच्या प्रवासाच्या शेवट होईल अशा भूमीवर पाय ठेवताच.
आमच्या इच्छेनुसार सर्वसाक्षी पिता झ्यूस
मार्गदर्शन करो या पर्यटनाचे
आणि त्याची [illegible]
स्वार्थही न होवो पुरुषजातीचा,

शरणार्थी

[illegible]
त्याच्या अनुग्रहाने.

ओफिसवहलची ओरायन[१०]ची विषयवासना
प्रतिबद्ध केली जिने
ती ह्यूरसकन्या, पवित्र्यप्रेमी आर्टेमिस[११]
कुमारी डीअन अदर कशी माझ्या निर्मळ प्रवृत्तीचा.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
आणि करता पीतकार
आगधा पाठलाग करणाऱ्या या विषयवासनेचा.
[illegible]
स्पर्श टाळता येईल पुरुषजातीचा
[illegible]

आणि असे घडले नाही तर-
सूर्य ज्याची घृणा करतो त्या मृताकडे-
असंख्य अतिथींचे स्वागत करणारा
[illegible]
आम्हा शरणार्थ्यांच्या साथीसह.
[illegible]
नकार दिला तर- तर मग
आम्ही करू आत्महत्या फास लावून घेऊन

अरेरे ! आयो !
रागावलेले देव शोधताहेत तुला शिक्षा करण्यासाठी,
[illegible]
[illegible]
स्वत:च जन्माला घातलेल्या गाईच्या पुत्राला
ह्यूसनेच शिव्याशाप दिले प्रथम, आणि आता
त्याच पुत्राच्या अस्तित्वावरून नजर घेतो आहे वळवून

आम्ही त्याला प्रार्थिले असताही
[illegible]
कारण ऐकू येत आहे त्याला स्पष्टपणे आगचा आक्रोश
जरी तो असला कितीही उच्च आसनावर वसलेला

अरेरे ! आयो !
रागावलेले देव शोधताहेत तुला शिक्षा करण्यासाठी.
मी आळसून आहे स्वर्गस्थ देवांचा एकवटलेला मत्सर.
रागाने वाहणाऱ्या वाऱ्याचे होईल मग वादळांत रूपांतर.
(एवढ्यात डॅनॅअस किनाऱ्यावरून प्रवेशतो)

डॅनॅअस: बाळांनो, वागले पाहिजे आपण. शहाणपणाने.
नौकांतून इथपर्यंत येताना पाहिलेत तुम्ही
[illegible]
आता जमीनीवर देईल वाहीन तुमची काळजी,
करीन तुमचे संरक्षण.
मात्र मी सांगतो ते कोरून ठेवा आपल्या हृदयात.
(सभोर पाहत आरगॉसकडे थोट वाघवतो)
मला दिसते आहे धूळ वर उठताना.
धूसरपणानेच घोषित करते आहे ती सैन्याचे आगमन
जरी त्याच्या रथांच्या चाकांचा आणि आसांचा खडखडाट
ऐकू येत नाहीय अजून.
[illegible]
दिसताहेत त्यांचे घोटेदेखील आणि त्यांचे वाकदार रथ.
आम्ही किनाऱ्यावर उतरल्याचे समजताच
खात्रीने हया देशाचे राज्यकर्ते
येताहेत स्वतःच आम्हाला दृष्टीखालून घालायला.
त्यांच्या हया उग्र आगमनाचा हेतू
असेल निरुपद्रवी
किंवा असेल त्याला रानवट क्रोधाची धार.
काहीही असले तरीही माझ्या मुलीनो,

शरणार्थी

तुम्ही बसा इथ्या ओबडधोबड
या क्रीडोत्सवाच्या अधिष्ठात्या देवांच्या शरणार्थी म्हणून.
अधिक समर्थ असते रक्षणाच्या कामी दुर्गाहूनही ही मेघी
अभेद्य अशी ढालच जणू.

या या सत्वर, घेऊन या
[illegible]
विधिपूर्वक धरा त्या आपल्या डाव्या हातात;
आरमॉसच्या इथ्या नागरिकांना उतारे द्या
नवागतांनी दावी सशी.
तुम्ही योजलेल्या शब्दांनी अश्रू उभे रहावेत त्यांच्या डोळ्यांत
आणि दाटून यावी हृदयात करुणा तुमच्या अढचणीबद्दल.
स्पष्टपणे सांगा तुम्ही का पळून आलात या ठिकाणी ते
[illegible]
आणि या सर्वांआधी ही एक गोष्ट लक्षात घ्या,
की तुमच्या बोलण्यात अगर्वा तुमच्या मुद्रेवर
दिसता कामा नये धिटाई अगर्वा ढिलाई;
निश्चय दृढ असू दे पण मुद्रा मात्र ठेवा लीन, विनम्र.
[illegible]
जगात आहे ही शीघ्रकोपी
लक्षात ठेवा तर मग – नमते घेणेच आवश्यक आहे इथे.
[illegible]
असहाय्य अशा
आणि ज्यांचा पदा दुर्बळ असतो.
त्यांनी उद्धट भाषा वापरणे अस्थानीच होय.

पहिला नारीवृंद : [illegible]
आमच्या वेशाचा जलद स्पर्श आमचा साक्षी राहो !

[illegible] : तर मग नका वेळ गमावू.
धरा दृढ आपली जागा टवकन्ने रहा आपल्या आश्रयस्थानी.

पहिला नारीवृंद : तयार आहे मी; बसू या गला इथे तुमच्या शेजारी.
हे ज्युपिटेरा, आमच्या दुःखितीनी देऊ दे तुला दया ;
मृत्युमुखापासून वाचव आम्हाला.

ईनॅअस : ज्युपिटेरा, वज्रा आणी लोहमयी दुष्टी निश्चितपणे आमच्याजवर.
तू राहिलास आमच्या पाठीशी तर होईल सुखान्तजीवन
आमचे साऱ्यांचे.
हा आता ट्यूसपुत्र ॲपॉलो; करा आवाहन त्याला.

पहिला नारीवृंद : आम्ही करतो आवाहन संरक्षक सूर्यकिरणांना
आणि शुद्ध, पवित्र अशा ॲपॉलो देवाला.
एकदा स्वर्गातून हद्दपार झालेला हा देव ॲपॉलो
[illegible] दुःखाला.

ईनॅअस : तथास्तु ! तो राहो आमच्या पाठीशी
आमच्या सत्साध्याचा कैवारी होऊन

पहिला नारीवृंद : [illegible] ?

ईनॅअस : हा पहा दिसतो आहे त्रिशूल पॉसीडोनदेवाचा

पहिला नारीवृंद : [illegible]
आता करावे त्याने भूगोवरही आमचे स्वागत.

ईनॅअस : [illegible]

पहिला नारीवृंद : बरे झाले त्याचे दर्शन झाले ते,
अग्रदूत होवो तो आमच्या सद्भाग्याची घोषणा
आमच्यासाठी करणारा.

ईनॅअस : थोडक्यात सांगावयाचे म्हणजे आवाहन करा.

या देशांवर [illegible]
आणि ससाण्यांच्या भीतीने दबून बसणाऱ्या
कबुतरांच्या पंखाप्रमाणे
हक्काने मागा पवित्र आश्रयस्थान
तुमचा वंश भ्रष्ट करु पाहणाऱ्या, शत्रू झालेल्या
आपल्याच बांधवांपासून संरक्षणासाठी.
पक्ष्यांचेच मांस खाणारा पक्षी राहू शकेल का पवित्र ?
तसेच स्त्रीच्या आणि तिच्या पित्याच्या इच्छेविरुद्ध
[illegible] ?
शरणार्थ्यांनंतरही हेडीश[11]मधे अशा कृत्याला सुटका नाही
[illegible]
मृतात्म्यांमधे आहे
दुसरा एक ज्यूस
जो करतो मानवांच्या पापांचा अंतिम निवाडा.
म्हणून शहाणपणाने मागा.
ह्या लोकांच्या नेत्याला अशी उत्तरे द्या की
[illegible]
([illegible])

राजा : तुमचे स्वागत असो. कोणत्या देशातून आला तुम्ही ?
[illegible]
विचित्र वाटतो आम्हाला.
पूर्वसूचना न देता, खुणाचीही ओळखदेख न सांगता,
कोणाही मित्राला किंवा मार्गदर्शकाला बरोबर न घेता,
पाय ठेवलात तुम्ही ह्या आमच्या किनाऱ्यावर न भिता,
आश्चर्य वाटते आम्हाला तुमच्या धाडसाचे.
शरणार्थ्यांची निशाणी अशा ह्या शाखा
[illegible]
ध्वजाच्या देवांसमोर.
फक्त ह्या चिन्हाचाच अर्थ लावू शकतो आम्ही.

[illegible]
निश्चित सत्य सांगणारे उत्तर देणारा आवाज
उपलब्ध नसला तर.

पहिला नारीवृंद : महाशय,
[illegible]
आणि आपण ह्या नगरीचे कुणी रहिवासी आहात का ?
[illegible]
[illegible]
पण आपण ह्या नगरीचे राजे आहात असे समजून
बोलू मी तुमच्याशी ?

राजा : बोला माझ्याशी पूर्ण विश्वासाने; मी आहे पेलॅसगस
भूमीजात पॅलीचथॉन[11]चा पुत्र, ह्या देशाचा राजा.
राजावरून-माझ्या नावावरून-मिळाली आहे
यथार्थ संज्ञा ' पेलॅसगिअन ' ही भूमी कसणाऱ्या वंशाला.
ज्यातून वाहत आहे. ॲलिऑक्मन[12] नदी
[illegible]
डोडोनीअन[13] पर्वतराजी आणि सर्व पेन्हीबीअन[14] प्रदेश—
या साऱ्यांवर आहे माझाच तावा.
[illegible]
मधल्या सगळ्या भूभागावर माझेच आहे राज्य.
[illegible]
एपिस[15].
त्याच्याच नावावरून पडले आहे नाव ह्या सपाट प्रदेशाला
'एपिअन प्रदेश'
रोगोच्चार आणि शकुन कथन यांवर
प्रभुत्व असलेला ॲपॉलोचा पुत्र एपिस
आला इथे नॉपॅक्टस[16]हून जलराशी ओलांडून.
त्याने केली सुटका या भूमीची

शरणार्थी

मानवांनी शिकार करणाऱ्या हिमयुगांपासून.
भ्रष्ट झालेल्या भूमीने क्रूर सावत्र मातेप्रमाणे
उत्पन्न केले होते हे पशू असंख्य क्रूर सर्प
[illegible]
अशा या अरिष्टांवर एपिसने योजिले औषधोपचार
आणि सुरु केले पापविमोचनाचे विधी.
त्यामुळे झाला आमचा देश संपूर्ण सुधी
आणि उच्चारती त्याचे नाव उपकाराची परतफेड म्हणून
नैमित्तिक प्रार्थनांच्या दिनी.

सांगून झाले सारे, मला सांगायचे होते ते.
आता तुमच्यापैकी कोणी तरी आहीर करा आपले कुल
आणि बोला स्पष्टपणे, गोजगया शब्दात.
आरगॉसला आवडत नाही. लांबलचक भाषण.

पहिला नारीवृंद : तर मग बोलतो आता मी
गोड्या शब्दात आणि असंदिग्धपणे.
आमचा आहे दावा –
वाहत आहे आमच्या धमन्यातून आरगॉसचे रक्त.
इनूसने केली गर्भिणी जी गाईला,
तिच्या आम्ही वंशज;
थांबा, ऐका. मी जे म्हटले ते सारे सिद्ध करीन
अगदी दृढतेने माझ्या आणखी बोलण्याने.

राजा : हे स्त्रियांनो,
विश्वास बसत नाही तुमच्या या कहाणीवर;
[illegible]
तुम्ही तर दिसता लिबीआच्या रहिवाशांसारख्या.
नाइल नदी वाढवीत असेल कदाचित असा वंशवेल
तो पुरुष- कारागीर स्त्रियांच्या रक्ताला जेणे देतो आकार

त्या तुमच्या मुद्रांवर [illegible] आहे साम्राज्याचा''.
आणि मी एकले आहे की –
तुमच्या मारक्या स्त्रिया असतात ' भटक्या जातीच्या, जसे आम्ही
फिरतो घोड्यांवरून
तशा त्या स्वारी करतात उंटांच्या पाठींवर
आणि भटकतात आरामात इजिओन्याच्या'' जवळील प्रदेशातून
जर का असती तुमच्याजवळ धनुष्ये
तर आले असते मला की तुम्ही आजचा त्या प्रसिद्ध अंगजांन'' वारा
– मांसावर जगणाऱ्या , पुरुषमहानाशिवाय जगणाऱ्या अतीव करणाऱ्या
पण मला सांगा अचूकपणे–
तुमचा वंश कसा झाला प्रसृत आरगॉसपासून ?
कसे त्याच्याशी तुमचे रक्ताचे नाते ?

पहिला नारीवृंद : या ठिकाणी आरगॉसमधे एकेकाळी
आयाच्या स्वाधीन होत्या त्रिजन्या हीरा''च्या मंदिराच्या;
सांगितली जाते का ही गोष्ट कधी इथे ?

राजा : निश्चितच होती आयो हीरामंदिराची विश्वस्त –
सर्वश्रुतच आहे ही गोष्ट.

पहिला नारीवृंद: [illegible] झाला होता झ्यूसदेव आयोच्यावरील प्रेमात–
सांगतात का लोक असेही काही आणखी ?

राजा : होय. आणि त्याचे प्रेम समजताच
जागृत झाला मत्सरभाव हीराच्या मनात

पहिला नारीवृंद : काय झाला शेवट परिणाम हया राजकुलातील वैराचा ?

राजा : आरगॉसच्या देवीने स्त्रीचे रुपांतर केले गाईत.

पहिला नारीवृंद : आणि मग झ्यूसदेव ?

तिचा शोध घ्यायला उद्युक्त झाला नाही का तो ?

राजा : झाला होता म्हणतात –
सोयीस्कर असे वृषभाचे रूप स्वतः धारण करून

पहिला नारीवृंद : मग काय केले त्यानंतर हीराने ? –
मोठी हटवादी आहे ती.

राजा : गाईवर ठेवला पहारा एका सर्वदर्शी पहारेकऱ्याचा.

पहिला नारीवृंद : एकच गाय राखणारा हा सर्वज्ञानी गुराखी होता तरी कोण ?

राजा : तो होता, इनाचेने ज्याला मारून केले तो भूमिपुत्र आरगस[१५].

पहिला नारीवृंद : त्या दुष्टेची गाथीविरुद्ध हीराने
दुसरी कोणती योजली क्लृप्ती ?

राजा : गुरांना छळणारी,
त्यांना कधीच एका जागी स्वस्थपणे बैस घेऊ न देणारी माशी

पहिला नारीवृंद : होय, माईस्काओ यॉइस्टी म्हणतात तिला ब्रिमा[१६]

राजा : काय ?
तिला ठेवले का तिने त्या गायीला त्या सर्वज्ञ माझ्या मरीयेपर्यंत ?

पहिला नारीवृंद : अर्थातच
माझ्या प्रश्नांमागच्या हेतूला पोषक अशीच आहेत
तुमची उत्तरे.

राजा : तर मग ती गाय आली का बॅलोपस[१७]फटे ?
आणि नंतर मेम्फीस[१८]फळेही ?

पहिला नारीवृंद : [illegible]
आणि गर्भ स्थापन केला आपल्या अपत्याचा.

राजा : कोणता मनुष्य मग म्हणून घेतो स्वत:ला
झ्यूसच्या गायीचा गोऱ्हा असे ?

पहिला नारीवृंद : त्याचे नाव एपॅफोस[५]. योग्य दिले गेले त्याला नाव.
कारण झ्यूसने प्रत्यक्षात केला होता आपल्या स्पर्शाने
पितृत्वाचा हक्क.

राजा: आणि मग एपॅफोसची संतती फुटली ?

पहिला नारीवृंद : त्याला आहे एक कन्या लिबीया नावाची. --
पृथ्वीवरील सर्वांत विशाल भागातून पीक घेणारी.

राजा: तिला झाले का काही मूलबाळ ?
त्याचे नाव-उच्चारले नाहीस अजून ?

पहिला नारीवृंद : तिच्या मुलाचे नाव बेलस;
त्याला होते दोन मुलगे आणि ती होता माझ्या या मित्राचा पिता

राजा: आता सांग तुझ्या पित्याचे नाव –
त्याच्या शहाणपणाला साजेल असेच असणार ते !

पहिला नारीवृंद : त्याचे नाव इजिप्त, त्याला आहे एक भाऊ पण –
पन्नास पुत्रांचा पिता असलेला.

राजा: मग सांग नाव त्याचेही कारण आपल्या न कळलेला.

पहिला नारीवृंद : त्याचे नाव ईजिप्टस.
आता कळलेच आले तुम्हाला सगळ्या वंशाची वीरतम कथा

म्हणून विनविते तुम्हाला –
कैवारी व्हा या आरगॉसवंशीय भगूचे.

राजा : असे दिसते खरे आता की
प्राचीन काळापासून तुम्ही आहात आरगॉसचे वंशज,
शंका नाही आता याबद्दल मला.
पण माझ्या बंधुभूचा त्याग करण्याची इच्छा केली आणी तुम्हाला
? कसा झाला धीर असे करण्याला ?
कुठला देवाचा टोला बसला तुमच्या शिरावर ?

पहिल्या नारीवृंद : पेलॅसगीअनांच्या राजा,
विविध रंगी असतात मानवी आपली त्वचा
[illegible]
कुणाला वाटले होते कधी की
इजिप्तमधील पापी बलात्काराच्या भूमीने हादरून
तटबंदफळ्की करू आम्ही असे पलायन
आणि हाकारू नौका
रक्ताच्या प्राचीन नात्याने आमच्याशी निगडित झालेल्या
आरगॉसभूमीकडे ?

राजा : शुभ्र लोकरीने गढवलेल्या या ताज्या शाखा घेऊन
शरण आलेल्या तुम्ही हया देवांना, –
कोणती मागणी करताहात माझ्याकडे ?

पहिला नारीवृंद : [illegible]

राजा : कां बरे ? तिरस्कार करता का तुम्ही त्यांचा ?
अनुचित वाटते का तुम्हाला त्यांच्याशी लग्न करणे ?

पहिला नारीवृंद : कोणती मुलगी हुंडा देऊन१० विकत घेईल
स्वत:च्याच कुटुंबाचा स्वामी ?

राजा : स्वकीयांमधे जडलेला लग्नसंबंध
वृद्धिंगत करतो सामर्थ्य कुटुंबाचे.

पहिला नारीवृंद : खरे आहे ते !
आणि जर सारे काही सुरळित न झाले तर
संबंधही तोडून टाकता येतो किती सहज !

राजा : [illegible] शरणार्थ्यांच्या साहाय्यासाठी केलेल्या
तुमच्या याचनेचा कसा करू मी सन्मान ?

पहिला नारीवृंद : ते आमचा सांघा मागतील तेव्हा
त्यांना द्या स्पष्ट नकार.

राजा: आणि विनाशक युद्धाचा स्वीकार करू ?
भलतीच मागणी करताहात तुम्ही.

पहिला नारीवृंद : न्यायासाठी लढणाऱ्यांचे नेतृत्व करील
प्रत्यक्ष न्यायदेवता.

राजा: हं ! पण प्रारंभापासून जर असता या प्रकरणात
माझा हात.
तरच ठरले असते खरे, म्हणणे तुमचे.

पहिला नारीवृंद : मान राखावास तू
या प्रकारे पल्लवमाला धारण केलेल्या तुमच्या
नगरीच्या या कर्णधार देवांचा.

राजा: दिसते आहे मला मागांनी आच्छादित हे नीरव रान,
आणि उठतो आहे माझा थरकाप.

पहिला नारीवृंद : शरणार्थ्यांच्या रक्षणकर्त्या [illegible]

असतो महाभयंकर.
पॉलिक्सॉनच्या पुत्रा – पेलॅस्गिअनांच्या राजा –
आस्थेने ऐक मी काय सांगते ते –
निर्वासित शरणार्थी मी, वृद्ध, कधी
उंच, निमुळत्या खडकांवरून धावते आहे सैरभैर,
लांडग्याने पाठ धरलेल्या आणि
गुराख्याच्या सहाय्याच्या आशेने
आपल्या मळकाना नवी [illegible]

राजा : नुकत्याच खुडलेल्या पानांच्या आवरणाधाली
सारे उत्सवमूर्ती देव माना हलवून संमती देताना
दिसताहेत मला.
आमच्या नगरीशी संलग्न आहे तुमच्या स्वातंत्र्याचा मान्यता,
म्हणून तुमच्या कार्यात्तर संकट न येवो.
आमच्या नगरीवर.
वेसावध असताना आम्ही, कोसळू नये आमच्यावर
अज्ञात ठिकाणांहून युद्ध.
आम्हाला नको आहे घडायला तसला काही प्रकार.

पहिला नारीवृंद : शरणार्थ्यांकडे भिन्नभावाने पाहणारी,
प्रत्येकास त्याचे न्याय हक्क मिळवून देणारी,
झ्यूसकन्या थेमिस[१] कृपा करो आमच्यावर.
आणि [illegible]
आदर करशील शरणार्थ्यांचा तर
तुझा हा कृतियाग ठरेल सर्वोत्तम-यज्ञ –
देवांच्या कृपाशील वेदीवर
निष्कलंक चारित्र्याचा मानवच फक्त करू शकेल असा.

राजा : जेथील गृहाग्नीजवळ वसली आहेस तू
ते हे नव्हे माझे व्यक्तीगत घर

आणि जर आर्गाइव्ह राज्य ठरले या कार्यात दोषास्पद
तर आरगॉसच्या लोकांनाच एकत्र येऊन
करावी लागेल उपाययोजना.
यास्तव माझ्या सर्व नागरिकांच्या सभेत
करीन या प्रश्नांची परस्पर चर्चा.
त्यापूर्वी नाही देणार कसलेही आश्वासन.

पहिला नारीवृंद : तूच आहेस राज्य; तू म्हणजेच प्रजानन; तूच आहेस
सर्वाधिकार असलेला राज्यकर्ता –
कोण जाव विचारणार आहे तुला ?
[illegible]
विरुद्ध मतांची नाही धास्ती तुला
एकमेव सत्ताकेंद्र अशा सिंहासनावरून
[illegible]
म्हणून म्हणते –
तूच खबरदारी घे, स्वतः दोषास्पद न ठरण्याची.

राजा: दोषास्पद ठरोत माझे वैरी; तरीही कळत नाही मला
कशी मी करणार मदत तुम्हाला, अरिष्ट ओढवून न घेता.
उलटपक्षी तुमची ही विनवणी अव्हेरली तर
ठरेन मी अनुदारवृत्तीचा
मी करू तरी काय? कुठल्या बाजूला वळूं ?
[illegible]
घडू देता या घटनांना जसे त्याना घडायचे असेल तसे.

पहिला नारीवृंद: सावध रहा :
[illegible]
त्यांच्या दृष्टीतून सुटत नाहीत
अन्यायाच्या यथायोग्य परिमार्जनार्थ साहाय्य
नाकारले गेल्याने
[illegible]

शरणार्थी

शरणार्थ्यांना शिव्याशापलेले पाहून
सतत धगधगत राहतो ज्यूंचा क्रोध;
शमत नाही मुळीच त्याचे वळी होणाऱ्याच्या अश्रूंनीही.

राजा: तुमचे जवळचे आप्त असा दावा करून
इजिप्टचे पुत्र तर तुमचे स्वामी ठरतील
तुमच्या देशाच्याच कायद्यांप्रमाणे,
तर कोण देईल त्यांच्या मागणीला अडथळा?
[illegible]
आणि सिद्ध व्हायला हवे की –
ह्या पुरुषांचा नाही हक्क कोठलाही तुमच्यावर.

पहिला नारीवृंद: हक्क असो अगर हक्क नसो,
मी नाही होणार जबरदस्तीने गुलाम पुरुषाची,
हया निर्णय, उद्धटाच्या बलात्कारापासून
पळ काढीन मी दूरवर
पृथ्वीवर विस्तारलेल्या तारकांगणापर्यंत.
तर मग आता फर पर्यंत न्यायदेवालाच स्मरेन म्हणून
आणि ते पवित्र निर्णय देवांना संमत असा.

राजा : निर्णय देणे नाही इतके सुलभ;
नको नियतीस मला न्यायाधीश म्हणून.
मघाशीच सांगितले मी तुम्हाला
की जरी असलो मी एकमेव राजा
[illegible]
माझ्या नागरिकांच्या संमतीशिवाय.
ओढवले जर काही अरिष्ट तर –
माझ्या नागरिकांनी म्हणता कामा नये कधीही मला-
'तू केलास नाश [illegible]

पहिला नारीवृंद : आमचा आणि त्यांचाही पूर्वज आहे थोर ज्यूस

त्याने बनवला आहे अचूक तराजू;
करतो विचार दोन्ही बाजूंचा.
सत्याला धरून शासन करतो दुर्जनाला,
वरदान देतो सज्जनाला.
आता तर सर्व कोही निःसंशयपणे समजून झालेले असताना
का घाबरतोस माझ्या प्रकरणात न्याय्य निर्णय करायला ?

राजा : आम्हा सर्वांना जाणण्यासाठी मरण आहे समान चिंतनाची,
सागरतळाचा शोध घेणाऱ्या पाणबुड्यासारख्या
वेध घेणाऱ्या डोळ्यांची –
स्पष्ट निरखणाऱ्या, स्थिर राहणाऱ्या,
तरच हया द्विधा मनःस्थितीतून
गाठता येईल सुखी पथ्यकर शेवट,
आधी आरगॉससाठी आणि नंतर गाड्यासाठी.
असा विचार केला पाहिजे प्रथम की
युद्ध आणि लुटालुट तर नाही ना
कोसळणार आमच्यावर, बदला घेण्यासाठी म्हणून ?
आमच्या देवांच्या वेदीपाशी
शरणार्थी म्हणून आलेल्या तुम्हाला
जर आम्ही त्यांच्या स्वाधीन नाही केले तर –
परिणामी सूडदेव घसरेल आमच्यावर –
ते विनाशक दैवत –
जे पीडील आमच्या जीवनांना;
मरणांनीही आपल्या शिकारीला
आपल्या तावडीतून जाऊ देत नाही तो सूडदेव.
आम्हाला केले पाहिजे खूप सखोल चिंतन
नाहीतर झाले पाहिजे नष्ट.
हे स्पष्टच झाले नाही का आता ?

पहिला नारीवृंद : कर, कर विचार !
आणि न्यायाला जागून, धर्माला स्मरून

यागव मित्रत्वाने आम्हाला.
[illegible]
नको देऊस या गृहहीनांना अंतर.
आरगॉसगधील सर्वशक्तिमान राजा,
अनेक देवांच्या या पवित्र अधिष्ठानांतून
मला फरफटत नेऊ देऊ नकोस त्यांना.
जाणून घे या आमच्या विनंतीला – या गोष्टीला इलाजच नाही तो
आणि सावध रहा ग्रीसच्या क्रोधापासून.
तुला शरण आलेल्या मला
भालाबरील पट्ट्याला धरून
गोठ्याला खेचावे तसे खेचीत –
न्यायाला ठोकरून या पवित्र प्रतिमांपासून
दूर खेचीत नेतील ते
पकडून आपल्या हातात माझा उंची तलम झगा.
करू नकोस गुळाही सहन ती त्यांची कृती.
लक्षात घे परिणाम होणार आहे.
तुझ्या निर्णयाचा तुझ्या मुलांवर, तुझ्या मुलावर,
मग तो असो आम्हाला अनुकूल किंवा प्रतिकूल.
आमच्याबाबत केलेली तुझी कोणतीही कृती –
बरी वा वाईट –
पडणार आहे भवितव्य तुझ्या मुलांचे.
विचार कर नीट; हा आहे न्याय ग्रीसचा;
आणि राहायलाच हवे त्याचे वर्चस्व.

राजा : केला आहे मी नीट विचार,
आणि आता माझ्या मार्गात उभी ठाकली आहे ही शोध
उभयपक्षी युद्ध आहे अनिवार्य;
दोरांनी घट्ट आवळलेल्या नौकेच्या सांगाड्यात
[illegible]
[illegible]
जहाजावरून फेकल्या जातात

मौल्यवान वस्तू समुद्रामधे वादळाच्या प्रसंगी
तेव्हा देईल संपत्तीत भर घालणारा कृषावंत शूस
अधिक मौल्यवान वस्तू,
आणि भरून जाईल गालाने काठोकाठ
त्याहून मोठे जहाज.
जेव्हा अकाली सुटतात याकबाण तेव्हा
शब्दांची जखम भरून येईल शब्दांनीच,
अपमानित जीवाचे सांत्वन करतील मोहन मंत्रोच्चार.
पण रक्तपात करणारी यादवी रोखण्यासाठी
द्यायला हव्यात आहुती प्रार्थना म्हणून.
अनेक देवांना द्यायला लागेल अनेक बळी आतातरी त्यांनी.
खरे तर मी उतरलो आहे हया वल्लहात
माझ्यावर विनाश ओढवून, घेण्यासाठी,
पण विनाशाचे भविष्य वर्तवण्यासाठी
मी पसंत करतो ज्ञानापेक्षा अज्ञानाचा आश्रय.
माझे सुदैव माझे हे भाकीत ठरवू दे असत्य.

पहिला नारीवृंद: मुलगा बोलले मी तुला दयाळूपणा सोडून वागायला
पण आता शेवटचा म्हणून बोलते एकच शब्द.

राजा: इच्छा असेल तर बोलून टाक, ऐकतो आहे मी लक्षपूर्वक.

पहिला नारीवृंद: आहेत आमच्याकडे .
शय्यांवरती बांधायचे रेशमी कमरपट्टे आणि शेले.

राजा: काय सांगितलेस विशेष असे त्यात ?
सगळ्याच स्त्रियांच्या सभावात असतातच ना ते ?

पहिला नारीवृंद: सांगते ते ऐक – पडतील ते आमच्या नशिबाच्या ओंजळी –

राजा: हे बघ स्पष्ट बोल,

काय मांगायला आला आहेस तू ?

पहिला नारीवृंद : जर तू आम्हाला शपथपूर्वक मनापासून
दिले नाहीस आश्वासन तर–

राजा : ते ठीक – पण तुमच्या कमरपट्ट्यांचे काय ?
कशासाठी पडतील ते धांगलेच उपयोगी ?

पहिला नारीवृंद : [illegible]

राजा : तू तर अजूनही बोलते आहेस मूढभाषा,
सांगून टाक स्पष्ट तुझ्या बोलायाचा अर्थ.

पहिला नारीवृंद : पवित्र पूजास्थानांवर फास लावून घ्यायला
उपयोगी पडतील ते आम्हाला.

राजा : फास लावून घ्यायला .....?
तो शब्द फटकारतोय् माझ्या काळजाला आसुडाप्रमाणे !

पहिला नारीवृंद : आता उघडले तुझे डोळे; घडवले तुला मी सत्यदर्शन !

राजा : ओह !
दिसताहेत मला सर्वत्र दडपून टाकणारी अरिष्टे,
नदीच्या पुराप्रमाणे फोसळताहेत माझ्यावर
संकटांमागून संकटे.
सापडले आहे माझे जहाज,
जिथे विनाश दबा धरून बसला आहे.
त्या खवळलेल्या खोल समुद्रामधे.
दिसत नाही जवळपास सुरक्षित बंदर.....
तुम्ही मागितलेले साहाय्य मी देऊ शकलो नाही तर –
अमर्याद प्रदूषण येऊन घेईल आम्हाला. –

अशी देताहात धमकी मला तुम्ही.
अरेस तुमच्या पुत्रलाभांशी – इफिजेनियाच्या पुनर्जीवनाशी –
मी ठाकलो लढायला निर्भयपणे, आमच्या तटांपुढे
आणि जर दिली झुंज निर्णायक अशी
तर अपेरीस केवढी दुर्धर किंमत मोजावी लागेल आम्हाला.
येणार नाही का आक्षेप की –
'बायकांतर पुरुषांनी पुरुषीला घातले रक्तस्नान' असा ?
तरीही भीती वाटते मला शरणार्थ्यांना संरक्षण देण्याच्या शुभ्रकेशी रागाची. –
बाळाराजाच्या हत्येची भीती सर्वांहून अधिक त्याच्या कोमलपणी !
जा, वृद्ध डॅनॅअस, जा लष्करा,
हया तुझ्या कन्यांनी घेतल्या आहेत तशाच
शरणार्थ्यांच्या शाखा कवेत घेऊन.
स्थापन कर त्या आर्गाइक्ष देवतांच्या अन्य वेदीवरती
म्हणजे दिसेल साऱ्या नगरवासियांना
तुमच्या या विनवणीचा पुरावा.
मात्र बोलू नकोस चकारशब्दसुद्धा माझ्याविषयी –
शासनाचे दोष हुकमी आवडते साऱ्यांच नागरिकांना
कदाचित ही चिन्हे पाहून काहींना वाटेल करुणा,
येईल सात्त्विक कोप त्या उद्धट माणसांचा;
मग आरगॉस ला देईल त्वरित तुमच्या मदतीच्या हाकेला.
दौर्बल्य जागवते औदार्याला प्रत्येक अंतःकरणात.

डॅनॅअस : आम्हाला लागला आहे.
आमच्याकडून आम्ही दाखलाही देतो, देतांना भिणार नाही.
सर्वांत मोलाची गोष्ट आम्हाला वाटते ही.
पण याक्षण तुझी काही आरगॉसवासी गाणगे माझ्या रक्षणाला –
माझ्या मार्गदर्शनाला.
म्हणजे मला सापडतील तुमच्या देवांच्या वेदी
तुमच्या नगरीतील देवळांतल्या
तुमच्या किल्ल्याच्या तटांवरल्या.

आणि मी जाईन सुखरूप तुमच्या नगरीच्या पथांतून –
[illegible]
इनाकस[१]च्या वंशाहून भिन्न अशा वंशाला
वाढवीत असते नाईलनदी.
सावधगिरी बाळगणे सर्वांत उत्तम,
[illegible]
यापूर्वी ठार केले आहे माणसांनी अज्ञानापोटी
आपल्याच मित्रांना,

राजा : घेतला आहे सल्ला. जारे सैनिकांनो
त्याच्यावरोवर,
घेऊन जा त्याला नगरीतील देवालयांकडे
आणि पवित्र पूजा स्थानांकडे.
पथांवर, घीकांत राहू नका उगे बोलत या खलाशांवरल
ज्याला शरणार्थी म्हणून फिरवणार आहा तुम्ही
देवळा देशातून.
(राजाच्या काही अंगरक्षकांसमवेत [illegible]
जातो.)

पहिला नारीवृंद : आमच्या पित्याला सांगितले तू काय करायचे ते,
जाऊ दे त्याला; पण आम्ही आता काय करावे ?
कसा धीर देणार आहेस आम्हाला तू?

राजा : आपल्या मागण्या दर्शविण्यासाठी
ठेवून या तुमच्या शाखा देवांसमोर.

पहिला नारीवृंद : हे पहा, केले तुझ्या आदेशमाने

राजा : आता चला या इकडे सपाटीवरील राईकडे.

पहिला नारीवृंद : ही सार्वजनिक राई कसा देणार आम्हाला आश्रय ?

राजा : फेडणार नाही मी तुम्हाला बळी म्हणून विषाक्त बाणांपुढे

पहिला नारीवृंद: मग काय करणार? देणार का आमचे बळी
विषारी सर्पांहून निष्ठुर अशा नराधमांना ?

राजा: बोललो आहे मी तुमच्याशी दयार्द्र शब्दात;
तुम्हीही उच्चारा सौजन्यशील शब्द.

पहिला नारीवृंद: धास्तीपोटी जन्मते औद्धत्य – माझे बाहते का तुम्ही आश्चर्य ?

राजा: धास्तीवर मात केली पाहिजे नृपतीवरील्या आदरभावाने.

पहिला नारीवृंद: तर मग हे नृपते, धीर दे आम्हाला आणि सहाय्य कर
शब्दांनी तसेच कृतींनीही.

राजा: खात्री बाळगा,
तुमचा पिता तुमच्यापासून दूर राहणार नाही दीर्घकाळ.
दरम्यान मी जातो माझ्या साऱ्याच प्रजाजनांना
एकत्रित करायला,
म्हणजे मग करू शकेन निर्माण तुमच्याबद्दल स्नेहभाव
आर्गेसिच्या मनात.
तुमच्या पित्यालाही सांगेन
त्याने कशा तऱ्हेने बोलणे उत्तम ठरेल ते.
यांवा इथेच तुम्ही,
आमच्या देशाच्या देवतांना विनवा
पूर्ण करायला तुमच्या मन:कामना.
जातो मी आता मी म्हटले तशी सर्व व्यवस्था करायला.
देव करो, आणि मिळो माझ्या शब्दांना यश
त्यांचे मन वळवण्यात आणि नंतरच्या कार्यात.

(राजा पेलॅग्रस आणि त्याचे शरीररक्षक जातात.)

पहिला नारीवृंद: ह्यूसदेवा, पुण्यश्लोक श्रेष्ठा,
सर्वसत्ताधीशांहून अधिक सत्ता गाजवणा या राजा राजा
अखंड आनंदमग्न ह्यूसदेवा!
आमची प्रार्थना ऐक,
यज्ञ दे आमच्या जनगण [illegible] आणि नेतरच्या कपाती
ज्याच्यावरुन वाटतो सुला तिरस्कार
ती पुरुषी उद्धटपणा टाक समूळ उखडून
आमचा पाठलाग करणाऱ्या कोधीपिशाच्याला
त्याच्या कृष्णवर्णी खलाशांसकट
खोल बुडवून टाक जांभळ्या समुद्राच्या पायळकुंडात.
पण दयार्द्र दृष्टी वळव आमच्या प्राचीनकुलाधर –
आम्हां स्त्रीजातीवर.
स्मरून पुराणी कोमल प्रीतिकहाणी
तुझ्या प्रेयसीची – आम्हा सर्वांच्या मातेची.
आठव सारे, सारे –
तूच हस्तस्पर्श केला होतास आयोला !
ह्यूसदेवा, तू आमचा निर्माता, आमचा जनक.
असा आहे दावा आमचा,
जसा आहे दावा आमचा की
आरगॉस आहे आमचे पुरातन गृह म्हणून.

इजिप्त सोडून आले आहे मी इथे –
हया कुरणांमधे , जेथे फारपूर्वी माझी आई
उभी ठाकली होती.
फुलांफुलांमधून चरत, करड्या नजरेखाली.
गोमाशीच्या हल्ल्याने वेडीपिशी शालेली आयो
धूम पळत सुटली याच जागेवरून,
आणि मानवांच्या जनक जमातीतून भटकत, भटकत
युरोप व आशिया मधील समुद्रलाटांवरून
आपला मार्ग कापीत पाहिली तिने
दोन्ही बाजूंचे शेजारी भूगोलखंडे.

तिथून ती पळाली पुढे आशियाच्या भूमीवरून
[illegible] महासंघाचा [illegible]
ती येऊन मिळाली [illegible]
मग ती चढली लिडिआच्या [illegible]
आणि नंतर सिलिसिआ[illegible]च्या आणि
पॅम्फिलिआच्या टेकड्यांवरून
धावत सुटली ती पुढे पुढे, सतत पोचेपर्यंत
गव्हाच्या शेतांनी समृद्ध असलेल्या,
विपुल पाण्याच्या नद्या आणि सुपीक भूमी यांसाठी
प्रसिद्ध असलेल्या भूमीला अँफ्रोडायटी[illegible]च्या.
[illegible]
वेडीपिशी होऊन गरगर फिरत
[illegible]
वितळणाऱ्या हिमावर पोसल्या जाणाऱ्या.
आणि चक्री वादळाने झोडपल्या जाणाऱ्या खुरणांमधे,
[illegible]
आणि मग हीराच्या क्लेशकारक पराणीने
क्षुब्ध बनलेली ती
थकून आणि शरमून झाली वेडीपिशी.

दिसताच हे दृश्य अश्रुतपूर्व आणि अस्वाभाविक
परकाप उडाला इजिप्तमधील त्या वेळच्या
रहिवाशांच्या काळजांचा;
पांढरे फटक पडले ते भीतीने
[illegible]
अंशतः स्त्री, अंशतः गाय असा अद्‌भुत प्राणी.
आणि झाले अवाक् ते सगळे.
आणि नंतर – नंतर कोणी केले तिचे सांत्वन ?
[illegible]
– गोलचकरा मारीत माशीने दंशिलेल्या त्या
वेदनापीडित आयोची ?

अमर्याद एकछत्री सत्ता गाजवणाऱ्या झ्यूसला आली करुणा
वत्सल सामर्थ्याने झ्यूसने तिच्यावर सोडला देवांश श्वास
आणि मिळवून दिले तिला विश्रांतिसुख,
मग गाळले तिने अश्रू विश्रांती अनुभवीत
आणि दिली वाट करून अवघ्या दुःखांना, अपमानांना.
ग्रहण केले तिने स्वशरीरात
झ्यूसचे वीर्य – अणू बहुमोल मात्र गुणी गरुडतायरना
(किती बोल इतिहास!) जाणी दिल्ल कन्या एका [illegible]

त्या तिच्या मुलाला प्राप्त झाले दीर्घायुष्य
आणि सर्व तऱ्हेची समृद्धी.
[illegible]
–'तिरेसियास' होते ती व्यक्ती त्याचे नाव,
कारण हीराच्या फटाग्रुळे जखमेले पिसे
कोण नष्ट करू शकले असते झ्यूसशिवाय ?
झ्यूसच्या हस्तातच आहे सामर्थ्य या रोगनिवारणाचे.
हे मूल आहे झ्यूसचे बीज –
एवढे म्हणा म्हणजे सत्याप्रत पोचेल तुमचा अंदाज.'

[illegible]
असावा?
त्यासाठी कोणत्या देवाचा धावा करणे होईल उचित ?
देवाच्या राजा, तू आहेस आमचा पिता.
तुझ्याच हातांनी लाधलास तू आमचा वंशवृक्ष.
करू दे याची आठवण तुझे अंतःकरण आता.
हे थोर निर्मात्या सुखदात्या,
परमश्रेष्ठ पुण्यश्लोक देवा !
स्वसिंहासनस्थ असा तू मानीत नाहीस
कोणाही वरिष्ठांची आज्ञा.
तू नाहीच आहेस कनिष्ठ श्रेणीचा सत्ताधारी
नियुक्त केलेला कोणा राजाधिराजाने.

तू झुकता नाहीस तुझ्याहून उच्चपदावर असलेल्या
कोणाच्या लहरीपुढे.
आपल्या मनोगतीतले सारे काही ऐतू
तू त्वरित पालतोस जन्माला
आणि करतोस कृतार्थ स्वसामर्थ्याने.
तू कोणतीही गोष्ट उच्चारायचाच अवकाश –
तत्क्षणीच येते तिला मूर्तस्वरूप.
(पुन्हा डेंनअस प्रवेश करतो.)

डेंनअस : आनंदाची वार्ता, माझ्या मुलींनो !
आरगॉसच्या भरगच्च सभेत घेतले गेले आहेत
आम्हाला अनुकूल असे ठाम निर्णय.

पहिला नागरिकवृंद: तात, स्वागत असो तुमचे,
कोठलाही दूत इतका प्रिय वाटला नव्हता कधीही आम्हाला!
आधी एक गोष्ट सांगा आम्हाला-
काय म्हणतो आहे त्यांचा निर्णय ?
मताधिक्याने दिला गेला आहे आपल्या कृतीस काय ?

डेंनअस : आरगॉसच्या नागरिकांनी निश्चित केले आहे
अगदी वाद घातल्याशिवाय अगदी स्पष्टपणे
एकमताने ठरवले आहे.
त्यामुळे पुन्हा तरुण झाले आहे माझे वृद्ध हृदय.
काय सांगू दाटी झाली होती वातावरणात
अगदी सगळ्या नगरीतील उजव्या हातांची.
त्यांनी घेतला तो निर्णय असा–
आम्ही राहायचे आहे, आरगॉसमधे
स्वायत्त, निर्बाधित असे नागरिक म्हणून;
वचन दिले आहे त्यांनी आम्हाला
मानवी द्वेषापासून सुरक्षित ठेवण्याचे.
हात लावणार नाही आम्हाला

आरगोसच्या अथवा अन्यत्राही विदेशाचा नागरिक,
आमच्याविरुद्ध आमच्या शत्रूंनी जर केला बळाचा वापर
आणि नागरिक अमूनही जर खुषी झाला नाही पुढे
मदत करायला आम्हाला,
तर तो गमावून बसेल नागरिकत्वाचे हक्क आणि
होईल हद्दपार.
[illegible] बजावले त्याने आपल्या प्रजाजनांना–
पाहुणे आणि नागरिक या नात्यांनी
त्यांचा आहे दुहेरी हक्क आपल्यावर.
जर आपण अव्हेरले यांना
तर उठेल आपणास भेडवण्यास
दुहेरी पापोद्भव कलंक
विनाशापेक्षा ताव मारणाऱ्या शवाच्या विशाच्यासारखा.'
या [illegible] हात उंचावून घेतला निर्णय मी यथा सांगितला तसा.
वक्तृत्वकलेतील सारे चतुर आरक्षये
आणि मन जिंकण्याच्या खुबा वापरल्या राजाने
अशी केली दशरथी अहेर स्मृतीदेवाने या प्रकरणाची.

पहिला नागरिकवृंद : या,या, आपण करू या प्रार्थना आता
आरगोसच्या नागरिकांसाठी;
आमच्यावर त्यांनी केलेल्या उपकारांची
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

स्वर्गात जन्म घेतलेल्या देवांनो, ऐका माझा आक्रोश आता,
प्रार्थनांची अर्घ्ये मी अर्पिते आहे तुम्हाला,
उठू देऊ नका कधीही भक्षक अग्निज्वाला
या पेलॅसिअनांच्या नगरीत.
कापून नेतो जो इतरांनी पेरलेले मानवी शेत
त्या युद्धपिपासू एरीजला इथे करु देऊ नका
भेसूर गोंगाट.
कारण आमची दया येऊन आरगॉसच्या नागरिकांनी दिली आहे मते
आम्हाला अनुकूल अशी.
करतात ते आदर झ्यूसला शरण गेलेल्या जनांचा –
आमच्या या दुःखी, दयनीय चमूचा.
नाही दिली त्यांनी साथ आपल्या मतप्रदर्शनात
स्त्रियांची इप्सिते लाथाडणाऱ्या पुरुषांना.
त्यांनी जाणीव ठेवली झ्यूसच्या क्रोधाची –
जो शांत होतो सूड उगवूनच,
ज्याच्याशी झुंज घेऊ शकत नाही कुणीही,
संकटाचा भार घेऊन भेटीस येणाऱ्या,
छपराला अमंगळ करणाऱ्या
अशुभसूचक पक्ष्यासारख्या
तो कुठल्याही कुटुंबाला नकोसाच वाटतो.
आरगॉसचे नागरिक मान ठेवतात रक्ताच्या बंधनाचा
आणि झ्यूसच्या पवित्र मंदिरातील शरणार्थ्यांचा.
म्हणूनच राहतील त्यांची स्पंडिले निर्मळ
आणि मंदिरातील देव आनंदाने स्वीकारतील आहुती.
हवा पल्लवसंभारांनी पवित्र झालेल्या माझ्या ओठांतून
त्वरित उच्चारली जावो तळमळीची प्रार्थना.
भयानक, भेसूर न येवो घडी आरगॉसच्या नागरिकांचे.
न होवो आरगॉसची भूमी कलंकित
यादवी युद्धात तिच्या नागरिकांनी एकमेकांचे रक्त सांडून.
या भूमीच्या तरुणांचे यौवनपुष्प
फुलत राहो, खुडले न जाता.

शरणार्थी

अ‍ॅफ्रोडायटीचा प्रियकर मानवसंहारक एरीज[४८]
त्यांच्या यौवनाचा ऐन बहर संपुष्टात न आणो.

मंत्रणासभेतील वृद्धांची आसने शोभविली आहेत.
लांब दाढी वक्षावर रुळत असलेल्या वंद्य वृद्धांकडून;
आणि मग सुव्यवस्थित चालो त्यांची राज्यमंत्रणा
जोवर ते योग्य मान राखतील ग्लूसचा–
जो आहे विशेषकरून परकीय अभ्यागतांचा स्वागी आणि
जो करतो सत्पक्ष प्रस्थापित
अतिप्राचीन न्याय नियमान्वये

करतो आम्ही प्रार्थना
मुलीला होवून भुलोनी जिच्या [illegible]
नवप्रसवांवर शरसंधान करणारी[४९] आर्टेमिस
कृपा करो प्रसूतिसमयी त्यांच्या स्त्रियांवर.

अश्रूंचा जनक असलेल्या एरीजच्या हातात
तरवार देण्यासाठी,
याकरी युद्धाच्या कोलाहलाने
नृत्य आणि संगीत यांना हुसकावून लावण्यासाठी,
आणि ह्या नगरीचे रक्षक तोडण्यासाठी
कधीही झगडे न फिरकोत हिंसा, लुटालूट या आधी
[illegible]
[illegible]
[illegible]
गाडी त्यांच्या माथ्या तरवार.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

कुरणांमधून चरणारी त्यांची खिल्लारे
जन्म देवोत विपुल पाडसांना.
देवांच्या वरदानाने
लोकांची होवो समृद्धी सर्व क्षेत्रांत.
देवांच्या वेदीसमोर गावोत गायक श्रद्धापूर्वक
निरागस ओठांतून उठू दे आवाज
तंतुवाद्यांशी मिलाप साधून.

यंत्रणामंडळाचे आजीव सदस्य नजर राखोत
दूरदृष्टीने आणि विचारपूर्वक त्या शासकांवर
ज्यांची चालते सत्ता अवघ्या राज्यांवर.
तलवारी उगारल्या आम्याआम्यी आणि दुर्घटना घडण्याआधीच
यंत्रणा मंडळाने घ्यावी दाद.
नगरीतील परकीय अभ्यागतांच्या न्याय्य मागण्यांची
आणि करावी योग्य कार्यवाही झालेल्या करारांची.

स्वदेश रक्षिणाऱ्या देवांना सदाचा त्यांनी निरंतर मान
आपल्याच भूमीवर आपल्याच पूर्वजांपासून
शिकून घेतलेल्या धर्मविधींनी,
लॉरेलच्या शाखा धारण करून आणि
वृषभांचे बळी देऊन.
कारण मान राखला पाहिजे विना सबबी, त्या न्यायदेवतेच्या
कायद्यांमधे
मातापित्यांचा आदर करण्याच्या
कर्तव्याच्या कायद्याचा क्रमांक आहे तिसरा.

कॅनॅअस : प्रिय बाळांनो,
आजवरच्या मला तुम्ही केलेल्या मूक, श्रद्धापूर्ण प्रार्थना.
आता काय सांगतो ते ऐका–

नका भीतीने थरथरु ऐकताच माझ्याकडून

शरणार्थी

अनपेक्षित आणि अप्रिय अशी वार्ता,
शरणार्थ्यांच्या छावा आसनावरुन
माझ्या छावा टेहळणीच्या जागेवरुन
दिसते आहे मला एक जहाज !
त्या जहाजाची दोलकाठी, शिडे आणि
त्याच्या बाजूंना लावलेले कातळांचे पडदे –
निःसंशय आहे ते इजिप्तचेच जहाज.
पुढचा मार्ग निरखणाऱ्या दोळ्यांसह
सरकते आहे नाळ अगदी व्यवस्थित रीतीने
वरामावरील मार्गदर्शक सुकाणूच्या आशेत.
आम्हा धळींना अप्रिय भासणाऱ्या रीतीने.
अरे ! ती पहा ! दिसताहेत मला जहाजावर माणसे –
[illegible] दिसताहेत त्यांची काळी मस्तके त्यांच्या पांढऱ्या कपड्यांतून ,
आता आली इतर जहाजेही पूर्ण दृष्टीच्या–
आणि आता तर सगळाच जहाजांचा ताफा.
नेतृत्व करणारे जहाज
भूमीच्या अगदी समीप येऊन
मुंडाळून शिडे
येत आहे झपाट्याने किनाऱ्याकडे वल्ह्यांच्या मदतीने.
चला तर मग आणि हे बघा
तुम्ही यायला हवे धीरेपणाने, विचारपूर्वक;
[illegible] या आपल्या उमेदीच्या एकतीचेच फळ. या दिवशी
मी जातो मदतीसाठी, आणतो सैनिकांना
आमच्या अंतीम [illegible] समर्थनार्थ सुरक्षेसाठी.
[illegible] एवढा अमूल्य करता त्या माणसांचे जीवन
आणखी माणसांना समजून घेण्यावर करत असताना [illegible]
नका बाळगू त्यांची भीती.
तरीही लक्षात ठेवणे उत्तम की –
जर विलंब झाला आमच्या सैनिकांना
मदतीसाठी येण्यास तर ..
विसरु नका कधीही इथे मिळू शकणारे संरक्षण;

धीर धरा !
देवांना न जुमानणाऱ्या प्रत्येक पातक्याचा न्याय
करतील योग्य काळ आणि दिवस चुकलेल्यांचा दिवस.
तात, भयभीत झाले आहे मी !
किती वेगाने आली आहेत त्यांची जहाजे
आम्हाला पकडण्यासाठी
आता एका क्षणातच गाठतील ते आम्हाला
घरकाप उडाला आहे माझा भीतीने
घरापासून शतक्या दूरवर पळून आल्याने
काय झाला लाभ खरोखर ?
तात, बुद्धबुद्ध हरपतो आहे माझी !

डॅनॅअस: बाळे, आगरगॉसच्या लोकांनी
केले आहे शिक्कामोर्तब आपल्या ठाम निर्णयावर.
तर मग धर हिम्मत,
खात्री आहे मला लढतीलच ते तुमच्याखातर.

पहिला नारीवृंद : ईजिप्टसने पुर केले आहेत हिमाट, विवेकबुद्धीने
आणि विषयलालसेने हपापलेले आहेत लढाईसाठी.
मी सत्यच बोलते आहे ते तुम्ही चांगले जाणता.
त्यांच्या जहाजांचे लाकूड आहे भरभक्कम,
त्यांच्या नाळी आहेत चकाकत्या धातूच्या,
ते निघाले आहेत आमच्या शोधाला आणि
त्यांच्या पाठीशी आहेत हजारो कृष्णवर्णी गणसे.

डॅनॅअस: आणि त्यांना तोंड द्यावे लागेल.
बलशाली बाहूंच्या सडपातळ शरीरयष्टीच्या
हजारो सैनिकांशी—
ज्यांचे स्नायू झाले आहेत दणकट दुधारी उन्हे खाऊन.

पहिला नारीवृंद : तात, गुडघे टेकते तुमच्यासमोर,

नका सोडून जाऊ मला एकटीला.
कुठून असणार बाईमाणसाच्या अंगी धैर्य ?
काय करणार ही एकटी ?
आणि या माणसांना ठाऊक ही नाही विवेक,
ते आहेत गाभेफिक, पाखंडी—
उकिरड्यावरच्या अभक्ष्यावर
उपजीविका करणाऱ्या पक्ष्यांसारखे
त्यांनाही वेदीबद्दल नाही काही पूज्यभाव

द्वंद्वअज: बाळांनो, तुमच्या वैराचे सकारण लक्ष्य झालेले ते
जर झाले देवांच्या वैराचेही सकारण लक्ष्य,
तर आहे त्यात तुमचाच फायदा.

पहिला नारीवृंद : वाटते का तुम्हाला की
देवांच्या, त्रिशूळांच्या आणि यज्ञपात्रांच्या भीतीने
घेतील ते मागे आमच्यावर हल्ला करणारे हात ?
मी सांगते तुम्हाला नाही पळणार असे.
ते आहेत उद्धट, विषयासक्त,
उन्मादाच्या जोरात तत्काळ हात उगारणारे,
शिकारी कुत्र्यांसारखे निधड्या छातीचे
आणि देवांची कुचेष्टा करून
त्यांना निष्क्रिय बनवण्यात तत्पर असे.

द्वंद्वअज: अशी आहे लोकोक्ती की
'लाडक्यांना असते लाख शिव्यांची कुरणाच्या तिप्पीत'
[illegible]

पहिला नारीवृंद : त्यांची वृत्तीच आहे केवळ उन्मत्त, वेबंद पशूंची
रक्षण करायला हवे आम्हालाच आमचे—
चालणार नाही आता विलंब करून.

डॅनॅअस : वेळ लागतो जहाजांच्या तांड्यास
सागरपृष्ठी मार्गस्थ होण्यास
आणि समान वेळ लागतो किनाऱ्याजी स्थिर होण्यास.
नांगर टाकले तरीही करीत नाही कोणताही कप्तान
फाजील घाई
जहाजांच्या कुशीतील दोरखंडे किनाऱ्यावर आवळण्याची –
बंदर नसलेल्या किनाऱ्याला –
ते देखील रात्र पडत असताना–
वळवावे लागते जहाज अगदी काळजीपूर्वक –
मेंढपाळ मेंढरे वळवतो तसा.
मूर्खांत होऊन राहण्यापेक्षा कायमची कुशल सुकाणूगारकडी धावाधाव होता–
जसा काही प्रसववेदनांनी व्यथितच.
जहाचे व्यवस्थित नांगरली गेल्यावाचून सैन्याला
नाही उतरता येत सुरक्षितरीतीने किनाऱ्यावर.
म्हणून वाणा सूज्ञपणाने
आणि देवावर एकाग्रचित्त करून मिळवा त्यांचे साहाय्य.
मीही करीत विनवणी तुमच्यासाठी
आवाज वृद्ध असला तरीही असेल
शब्दांमधे यौवनाचा जोम.
करील प्रशंसा तुमच्या दूताची आरगॉसची जनता.

(डॅनॅअस जातो)

पहिला नारीवृंद : पर्वतमय प्रदेशा,
ज्याचे राजघराणे करते आहे आमचे रक्षण
आमचे आता होणार तरी काय ?
कुठे पळून जायचे आम्ही ?
कोठली अंधारी गुहा लपवून ठेवील आम्हाला ?
वाटते, श्यामल धुराप्रमाणे वर चढत जाता यावे
झ्यूसच्या तेजस्वी मेघांसन्निध.
नाहीतर अदृश्य बनून, पंखांशिवाय उड्डाण करीत

शरणार्थी

नाहीसे व्हावे– हरवून जावे धूलिकणांसारखे.
पण निरर्थक आहे पलायन,
यापुढे सुटका होणे नाही आगची !
थरथर कापते आहे माझे निराशेने काळवंडलेले
भयभीत हृदय.
माझ्या भित्त्याच्या मागावर असलेल्या शिकाऱ्याने
शेवटी गाठले माझेच सावज.
आहे मी अर्धमेली झाले भीतीने,
पत्करेल गला स्वीकारणे माझे भवितव्य
आवळलेल्या फासात.
पण नाही देणार मी माझे शरीर घृणास्पद पुरुषाला.
त्याआधीच कवटाळू दे मला मृत्यू.

जिथे [illegible] पाण्याही गेच हिम बनतात.
त्या निळ्या आकाशात मला आसरा मिळेल तर
किती छान होईल !
किंवा एखाद्या उंच निमुळत्या पर्वतशिखरावर
जिथे बकऱ्यांनाही चढता येत नाही त्या ठिकाणी
मिळावी जागा मला, दृष्टीच्या टप्प्यापलीकडील
एकाकी अशी.
गिधाडे जिथे भिरट्या घालतात असा
घेरी आणणारा कडा साक्षीला असावा,
मी खोल गर्तेत उडी घेताना
माझ्यावर लादलेले मला अंत.करण्यापासून नको असलेले
लग्न टाळण्यासाठी.
ताव मारतील मग माझ्या मृत शरीरावर रानटी कुत्रे,
पुष्ट होतील धरतीतील गिधाडे, त्यांचे समाधान होईल मला !
कारण मृतदेह असतो मुक्त
वेदना आणि अश्रू यांपासून.
मृत्यूने धराबा चांगला नेम
आणि ताब्यात घ्यावी आपली शिकार,

शय्या आणि आलिंगन यांचे मी भक्ष्य होण्यापूर्वी.
मुक्त होण्यासाठी कुठे धेऊ मी धाव ?
कुठे जाऊ मा शरीराचे बंधन झुगारून देण्यासाठी ?
स्वर्गाला भिडतील अशा उच्च स्वरात घाला हाक
करा प्रार्थना संकट मुक्तीसाठी–
समर्पण द्रव्येच आहेत ही–
देव देवींस तिकडे ध्यान आणि अनुकूल प्रतिसाद.
हे तात, झ्यूस देवा, पहा हा लढा.
न्याय वसतो तुझ्या दृष्टीने,
देऊ नकोस उत्तेजन हिंसाचाराला,
हे पृथ्वीच्या स्वामी, सर्वशक्तिमान झ्यूस देवा !
दया कर तुला शरण आलेल्या आम्हांवर;
ईजिप्टसचे पुत्र करताहेत आमचा पाठलाग;
धावताहेत आमच्या गाठण्यासाठी युद्धगर्जना करीत
पाठलाग करणाऱ्या पुरुषांच्या नेहमीच्या
पाशवी मगूरीने,
आम्हाला जबरदस्तीने पकडण्यासाठी.
झ्यूसदेवा, केवळ तुझ्याच हाती आहे
न्यायाच्या तराजूची दांडी;
तुझ्याशिवाय सिद्धीस जात नाही कोणतीही गोष्ट.

पहा पहा इकडेच येताहेत ते चाचे !
कशाला आलात तुम्ही किनाऱ्यावर ?
काय हवे आहे तुम्हाला ?
(ईजिप्तचा अगदूत अनेक सशस्त्र सैनिकांसह प्रवेश करतो)
धावा धावा ! आम्हाला हवी आहे मदत !
मदतीसाठी साद घालतो आहोत आम्ही !
हं ! आताच कुठे सुरुवात होते आहे,
नांदीच आहे ही आमच्या गुलामगिरीची –
आमच्या यातनांची !
(ईजिप्तचे सैनिक पुढे सरसावतात, त्यांच्यावर डॅनॉइसच्या कन्या

प्रतिमांकडे धाव घेतात)
वाचवा, वाचवा आम्हाला !
मदतीसाठी धाव घ्या देवांकडे
पेलॅसस राजा,
या क्रूरकर्मी आणि विकृती माणसांना शिक्षा कर नष्ट कर.
(मूर्ती पाहताच सैनिक प्रथम जरा थबकतात)

अग्रदूत : व्हा लवकर पुढे, चला जहाजांकडे,
चला, चला त्वरित चढा जहाजांवरती !
पाय उचला अगदी शक्य तेवढ्या वेगाने.
जर असे करण्याचे नाकारलेत तर–
शिक्षा उगून बसतू तुमच्या; भोसडू सैनिकांनी तुम्हाला
अगदी तुम्ही रक्ताने न्हाऊन निथळून निघेपर्यंत
जिकडे तिकडे रक्तच रक्त होईपर्यंत
मग उठ्यून टाकू गुंड्की तुमची.
चला, चला, महामारी पडो तुमच्यावर,
जाऊ द्यात तुमच्या धिंड्का जहाजांवर !

पहिला नारीवृंद : तुम्ही इकडे येत असतानाच
तुम्हाला आणि तुमच्या उन्मत्त जुलमी धन्यांना,
आणि तुमच्या क्रिटी पलिष्ट्यांनी बांधलेल्या जहाजांना,
माझ्या समुद्राच्या प्रचंड लोटाने भिरकावून दिले असते तर
किती छान झाले असते– अगदी माझ्या मनासारखे !
आणि मग राहिलो असतो आम्ही सुखात
राहिलो असतो सुरक्षित विटंबनेपासून.
विनवते तुम्हाला– सोडून द्या हिंसाचार,
सोडून द्या हे गाथेफिरूपणाचे कृत्य;
चला निघा, बाहेर व्हा या मंदिरामधून.
जा परत आपापल्या जहाजांवर,
आणि ठेवा मान आरगॉस नगरीचा.

पुन्हा कधीही दिसायला नको मला ती नाईल नदी–
तो भूमी सुपीक करणारा प्रवाह–
इजिप्तच्या लोकांच्या जोमदार धमन्यातील
उसळत्या रक्ताला पोसणारी नाईल नदी !
आम्ही आहोत आर्गाइव्हांच्या कुलातील –
एका प्राचीन वंशातील - प्रत्यक्ष राजकुलातील
एका राणीच्याच - वंशज आम्ही!

अग्रदूत : चालू दे चालू दे बडबड हवी तितकी!
पण चढावेच लागेल जहाजात तुम्हाला,
मग असो तुमची इच्छा किंवा नसो.

पहिला नारीवृंद : आरगॉसच्या नागरिकांनो,
धावा लवकर, चला या आगच्या मदतीला

अग्रदूत : तुम्हीच चला, आ पुढे, नाहीतर पस्तावाल -
जेव्हा अंगावर हात टाकून नेईन तुम्हाला फरफटत.

पहिल्या नारीवृंद : हया बाजूची मगुद्राच्या फरफटत
नेले जावो तुलाच आणि तुझ्या हया दुष्ट हातांना,
सिरिआच्या वादळाने न्यावे हाकलत तुम्हाला
वाळूसमग किनाऱ्यावर मार्मेडोन'च्या खडकाशी.

अग्रदूत : हं! चालू दे -
किंचाळा, ओरडा, आक्रोश करा देवांच्या नावाने.
इजिप्तच्या जहाजाशी असा घरसोडीचा खेळ
खेळता येणार नाही तुम्हाला.
चालू द्या आक्रोश करा आरडा ओरडा आणखी जोराने,
याहूनही आम्ल दयनीय सूर काढता येत नाहीत का तुम्हाला ?

पहिला नारीवृंद : (रडत,रडत) वृषाक्षांकित अशा सायप्रसच्या टोकाला

शरणार्थी

तुम्ही वळसा घालत असताना
गिळून टाकू दे तुम्हाला समुद्र
दुष्टपणा करण्यासाठी तुम्हाला इकडे पाठवणाऱ्या
अवरदस्त नाइलनदीकडून
नीच होवो तुमचा दुष्टपणा निष्फळ होऊन निमाल्यागत.

अग्रदूत : आमच्या जहाजांची नाळ फिरवलेली आहे समुद्राच्या दिशेला
पुन्हा सांगतो अधिकवेळ न गमावता चढा जहाजांवर
हिंज्या धरून फरफटत नेणे
हा काही खेळ नव्हे सौम्यपणात जमा होणारा.

पहिला नारीवृंद : तात, अहो तात,
मानवी स्वरूपातला हा सैतान
आपल्या भक्ष्यावर टपलेल्या कोळ्याप्रमाणे
आपले जाळे विणतो आहे मला पकडण्यासाठी
स्वप्नातल्यासारखा प्रकार आहे हा, हे पृथ्वी माते,
भूमीमाते ग, धाव मदतीला,
हे भूमाते, हे झ्यूसपित्या,
नाहीसे करून टाक हे भयंकर दुःस्वप्न!

अग्रदूत : मला नाही भीती वाटत तुमच्या ह्या देवांची
त्यांचे कसलेच ऋण लागत नाही मी--
ना जन्माचे ना जीवनक्रमाचे.

पहिला नारीवृंद : वाचवा, वाचवा मला
माझ्यावर चालून येणाऱ्या ह्या मानवरूपी घातक प्राण्यापासून
माझ्या पायाला विळखा घातलेल्या
ह्या शुष्क सापापासून.
पुरे हो अनाचारा! धाव सहाय्याला भूमाते! पृथ्वीमाते, धाव
वाचाय कर माझा ह्या भयंकर पशूच्यापकडीतून
अगे पृथ्वीमाते! धावरे तात झ्यूसदेवा!

अग्रदूत : तरुण सांगतो ते ऐका मुकाट्याने
आणि चढा बसू जहाजांवर.
नाहीतर माझ्यासारखा वाईट नाही कुणी!
फाडून फेकून टाकीन तुमची सलग ऐटबाज वस्त्रे.

हे आरगॉसच्या राज्यकर्त्यांनो आणि नेत्यांनो,
धावा मदतीला
पळवून नेताहेत बघा हे आम्हा सर्वांना!

पहिला नागरिकवृंद : मिळतील लवकरच तुम्हाला पुरेसे राज्यकर्ते,
चालवतील सत्ता तुमच्यावर इजिस्टसचे पुत्र !
मग हाकारणार नाही तुम्ही राज्यकर्त्यांना!
अगदी खात्री बाळगा!

अग्रदूत : हाय! पराभूत झालो आम्ही!
(इजिस्टसचे सैनिक ट्रोजनांच्या कब्जातून [illegible] एकापाठी एक [illegible] घेत असताना दिसू लागतो. ते बघून दुरवर असलेल्या ट्रोजनांच्या कळपा [illegible] धावतात.)

पहिला नागरिकवृंद : राजा रे!
पहा पहा. हे आम्हाला वेदीपाशून ओढून काढताहेत.

अग्रदूत : [illegible]
कारण माझे तिळमात्रसुद्धा ऐकून घेत नाही तुम्ही.

(पेलॅसस प्रवेश करतो)

राजा : कोण तुम्ही, काय चालले आहे?
पेलॅसिआच्या प्रजेला तिच्याच भूमीवर
न जुमानण्याचा काय हा उद्धटपणा?

तुम्हाला काय वाटते की
तुम्ही बायकांच्या देशात आला आहात?
आम्ही आहोत ग्रीसचे नागरिक,
[illegible] आमच्याशी सामना आम्ही आवरतो.
असे प्रमाद केलेत तर
कशीच भले व्हायचे नाही तुमचे
येईलच हे आवळून तुम्हाला.

अप्रजूत : प्रमाद?
असमर्थनीय अशी कोणती गोष्ट घडली माझ्याहातून?

राजा : प्रथम म्हणजे
शिकला नाही तुम्ही विदेशवासीयांनी कसे वागावे ते.

अप्रजूत : गैरवर्तन केले मी? ते कसे?
माझी हरवलेली वस्तु मला इथे सापडली म्हणून?

राजा : आपली बाजू पुढे मांडायला
[illegible] तुम्ही तिच्याशिवाय केलात का तुम्ही प्रवास?

अप्रजूत : श्रेष्ठ हर्मीज आहे माझा कैवारी प्रवासात
हरवलेल्या वस्तू सापडण्याच्या भाग्याचा
तोच आहे अधिष्ठाता देव.

राजा : हक्क सांगता तुम्ही देवांच्या मदतीवर,
आणि तरीही करता अतिक्रमण त्यांच्याच
पवित्र आलयांवर?

अप्रजूत : मी पूजते ते देव राहातात नाईलनदीच्या तीरावर.

राजा : आणि आमचे देव?

तुझ्या मते काहीच नाही का महत्व त्यांना?

अग्रदूत : पहातो कोण घेतो हिसकावून
हवा बायांना माझ्यापासून ते!

राजा : हात लावून तर पहा त्यांना,
तत्क्षणीच पावशील पश्चात्ताप त्यायद्दल.

अग्रदूत : तुझे शब्द करीत नाहीत विदेशवासीयाचे स्वागत.

राजा : स्वागताचा शब्द एकही नाही माझ्यापाशी
देवांच्या वेदीवर अत्याचार करणाऱ्यांसाठी.

अग्रदूत : इजिप्टसच्या पुत्रापर्यंत नेऊन पोचवीन मी
हे इत्संभूत वर्तमान.

राजा: तसे केलेस तरी नाही बाळणार किंचितही चिंता मला.

अग्रदूत : पण दूताने सांगायला हवी सगळी एकीकत
प्रत्येक मुद्दा स्पष्ट करुन--
म्हणून मलाही जास्त तपशीलवार माहिती पुरवायला हवी. तुम्ही
तर सांगा मला आधी विचारतो ते
माझ्या स्वामींनी मला पाठवले आणण्यासाठी
हवा स्त्रियांना - आपल्या चुलतबहिणींना.
तर मग कोणी मला भाग पाडले म्हणून सांगू
रिक्त हातांनी मागे परतायला?
अर्थात या बाबतीत आवश्यकता नाही म्हणा
न्यायालयाची वा साक्षीपुराव्याची.
न्याय देणारा आहे एरीज
तो निर्णय देतो अशा दाव्यात.
नुकसान भरपाई द्ध्याने करण्याचा नसतो त्याचा आदेश

तर तो करतो भरभक्कम दण्ड
ठार झालेल्या सैनिकांच्या आणि
रक्तबंबाळ मृत्यूच्या पंजात कळवळणाऱ्या अनाथांच्या रूपाने.

राजा : का म्हणून सांगावे मी माझे नाव तुला?
तुझ्या आणि तुझ्या मान्या सल्लागाना कळेलच ते योग्यवेळी.
या स्त्रियांच्या बाबतीत बोलायचे तर -
जर त्या झाल्या आपण होऊन तयार,
जर मालोपचाराच्या गोष्टीनी भिजवलीस त्यांनी समती
तरच घेऊन जावेस तू त्या सर्वांना.
मात्र या नगरीने ठरवले आहे भरगच्च सभेत एकमताने
की नाही करायचे त्यांना तुमच्या स्वाधीन
जबरदस्तीने वळी पडून.
हा त्यांचा ठराव अगदी अचल आहे -
जसा काही भक्कमपणे कायमचा खिळवलेला.
मी जे आता बोललो ते काही
कोरलेले नाही मेणावर.
किंवा ते चर्मपटावर लिहून त्याच्यावर नाही
केलेले शिक्कामोर्तब.
तू ऐकलेस ते आहे न्यायतत्त्वाधारे सरळ सत्यकथन.
नाहीसा हो त्वरित आता माझ्या नजरेपुढून.
करावी लागणारशी दिसते आम्हाला घनघोर लढाई
गिळो पुरुषांच्या पक्षाला विजय आणि सत्ता.

राजा: पाहशील तू - या भूमीचे पुत्रही आहेत पौरुषसंपन्न
आणि पोसले गेले आहेत ते
आंबवलेल्या जवाच्या मद्यमिश्रित पेयाहून
जास्त कडक अशा पेयावर.

(अग्रदूत आणि त्याचे सैनिक निघून जातात)
वार्यांनो, घावरु नका

चला सगळयाजणी - आपल्या सोबतिणीसह
वृध्दांनी आणि खुबीदार संरक्षणकर्त्यांनी
अभेद्य केलेल्या भक्कम तटाच्या आगच्या नगरीमधे.
(हे भाषण चालू असतानाच [illegible]
रंगमंचावर गोळा होतात.)
राखून ठेवले आहेत आम्ही निवास
सार्वजनिक आतिथ्यासाठी.
माझ्याही निवासाचा इतमाम काही कमी नाही
राहू शकता तुम्ही इतरांबरोबर
आरगॉसमधील प्रशस्त निवासांतून.
अथवा वाटल्यास राहा एकेकट्या वेगवेगळ्या घरात.
निवडा तुम्हास आवडेल ते सोयीचे घर,
मोल काहीच नाही पडणार तुम्हाला.
तुमचे येथील जीवनाधार म्हणून स्वीकारा
मला आणि माझ्या नागरिकांना.
आम्ही सर्वच संपूर्णपणे तयीस नेत आहोत
आमचा निश्चय अशाप्रकारे.
तुमचा कैवार घेण्यास कोणाला आहे आमच्याहून
अधिक अधिकार?

पहिला नारीवृंद : राजा पेलॅसस,
तुझ्या सत्कृत्यांचे पारितोषिक मिळो तुला.
[illegible]
आणि कृपा करून आमच्यावर, [illegible]
विश्वासाचे जणू केंद्रस्थान असे आमचे तात
डॅनॅअस यांना.
आमची काळजी वाहतील, करतील आमचा मार्गदर्शन ते.
आम्ही नव्हे तर त्यांनीच ठरवले पाहिजे आधी -
कुठे राहायचे आम्ही ते
आणि कुठले स्थान आमचे सुस्वागत करील ते.
भिन्न स्वराघाताने बोलणाऱ्या परदेशीयांकडे

शरणार्थी

लोक चटकन पाहतात दोष दृष्टीने.
सारे पार पडो सुरळीत-
आरगॉसवासीयांमधे आमच्या लोकिलाला न होवो स्पर्श
निंदा आणि तिरस्कार यांचा.

(राजा पेलॅस्गस शरीररक्षकांसह निघून जातो.)

परिचारकांनो तुमच्यामधील प्रत्येकीला
डॅनॅअसने दिली आहे, स्त्रीधनाचा भाग म्हणून
आपल्या प्रत्येक मुलीला, तिची सेवा करण्यासाठी.
राहा बघू सर्वजणी उभ्या आपापल्या गालकिणिजवळ.

(त्यांच्या नायकाचे स्वागतासाठी पुढे [illegible] पेलॅस्गस यांच्या परिचारिका त्यांच्याजवळ येऊन उभ्या राहतात. डॅनॅअस प्रवेश करतो आता त्याच्याही समवेत सशस्त्र सैनिक आहेत.)

डॅनॅअस : माझ्या बाळांनो,
आहुती देऊन, अर्घ्यप्रदान करून करा प्रार्थना
आरगॉसच्या नागरिकांनी -
जशी आलिम्पिआच्या देवतांची करतात तशीच.
त्या नागरिकांनीच मिळवला आहे निर्णायक जय
आपल्या ध्येयसिद्धीसाठी.
ह्या नगरीवर राज्य करणाऱ्या आपल्या मित्रांनी
ऐकली माझी विनवणी,
क्रोध आला त्यांना आमच्या भुलत बंधूंचा,
[illegible]
आणि माझे अधिकार आणि मानाचे स्थान
निश्चित करण्यासाठी
त्यांनी दिले आहे माझ्या दिमतीला
हे भालाईत शरीररक्षकांचे दल.

अशा या उपकारांनंतर आमच्या अंत:करणात
कृतज्ञतेने ध्याची मुख्य जागा मानाची - हे उचितच आहे.
आता हे लिहून ठेवा स्मृतिपटावर -
माझ्या अनेक उपदेशकांस मिळाला हा आणखी एक उपदेशक
कालांतराने कळतो अपरिचितांचा स्वभाव.
परक्यांविषयी बोलतांना इथले पाहुणचार विसरू नका.
सहज उच्चारलेल्या एका शब्दानेही होते
कायमची बदनामी.
दीडे वळवापेत लोकांनी असा सुंदर तारुण्यबहर
लाभला आहे तुम्हाला
म्हणून बनावनी मी नी दीड दे ६ नवीन माझी अडचण.
कठीण असते संरक्षण करणे
पक्वफळांनी भरगच्च अशा फलवाटिकेचे
अशा वाटिकेने चेतवले पुरुषांच्या धूर्ततेला
आणि बनवले त्यांना लालची
आणि मोह घातला शिवाय पदाघारी आणि
चतुष्पाद लुटारुंना तर
त्यात आश्चर्य ते काय?
घडते खरे अगदी असेच!
त्याच प्रमाणे जेव्हा मनाड उपवना डाकलेल्या फलवाटिकेत
लोभसपूर्ण यौवनाने मुसमुसलेले देह
दिसतात ॲफ्रॉडाइटला,
तेव्हा ती प्रसृत करते ते वर्तमान
परिणामी तियून जाणारा प्रत्येक पुरुष होतो
पर्युत्सुकतेने पीडित
आणि टावटवो हृदय विरघळवणारे कटाक्ष
अशा अनाघ्रात लावण्यावर.
विसरु नका तर मग. जे टाळण्यासाठी केला
खडतर प्रवास ओलांडीत भूमी आणि समुद्र
त्यालाच वळी पडू नये आम्ही.
आपणच आपल्या अब्रूला काळिमा फासून

शरणार्थी

सुरक्षितता कामा नये माझ्या शत्रूंना.
देऊ करताहेत ते तुम्हाला दोन निवासस्थाने
एक पेलॅस्गस देतो आहे आणि दुसरे नगरी
दोन्हीही मिळणार आहेत गोल दिल्याशिवाय
भाग्य मोठे आहे तुमचे!
मात्र माझ्या साऱ्या उपदेशापासून दूर नका गुळीही
आणि [illegible]

पहिला नारीवृंद : ऑलिम्पिआच्या देवांच्या कृपेने
उजळू दे भाग्य आमचे अन्य संबंधित बाबतीतही.
आणि तात, वाळगू नका खासगी गुळीही
माझ्या लावण्यमय कौमार्याबाबत.
अढळ आहे निर्धार माझा,
पूर्वीपासून निश्चित केलेला मार्ग.

या ग या, चला आरगॉसच्या द्वारापाशी
गाऊया स्तुतिस्तोत्रे
सर्व सत्ताधीश आनंदमय देवांची
नगरीवर राज्य करणाऱ्या
आणि एरॅसिनस[५]च्या अनादि प्रवाहानजीक
वास करणाऱ्या देवांची
आणि परिचारिकांनो,
तुम्हीही गाऊ लागा आमच्याबरोबर.

गाऊ या गीते आरगॉसची आणि पेलॅस्गसच्या प्रजेची,
नाही गायची यापुढे प्रार्थना
अनेक मुखांनी याहणाऱ्या नाइलच्या स्त्रोतांची.
ह्या तृषार्त भूमीला संततीची देणगी देण्यासाठी
आणि तिची मृत्तिका, संपन्न करणाऱ्या ओलाव्याने
मृदू करण्यासाठी,
आपल्या सौम्य जलराशी प्रसृत करणाऱ्या

नव्याची गीते गाऊ या आपण.
वळू दे पवित्र आर्टेमिसची दयार्द्रदृष्टी आमच्यावर
नको पडू दे लग्नबंधन आमच्यामधली
ॲफ्रॉडायटीच्या बळजबरीने.
माझ्या शत्रूंच्या पदरी पडू दे ते तसले इनाम!

परिचारिकावृंद: पण आमच्या विहित विधिगीतांनी
न विसरता केला जातो सन्मान ॲफ्रॉडायटीचाच.
झ्यूसच्या सिंहासनानंतर सत्ताधारित्वात
लागतो तिचाच क्रमांक, हीरासमवेत.
पण ही देवता आहे विविधरूपी आणि धूर्त
पूजिली जाते ही फक्त अतिगंभीर विधींनी -
ज्यात आपल्या प्रिय मातेशी सहभागी होऊन
प्रथम अवतरते अभिलाषा
आणि नंतर मार्दवयुक्त मनधरणी,
ज्यांच्या मोहजालांना कशहीही नसते दुष्प्राप्य.
दरम्यान संगीतदेवी आणि
कुजबुजत प्रेमाचे खेळ खेळणाऱ्या प्रीतिदेवता
यांना त्यांच्या भूमिका नेमून देते ॲफ्रॉडायटी.

पहिला नारीवृंद : तरीपण भीती वाटते मला अजूनही
त्या सैनिकांच्या दुर्दम्य हिंसकवृत्तीची,
त्यांच्या घोर निर्दयतेची,
ते देत असलेल्या रक्तपाती युद्धांच्या धमक्यांची
जलप्रवासाला वेग आणणाऱ्या वाऱ्याच्या गतीने
का कोणत्या ते इतके सज्जनी आमचा [illegible]?

परिचारिकावृंद: होईलच आता जे काही व्हायचे असेल ते
झ्यूसदेवाचा संकल्प म्हणजे एक दृढ दुर्गच!
[illegible]
[illegible]

शरणार्थी

स्त्रियांनी आजवर अनुभवलेल्या क्षुधार्तहून
कितीतरी अधिक: अशा.

पहिला नारीवृंद : सर्वशक्तिमान झ्यूसदेव करो माझे संरक्षण
इजिप्तसच्या पुत्रांशी होऊ घातलेल्या विवाहापासून.

परिचारिकावृंद : कोण जाणे, कदाचित अत्युत्तम ठरेल ती घटना.
पण अटळ घटना घडून नये असा दिसतो तुमचा हट्ट.

पहिला नारीवृंद : का म्हणतेस अटळ आहे ती घटना, म्हणून?
तुला ग काय ठाऊक भविष्यात काय होणार आहे ते?

परिचारिकावृंद : तेही खरेच म्हणा, मी तर पामर
कसा लागणार ठाव मला झ्यूसच्या अथांग मनाचा?
तरीही पाळा संयम तुमच्या प्रार्थनात.

पहिला नारीवृंद : कोणती पाळावी मर्यादा मी तुमच्या मतानुसार?

परिचारिकावृंद : देवांच्याबाबत कधीही नसावे दुराग्रही.

पहिला नारीवृंद : जगावर राज्य करणारा झ्यूसदेव
ज्या गाणसाचा तिरस्कार करतो मी
त्याच्या अदय गुलामगिरीपासून पाचवा मला
संजीवक हाताचे मार्दवपूर्ण सामर्थ्य वापरून
आयोला यातनामुक्त करून तिला पुनर्जीवन देणाऱ्या
झ्यूसदेव
मिळवून देवो विजय स्त्रियांच्या सत्यशाला.
बाईटातून निघेल जे काही चांगले ते स्वीकारीन मी
आणि जर चांगले बाईटातून अधिकांश ठरले,

जर माझ्या प्रार्थनेतून सुटकेचा मार्ग लाभला
आणि जर न्यायाच्या बाजूचा निर्णय झाला
तर त्यात वाटेल मला समाधान!

• • •

आवश्यक टीपा

१) **ईनियस** - ट्रोयमधला योद्धा, पळून जाताना त्याचा ट्रोयचा राजा प्रियमचा मुलगा भाऊ, पन्नास वर्षांचा तिसरा, आख्यायिकेचा राजा.

२) **ईनुहम** - ट्रोयमधल्या पन्नास कन्या प्रियमच्या पन्नास पुत्रांशी धुल्लग्न भावांशी लग्न केले व नंतर त्यांना पाणी ठार केले.

३) **पेलॉपोनीस:** ग्रीसच्या दक्षिणेकडील द्वीपकल्प.

४) **ट्रुय:** प्राचीन ग्रीकच्या कर्तव्यक्ष्य. (रामायण ट्रायडर)

५) **अपोलो:** सौन्दर्य,कला, प्रकाश, संगीत, सौंदर्य याचा अधिपती ग्रीक देव, ट्रुय व लेडा यांचा पुत्र.

६) **पॅमिडीस:** भूतां व भूमी सुरक्षित ठेवण्याचा मंत्र आणि अनेक मनुष्यांवर अधिसत्ता गाजवणारा ग्रीक देव. ट्रुयचा वंशू, हेक्टरचा देव. त्याला पांढरे बैल बळी दिले जात. त्रिशूल त्याची खूण.

७) **हर्मीज** देवांचा संदेशवाहू, व्यापार, धर्म, चोर, चोरी आणि हुशारी -सत्ता असलेला धूर्त देव.

८) **आरगॉस:** आग्नेय ग्रीसमधील एक प्राचीन नगर.

९) **सीरिआ:** पॅलेस्टिनचा उत्तर व वायव्य भाग.

१०) त्या कालच्या ट्रुयसमान वेगळेच - काल ही ट्रोयमधली कन्या, तिच्यावर ट्रुयचे ढग असले म्हणून तिच्याच वयाच्या मित्र मुलींचे रूप नाहीसे होऊन, त्यांचे ढग होत (ट्रुयची पन्ना कोणी कोणाची

[illegible] इफेनुसार आरगस (अलाप्या राज्य) याने तिच्याबरोबर पळून नेऊन. गोमांसीकडून तिचा पराभव करवला. गोमांसीच्या दबावामुळे पेलॉपिडी लोकांना ती पळून गुदली. इफेनुसच्या आदेशाने इजीप्तने आरगसवर हल्ला केले. ती दोघांनाही पोचली तेव्हा तिला एक तिला पकडू शिवाले आणि नाईल नदीच्या तीरावर तिने इजिप्त या इफेनुसला जन्म दिला.

१९) **डीरीअस** - डीरीअसने प्रोमीथी (प्रोमिथिअस) जेव्हा पर्वतावरून त्याला दोरीने हात बांधून झाला. डीरीअसने प्रोमीथीला दुरवस्थेत पोचून तिच्या बहिणींची - ओशिनिडांची रचना केले. ओशिनिडांची नौका घेऊन ताकदी मदती तिने काकासाठी तिच्या विरुद्ध लढण्यासाठी बोलावणे पाठविले. प्रोमिथिअसने डीरीअसचा त्याच्याच मुलाचे नाव सांगून घाबरले. डीरीअस कुठार पेक्षा त्या दोघी बहिणींचा पराभव करू, कामला तेव्हा देवाने त्याची प्रार्थना ऐकून त्याला समाप्त (डीरीअस) कुलकुल (प्रोमी) आणि पाताळी (हिल्लीनेस) अशी दूर दिली. प्रोमिथिअस आत्मा निर्वासित देवांकडून व आत्म्या घालून दुरवस्था पडल्याबद्दल शोकार्त गाणे गाते.

१२) **आयोनीआ:** आशिया माय्नरच्या पश्चिम किनाऱ्यावरील आणि ग्रीस व तुर्क सागरील भूमध्यसमुद्रातील (एजियन समुद्रातील) बेटावरील प्रदेश.

१३) **माईलसीने बनवलेल्या माझ्या गालांची** - ईर्लसच्या कन्या इजिप्शिअन असल्याने त्यांचा वर्ण श्यामल होता.

१४)**एपिआच्या:** आरगॉसचे एपिआ हे प्राचीन नाव.

१५) **हेलास** - हेलेनीज (ग्रीकचे ग्रीक) त्यांची भूमी ग्रीस.

१६) **सायर्डीस प्रांत** - मुख्य ग्रीक शहरांच्या सिलोनिअन असे आहे. हा प्रांत कातडीवरील सामानाबद्दल व इतर अनेक गोष्टींच्या व्यापाराबद्दल प्रसिद्ध आहे.

१७) **आगमेम्नन** - मिकीने देवता राजा. आर्टेमिसने शिक्षेसाठी अडवून त्याला मारले अशी एक मते. मृत्यूनंतर तो नाम झाला.

१८) **आर्टेमिस** - क्रूरकर्मा, शिकारीची व वनस्पतींची देवता अॅपॉलोची जुळी बहीण.

१९) **ऑलिम्पस** - देवांचे वास्तव्यस्थान मानले जाणारे ग्रीस आणि आशियामायनरमधील उंच पर्वत.

२०) **ऑलिंपियाच्या अधिष्ठात्या देवांच्या** - रथसंचालन शिकारीचे देव म्हणजे झ्यूस, अॅपोलो, पॉसिडोन, व हर्मीज व सर्व धार्मिक ऑलिंपियाशी संबंधित.

२१) **ओडिसि** - युलाच्या जिने महाकाव्य जी पराक्रमाचे.

२२) **राजा ओडिपस** - ग्रीसमधील प्राचीन लोकांचा राजा.

२३) **पेलियॉन** - पेलॅसगसचा पिता.

२४) **पेलिऑक्सस** - एक नदी.

२५) **पिण्डस** - मध्य ग्रीसमधील उंच पर्वतरांग.

२६) **पेऑनीस** - ग्रीसमधील एका पर्वतराजीचे नाव.

२७) **पेलोपोनीअस** - पेलोपा हे नाव ग्रीसमधील ज्यूसचे मंदिर देवतांचे एक ऑलिम्पियन स्थानक्षेत्र हे त्या प्रदेशाचे नाव पडले.

२८) **पेन्हीबीअस** - थेसलीतील एका प्रदेशाचे नाव.

२९) **एपिस** - आरगॉसचा राजा त्याच्या सन्मानार्थ एपिअन हे नाव पडले.

३०) गॉर्डियम - आजचे बेलन्दी. कोरिन्थजवळ गल्फमधील एक मोठे बंदर.

३१) सायप्रस - भूमध्यसमुद्रातील बेट.

३२) इथिओपिआ - ईशान्य आफ्रिकेचा इजिप्त व तांबडासमुद्र यांच्या हद्दीलगतचा प्राचीन प्रदेश.

३३) अॅगेमॉन - दूरची काळासमुद्राकडची व्यापारी पेठ किंवा राज्यात अशी समजुत होती. त्यांचे नाव.

३४) हीरा - ज्यूसची पत्नी व बहीण.

३५) आर्गस - शंभर डोळ्यांचा राक्षस, ज्याचे डोळे एकावेळी फक्त दोन मिटलेले असत. त्याला ठार केले. मेल्यानंतर त्याचे डोळे मोराच्या पिसांवर गेले.

३६) ईस्ट्रस - गोमाशी.

३७) कॅनोपस - अलेक्झांड्रियाच्या पूर्वेस सोळा मैलावर असलेले समुद्रतीरावरील शहर, पूर्वी ग्रीकांचे व्यापारकेंद्र.

३८) मेम्फीस - इजिप्तची पहिली पुरी राजधानी.

३९) एपॅफस - झ्यूस व आयो यांचा मुलगा, इजिप्तचा राजा. आपल्या आईला आपल्या पित्याची ओळखच होऊन हा क्रमशः मोठा झाला म्हणून त्याचे नाव एपॅफॉस म्हणजे स्पर्शोद्भव असे ठेवले.

४०) कोणती मुलगी तुझा दरवाजा - लग्नाच्या वेळचा प्रघात असे की वाग्दत्त मुलगी ही वर मुलाचे मालमत्ता बनते. परंतु लग्न झाल्यावर मात्र तिची परिस्थिती अधिक सुधारते. मुलीशी जो मालमत्ता भाडणे झाले तर तिच्या पतीशी राहणारे त्याचे संबंध उपयोगी पडतात. हा अर्थाच्या

विवाहापासून तोटा.

४१) थेमिस - प्रस्थापित व्यवस्था, रूढी, समाजीक न्याय यांची अधिष्ठात्री देवता.

४२) इनाकस - आरगॉसचा पहिला राजा. आयोचा पिता.

४३) अिजिया - सध्या ज्या भागास आपण मायसेनमधील प्रदेशाचे प्राचीन नाव. नंतर तो प्रदेश.

४४) मिसिअन - ज्यास आपण मायसेनमधील प्राचीन ट्रोइश मिसिअन तेथील लोक.

४५) टेलुफस - आर्गिव्हसचा पहिला अनेकदा हल्ला मारणारा मिसिअन राजा. त्याला शिक्षा म्हणून रोग झाला.

४६) मिसिसिआ - आपण आजचा मायसेनमधील प्रदेशाचे प्राचीन नाव. नंतर तो प्रदेश रोमनांचा झाला.

४७) अॅफ्रोडायटी - सौंदर्य व प्रीती यांची प्राचीन ग्रीकदेवता. (ही रोमनांमधे व्हीनस या नावाने ओळखली जाते)

४८) एरीज - प्राचीन ग्रीक युद्धदेव. क्रूर व हिंस यांचा पुत्र. (रोमनांमधे त्याचे नाव मार्स)

४९) नवजन्मयांवर शरसंधान - आर्टिमिसच्या बाणांमुळे स्त्रिया प्रसूतिकाळात मरतात असे मानले जाई.

५०) बायब्लस पळे - नेमका अर्थ लिहिला नाही. इथासारी बिब्लसची बोटे, असा अर्थ लक्षात घेऊन शब्दप्रयोग केला आहे.

५१) सार्पेदॉन - झ्यूस व युरोपा यांचा मुलगा, लिसियाचा राजा. मिनॉस व राडामंथस यांचा भाऊ. ट्रॉय युद्धात ट्रोजन बाजूने लढला. त्याचा मृत्यू पॅट्रोक्लसच्या हातून झाला.

५२) एरॅसिनस - नदी.

– समाप्त –

शृंखलाबद्ध प्रोमिथ्यूस

इस्कीलस कृत

अनुवाद

प्रभाकर उर्ध्वरेषे

शृंखलाबध्द प्रोमीथ्यूस

पात्रे :
शक्ती
हिंसाचार
हेफीस्टस (अग्नीदेव)
प्रोमीथ्यूस
गायिकावृंद (ओसिआनसच्या कन्या)
ओसिआनस (सागरदेव)
आइओ (आरगॉसची पुजारीण)
हर्मीज (झ्यूसचा दूत)

(रंगमंच : ओसाड सागर तट. उत्तरेकडे असा खडकाळ डोंगरमाथा)

शक्ती व हिंसाचार प्रवेश करतात. त्या प्रोमीथ्यूसला ओढून आणीत आहेत. त्यांच्या पाठोपाठ हेफीस्टस प्रवेश करतो.

शक्ती : येथे आपण येऊन पोचलो आहोत
पृथ्वीवरील एका अतिदूरच्या प्रदेशात,
हे आहे सिदियावासियांचे आश्रयस्थान नेहमीचे,
ओसाड माळ, नाही जिथे एकही ठसा पायलीचा.
हेफीस्टस, लाग तुझ्या कामाला.
कर स्मरण पित्याने तुला केलेल्या आज्ञेचे.
हा इथे आहे तो बंडखोर प्रोमीथ्यूस –
खिळे ठोकून जखड त्याला खडकाला.
खिळवून टाक त्याला त्या अत्युच्च शिखरावर
वज्रसदृश शृंखलांच्या भक्कम मगर मिठीत.
चोरला होता त्याने तुझाच अमोल निधी –
सर्व मनुष्यजातीला बहाल केलेल्या अग्नीचा तेजस्वी फुलोरा,

अन् देऊन टाकला तो मानवांना!
अक्षम्य अपराध ठरला तो देवांच्या लेखी,
आता शिक्षा भोगलीच पाहिजे त्याने त्या अपराधाची–
चांगला धडा शिकेपर्यंत – मान वाकवण्याचा
सार्वभौम सत्तेपुढे झ्यूसच्या.
आणि मानवांच्या हितासाठी मुक्तिचा मंत्र सांगणाऱ्या

हेफीस्टस : शक्ती आणि हिंसाचारा! तुम्हा दोघांपुरती तर
पूर्ती झाली झ्यूसच्या आज्ञेची.
तुम्ही झालात मुक्त. पण मी?
कसा टाकू मी हात गाठ्याच वंशाच्या एका देवावर,
कोठून आणू मी मनोबल
त्याला शृंखलाबद्ध करण्याचे,
या भीषण, उपद्व्यापोद्यक्या खडकाशी?
पण तरीही केलेच पाहिजे ते मला,
इच्छा असो वा नसो, ते मला केलेच पाहिजे.
झ्यूसच्या शब्दाची अवहेलना –
फार भयावह परिणाम होतील त्याचे.
(प्रोमीथ्यूसला उद्देशून)
तुझ्या मैत्रिच्या दुसऱ्या कोणाला कधी दिसतील रे!
व्यथित अन्तःकरणाने तुझ्याइतक्याच,
जखडणार आहे मी तुला क्रॉझच्या या सुदृढ बंधांनी
या ओसाड शिखरांशी –
जिथे कोणाचा आवाज नाही मुळी आणि कुणाचीही,
दिसणार नाही दृष्टीला आकार कुणा मानवाचा,
सारे सारे विसरून तुझे मुखाचे कमनीयत्व किरणांनी,
आनंदित होशील तू,
जेव्हा रात्र लपेटून टाकील दिवसाला
तिच्या तारांकित शबल वस्त्राने;
आणि पुनः अनुभवशील तोच आनंद,
जेव्हा पहाटेचे धुके विखरेल सूर्यकिरणांच्या उर्मीने.

तासामागून तास जातील,
व्याकुळ होईल शरीर वेदनांनी,
तासागणिक वाढणाऱ्या.
करू शकणार नाही मुक्त तुला,
कुणीही मानव आजवर जन्मलेला.
हे पारितोषिक मिळाले तुला
मानवजातीवरलच्या तुझ्या कनवाळूपणाचे.
देवयंशीय असून तू जुमानले नाहीस देवांच्या कोपाला,
उल्लंघन केलेस अधिकारस्थांचे;
दिलीस वरदाने तू मर्त्य मानवांना;
त्याचेच हे प्रायश्चित्त.
आता कर पहारा या भीषण खडकावर,
ताठ उभा राहून, न झोपता, न कलंडता विश्रांतीसाठी.
[illegible]
[illegible]
नवप्राप्त सत्ता अधीन असते पाषाणहृदयी.

शक्ती : [illegible]
सर्व देवांचा शत्रू अशा या देवार्थी –
तुलाच अधिकार ज्याने प्रदान केला मानवजातीला?

हेफीस्टस : विलक्षण चिवट असतात धागे
सहोदरत्वाच्या अन् सहजीवनाच्या अनुबंधांचे.

शक्ती : खरं आहे ते. पण म्हणून का अवज्ञा करणार
तू प्रत्यक्ष त्या पित्याच्या आदेशाची?
जास्तच भय वाटत नाही तुला त्याच्या परिणामाचे?

हेफीस्टस : मेहनीचीच आहे तुझी ही
निर्घृण, जुलमी आक्रमक वृत्ती.

शक्ती : व्यर्थ आहे तुझं हे सारं ढाकण त्याच्यासाठी; सोड नाद तो.
तू मदत करून शकणार नाहीस त्याला; नको दवडू वेळ उगीच
दुरवुरीत.

हेफीस्टस : वीट आलाय माझ्या व्यवसायाचा मला,
आणि माझ्या हातातल्या या कसबाचा.

शक्ती : कशाला करतोस राग त्याचा?
साधा सरळ विचार कर:
आता जे करणे भाग आहे
त्यात दोष नाही तुझ्या व्यवसायाचा.

हेफीस्टस : खरे आहे ते. पण किती बरे झाले असते,
हे माझे कसब दुसऱ्या कुणाच्या वाट्याला देते तर!

शक्ती : सगळीच कामे असतात भारभूत,
फक्त एक काम सोडून – देवांवर राज्य करण्याचे!
मुक्त असा एकच – फक्त झ्यूस!

हेफीस्टस : जाणतो मी ते. (प्रोमीथ्यूसचा निर्देश करीत)
हा सगळा आहे ना त्याचाच पुरावा – निर्विवाद!

शक्ती : त्वरा कर तर मग. इकडे बघ! ठोक त्याला बेड्या,
तुझी ढिलाई त्या पित्याच्या नजरेस पडण्यापूर्वी.

हेफीस्टस : ठीक! पहा तर मग!
या मनगटावरील लोहशृंखला आहे तयार!
(बेड्या ठाकठीक करू लागतो.)

शक्ती : हां! उचल त्या बेड्या. अडकवून टाक त्याला!
घाल घणाचे घाव सर्व शक्तीनिशी. खिळवून टाक त्याला खडकात.

हर्मीस्टस : हो! हो! करताय काय तो! हे, पहा, आता मला राजीनाम्याला सामोरं जायला लागणार नाही हा लोचंटी खिळा.

शक्ती : लोक! जाऊ दे आपली जात. पण असून हाक ऐकेना, किंवा हे नसे कोठे त्यात!

हर्मीस्टस : हा हात तर झाला पक्का. इकडून तरी निसटू शकणार नाही तो

शक्ती : दुसरा हातही लोक खिळ्याने पक्का. समजू दे त्याला,
की सगळे शहाणपण त्याचे
म्हणजे निव्वळ मूर्खपणा आहे ज्यूसपुढे.

हेफीस्टस : हं, झालं आता. मनसामध्ये काहू असणार नाही कोणी दोष या कामात
– अर्थात् तो स्वता - प्रोमीथ्यूस - सोडून!

शक्ती : आता घुसव सरळ त्याच्या छातीत –
तुझी सर्व शक्ती एकवटून –
त्या वज्रसमान पाचरीचा निर्दय जहरी घात.

हेफीस्टस : हाय! अजू ओरडली आहे मी त्या कूर शैलन पुन्हा केलानी, प्रोमीथ्यूस!

शक्ती : अजूनही कच खातोस? अजू आळशीसं ढकलल्या शकुनाही?
सांभाळ घर! नाहीतर कोप करशी त्यांचा तुझा बघ.शीघ्र!
(हेफीस्टस पाचर ठोकतो.)

हेफीस्टस : हं, हे झाले! पण बोलल्यासारखा नाही आता हे पुरुष!

शक्ती : मला दिसतं ते हे की
प्रोमीथ्यूस भोगतो आहे आपल्या कर्माचे पण योग्य प्रायश्चित्त
चल, बांध त्या श्रृंखला. त्याच्या फासळ्यांभोवती.

हेफीस्टस : [illegible]

शक्ती : हुकुम तर मी सोडणारच!
होय बरं, अगदी हात धुऊन
मागे लागशार तुझ्या तू काम चालू ठेवायचंस म्हणून.
हं! आता जरा खालचा भाग, घुसव त्याचे पाय या कड्यात.

हेफीस्टस : हे, तेवढे मात्र झाले झटपट!

शक्ती : आता पक्क्या ठोक या शृंखला. हं! घाल घाव जोरात!
कठोर आहे परीक्षक आपल्या या कामाचा.

हेफीस्टस : अन् आहे तूसुद्धा कठोर, तसाच आहे तुझा बाप जोमदार!

शक्ती : (उपरोधिकपणे) तर मग तू याग कनवाळूपणे पण मग
मी जर असलो कठोर आणि निष्ठुर,
तर टोमणे मारू नको मला त्याबद्दल.

हेफीस्टस : चला, बांधले पक्के त्याचे पाय. जाऊ या आता.
(हेफीस्टस निघून जातो.)

शक्ती : (प्रोमीथ्यूसला उद्देशून)
कर मुक्काम तिथे आता आणि फुगत जाऊ दे
तुझा उर्मट उद्दामपणा.
दे देवांचे अधिकार चोरून
त्या मर्त्य मानवांना!
कसे सोडता येणार आहे तुझे हे बंधन
तुझ्या त्या मर्त्य मानवांना?
तुझ्या नामकरणात झाली आहे गफलत, प्रोमीथ्यूस!
म्हणे "भावी घटनेआधी शहाणपण सुचणारा"!
तुझ्या अंगी नेमकी उणीव आहे ती शहाणपणाची–

जर तुझ्या मनात असेल विचार
या [illegible]
(शक्ती व हिंसाचार जातात.)

प्रॉमीथ्यूस : हे आकाशदेवते! हे वेगवान पंखांच्या वायूंनो!
आणि हे उसळणाऱ्या जलप्रवाहांनो!
हे सागरी लाटांच्या असीम हास्या!
हे जीवनदात्री पृथ्वीमाते!
तुम्हा सर्वांना हे माझे आवाहन!
आणि त्या सर्व साक्षी सूर्यबिंबालाही!
[illegible]
पहा केवढ्या अत्याचारी क्रौर्याने चालला आहे
माझा हा छळ, ही विटंबना.
सहन करायच्या आहेत मला या यातना
एक सहस्र वर्षे!
पहा हा लाजिरवाणा तुरुंग –
खास माझ्यासाठी निर्मिलेला,
त्या नव्या अधिपतीने देवांच्या!
कासावीस होऊन कण्हतो आहे मी
यातनांनी – आजच्या आणि आगामी!
कोठे दिसेल मला उदय पावताना
तारा तुझ्या मुक्तीचा?

काय म्हणतो आहे मी? मी तर यथातथ्य जाणतो
पुढे घडणारी प्रत्येक घटना;
पूर्वसूचित नाहीत अशा
कोणत्याच यातना नशिबी येणार नाहीत माझ्या.
नियतीने ललाटी लिहिलेले भोग
[illegible]
हे जाणून की व्यर्थ आहे प्रतिकार नियतीच्या सत्तेपुढे.

असल्या भयंकर यातनांनी पिळलेल्या गला
बोलवत नाही – तसेच गप्पही राहवत नाही.
मानवजातीला वरदाने दिल्याबद्दल
झालो आहे बंदिस्त या यातनांच्या खोऽयात.
कारण, मीच शोधून काढले अग्नीचे उगमस्थान
चोरला तो अग्नी, अन् केला बंदिस्त
फेनेल वृक्षाच्या शुष्क देठाच्या अंतर्भागात.
आणि हा अग्नी बनला मानवाचा गुरु
प्रत्यक्ष कलेच्या क्षेत्रात – मानवांचे महान् साधन.
[illegible]
पढवलेला!
आः! कोण आहे ते तिकडे?
कशाचा आवाज, कसला हा सुगंधित वायूचा स्रोत
माझ्या भोवती तरंगत आहे?
कोठून येतो आहे तो ते दिसत नाही मला.
देवाकडून, की मानवाकडून, की कोणा दैवताकडून?
तू या जगाच्या टोकाला,
या शिखरावर
माझ्या यातना पाहाण्याला आला आहेस की काय?
की दुसऱ्या कशासाठी?
पहा, पाहून ये मला. एक दुःखित, दुर्दैवी बंदी,
– एक देव, झ्यूसचा शत्रू,
रोष ओढवून घेतला आहे ज्याने,
झ्यूसच्या दरबारात नेहमी येणाऱ्या सर्व देवांचा,
झालो प्रमाणाबाहेर उत्तम मित्र मानवांचा म्हणून.
[illegible]
आणि ऐकू येते आहे वातावरणात कुजबुज
पंखांच्या हळुवार उपढझापीची!
आगमन कोणाचेही असो – भयप्रद भासते आहे ते!

शृंखलाबद्ध प्रोमीथ्यूस

(पंख कापलेल्या नीरेतून किंवा रथातून सागरकन्यांचा प्रवेश.)

सागरकन्यावृंद : मित्र नकोस. आम्ही सर्व सख्या आहोत तुझ्या.
[illegible]
आमच्या चित्तात नाचतोस तिच्यासारखा पेऊन निघाला आम्ही,
अन् आणले आम्हाला वायूनी येथे स्वरेने.
पोलादाच्या घणघण आवाजाचे प्रतिध्वनी
कंपने उठवीत आले आमच्या गुहेच्या पोलादी
[illegible]
अन् निघालो होतो तशाच अनवाणी
तडक आमच्या पंख लावलेल्या रथातून.

प्रोमीथ्यूस : अरेरे! हाय!! सुफला टेथिसच्या मुलींनो!
[illegible]
त्या ओसिआनसच्या कन्यांनो!
पहा– पहा माझी ही दशा.
पहा किती क्रूर बंधनात,
या दरीवरील सुळक्यांच्या शिखराला जखडून घेऊन
[illegible]

सागरकन्यावृंद : पाहातो आहे मी, प्रोमीथ्यूस!
अन् आलोय माझे डोळे पुसण्याची भरून आलेल्या मोठाने,
ओघळून जाताना पाहून या खडकावर
तुझी त्वचा – वज्रासारख्या [illegible]
जखडलेली.
एक नवा स्वामी सूत्रचालक बनला आहे ऑलिंपसचा,
हे नवे नियम आहेत खचित
त्या झ्यूसच्या नव्या जुलमी राजवटीचे;
नष्ट करतो आहे तो महान् शक्ती सगळ्या पुरातन.

प्रोमीथ्यूस : बरे झाले असते यापेक्षा जर
ह्यूसने मला खोल गाडून टाकले असते पृथ्वीच्या खाली,
मृतात्म्यांचे आश्रयस्थान असलेल्या हेडीजच्याही खाली,
टाटरिसच्या प्रचंड अवकाशात,
बंदिस्त करून क्रूर बेड्यांच्या अतूट बंधनात.
म्हणजे मग कोणीही देव, कोणताही अन्य प्राणी,
पाहू शकला नसता संतोष माझ्या यातना पाहून.
पण आता मात्र मी बनलो आहे
प्रत्येक वायुलहरीचे दयनीय क्रीडास्थान,
आणि माझ्या यातना देताहेत
माझ्या शत्रूंना समाधान.

सागरकन्यावृंद : इतका पाषाणहृदयी कोणता देव आहे
जो हर्षित होईल असले दृश्य पाहून?
कोण आहे असा जो मग तू जी नाही तुझ्या यातनांनी पूर्ण ह्यूस मोडून?
ह्यूस त्याचा कोण आहे दुर्दम्य अन् अचल.
युरेनसचा सारा वंश पायदळी तुडवतोय् तो,
शमणार नाही त्याचा क्रोध
त्याच्या उद्दीप्त भावनांची तृप्ती होईपर्यंत,
किंवा कोणी कपट-कारस्थान रचून
त्याचे अभेद्य सामर्थ्य त्याच्या हातातून हिसकावून घेईपर्यंत.

प्रोमीथ्यूस : शपथपूर्वक सांगतो तुला मी,
असलो जरी अशा अपमानित अवस्थेत,
हाती-पायी भक्कम बाद्यांनी बंधनात जखडलेला,
तरीही गरज पडणार आहे माझी त्याला,
त्या अमर देवांच्या अधिपतीला,
नियतीची नवी योजना उलगडून घेण्यासाठी,
कोण घेणार आहे त्याची सत्ता आणि वैभव हिरावून,
हे माझ्याकडून ऐकण्यासाठी.

मी भुलणार नाही
त्याच्या लाघवी जिव्हेतील गोड गोड मंत्रांनी,
विका दबणार नाही त्याच्या क्रूर धमक्यांनी,
अन् करणार नाही भेद या रहस्याचा,
जोवर करीत नाही तो मुक्तता माझी
या पाशवी बंधनातून,
आणि मान्य करीत नाही
या अत्याचाराची भरपाई करण्याचे.

सागरकन्यावृंद : किती उद्धट आहेस तू प्रोमीथ्यूस!
[illegible]
इतक्या यातना सोशीत असूनही!
पण फार स्वतंत्र वाण्याने बोलतो आहेस तू.
भयानक भीतीने कापतो आहे माझे हृदय
थरकाप होतो आहे माझा कल्पनेने तुझ्या भवितव्याच्या.
कसा काय होणार आहे अंत तुझ्या या संकटांचा?
आणि कसा पोचशील तू सुरक्षित विश्रांतीस्थानात?
कारण क्रोध असा आजवल्य आहे क्रोनसच्या पुत्राचा,
की कोणी समजावू शकणार नाही त्याला,
अन् कोणत्याही शब्दांनी द्रवणार नाही त्याचे अन्तःकरण.

प्रोमीथ्यूस : ह्यूस आहे अत्यंत निष्ठुर,
केवळ त्याची इच्छा हाच आहे त्याचा न्यायदंड,
— हे सर्व जाणतो मी.
[illegible]
जेव्हा खरी ठरेल माझी वाणी
आणि त्याचा नशा उतरेल.
मग अधेर त्याचा निर्घृण क्रोध शांत होईल,
अन् तो मैत्रीच्या करारासाठी हात पुढे करील,
आणि मीही त्याचे स्वागत करीन.

सागरकन्यावृंद : आता सांग सगळे काही नीट. समजावून सांग आम्हाला
कोणत्या अपराधासाठी बंदिस्त करण्यात तुला झ्यूसने,
आणि केली तुझी अशी अवहेलना अन् वागवले अशा क्रूरतेने.
सांग आम्हाला, पण त्या कथनाने तू संकटात सापडणार नसशील तर!

प्रोमीथ्यूस : यासंबंधी बोलावे तरी तापदायक,
पण स्तब्ध राहाणे हेही तितकेच क्लेशदायक!
काही केले तरी दुःखच येणार वाटयाला.

अगर देवांमध्ये प्रथम झाला जेव्हा क्रोधाचा स्फोट,
तेव्हा पडले त्यांचे दोन तट. एक उठला क्रोनॉसच्या विरुद्ध,
सत्ता त्याची उलथून पाडण्याला. अन् केला निर्धार
झ्यूसला राज्यपद देण्याचा, अन्-नीट ऐका हे–
अगदी निरंकुश राजा बनविण्याचा!
तितकाच उलट होता निर्धार विरुद्ध बाजूचा,
की होऊ देणार नाही कदापि झ्यूसला राजा देवांचा.
पुढे झालो मी सर्वोत्तम सल्ला देण्यासाठी तेव्हा –
प्रयत्न केला समजूत पटवण्याचा,
स्वर्ग आणि पृथ्वी यांचे पुत्र असलेल्या टायटनांचा,
पण सारे निष्फळ!
युक्तीचा धूर्त मार्ग त्यांनी शिडकारला, –
गर्व होता त्यांना आपल्या शक्तीचा,
आणीच खूपसाठ पातळी मनात की सहज मिळेल विजय,
अन् करू राज्य शक्तीच्या बळावर!
पण मला ज्ञात होते नियतीचे निर्धारित घडनाचक्र.
मातेने माझ्या – थेमिस किंवा पृथ्वी
(नावे विविध, पण व्यक्ती एकच),
– तिने वारंवार भविष्य वर्तविले होते मजपाशी.
ना पाशवी शक्तीने, ना हिंसेने,
युक्तीच्या धूर्त मार्गानेच मिळेल विजय भावी सत्ताधाऱ्यांना.

हे सगळे समजावून सांगितले मी त्यांना,
कारणेही दिली पटविण्यासाठी,
पण त्यांनी [illegible]
त्यांना.
मग सगोर होते त्यापैकी एकाने मार्गाचा केला मी स्वीकार
ठरविले की हेच सर्वात हितकर, संगतीने माझ्या मातेच्या
की [illegible]
मीच सुचवला तो मार्ग, परिणामी ज्याच्या
वृद्ध क्रोनॉस अन् सारथी त्याचे
[illegible]
अशी केली मी मदत त्या देवांच्या राजाला
अन् हे त्याचे मला मिळालेले पारितोषिक.
त्याची का ही [illegible]
स्वाभाविकच असावी सर्वच निरंकुश सत्ताधाऱ्यांच्या अंतरी.

[illegible]
ज्यासाठी हा छळ मांडला आहे झ्यूसने माझा?
सांगतो या प्रश्नाचे उत्तर – ऐक.
होताच आरूढ पित्यानंतर त्याच्या सिंहासनावर,
[illegible]
दिले नेमून ज्याचे त्याचे निवासस्थान आणि प्रभुत्वक्षेत्र.
शुद्ध मानवांची नव्हती त्याला दखल,
[illegible]
असा होता त्याचा निर्धार.
निर्धाराला या त्याच्या, करीना कोणी विरोध,
मीच निभालो एकटा.
मीच दिले आव्हान. मीच वाचवले मानववंशाला
पार शुळीस मिळण्यापासून, संपूर्ण संहारापासून.
त्या साठीच भोगतो आहे या दारुण यातना,
[illegible]
करुणा आली मला मर्त्य मानवांची,

पण मी स्वत: मात्र ठरलो नाही करूणेस पात्र;
म्हणून मिळाले हे कठोर शासन मला
कलंकित करणारे आहे हे दृश्य झ्यूसच्या नावाला.

सागरकन्यावृंद : हृदय अनेक आवेगांचे, अन् पुन्हा उचंबळून येणारे.
तरच पाहिजे पूर्णपणे नाही तुम्हा ही यातना पाहून, प्रोमीथ्यूस!
मला ही वस्तुस्थिती प्रथमच माहीत असती
तर मला कधीच पाहावेसे वाटले नसते हे दृश्य;
आता ते पाहिल्यावर माझे विदीर्ण होत आहे माझे हृदय.
दु:खाने अन् क्रोधाने!

प्रोमीथ्यूस : माझ्या मित्रांना करूणा येते खरीच ही माझी दशा पाहून.

सागरकन्यावृंद : तू सांगतोस तसेच घडले असणार? काही आणखी तर नाही ना?

प्रोमीथ्यूस : हो, आणखी एक केले मी.
आपले मरण मानवांना आधी कळू नये
अशी योजना केली मी.

सागरकन्यावृंद : त्यांच्या दु:खहरणासाठी कोणता उपाय शोधून काढलास तू?

प्रोमीथ्यूस : आंधळा आशावाद – त्याचे पक्के
बीजारोपण केले मी त्यांच्या हृदयात.

सागरकन्यावृंद : ही तुझी देणगी म्हणजे त्यांना मोठेच बरदान प्राप्त झाले
म्हणावयाचे!

प्रोमीथ्यूस : याहूनही आणखी एक मोठी गोष्ट केली मी:
मी दिली भेट त्यांना अग्नीची.

सागरकन्यावृंद : काय? त्या मानवांना – ज्यांचे जीवन केवळ एक दिसाचे –

झाली प्रादी त्यांना अग्नीच्या प्रखर तेजाची?

प्रोमीथ्यूस : होय, खरे आहे ते. आणि आता नाना कला
साध्य करून घेतील ते त्याच्या साहाय्याने.

सागरकन्यावृंद : हा होता तर तुझा अपराध,
त्यासाठी येथे या यातना भोगतो आहेस तू –

प्रोमीथ्यूस : हो! निर्दय झ्यूसने क्रूरपणे लादलेल्या यातना.

सागरकन्यावृंद : आणि या यातनांचा अंत नाही तुझ्या नशिबात लिहिलेला?

प्रोमीथ्यूस : नाही ना, योग्य वेळ येईपर्यंत – त्याच्या मर्जीनुसार – तरी नाहीच.

सागरकन्यावृंद : त्याला कधीच वाटणार नाही अंत करावा असा.
तर मग आशेला जागाच नाही? खरंच, चुकलंच तुझं –
तुला पण नाही असं वाटत? 'चुकले तुझं'
असं म्हणताना मी होते व्यथित,
अन् तुलाही होतात वेदना.
तर मग नकोच आता या विषयाबद्दल अधिक काही बोलणं.
त्याऐवजी पाहू या सापडतो का
काही मार्ग तुझ्या मुक्ततेचा.

प्रोमीथ्यूस : हूं! सोपे आहे उपदेश करणे
यातना भोगणाऱ्याला,
यातनामय तुरुंगाच्या भिंतीबाहेर जो राहून.
जे जे म्हणालीस तू मला उद्देशून,
जाणतो मी ते सगळे फार पूर्वीपासून.
माझी चूक? मान्य! मान्य करतो मी तो शब्द. पण अगदी
बुद्धिपुरस्सरच केली मी ती चूक!

आणि करीत असता साहाय्य मानवांना,
ओढवून घेतले मी संकट स्वतःवर.
पण तरीही अपेक्षिली नव्हती मी शिक्षा इतकी भयंकर –
एका ओसाड, निर्जन शिखरावर, अधांतरी लोंबकळत,
खडकाच्या गगरभिठीत कुजण्याची, सडण्याची!
ऐका! यांचवा हा आक्रोश माझ्या सध्याच्या वेदनांसाठी
चालविलेला.
उतरा याही धरतीवर, माझ्या भोग्यात [illegible]
ते विधिलिखित सांगतो तुम्हाला.
अगदी सगळे जाणून घ्या अथपासून इतिपर्यंत,
करा मी सांगेन तुम्हाला ते. कराच! व्हा दुःखात सहभागी
ज्याच्यावर ती पाळी आली आहे त्याच्या.
दुःख म्हणजे एक भटक्या–
भ्रमंती करीत जातो अनेकांच्या भेटीला,
प्रत्येकासाठी नेहमी आणतो एकमेव भेट!

सागरकन्यावृंद : उत्सुक आहोत आम्ही, प्रोमीथ्यूस,
तुझ्या आवाहनाला प्रतिसाद देण्यासाठी.
चला, भगिनींनो, सोडा स्थाने आपापली,
पक्षांच्या पवित्र राजमार्गावरून उडणाऱ्या नौकेतील,
अन् उतरा हलक्या पावलांनी या खडकाळ भूमीवर.
ऐकण्याला उत्सुक आहोत प्रोमीथ्यूस आम्ही बहिणींनो,
कहाणी तू भोगलेल्या सगळ्या व्यथांची.
(सागरकन्यावृंद नौकेतून बाहेर पडतो. तेथील भूमीवर सर्वजणी
गोळा होत असतानाच पंख असलेल्या एका वेगवान प्राण्यावर
आरूढ झालेला ओसिआनस तेथे अवतीर्ण होतो.)

ओसिआनस : हा! पोचलो येथे मी अखेर!
फार दूर रचून आलो आहे तुझ्या मैत्र्यासाठी प्रोमीथ्यूस!
या वेगवान पंखांच्या प्राण्याला गती देत,
ओराचर केवळ इच्छाशक्तीच्या, कुठलाही लगाम न लावता.

विश्वास ठेव मजवर, खरोखरच व्यथित आहे मी
तुझ्यावरील दुर्दैवाच्या फेऱ्यांमुळे.
आप्त आहे ना तुझा मी, म्हणूनच मला वाटते
सहानुभूती तुझ्याविषयी.
पण हे नाते ठेवले बाजूला,
तरी एकंदरीतच दुसरा कोणी नाही मला वाटत
तुझ्याहून अधिक आदरणीय.
अगदी सत्य आहे हे. प्रमाण देईन मी त्याचे तुला,
कारण निष्फळ खुशामतीची कला अवगत नाही मला.
तर मग आता [illegible] मी [illegible]?
कधी म्हणू शकणार नाहीस तू, प्रोमीथ्यूस,
[illegible]

प्रोमीथ्यूस : काय चाललं आहे हे? कोण आलंय ते?
असं! तूही आलास तर
मी कसा तळफळतोय ते पाहाण्यासाठी?
कसा आलास सोडून तुझा ओसिअॅनस मघी,
अन् तुझ्या नैसर्गिक गुंफा खडकाळ प्रवाहाच्या?
कशी झाली हिमत तुझी,
भेट देण्याची या लोह-धारिणी धरती मातेला?
[illegible]
अन् माझ्या दुःखास तुझ्या दुःखाची भर घालण्यासाठी?
पहा, पहा, हे विलक्षण दृश्य!
हा मी— झ्यूसचा मित्र,
[illegible]
[illegible]

ओशिअनस : ते पाहातोय मी, प्रोमीथ्यूस,
अन् तू स्वतः जरी तुलाग्र बुद्धी आहेस,
तरी मला शक्य तो उत्तम सल्ला देऊ इच्छितो मी तुला.

देवांवर राज्य आले आहे आता एका नव्या राजाचे;
म्हणून तूही आत्मशोधन कर
आणि अंगिकार कर नव्या मार्गाचा,
या बदलत्या काळाशी जुळते घेण्यासाठी.
तू अशा प्रकारे बोचऱ्या आणि संतप्त
भाषणांच्य फेकी करीत राहिलास तर,
– तर कदाचित् त्या झ्यूसच्या कानी जातील –
जरी तो सिंहासनारूढ असला खूप उंचावर; –
परिणामी होईल तुझ्या यातनांचा कहर,
असा कहर की आजच्या यातनांचा बोजा वाटावा पोरखेळ!
हाय! माझ्या दुर्दैवी मित्रा!
झाडून टाक हा संतापाचा झटका
अन् शोधायला लाग मार्ग
या तुझ्या साऱ्या यातनांपासून मुक्तता मिळविण्याचा.
आता मी मानतोय मी बोलू कदाचित् तुला नि:शब्द करणारे!
पण प्रोमीथ्यूस! तुझी ही दु:खस्था
[illegible]
तू अजून नमत नाहीस, वेदनेपुढे शरणागती स्वीकारीत नाहीस,
अशाने घालून घेत आहेस भर सध्याच्या यातनात नव्या यातनांची
[illegible]
ज्याच्या कठोर आणि एकछत्री सत्तेला
आव्हान देण्याची हिंमत नाही कुणाची.
[illegible]
लाथाळी.
जातो आता मी अन् पाहातो यत्न करून
[illegible]
दरम्यान तू मात्र शांत राहा,
क्रोधावेग आवर आणि तुझी आरडाओरड बंद कर.
बुद्धिमान आहेस तू; हेही पूर्णपणे जाणतोस, की
जिव्हा बेलगाम झाली म्हणजे शिक्षा आहेच ठेवलेली.

प्रोमीथ्यूस : हेवा वाटतो मला तुझ्या सुदैवाचा, की
माझ्याबद्दल सहानुभूती बाळगण्याची हिंमत दाखवूनही
रोष झाला नाही झ्यूसचा तुझ्यावर.
आता आऊ दे ते, आता नको करू अधिक विचार त्यावर.
काय वाटेल ते केलेस तरी
मन [illegible]
तू [illegible]
तूच नाहीतर.

ओसिआनस : अधिक सूज्ञ सल्लागार आहेस तू– स्वतःपेक्षा इतरांचाच!
अनुभवांती हे विसून आले आहे स्पष्ट मला.
पण जाण्याचा निश्चिर पक्का आहे माझा,
तेव्हा बोलू नकोस त्याविरुद्ध अधिक काही आता.
खात्री आहे माझी- हो, आहेच खात्री,
झ्यूस नक्की करील विनंती मान्य माझी,
आणि माझ्याखातर करील तुला मुक्त
सोडून तुझी बंधने सगळी.

प्रोमीथ्यूस : धन्यवाद, सदैव ऋणी राहीन मी तुझा.
[illegible]
पण करू नकोस माझ्यासाठी एवढीशीही हालचाल,
निष्फळ होईल तुझा खटाटोप;
जे काही करण्याचा विचार असेल तुझा,
ते मारे निरर्थक ठरेल माझ्या बाबतीत.
म्हणून म्हणतो काही सुद्धा करू नकोस,
आणि संकटाच्या वाटेला जाऊ नकोस.
मी यातनाग्रस्त असलो म्हणून
जास्तीत जास्त लोकांनीही यातनाग्रस्त व्हावे
अशी मुळीच इच्छा नाही माझी, उलट ते होऊ नये
असेच तीव्रतेने वाटते मला.
[illegible]

गाशाच बंधू तो–तो तिकडे दूरवर पश्चिमेकडे,
अवजड ओझे पाठीवर पेलून उभा आहे
– स्वर्ग आणि पृथ्वीच्या खांबाचा भार–
कीव येते मला टायफॉनची–
तो पृथ्वीवर जन्मलेला, विध्वंसक राक्षस,
सहस्त्रशीर्ष, सैलिशिअन गुंफांचा निवासी–
पाहिले आहे मी त्याला–
[illegible]
उभा ठाकला होता तो
एकजूट केलेल्या देवांच्या विरुद्ध,
फूत्कार टाकीत अघोरी, आपल्या भयंकर जबड्यांतून.
लखलखली त्याच्या नेत्रांतून एक विकट तेजशलाका,
[illegible]
पण झ्यूसचे सदा-जागृत शस्त्र कोसळले त्याच्यावर.
होरपळून निघाला तो त्या कडाडून आदळणाऱ्या
वज्राच्या दाहक वाफांनी.
सगळ्या त्याच्या लेंड्याचवड्या वढाया,
सुरुंग लागावा तशा उडाल्या दूर;
अचूक वेध घेतला त्या अस्त्राने त्याच्या हृदयाचा,
अन् झाली गंधकमय राख सगळ्या त्याच्या शक्तीची.
आहे आता तो दडपलेला
[illegible]
अस्ताव्यस्त पसरलेला असहाय्य असा एक सांगाडा;
आणि वर शिखरावर
हेफीस्टस घालतो आहे घण लाल तप्त लोखंडावर.
आणि तेथूनच एक दिवस
उफाळून उसळतील प्रवाह ज्वालांच्या नद्यांचे,
अन् आपल्या अक्राळविक्राळ जबड्यांनी
[illegible]
असे फूत्कार टाकील टायफॉन,
[illegible]

तरी उफाळणा फुटतील त्याच्या जबड्यातून क्रोधाच्या,
भयंकर फवारे सोडणाऱ्या ज्वलंत फेसाच्या,
अशा की ज्यांना कोणी शमवू शकणार नाही,
पण तूही अननुभवी नाहीस;
गरज नाही तुला माझ्या सूचनांची.
आत्मरक्षण कर – करो ते भात आहेच तुला.
दरम्यान मी पिऊन टाकतो माझ्या दुःखाचा पेला,
अगदी शेवटच्या थेंबापर्यंत,
ज्यूसच्या क्रोधाचा पारा उतरेपर्यंत.

ओसिआनस : तू हे शिकला नाहीस का, प्रोमीथ्यूस,
की क्रोध हा विकार आहे एक,
जो शब्दांनी बरा होऊ शकतो?

प्रोमीथ्यूस : ही ना– [illegible]
उसळत्या क्रोधाला आळोखेपणे अडवण्याने नव्हे.

ओसिआनस : हे मला माग, प्रोमीथ्यूस, [illegible]
तुझ्याविषयी सहानुभूती दाखवण्याचे,
तर तेवढ्यानेही काही धोका संभवतो?

प्रोमीथ्यूस : अनावश्यक. [illegible]

ओसिआनस : तर मग [illegible]
सहाण्या माणसाचा हेतू साध्य होतो,
तो सहाणा नाही असा समज झाल्याने.

प्रोमीथ्यूस : [illegible]

ओसिआनस : ही तऱ्हा तुझी बोलण्याची
म्हणजे माझी परी उपडउपड रवानगीच की!

प्रोमीथ्यूस : तर काय मग! खरेच आहे ते.
दाखवून दया गजवर, निर्मिते आहेस
तू एक शत्रू स्वत:साठी, अशी भावी वाटते मला.

ओशिआनस : कोणता शत्रू? तो त्याने निवडलेल्या आहेस स्वर्गी?

प्रोमीथ्यूस : सांभाळून रहा! संतापून उठेल तो.

ओशिआनस : तुझ्या नशिबीचे भोग हा एक धडा आहे मला, प्रोमीथ्यूस.

प्रोमीथ्यूस : आ! निघ येथून! मला वाटत आहेस तसाच शहाणा हो!

ओशिआनस : शाब्दिकाची गोष्ट आहे आणखी; मला वाटते आपल्याची
या चतुष्पाद प्राण्याने केलाच आहे प्रारंभ पंख फडफडवून
अवकाशातील निष्कंटक मार्ग आक्रमिण्याला.
होय, चांगलाच आनंद होईल त्याला
मिळेल जेव्हा पहुडण्याला स्वगृही आरामात
प्राणिशाळेत स्वस्थानावर.
(ओशिआनस जातो.)

सागरकन्यावृंद : मला वाटते प्रोमीथ्यूस, तुझी ही भयंकर कथा ऐकून
अश्रू वाहताहेत माझ्या नेत्रांतून,
पाझरतो आहे त्यांचा मंद प्रवाह,
धुऊन काढतो आहे माझे कपोल,
एखाद्या निर्झराप्रमाणे.
हे केविलवाणे दृश्य,
आहे एक प्रचीती,
झ्यूसच्या अहंकारी सत्तेची–
स्वनिर्मिती नियमांनुसार
भूतपूर्व देवांवर.

ती गाजवीत असतो आधिपत्य;
आता प्रत्येक प्रदेश
ज्याकुठ होऊन करीत आहे आक्रोश:
युरोपचे सारे लोक झाले आहेत शोककुल
तुझ्यासाठी आणि टायटन वंशासाठी,
भरतात तुझी दैदीप्यमान, प्राचीन राजवट
आणि तुझे स्थान मानाचे:
आणि धस्ती करून राहिलेल्या सगळ्या जमाती,
पवित्र आशियाच्या भूमीवरील कुरणांत सुरे चरणाऱ्या,
त्याही करताहेत आक्रंदन तुझ्यासाठी,
आहेत सहभागी त्याही तुझ्या दुःखात;
कॉल्चिस देशातील त्या अँमाझॉन स्त्रिया,
युद्धात निर्भयपणे झुंजणाऱ्या त्या कुमारिका;
थेट जगाच्या टोकाला,
मेओटिस सरोवराच्या तिनाऱ्यावर राहणाऱ्या
सिथिअन लोकांच्या टोळ्या;
कॉकेशस पर्वताजवळ डोंगराच्या कड्यावरील
आपल्या किल्ल्याचे रक्षण करणारे अरेथियाचे धुंवार राजे,
ज्यांच्या युद्धगर्जनांनी धरती भरत
तीक्ष्ण भाले फारजणाऱ्या भालाइतांच्या उरात,
तेही करताहेत रुदन तुझ्यासाठी.

यापूर्वी पाहिला आहे मी फक्त एवढाच,
टायटन वंशाचा कोणी एक देव अशा यातना भोगताना
झालेला निष्फळ अंत बंधनांनी–
तो म्हणजे ॲटलास,
शक्तीसामर्थ्यात अतुलनीय–
जो वाहातो पाठीवर ओझे आकाशाच्या भुगटाचे,
आणि कण्हतोय त्या आस्माने दडपून;
आणि प्रचंड लाट विशाल सागराची
गरजते त्याच्या दुःखाशी एकरूप होऊन,

सखोल जलप्रवाह– तेही करताहेत रुदन;
मृत जगताच्या गुंफांतील अंधःकार
घुटमुटतो आहे दबलेल्या आवाजात खोलावर
अन् प्रवाही सरितांचे पवित्र झरे,
करताहेत रुदन व्याकुळ होऊन त्याच्या दुःखाने.

प्रोमीथ्यूस : मी गप्प आहे त्याचे कारण
मी गर्विष्ठ आहे अथवा हटवादी आहे
असे समजू नकोस.
नाना विचार आणि क्लेश यांनी [illegible]
पाहून माझी स्वतःची ही विटंबना.
[illegible]
अथपासून इतिपर्यंत? मीच ना?
ते सगळे जाणतोसच तू. मी बोलणार नाही त्याबद्दल.
आता ऐक मी काय केलंय
मर्त्य जनांसाठी, त्यांच्या आपत्काली .
आधी होते ते मनरहित, दिले त्यांना मन आणि बुद्धी.
बोलत नाही हे मानवजातीची निंदा करण्यासाठी मी
तर तुला हे कळावे म्हणून
[illegible]
त्या काळी त्यांना डोळे होते, पण दृष्टी शून्यवत् होती;
[illegible]
समग्र जीवनपथ ते आक्रमीत –
[illegible]
सूर्यकिरणांची ऊब असलेली विटांची घरे, सुतारकाम,
कशाचीच काही कल्पना नाही त्यांना;
कुठल्यातरी खबदाडात वस्ती करून राहात,
वारुळातील मुंग्यांच्या झुडीसारखे
[illegible]
हिवाळ्याचा प्रारंभ, फुलांनी बहरलेला वसंत,
[illegible]

हे ऋतुचक्राने ग्रासण
निश्चिततपणे ओळखण्याचे भान नव्हते त्यांना.
प्रत्येक कृत्य होते त्याचे भानशून्य, निर्बुद्ध–
माझे आगमन होईपर्यंत.
मीच शिकवली त्यांना क्षीण विद्या
तारकांच्या अस्तोदयांच्या कालनिर्णयाची.
[illegible]
उच्चारित शब्दांना लिखित संकेत देण्याची कला–
– कीशल्यच ते सगळे स्मृतीत जतन करून ठेवण्याचे–
अन्नदाते अनेक कलांचे.
पशूंना मानेवर जू देऊन,
रथाला जोडून अश्वा खोगीर चढवून
माणसाचे गुलाम बनविणारा–
अती आवाज ओढी वाहण्याच्या कामाला
माणसांऐवजी पशूंना जुंपणारा
मीच पहिला.
अश्वाला रथाला जुंपला मी,
लगाम लावून काबूत आणला त्याला,
आणि वैभवाचे, गोठपणाचे भूषण बनविला.
नाविकाचा गाडा– तागाचे पंख लावून
समुद्रात संचार करणारे गलबत–
त्याचाही शोध कोणी लावला नव्हता माझ्यापूर्वी.
अशी अवजारे अन् अशी यंत्रे
शोधून काढली मी मानवासाठी.
[illegible]
करणारी
एक सुद्धा कृती अवगत नाही मला.

मानवबन्धुत्व : [illegible]
मनाच्या हरखून बसला आहेस तू मार्ग स्वतःचा;
[illegible]

मग माझ्या नाही औषधी
रोगमुक्तीची त्याला स्वतःच्या
तद्वत् झाली आहे नैराश्यग्रस्त अवस्था तुझी.

प्रोमिथ्यूस : मला अजून सांगायचे बाकी आहे,
ऐकून घे ते नीट. कोणत्या कला, कोणत्या रीती,
शोधून काढल्या मी– ऐकून आश्चर्य द्विगुणित होईल तुझे.
सर्वात महत्त्वाची पहिली गोष्ट :
[illegible]
करण्याचा कसलाच मार्ग :
मन वा द्रव्य प्राश्य औषधी वा मलम एखादे;
औषधाच्या अभावी शिजत जाणे हेच माणसांच्या नशिबात.
हे असंच चालले होतं,
नीम्य औषधी वनस्पतींच्या मिश्रणाने
सर्व व्याधीपासून रक्षण करण्याचे उपाय
मी त्यांना दाखवीपर्यंत.
मग मी संशोधिल्या नाना रीती भविष्य वर्तविण्याच्या,
[illegible]
सांगणाराही मीच प्रथम.
[illegible]
या सर्वांचा गूढ अर्थ उकलून दाखविणाराही मीच.
वक्र नखांचे पंजे असलेली गिधाडे–
[illegible]
काटेकोर अर्थ.
सुचिन्हे कोणती, व कोणती दुश्चिन्हे,
प्रत्येक प्राणिजात कशी जीवन जगते
आपापल्या विशिष्ट रीतीने;
भिन्न भिन्न जाती कोणती जतन करतात
परस्परांतील विसुष्टे, कोणते स्नेह, लागेबांधे,
कसा ओळखावा आशय हवामानातील लक्षणांचा,
मृदु हृदय अन् मुलायम प्रकाश,

शृंखलाबद्ध प्रोमीथ्यूस

प्रत्येकातील कोणते रंग देवांना प्रसन्न करणारे,
यज्ञातल्या लोळकांचा ठिकमाठिकयांचा मधला भाट
या सर्वांचे भान मीच दिले मानवांना.
ज्वालेवर धरी मी चरचीने चेतलेल्या हाडे मांडीची, आणि लांब नळ्या
पाठीचा,
गूढविद्येचा मार्गमार्ग मानवांना दाखविण्यासाठी;
अन् ज्वालांमधून व्यक्त होणाऱ्या चिन्हांचे
पूर्वी अनाकलनीय असलेले गूढ, मीच दाखविले त्यांना उलगडून
हे झाले भविष्यज्ञानाविषयी. नंतर भूगर्भातील संपत्ती
ब्रॉंझ, लोह, रौप्य, सुवर्ण यांसंबंधी [illegible]
कोणी केलाच तर खुशाल समजा ती कोणा मूर्खांनी बडबड!
तर मग संपूर्ण सत्य सांगतो आता एका गडगत:
[illegible]

सागरकन्यावृंद : परिणामी स्वत:ला क्लेश होईपर्यंत फोडीस मक्त मानवाला,
आता माझ करू नकोस तुलना
या यातनांपासून आत्मरक्षण करण्याकडे.
आशा बाळगून आहे मी,
अजूनही मुक्तता होईल तुझी अन्
सरोच्या ताकदीत स्पर्धा करशील तू झ्यूसशी.

प्रोमीथ्यूस : देव सारे सत्ताही पार पाडते अनाकलनाने;
पण या घटनांची अशी परिणती
मंजूर नाही नियतीला अजून.
माझ्या नशिबी लिहिलेली आहे मुक्तता
अगणित यातना भोगल्यानंतरच
युक्तीप्रयुक्ती ठरते दुर्बल अटळ नियतीपुढे

सागरकन्यावृंद : आणि कोणाच्या हाती असते नियंत्रण
सुकाणूचे अटळ नियतीच्या?

प्रोमीथ्यूस : तीन नियती देवता आणि क्रोधदेवता–
ज्यांना विस्मरण होत नाही कशाचे.

सागरकन्यावृंद : ह्यूची शक्ती कमी आहे त्यांच्यापेक्षा?

प्रोमीथ्यूस : टाळता येणार नाही दैवगती त्याला मुद्दा.

सागरकन्यावृंद : चिरंतन सत्ता– यापरते काय दैव असणार ह्यूसचे?

प्रोमीथ्यूस : ही एक गोष्ट अशी आहे की तुला नाही कळण्याजोगी,
म्हणून पृच्छाही करू नकोस तिच्याबद्दल.

सागरकन्यावृंद : कांहीतरी पवित्र सत्य असावे ते,
ज्याला तू देतो आहेस गूढतेचे आवरण.

प्रोमीथ्यूस : दुसरा कसला तरी विचार कर; ही नाही वेळ
[illegible]
ज्याची गोपनीयता राखलीच पाहिजे, हरप्रयासाने.
ते गुप्तित राखण्यानेच सुटणार आहे मी
या यातनांच्या तुरुंगातून आणि या भयानक बेडीतून.

सागरकन्यावृंद : सर्व गोष्टींची सूत्रे हालविणारा ह्यूस
न करो उपयोग कधी त्याच्या सत्तेचा
माझी इच्छाशक्ती चिरडून टाकण्यासाठी!
ना येवो कधी कंटाळा मला
[illegible]
[illegible]
शब्दानेही दुखावले न जावोत ते देव माझ्याकडून,
हा निर्धार अविचल राहो सदैव माझ्या हृदयात.

[illegible]

विश्वास अन् आशेच्या बळावर
आणि याद्विषे आत्मबल
प्रकाशाच्या या आनंदी धुरीच्या आधारे.
पण थरकाप होतो गाझा प्रोमीथ्यूस,
जेव्हा पहाते मी तुझा अनंत यातनांनी व्याकुळ होताना.
कारण तुझा नाही याटला भय ज्यूसचे,
पण पाठपुरावा करताना स्वतःच्या ध्येयाचा
भलताच आदर दाखवतोस तू मर्त्य मानवजातीविषयी.

पाहतो आहेस ना मित्रा,
किती निष्फळ ठरले आहेत तू केलेले सर्व उपचार!
हे सांग मला की सामर्थ्य आहे किती से, अन् यातना,
काय गवत मिळणार मानवाकडून ज्याचे आहे जीवन अवघे एक
दिनाचे?
ध्यानात आली नाही तुझ्या असहाय दुर्बलता,
–क्षीण एखाद्या स्वप्नासारखी– जी जखडून टाकते
मानवांच्या आंधळ्या जमातींना बंधनात?
कारण मानवी ध्येयांची लेप जाऊ शकत नाही
उल्लंघून सुसंवादित्व ज्यूसच्या शासनाचे.

तुझ्या पतनाने मला शिकविले हे सत्य, प्रोमीथ्यूस.
माझ्या कानांना जाणवतो आहे फरक दोन आवाजांतील.
पहिले आवाज आजच्या दुःखाचे.
अन् दुसरे– त्या गीतांचे सूर,
[illegible]

एक गीत स्नानाचे, एक गीत साध्येचे,
जेव्हा तू केलेस प्रणयाराधन, जिंकलेस मजराणे,
आणि माझी भगिनी हेझिओनेे हिची
कन्या भेटलीस प्राप्ती, आपली विवाहित वधू म्हणून.
(आइओ प्रवेश करते.)

आइओ : कोणता देश आहे हा? कोणा वंशाचे लोक राहतात इथे?
कोण दिसतो आहे मला हा गाऱ्यासमोर शृंखलांनी खडकाला
जखडलेला,
वाऱ्याच्या आणि वादळांच्या तडाख्यात सापडलेला?
[illegible]
सांग मला, कोठे आणून सोडले आहे मला, कसला हा अपराध घडलेला?
(वेदनेने व भयाने एकदम किंचाळते.)
पुनः डंख मारला या गोमाशीने मला. हाय! हाय!
हे आर्गसचे भूत दिसते आहे मला–
भूतलावर जन्मलेला सहस्राक्ष गुराखी!
हे देवांनो! दूर ठेवा त्याला माझ्यापासून!
मृत्युगुही पडला होता तो, पण कोणतीच भूमी
पोटात दडवून ठेऊ शकत नाही त्याला;
पिच्छा करते आहे माझा त्याची लबाड एकटक नजर.
आपल्या थडग्यातून निसटला आहे तो
निर्दयपणे माझा पाठलाग करण्यासाठी,
अन् [illegible]
[illegible]
ज्याचे सूर शिरताहेत माझ्या कानात
अन् करताहेत मला निद्रातुर.

कुठे नेणार? कुठे?
[illegible]
सांग, क्रोनॉसच्या पुत्रा! काय केले आहे मी?
कोणते पाप दिसले माझ्यात तुला,
म्हणून चढविलेस माझ्यावर हे यातनांचे जोखड,
ही डसणारी, सतत पुढे पिटाळणारी पीडा
नेमलीस मला छिळण्याला, [illegible]?
जाळून टाकू दे मला अग्नी,
गिळून टाकू दे मला पृथ्वी,
टाक माझा देह भक्ष्य म्हणून सागरी सर्पांना–

हे सर्वसत्ताधारी देवा! माझी एवढी प्रार्थनाही मान्य करणार
नाहीस तू?
ही येथवर घडत आले मी,
भ्रमंतीचीच पुरेशी शिक्षा भोगली आहे मी;
समजत नाही मला मुटका होणार कधी माझी या वेदनांपासून.
पण [illegible] मी [illegible]
रे मी!

[illegible] : [illegible]
[illegible]
[illegible]
आणि जाते आहे जी आता देवासाठी हेराच्या
तिचा सूर पाठलाग करणाऱ्या यातनांच्या दीर्घ दिव्यासून.

आइओ : माझ्या पित्याचे नाव उच्चारलेस तू–
कसे माहीत झाले तुला ते?
मला सांग कोण आहेस तू–
माझ्यासारख्याच केविलवाण्या अवस्थेत असणारा?
मी कोण, ते जाणतोस तू,
अन् तिचेही अचूक नाव घेतलेस तू,
जी पाठवली गेली स्वर्गातून मला यातना देण्यासाठी,
जी उध्वस्त करीत आहे माझे जीवन
अन् डंखांनी सारखी पुढे पुढे पिटाळते आहे मला.
अविश्रांत धावते आहे मी,
यातना आणि भूक यांच्या उसळणाऱ्या उन्मादात;
[illegible]
आले आहे का या साऱ्या दुःखी जगात
माझ्याइतके दुःख कुणाच्या वाट्याला?
आणखी काय काय भोगावे लागणार आहे मला–
कोणता उपाय, कोणते साधन वाचवू शकेल मला,
सगळे स्पष्ट सांगून टाक मला.

बोल तुला माहीत असेल तर.
तुझे साहाय्य, तुझे मार्गदर्शन
दे या निर्वासित, पीडित कुमारिकेला.

प्रोमीथ्यूस : स्पष्ट सांगेन तुला, तू जाणू इच्छितेस ते सगळे–
रहस्यमय शब्दांचे जाळे न विणता,
अगदी साध्या, सोप्या भाषेत,
जसे बोलतो आपण निकटच्या स्नेह्यापाशी.
मी आहे प्रोमीथ्यूस–
मानवाला अग्नीचे वरदान देणारा– तोच मी.

आइओ : तू! मानवजातीचे कल्याण करणारा
म्हणून सर्वमान्य झालेला–
पण पुढे कमनशिबी ठरलेला प्रोमीथ्यूस!
कशापायी हा सूळ आला तुझ्या नशिबी?

प्रोमीथ्यूस : व्यथा उगाळीतच होतो मी माझ्या वेदनांची,
पण आता थांबवला आहे मी माझा आक्रोश.

आइओ : एक सांगणार नाहीस मला–

प्रोमीथ्यूस : विचार. सगळे सांगण्याची तयारी आहे माझी.

आइओ : तर मग सांग,
कोणी जखडून ठेवले तुला भक्कम
या डोंगरकपारीतील प्रदेशात?

प्रोमीथ्यूस : झ्यूसच्या इच्छेने सुटले फर्मान.
अमलात आणणारे हात हेफीस्टसचे.

आइओ : अशी पापे तरी कोणती होती तुझी,

ज्यासाठी ही शिक्षा भोगतो आहेस तू?

प्रोमीथ्यूस : मी तुला सांगितले तेवढेच पुरे आहे.

आइओ : मग एवढे तरी उलगडून सांग :
[illegible] बनू कशी?

प्रोमीथ्यूस : तू हे जाणण्यापेक्षा न जाणलेलेच अधिक श्रेयस्कर.

आइओ : जे भोग भोगणे नशिबात असेल माझ्या—
लपवू नकोस माझ्यापासून त्यांची माहिती.

प्रोमीथ्यूस : तू जे हे मला विचारतेस,
त्याबद्दल कोणताही आक्षेप घ्यायचा नाही मला.

आइओ : मग मला संपूर्ण सत्य सांगण्यास कचरतोस कशासाठी?

प्रोमीथ्यूस : सद्भावाच्या अभावी नव्हे, मी कचरतो आहे फक्त
तुझे अन्तःकरण विदीर्ण होऊ नये यासाठी.

आइओ : हे पहा, माझ्या अपेक्षेपेक्षा
अधिक विवंचना करू नकोस तू माझी.

प्रोमीथ्यूस : एवढा निर्धार आहे तुझा
तर मला सांगितलेच पाहिजे. ऐक तर मग.

सागरकन्यावृंद : [illegible]
आधी आम्हालाच सांगू दे या आइओला
कथन करण्याला कहाणी तिच्या पीडेची,
[illegible]
नंतर मग ऐकू दे तिला तुझ्याकडून

कोणते कर्मभोग अजून भोगावयाचे आहेत तिला.

प्रोमीथ्यूस : त्यांची विनंती मान्य करणे तुझ्या हाती आहे, आइओ;
त्या तुझ्या पित्याच्या भगिनी आहेत म्हणून
साक्षेपाने अधिकच लक्ष घालावे तू या बाबतीत.
अश्रू अन् वेदनांच्या कहाण्या सफल तेव्हाच होतात,
जेव्हा [illegible]

आइओ : मी अमान्य करू शकणार नाही तुमची विनंती.
ज्या घटनांपायी हे भोग प्रथम आले माझ्या वाट्याला,
आणि घडून आले माझे हे दुःखदायक परिवर्तन,
त्यांच्या नुसत्या उच्चाराने बुद्धा
वाहू लागतात अश्रू माझ्या नेत्रांतून.
तरीसुद्धा जे ऐकायचे आहे तुम्हाला,
ते सांगतेच अगदी सारे साध्या, सरळ शब्दांत.
माझ्या स्वतःच्याच शयनगृहात
रात्रीच्या वेळी मला स्वप्ने पडत,
अन् वारंवार भुलवणारे, भुरळ पाडणारे
शब्द माझ्या कानी येत.
'हे अत्यंत भाग्यवान ललने!
इतकी दीर्घकाळ कौमार्यदशेत का राहतोस तू?
प्रीती तिष्ठत आहे तुझ्यासाठी—
तो सर्वश्रेष्ठ : झ्यूस,
कामशरांनी पेटून उठलेला,
आतुर आहे तुझ्याशी रत होण्याला.
माझ्या मुली, नाकारू नकोस झ्यूसची शय्यासोबत.
लेर्नामधील त्या गवताच्या दाट कुरणात जा,
[illegible]
आणि तृप्ती अवतरेल तिथे कामातुर झ्यूसची?
अशा स्वप्नांनी होऊ लागली संत्रस्त माझी प्रत्येक रात्र,
[illegible]

त्याने मग अनेकवार पाठवले दूत मागण्यां अन् दोघोनाही,
देवांना संतुष्ट करण्यासाठी त्याने काय करावे किंवा बोलावे
हे जाणून घेण्यासाठी.
ते परतले वृत्तांत घेऊन,
गूढ कोड्यांच्या भाषेतील नाना देववाणीचे.
सगळे संदिग्ध शब्दांत, ज्यांचा अर्थ लावणे कठीण.
पण अखेर मिळाला एक स्पष्ट संदेश :
ती होती निःसंदिग्ध शब्दातील आज्ञा झ्यूसची,
मला मुक्त करण्याची– घरातून, नगरातून–
[illegible]
आणि हे करण्याला त्याने नकार दिला तर–
तर झ्यूसच्या जलंत विद्युतप्रपाताने
वंश उखडून निर्मेल त्याचा– अखेरच्या माणसापर्यंत.
अशी होती लोझिअसची देववाणी.
·मागली आज्ञा माझ्या पित्याने;
काढले त्याने मला बाहेर, झाले बंद दार घराचे मला,
– इच्छेविरुद्ध माझ्या, तसेच त्याच्या स्वतःच्याही.
पण भाग पाडले त्याला हे करण्यास
झ्यूसच्या सत्तेच्या क्रूर लगामाने.
एकदम झाले परिवर्तन माझ्या ध्यानी,
मनातही झाले विकृत कपट.
शिंगे उगवली माझ्यावर– जी पाहतोस आहेस तू.
गोमाशीच्या चावण्या अंकुशाने होऊन व्यथित,
– प्रक्षुब्ध, वेडीपिशी.
[illegible]
अन् लेर्नाच्या निर्झराच्या दिशेने.
करीत होता पाठलाग माझा,
[illegible]
नजर ठेवीत होता माझ्या प्रत्येक पावलावर,
आपल्या दशसहस्र नेत्रांनी.
पण अचानक, अनपेक्षित एक प्रहार झाला,

अन् मुकला आपल्या प्राणाला.
मी मात्र अजून गोमांशाच्या ठेक्याने वेडीपिशी,
पिटाळली जाते आहे एका प्रदेशातून दुसऱ्या प्रदेशात,
देवाने योजिलेल्या या आसुडाचे प्रहार अंगावर घेत.
अशी आहे माझी कहाणी.
अजून कोणते भोग भोगावे लागणार आहेत,
ते सांग, तू सांगू शकत असशील तर.
अन् निव्वळ मजवर दया म्हणून
असत्य सांगू नकोस माझ्या समाधानासाठी.
असत्य भाषण ही सर्वांत ओगळ व्याधी मानतो मी.

सागरकन्यावृंद : किती भयंकर ही दैवगती! किती अनुल्लंघनीय!
स्वप्नातही वाटले नव्हते मला,
कानी पडेल कहाणी इतकी विलक्षण;
वाटले नव्हते कधीच, की
इतक्या वेदना, इतके क्लेश, इतकी भयग्रस्तता—
जी पाहाणे अन् सहन करणेही क्लेशदायक—
[illegible]
दैवगती! हाय! दैवगती!
कंप सुटतोय मला, आइओची ही कर्मगती पाहून.

प्रोमीथ्यूस : फार आधीपासूनच अश्रू ढाळते आहेस तू,
एखाद्या भेदरलेल्या स्त्रीसारखी.
सोपवून धर त्या अश्रूंना,
आता पुढे काय घडणार आहे ते ऐकेपर्यंत.

सागरकन्यावृंद : बोल तर मग. सांगून टाक तिला सगळे.
पुढे कोणत्या यातना भोगाव्या लागणार
हे आधीच [illegible]

प्रोमीथ्यूस : तुझी पहिली विनंती सहज मान्य केली होती मी—

आइओआ कोणत्या दिशेकडून आले लागले,
ती कहाणी तिच्याच तोंडून ऐकण्याची होती पूर्ण इच्छा.
आता ऐक उरलेली कहाणी –
हेराच्या अवलोकेपायी अजून कोणत्या यातना नशिबात आहेत
या तरुण कुमारिकेच्या, त्यासंबंधीची
आणि इनेकिसच्या कानी। नीट ध्यानात घे माझे शब्द,
अन् जाणून घे अंतिम लक्ष्य तुझ्या समग्रा भ्रमंतीचे
येथून वळ आधी उगवत्या सूर्याच्या दिशेला,
मग जाशील राहा कधी न नांगरलेल्या माळरानावर,
भटक्या सिदिअन लोकांच्या भूमीत पोचेपर्यंत,
जे राहातात वस्ती करून अग्निनीसून उंचावर
मजबूत गाड्यांच्या गाड्यांवर बांधलेल्या, खाटल्यांच्या खऱ्यांच्या
घरात
ओराची गर्जना करणाऱ्या खटकाळ किनाऱ्यालगतची वाट धर
अन् अशा प्रकारे त्यांचा देश ओलांडून पुढे जा.
पुढे मग तुझ्या डाव्या हातास लागेल देश
लोहारकामात कुशल असलेल्या कॅलिबिअन लोकांचा.
सावध राहा त्यांच्याजवळून; अत्यंत क्रूर आहेत ते लोक,
[illegible]
नंतर तेथून पुढे जा हायपॅनिस नदीच्या तीरावर,
उच्छृंखलता प्रवाहाची सार्थ करते नाव त्या नदीचे.
नदी पार करण्याचा प्रयास मात्र करू नकोस–
फारच धोका आहे त्यात–
येट कॉकेशसला पोचेपर्यंत चालत राहा.
तिथे शिखर आहे त्या समग्र पर्वतराजीचे,
त्याच्या अगदी टोकावरून उसळता मारीत उडी येतो
प्रचंड लोंढा नदीच्या प्रवाहाचा.
[illegible]
– तो पार करून जा, अन् मग पर वाट दक्षिण दिशेची,

तिथे मग गाठ पडेल तुझी लढवय्या,
पुरुषद्वेष्ट्या ॲमाझॉन वंशाच्या स्त्रियांची.
[illegible]
मर्माझॉनच्या सुळक्यावर –
सॉल्मिडेसस या काळ्या जबडा किंवा [illegible]
खलाशांचा वैरी, जहाजांना सापत्नमातेप्रमाणे छळणारा.
[illegible]
आणि येशील सिमेरिअन संयोगभूमीपाशी.
धे उडी मग वेधक भूमीवरून
अन् करून जा पार सागुद्रधुनी मेओटिकची.
[illegible]
अन् नाव दिले जाईल त्या खाडीला 'बोलरन' तुझा मनस्वीपणे
अशा रीतीने पंचशील तू युरोपमधून आशिया खंडात.

दिसून नाही का आले तुला की या देवांच्या अधिपतीची
[illegible]
एक देव– होतो मीलनोत्सुक या मर्त्य युवतीशी,
अन् शोकूल देतो तिला अशा या प्रवासाच्या आपत्तीत!
[illegible]
अन् विश्वास ठेव माझ्यावर, की
[illegible]
येणार नाही जे सगळे अजून सांगायचे आहे त्याची.

आइओ : (रुदन करीत) हाय! हाय! सहन होत नाही हे गळा!

प्रोमीथ्यूस : पुनः पुनः इतका आक्रोश– अन् इतके विव्हळणे!
जेव्हा बाकीचं ऐकशील तेव्हा काय होईल मग?

सागरकन्यावृंद : अजून तिला आणखी काही सांगायचं आहे का तुला,
दुर्दशा आणि वेदनांबद्दल?

प्रोमीथ्यूस : होय ना! अजून सांगायचं आहे तिला–
पातकी दुर्दशेचा वादळी सागर अजून आहे पुढे.

आइओ : मग मी जगू तरी कशाला?
त्यापेक्षा एकदम या खडकाच्या मुळावरच्या
खाली उडी का नको टाकू?
मग ठिकऱ्या होतील या शरीराच्या
अन् सुटेन या यातनांचा छळ भोगण्यापेक्षा
एकदाच मरण पत्करलेले उत्तम!

प्रोमीथ्यूस : मग माझा [illegible]
कारण माझ्या तर मरण सुद्धा नाही नशिबात.
मृत्यू आला असता तर सुटलो असतो या यातनांतून;
पण आता माझ्या यातनांचा अंतच नाही दृष्टिपथात–
[illegible]

आइओ : काय म्हणतोस? शक्यता आहे झ्यूसच्या पदच्युतीची?

प्रोमीथ्यूस : मला वाटतं तसे झाले तर आनंद होईल तुला.

आइओ : कसा राहील मला आनंद साऱ्यांशिवाय
त्याने हा एवढा माझा छळ केल्यावर?

• तळटीप : 'बॉसरस' या ग्रीक शब्दाचा अर्थ ox lord म्हणजे 'बैलाने ओलांडलेला पूल, असा आहे. आइओ हिला झ्यूसच्या कारणीने साध्यावर तिचे असलेल्या आसक्तीचे रूप प्राप्त झाले होते, त्या संदर्भात 'बॉसरस' याचाही जोडलेली ही दंतकथा.

प्रोमीथ्यूस : निश्चित घडून येणार आहे तसेच.
मनाशी खूणगाठ बांध ते सत्य असल्याबद्दलची.

आइओ : कोण हिरावून घेणार आहे सत्ता झ्यूसची?

प्रोमीथ्यूस : स्वत:च्या मूर्खपणाच्या उद्दिष्टांपायीच
गमावून बसेल तो आपली सत्ता!

आइओ : कसे काय घडून येणार आहे ते? सांग ते मला–
अर्थात् त्यामुळे काही अनिष्ट होणार नसेल तर.

प्रोमीथ्यूस : तो योजतो आहे एक मीलन,
जे कारणीभूत होणार आहे त्याच्या विनाशाला.

आइओ : कोणाबरोबर? कोणी मर्त्य, की अमर?
सांग तेवढे– हरकत नसेल तर.

प्रोमीथ्यूस : [illegible]
ती एक गोष्ट अशी आहे की जी सांगू नये मी.

आइओ : तर मग तीच करील त्याला पदच्युत
त्याला त्याच्या सिंहासनावरून?

प्रोमीथ्यूस : ती जन्म देईल एका पुत्राला, जो होईल
अधिक सामर्थ्यवान स्वत:च्या पित्यापेक्षा.

आइओ : [illegible]

प्रोमीथ्यूस : [illegible]
मीच करू शकेन सुटका त्याची,
पण माझी मुक्तता झाल्यावर.

आइओ : पण झ्यूसच्या इच्छेविरुद्ध कोण मुक्त करू शकेल तुला?

प्रोमीथ्यूस : मला बंधमुक्त करणारा म्हणून
तुझ्याच एका अपत्याचे नाव झाले आहे निश्चित.

आइओ : काय म्हणतो आहेस तू हे? माझ्या अपत्याकडून
मुक्तता होणार आहे तुझी या शृंखलांतून?

प्रोमीथ्यूस : होय. तुझ्यानंतरच्या तेराव्या पिढीत–

आइओ : आकलन होत नाही मला तुझ्या या आताच्या भविष्यवाणीच्या आशयाचे.

प्रोमीथ्यूस : मग करू नकोस प्रयत्न आपले स्वतःचे भविष्य आजून घेण्याचा.

आइओ : एवढी कृपा करण्याचे कबूल केले होतेस तू;
मग आता नको देऊ नकार.

प्रोमीथ्यूस : दोनापैकी एकच भविष्य सांगू शकेन मी तुला.

आइओ : कोणती दोन ते सांग. मला संधी दे
त्यातून एकाची निवड करण्याची.

प्रोमीथ्यूस : एक म्हणजे तुझ्या उर्वरित प्रवासाचा आलेख,
अन् दुसरे, माझी मुक्तता करणाऱ्याचे नाव.
कर यातून निवड.

गायकवृंदाचा नेता : प्रोमीथ्यूस, त्यापैकी एक भविष्य सांग या आइओला,
अन् दुसरे आम्हाला एवढी कृपा कर आमच्यावर.
नको करू टाळाटाळ ते सांगण्याची.
आइओला उघड करून सांग तिचा सारा भावी प्रवास;

अन् तुझी मुक्तता कोण करील
ते भविष्य आम्हाला ऐकू दे.
फार आतुर आहे ते जाणून घेण्याला.

प्रोमीथ्यूस : [illegible] तरी मोठी नवाई देणार नाही
तुम्हाला इथे ते सगळे सांगण्याला.
प्रथम तू ऐक, आइओ; तुला सांगतो
नाथे त्या नाना प्रदेशांची
जिथे निघता ओलांडून देणार आहे तुझ्या तुझ्या भ्रमंतीत
येऊन थे आता मी सागरावर आहे ते आताच्या मार्गक्रमणाच्या
दोन खंडांच्या सीमेवरील जलप्रवाह पार केल्यावर
थेमाने पुढे आ, समुद्राच्या उजाड्या लाटांवरून, पूर्वेकडे,
जिथे डौलाने वर येतो सूर्य तळपत्या शलाकांनी.
पुढे मग लागेल गॉर्गिनांची भूमी, सिस्थेनी.
तिथेच राहतात त्या वृद्ध कुमारिका– फोर्किस्च्या कन्या,
हंसाच्या आकाराच्या– तिघींच्यात एकच समाईक डोळा,
अन् एकच दात असलेल्या.
अशी जीव असणारे की आंच्यावर पडत नाहीत कधी किरण सूर्याचे,
किंवा रात्रीच्या देही चंद्राचे. अन् जवळच त्यांच्यासमोर
राहतात त्यांच्या तीन बहिणी, पंख असलेल्या–
मानवजातीच्या घृणास्पद वैरिणी,
सर्पकुंतला गॉर्गन, ज्यांच्यावर दृष्टी टाकल्यानंतर
जिवंत राहू शकत नाही कोणी मानव.
पण ही झाली नुसती सुरुवात.
आता ऐक आणखी एका भयंकर दृश्याबद्दल,
जे पाहावे लागणारे आहे तुला.
आवाज न करणारे, तीक्ष्ण चोचीचे ग्रिफिन • –
अमाचे अन् सिथली कुत्रे– सावध राहा त्यांच्यासमोर.

• ग्रिफिन : मस्तक व पंख गरुडाचे, आणि शरीर सिंहाचे, असे प्राणी.
स्कूथ : धनदौलतीचा देश.

पॉसिडानचा त्रिशूळ,
ज्या भयानक अनुभवापुढे थरथरतात भूमी आणि समुद्र,
साच तो वज्रा– याच वज्रावर पडेल ज्युसच्या संतापचा प्रहार
आणि इथेच ठरेल तो हतबल. मग समजून येईल, त्याला
कोवळी खोल दरी असते शासक आणि शासित या दोघात.

सागरकन्यावृंद : ज्युसच्या विरुद्ध उच्चारलेल्या या शब्दांनी
तुझ्या स्वतःच्या इच्छांना व्यक्त करतो आहेस तू.

प्रोमीथ्यूस : जे नक्कीच खरे ठरणार आहे
तेच बोलतो आहे मी. अन् अर्थात् माझी इच्छाही आहे तीच.

सागरकन्यावृंद : ज्युसला शरण आणील असा कोणी अवतरेल
अशी अपेक्षा बाळगावी तर मग आम्ही ?

प्रोमीथ्यूस : होय. ज्युसला मान वाकवावी लागणार आहे
माझ्या यातनांपेक्षाही अधिक दारुण यातनासाठी.

सागरकन्यावृंद : [illegible]

प्रोमीथ्यूस : कसे कारण आहे मला भिण्याचे ?
मरण माझ्या ललाटी लिहिलेलेच नाही!

सागरकन्यावृंद : [illegible]
शोधून काढील की ज्युस!

प्रोमीथ्यूस : करू दे तर मग त्याला असे!
माझी तयारी आहे कशालाही तोंड देण्याची!

सागरकन्यावृंद : शहाण्या माणसाने कसे नसपणे वागावे,
अन् अटळ नियतीचे भय बाळगावे.

प्रोमीथ्यूस : लीन व्हावे? प्रार्थना करावी?
सत्ताधाऱ्यांच्या पायाशी लोळण घ्यावी?
सत्ताधाऱ्यांचे पाय चाटावे?
सत्ताधाऱ्यांची धुंकी झेलावी?
असाच ना याचा अर्थ?
त्या महान् झ्यूसची मी काही मात्र पर्वा करीत नाही!
त्याला मन मानेल तसे करू दे
अन् स्वतःच्या मर्जीनुरूप राज्य करू दे—
[illegible]
फार काळ नाही टिकणार आता देवांवर त्याचे राज्य.
अरे पण— तिकडे पहा! हा आलाच त्याचा दूत,
नवोदित जुलुमशहाचा धुंकीझेल्या.
नक्कीच काही संदेश घेऊन आलाय तो.
(हर्मीज प्रवेश करतो.)

हर्मीज : मी तुला उद्देशून बोलतो आहे,
तुला— बुद्धिमंतांच्या अग्रणीला—
हृदय मात्र प्रत्यक्ष वज्रलेपेक्षाही जास्त कठोर असलेला—
गौरव केलास तू
केवळ एक दिसाचे आयुष्य असलेल्या मर्त्य मानवाचा,
अन् केलेस पाप अमर देवांच्या विरुद्ध जाण्याचे.
अरे, अग्नीचौर्याचे दुष्कर्म करणाऱ्या—
तुला आज्ञा आहे त्या पित्याची :
ज्या विवाहामुळे तो सत्ताभ्रष्ट होणार आहे
अशी बढाई मारतोस तू
त्याबद्दल सांगून टाक! बोल आता.
अन् गूढ, संदिग्ध, कोड्यांच्या भाषेत बोलू नकोस,
स्पष्ट शब्दांत सांग तपशीलवार संपूर्ण सत्य.
आणि प्रोमीथ्यूस, मला पुनः इतक्या लांबवर
फेरी मारायला लावू नकोस.
तुझ्या [illegible]

शब्द वेगाने बाहेर पडताहेत, भरकटलेले असंबद्ध,
जाऊन आपटताहेत भयंकर विनाशाच्या लाटांवर.
(आइओ जाते.)

सागरकन्यावृंद : तो खरोखर शहाणा माणूस असला पाहिजे,
ज्याने प्रथम मनाशी सारासारविचार केला
व तो बोलूनही दाखवला, की
सर्वांत उत्तम नियम हा की विवाह करावा
आपल्या समान दर्जाच्या व्यक्तीशी.
– ज्याने कष्ट करणाऱ्या माणसाने
कधी धरू नये अभिलाषा
विवाह करण्याची अशा स्त्रीशी,
की जी राजघराणी आहे संपत्तीने
अथवा गर्व आहे जिला आपल्या खानदानी कुळाचा.

हे नियतीदेवतांनो!
तुम्ही करता सर्व घटनांची परिपूर्ती–
न येवो पाळी तुमच्यावर पाहाण्याची
मला इयूसची शय्यासोबत करताना;
न येवो प्रसंग मजवर तुला देवाशी विवाहबद्ध होण्याचा!
कारण परवाच होतो मासा जेव्हा पाताले मी आइओला,
मुकली आहे जी कुवारपणात पुरुषाच्या प्रीतीला,
आणि खळ होतोय निर्वासित अवस्थेत जिथा,
अखंड, अविश्रांत भ्रमंतीत,
हेराच्या क्रौर्यामुळे नशिबी आलेल्या.
विवाह बरोबरीच्याशी होणार असेल तर
वाटणार नाही मला भीती अथवा धोका.
पण त्या श्रेष्ठतर देवांच्या प्रीतीची मात्र
न पडो दृष्टी मजवर,
जिच्या प्रतिकाराचे सामर्थ्य नाही मजपाशी.
अशी लढाई आहे ती की जी लढताच येत नाही,

तो थेट मार्ग आहे नैराश्याचा.
अशा स्थितीत काय होईल माझे ते सांगू शकत नाही मी,
[illegible]
पडण्याचा.

प्रोमीथ्यूस : मी शपथपूर्वक सांगतो : ड्यूस कितीही दृष्टी असू दे,
शेवटी त्याला वाकावेच लागेल.
इतकी आपत्ती कोसळणार आहे त्याच्यावर
या नियोजित विवाहाद्वारे–
हा विवाह उखडून टाकील त्याला
त्याच्या सिंहासनावरून व सार्वभौम सत्तेवरून,
अन् फेकून देईल विस्मृतीच्या गर्तेत!
आणि मग खरा होईल तो शाप–
जो दिला होता त्याच्या पित्याने, क्रोनसने,
जेव्हा गमावले त्याने आपले प्राचीन सिंहासन.
माझ्याशिवाय दुसरा योद्धाही देव नाही असा
मी जो सांगू शकेन त्याला मार्ग ही मानवाची सुटण्याचा.
मी जाणतो ते सगळे.
सध्या बसू दे त्याला शांत, स्वस्थ, विश्वासून
आपल्या दैवी गर्जनांमध्ये
ताठ्यामध्ये पारजीत ते अग्नीचे फूत्कार सोडणारे,
अशनी पाताचे आयुध–
ते रक्षण करू शकणार नाही त्याचे.
त्याचे पतन अटळ आहे– लाजिरवाणे, दुःसह!
उभा ठाकेल त्याच्याविरुद्ध असा प्रतिस्पर्धी–
जो सध्या निर्माण करीत आहे तो स्वतःच–
अन् अवतरेल एक अद्भुत चमत्कार
ठरेल ज्याचा प्रतिकार केवळ अशक्य,
तो हस्तगत करील एक ज्वाला
जी जास्त प्रखर असेल विजेच्या लोळांहून;
तो चिरून टाकील आपल्या शक्तीने–

समाणी जिथे सांवलो लोटो लेपूनच
करतो आरंभ पुढच्या कामाला.
नाइलचा पूर जिथे पसरून राहतो
मगढा गाळ किनाऱ्यावर,
तिथे, भूमीच्या अंतिम टोकाला तिथे
वसले आहे कॅनोपस नगर,
त्या ठिकाणी अखेर झ्यूस आणील
तुझे मन ताळ्यावर.
आणि मग तो, मीलनोत्सुक असा, तुझ्याजवळ येईल,
तुझा भयगीत न करता,
हळूवार स्पर्श करील.
त्याच्या हस्तस्पर्शाने जीवधारणा होईल तुझ्या गर्भात,
आणि जन्म देशील तू झ्यूसच्या काळ्याशारीरच्या पुत्राला,
त्याच्या या अशा जन्मामुळे तू नामकरण करशील त्याचे 'इपॅफोस'—
'स्पर्शोत्पन्न बालक,' या अर्थाचे.
त्याची होईल तो सर्व धान्यसंपत्तीचा,
जी पिकेल नाइलच्या रंद प्रवाहाने
जलसिंचन केलेल्या सर्व भूप्रदेशांवर.
त्याच्यापासून पाचव्या पिढीत, पुरुष पन्नास बळिष्ठांचे,
अर्गोसला परत येईल मोठ्या अनिच्छेने
पुलस्त बंधूंशी संघर्ष जिंकण्याची सत्ता मिळवाने टाळण्यासाठी
ते प्रणयासक्त तरुण त्यांच्या पाठलागावर पाऊल टाकीत करतील त्यांचा
पाठलाग
— असा शिकारी समजले करतात
साधन म्हणून हेरलेल्या फतुरतेचा
अतिष्ट अन् अदैव अशा वासनेने पेटतील ते
पण देवांना गुलाम नाही
त्यांचा आपल्या बंधूंशी प्रणयसंगम
अर्गोसच्या भूमीवर स्वागत होईल त्यांचे
पण राज्य पलटल्यावर बसेल
निर्धाराने केलेल्या हिमती पहारा, आणि मग

स्त्रियांचे हात करतील युद्ध आणि संहार,
आणि पुरुषी अहंकाराचा होईल संपूर्ण पराभव.
प्रत्येक स्त्री घालील आपल्या पतीला कंठस्नान
आपल्या तीक्ष्ण तरवारीचा वार करून.
असली ही प्रीती येवो फक्त माझ्या शत्रूच्या वाटयाला!
एक मुलगी मात्र भारली जाईल
[illegible]
अन् परावृत्त होईल पतीला ठार करण्याच्या निश्चयापासून.
म्हणेल, 'भेकड म्हणून घेणे पत्करले,
पुनी बनण्यापेक्षा!' ती राहील सग अपोगिणी,
आणि होईल जन्मदात्री नृपतीची.
कालावधीने मग तिच्या मुलांच्या मुलांपासून
जन्माला येईल एक निर्भय वीर—
[illegible]
विख्यात होईल तो धनुर्धारी म्हणून,
तोच करील माझी सुटका या बंधनातून.
अशी आहे भविष्यवाणी जी मला सांगितली माझ्या मातेने
[illegible]
हे सर्व कसाकसे घडून येईल
ते सांगण्याला फार वेळ लागेल मला
अन् तुझाही काही फायदा होणार नाही ते ऐकल्याने.
(आइओ मध्येच दु:खाचा एक भीषण किंकाळी फोडून स्वत:ला सावरते.)

आइओ : वेडाचा झटका पुन: भाजून काढू लागला आहे मला,
मेंदू गरगरतो आहे, आणि ती गोमाशी
आपल्या अमर शराने मारत आहे डंख.
माझे हृदय फार जोराने धडधडते आहे माझ्या शरीरात,
मरगरा फिरताहेत, वळताहेत माझ्या नेत्रांची बुबुळे;
[illegible]
माझ्या जिभेवर ताबा ठेवता येत नाहीय् मला,

तरीच सावध राहा तमा अन्यांच्या, एकमेव,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
मग तू पोचशील अशा एका दूरच्या प्रदेशात,
जिथे सूर्यकिरणांच्या उबदार फलाटांवरून,
राहाते एका जगात पृथ्वीवर लोकांची.
तिथेच आहे ती इथिओपियातील नदी, तिच्या प्रवाहाचा
नागोबा गेत जा खालच्या बाजूला,
तमा धबधब्याशी पोचेपर्यंत,
जिथे विविध पर्वतांवरून
कोसळत नाहत नदी आलेल्या प्रवाहातील पवित्र अस्त्रांशी
प्रदान करती मानवाच्या तृषापूर्तीसाठी.
तो नकाशा तुला मार्गदर्शन करेल
नेऊन पोचवील नाहलेल्या मुग्धावस्थेतील सुरीक प्रदेशात.
आणि आदमो, तिथेच! तू आणि तुझे पेशल
अशेरीस स्थापन करील आपली अतिदूरची वसाहत,
नियतीने निश्चिंत केलेली.
यातली कोणतीही गोष्ट सांगितली नाहली असेल,
अथवा समजण्याला कठीण गेली असेल,
तर पुनः विचारला ये.
नीट खात्री करून सारे समजल्याची.
भरपूर दिवसांचा पेळ आहे मला, अजूनी नव्हे माझ्या इलवा.

माझ्या मुद्दा अजून काही सांगायचे राहून गेले असेल
आइओन खलतर प्रवासाविषयी
तर ते सांगून टाक.
अर तसे नसेल तर माझ अता बोल तमा दुसऱ्या गोष्टींविषयी,
जी सांगण्याची तृष्णा करण्याविषयी
जिवाचे होते आम्ही तुला - आठवते ना ते?

प्रोमाच्यूस : आइओने ऐकला आहे संपूर्ण आराखडा तिच्या भ्रमंतीचा.
आणि शंका येऊ नये तिच्या मनात की
माझे शब्द म्हणजे होती पोकळ बडबड,
म्हणून आता सांगतो कहाणी
तिने येथे येण्यापूर्वी भोगलेल्या यातनांची,
माझ्या शब्दांची यथार्थता पटविण्यासाठी.
ऐक आइओ! बहुतेक सगळा तपशील समजून
एकदम वळतो तुझ्या अगदी अलिकडच्या भ्रमंतीकडे.
तू जाऊन पोचलीस मोलोसिआ देशाच्या मैदानावर,
आणि डोंगराच्या वरच्या बाजूच्या खडकाळ गिरीशाखी–
जिथे वसले आहे पेस्रोनियाच्या ड्यूस
कील लावण्याचे स्थळ, ओक वृक्षांच्या वनराईत,
जिथे दिसतो ओक वृक्ष बोलल्याचा महान् चमत्कार,
ज्यावर विश्वास बसणे मुळा कठीण–
[illegible]
ड्यूसनी नियोजित वधू म्हणून.
पटला ना तुला या वावगीतला उल्लेखणा?
तेथून मग पळत सुटलीस तू,
गोमाशीच्या डंखाने व्याकुळ होऊन,
[illegible]
तिथून पिटाळली तुला परत उन्मादाच्या वावळाने,
[illegible]
आणि आता समुद्राचे ते आखात
ओलांडले जाईल यापुढे सदैव– ऐक नीट–
'[illegible]' नावाने, [illegible]
चिरस्मरण
आइओच्या भ्रमंतीच्या कहाणीचे.
भविष्याचा वेध घेणारी माझी प्रभा पाहू शकतो
साध्या डोळ्यांनी दिसते त्यापेक्षा कितीतरी अधिक,
याचा पुरावा म्हणून सांगितले मी हे सगळे तुला.
आता सांगतो बाकीचे तुम्हा सर्वांना,

प्रोमीथ्यूस : हा देवांचा क्षुद्र सेवक! केवढे उच्च भासणारे भाषण
करतोय मगेडीने ओतप्रोत भरलेले!
अरे! तू, अन् तुले सत्ता फार छोटे आहात,
अन् तसेच छोटे तुमचे सामर्थ्य! अन् तुमची कल्पना अशी
की आपण सर्वेसा एका अजिंक्य सिंहासनी ठाणेदार आहोत.
पण मी पाहिले आहेत दोन शासनेसा, पूर्वीच,
त्यांच उच्च स्थानावरून फेकले गेलेले
आणि आता पाहणार आहे तिसऱ्याचीही तीच गत झालेली;
– हा सध्याचा अधिपती, त्यापेक्षी पतन होऊन
तो फेकला जाणार आहे पूर्वीपेक्षा–
पूर्वीच्या राजवंशापेक्षाही अधिक लज्जास्पद रीतीने,
आणि अधिक लवकर.
अशा उर्मट उद्दामपणे देवांपुढे मी थरकापत नाहीन
अन् भीतीने दबून जाईन असे वाटते की काय तुला?
गोंधळणार मुळी विचार पक्के नको असला–
आता आल्या पावली परत जा तुम्ही सू–
येथे काही तरी लागणार नाही तुम्हा.

हर्मीस : अशा हट्टी आणि उर्मट भाषणाची पायरी
यापूर्वी एकदा स्वतःची क्लेशदायक दुर्दशा केल्ल्न घेतली आहेस तू

प्रोमीथ्यूस : खरात ये नीट! ही माझी क्लेशदायक दुर्दशा पालटण्यासाठी
कोणत्याही अटीवर तुझ्यासारखी अपमानित आचारी करणार नाही मी.

हर्मीस : देवसिंहा झ्यूसचा विश्वासू दूत असण्यापेक्षा मी खरचच
[illegible]

प्रोमीथ्यूस : उन्मत्तांना साजेसेच आहे भाषा तुझी.

हर्मीस : सध्याची तुझी अवस्था गोष्टी मुद्दाची

अन् चैनीची वाटत असावी तुला, असं दिसतंय!

प्रोमीथ्यूस : असं वाटतं तुला? तर मग
एक दिवस असा यावा की जेव्हा मी पाहीन
माझे शत्रू असलीच चैन भोगत असलेले
अन् त्यात असावा तुझाही समावेश!

हर्मीज : मी काय म्हणून? तुझ्यावर ओढवलेल्या या आपत्तीबद्दल
मलाही दोष देतोस तू?

प्रोमीथ्यूस : एका शब्दात सांगू? तिन्हीकाम वाल्यांनी मला मनुष्यांच्या हवाली केलंस,
ज्यांना करावीशी वाटली मी केलेल्या उपकारांची फेड
मला आत्यंतिक अपमानित अवस्थेत ढकलून.

हर्मीज : हे उघडच दिसतंय आहे की तुझे पेच मला आहे फार गुंतागुंतीचे.

प्रोमीथ्यूस : कदाचित् तसंही असेल– शहाणा होण्यास हे पेच कारण असेल तर.

हर्मीज : आता तू जर मुक्त होऊन अधिकारारूढ झालास
तर असह्यच होईल की ते साऱ्यांना!

प्रोमीथ्यूस : हाय!

हर्मीज : हाय? हा एक शब्द असा आहे की
जो कधीच ठाऊक झाला नाही झ्यूसला.

प्रोमीथ्यूस : पण पुढे पुढे मरणकारा काळ शिकवतो सगळे काही!

हर्मीज : पण काळाने तुला मात्र शिकवलेले दिसत नाही
आत्मनियंत्रण किंवा शहाणपण-अद्याप तरी!

प्रोमीथ्यूस : [illegible]
एका क्षुद्र सेवकाशी?

हर्मीज : [illegible]

प्रोमीथ्यूस : [illegible]
जे मी फेडणार आहे गोठ्या आनंदाने.

हर्मीज : चेष्टा करतोस माझी लहान पोर समजतोस मला?

प्रोमीथ्यूस : [illegible]
कारण तू अजून अपेक्षा करतोस माझ्याकडून उत्तराची!
झ्यूसने कसाही छळ केला माझा, अन् कसलीही क्लृप्ती योजली
तरी मला तो भाग पाडू शकणार नाही
मजजवळचे रहस्य सांगण्याला, ओवर होत नाही
मुक्तता माझी या बंधनांच्या क्लेशांतून.
[illegible]
हादरू दे सर्वंष पृथ्वी, अन् होऊ दे उलथापालथी
शुभ्रपंखी हिमवादळांनी, अन् भूगर्भातील गर्जनांनी;
कोणतीही शक्ती उधुस्त करू शकणार नाही मला,
कोणाची योजना केली आहे नियतीने
झ्यूसची जुलमी सत्ता उलथून पाडण्यासाठी हे सांगायला.

हर्मीज : [illegible]

प्रोमीथ्यूस : [illegible]
अन् मागच केला आहे निर्धार.

हर्मीज : चल, हटवादी मूर्खा! अजून वेळ गेली नाही;
[illegible]

प्रोमीथ्यूस : व्यर्थ वाफ दवडतोस तू तोंडाची.
[illegible]
अशी क्षणभरही समजूत करून घेऊ नकोस स्वत:ची
की झ्यूसचा मानस काय असेल या भीतीने
मी वागेन स्त्रीसम भीरू वृत्तीने, किंवा
मुकाटयाने भीक मागेन तुझे वाक्यही झुगारून,
गुडघे टेकून माझ्या तिरस्करणीय वैऱ्यापुढे!
नाही! कदापि नाही!

हर्मीज : माझ्या शब्दांनी मुळे अधिकाधिक गढ व्हावीत, पण निष्फळ!
मी किंवाही विनवण्या केल्या तरी तू बाई हीणार नाहीस,
किंवा नरम येणार नाहीस.
[illegible]
पाहाते,
लगाम तोडण्यासाठी धडपडते,
त्यातला पोलादी तुकडा दातात धरून चावत बसते,
तद्वतच आहे तुझी धडपड.
पण या तुझ्या साऱ्या दांडगाईच्या गुळाशी असलेला
तुझा हिशेबच गुळात चुकलेला आहे,
[illegible]
जोर नसतो अजिबात. आता याचा विचार कर की
पर्वतप्राय लाटांच्या वादळी तडाख्याप्रमाणे
कोणत्या शिक्षा कोसळणे अटळ आहे तुझ्यावर,
जर तू माझे ऐकण्याचे नाकारलेस तर.
पहिले असे की ही खडकाळ भेग
दुभंगण्यासाठी झ्यूस पाठवील
कडकडाट करीत येणारे लोळ विजेचे,
मग तू गाडला जाऊन भूगर्भ बनेल तुझे थडगे
या खडकाच्या मगरमिठीत जखडलेल्या अवस्थेतच.
मग एक सुदीर्घ युग लोटल्यावर तू येशील पुन: सूर्याखाली प्रकाशात,

अन् मग येईल कृष्णवर्णी पंख पाठफळणारा
ईगूसचा क्रूर शिकारी गरुड पक्षी
आगंतुकपणे मेजवानीचा आस्वाद घेण्यास;
सारा दिवस लचके तोडेल तुझ्या मांसाचे,
अन् ताव मारील तुझ्या यकृतावर
ते कुरतडून काळे पक्षेपर्यंत.
मग करू नकोस तसल्या यातनांतून सुटकेची आशा,
जेव्हा तयार होईल कोणी देव
तुझे क्लेश स्वतावर घेण्याला
अन् जाण्याला स्वेच्छेने गेट खाली पाताललोकात
– जिथे पोचत नाही प्रकाश सूर्याचा,
आणि अंधकारमय टार्टारसच्या फुफ्फुरात
– तेव्हाच काय ती सुटकेला आशा.
म्हणून म्हणतो, पुनः विचार कर. आता सांगितले ते सगळे
म्हणजे कपोलकल्पित वल्गना नाहीत,
तर सत्य आहे ते ईयूसने स्वमुखाने सांगितलेले!
अन् ईयूस कधी असत्य उच्चारील हे शक्यच नाही,
खरा करतो तो प्रत्येक शब्द त्याच्या मुखातून निघालेला.
सर्व बाजूंनी नीट परीक्षण अन् विचार कर,
अन् एवढी खात्री असू दे
की शहाणपणाच्या सल्ल्याप्रमाणे वागणे
हे केव्हाही अधिक हितावह असते आडमुठेपणापेक्षा.

सागरकन्यावृंद : हर्मीज सांगतो ते सूज्ञपणाचे वाटते आम्हाला,
तो सांगतोय तुला की सोडून दे प्रतिकार
अन् घे सल्ला तुझ्या हिताचा.
तसेच कर तू. शहाण्याने मूर्खपणा करणे म्हणजे
प्रतिष्ठा गमावून बसणे.

प्रोमीथ्यूस : मी जाणून होतो हर्मीस काय सांगणार ते,
त्याच्या या बढाईखोर भाषणापूर्वीच.

आपल्या वैऱ्याच्या हातून यातना भोगणे
यात वैर करणाराची अप्रतिष्ठा होत नसते.
चढवू दे हल्ला त्याला मजवर तीक्ष्ण विजेच्या लोळांचा,
घुमदुमून उठू दे वातावरण विजेच्या कडकडाटांनी
अन् झंझावाती वाऱ्याच्या तडाख्यांनी.
टाकू देत तुफाने उखडून मुळापासून पाया पृथ्वीचा,
उसळू दे उग्र वेगान समुद्राच्या लाटांचे,
ज्यायोगे स्वमार्गभ्रष्ट होतील तारे आकाशीचे;
खुशाल उंच उचलून द्यावे त्याने मला अंधाऱ्या टार्टरसच्या गर्तेत–
दुर्दम्य कर्मभोगाच्या निर्घृण महापुरात;
पण मला कदापि मरण नाही त्याच्यापासून!

हर्मीज : असले विचार अन् असले शब्द
ऐकायला मिळू शकतात फक्त माथेफिरु वेड्याच्या तोंडून.
आताच्या या त्याच्या प्रार्थनेत
होती सगळी लक्षणे उन्मादाच्या लहरीची,
अन् मला तरी कुठलेच चिन्हे दिसत नाही सुधारणा होण्याचे.
(सागरकन्यावृंदाला उद्देशून)
याच्या क्लेशाविषयी सहानुभूती बाळगणाऱ्यांनो,
तुम्ही मात्र त्वरित निघून जा येथून, नाहीतर–
अशनीपाताच्या असह्य कडकडाटाने
इंद्रिये बधीर होतील तुमची.

सागरकन्यावृंद : माझे मन वळवू इच्छित असशील तर,
निराळ्या रीतीने बोल, अन् सल्लाही दे निराळा.
फार उतावीळपणे बोलतोस तू, अन् सांगतोस मला करण्याला
ज्याचा विचार सुद्धा करू शकणार नाही मी.
मी भ्याडपणाने वागावे असा सल्ला देतोस तू?
प्रोमीथ्यूसपाशीच राहाणार मी, मग परिणाम काही होवो!
मित्रांना संकटात सोडून जाणाऱ्यांचा तिरस्कार
करण्याची शिकवण मिळाली आहे मला;

सर्वांत आस्त तिटकारा वाटतो मला तो त्याच दुष्कीर्तीचा.

हर्मीज : लक्षात ठेव तर मग माझा इशारा,
आणि जेव्हा आपत्ती कोसळेल तुझ्यावर,
तेव्हा दोष देऊ नकोस दैवाला,
किंवा असे म्हणू नकोस की
ढकलले तुला ज्यूसने
अनपेक्षित दुःखाच्या खाईत.
(कारण) तो दोष ठरणार नाही ज्यूसचा,
तो दोष सर्वस्वी तुझाच!
काय घडणार आहे हे आधीच जाणतेस तू–
ते आकस्मिक नाही अथवा गुप्तही नाही.
केवळ तुझ्या मूर्खपणामुळेच अडकणार आहेस तू
ज्यातून बाहेर पडता येणार नाही
अशा विनाशाच्या जाळ्यात.
(हर्मीज निघून जातो.)

प्रोमीथ्यूस : आता हे प्रत्यक्षात घडू लागणार आहे–
धमक्यांच्या जागी कृतीचा प्रारंभ झाला आहे.
पृथ्वी हादरू लागली आहे; वादळाच्या कडकडाटाचा
खोलातून येणारा प्रतिध्वनी प्रतिसाद देऊ लागला आहे;
विजेचे लोळ चमकून उठत आहेत,
धुळीचे चक्रीवादळ नृत्य करीत आहे;
चारी दिशांतील वाऱ्यांच्या प्रचंड झोतांची चकमक उडू लागली आहे,
अन् सुसज्ज होताहेत ते लढाईसाठी.
आकाश आणि समुद्र खवळले आहेत –
भिन्नता लोपली आहे उभयतांच्या खवळण्यातील.
माझ्यावर चाल करून येणारा हा प्रलय स्पष्ट होत जातोय–
मला भयभीत करण्यासाठी ज्यूसने पाठवलेला.
हे माझ्या पवित्र पृथ्वीमाते!

हे आकाशा– जेथून आळीपाळीने सूर्य आणि चंद्र
प्रकाश देतात सकळांना–
पाहाता आहात ना तुम्ही माझ्यावर होणारा हा घोर अन्याय!
(खडक कोसळून अदृश्य होतो व सागरकन्यावृंद चौफेर विखुरला जातो.)

समाप्त